

YHTEISET VESIALUEET JA NIIDEN YHDISTÄMINEN

Pekka Vilska

Maanmittauslaitoksen julkaisuja nro 100

MAANMITTAUSLAITOS – TIETOA MAASTA

Jakelu:

Maanmittauslaitos

PL 84, 00521 Helsinki

www.maanmittauslaitos.fi

ISSN 1236-5084 (painettu versio)

ISBN 951-48-0190-3 (painettu versio)

ISBN 951-22-8155-4 (verkkojulkaisu <http://lib.tkk.fi/Diss>)

Kansikuva: Veijo Vilksa (Simpelejärven maisema Parikkalan Melkoniemestä)

Kartat © Maanmittauslaitos lupa 49/MYY/06

YHTEISET VESIALUEET JA NIIDEN YHDISTÄMINEN

Pekka Vilska

Tekniikan tohtorin tutkinnon suorittamiseksi laadittu väitöskirja, joka esitetään
Teknillisen korkeakoulun maanmittausosaston luvalla julkisesti tarkastettavaksi
korkeakoulun päärakennuksen luentosalissa E
toukokuun 24. päivänä 2006, klo 12.

 TEKNILLINEN KORKEAKOULU PL 1000, 02015 TKK http://www.tkk.fi		VÄITÖSKIRJAN TIIVISTELMÄ	
Tekijä DI Pekka Vilska			
Väitöskirjan nimi Yhteiset vesialueet ja niiden yhdistäminen			
Käsitöskirjoituksen jättämispäivämäärä 26.9.2005		Väitöstilaisuuden ajankohta 24.5.2006	
☒ Monografia		☐ Yhdistelmäväitöskirja (yhteenvedo + erillisartikkelit)	
Osasto Maanmittausosasto			
Laboratorio Kiinteistöopin laboratorio			
Tutkimusala Kiinteistötieteet			
Vastaväittäjä(t) Tekniikan tohtori Olli Ahllund			
Työn valvoja Professori Kauko Viitanen			
(Työn ohjaaja)			
Tiivistelmä Suomen vesialueet voidaan jakaa valtion omistamiin yleisiin (public) vesialueisiin ja yksityisiin vesialueisiin. Yksityisomistuksen piiriin kuuluvat vesialueet ovat joko kiinteistöjen vesialueita tai yhteisiä (jointly owned) vesialueita. Yhteisellä vesialueella tarkoitetaan kiinteistörekisteriin merkittyä yksikköä, joka kuuluu kahteen tai useampaan kiinteistöön tietyn perusteen mukaisin osuuksin. Vuoden 2004 tammikuussa kiinteistörekisterissä oli hieman yli 20.000 yhteistä vesialueyksikköä. Useissa riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ”Kalaveden omistajan profiili” -raporteissa on vesialueiden pieni koko ja pirstaleisuus todettu niiden käyttöä ja hoitoa vaikeuttaviksi seikoiksi. Tutkimuksessa selvitettiin vesialueiden jakaantuminen kiinteistörekisterin mukaisiin yksiköihin. Etelä-Savon vesialueiden osakaskunnat luokiteltiin niiden koon ja osakaskiinteistömäärän perusteella eniten pirstoutuneiden kuntien selvittämiseksi. Tutkimuksessa on kuvattu yhteisten vesialueiden hallinnon kehittymistä, vesialueiden yhdistämismenettelyä toimintakaavien ja esimerkkien avulla. Yhdistämispäätökseen vaikuttavat tutkitavat tekijät on muodostettu yleisten teorioiden sekä toimituksissa esiin tulleiden seikkojen perusteella. Tutkimuksessa selvitettiin, mitkä tekijät edistävät yhteisten vesialueiden osakkaiden muodostamien osakaskuntien yhdistämistä ja mitkä tekijät ovat esteenä yhdistämiselle. Tutkimusaineistona ovat olleet kaikki Suomessa 1999–2003 suoritettut 73 yhdistämistapausta, niissä mukana olleet 280 osakaskuntaa ja 37 000 osakaskiinteistöä. Yhdistämisestä estäviä tekijöitä tutkitiin myös 50 kielteisen päätöksen tehneestä osakaskunnasta. Yhdistämisestä edistävät osakaskuntien aikaisempi yhteistoiminta ja osakaskuntien järjestäytyneisyys. Ne vaikeutuvat, kun 1–4 osakkaalla on vähintään kaksi kolmannelta osuudesta tai osakaskohtainen pinta-ala nousee yli kuuden hehtaarin. Yhdistämisen pulmakohdat ovat hankkeen käynnistäminen järjestäytymättömien osakaskuntien osalta, monivaiheinen menettely erilaisine muutoksenhaku- ja oikaisumahdollisuuksineen sekä yhdistämistoimitusten kalleus. Ongelmat vähenevät, kun toimitusmenettelyä kehitetään ja lisätään yhteistoimintaa osakaskuntien sekä eri hallinnonalojen välillä.			
Asiasanat yhteiset vesialueet, yhdistäminen, osakaskunta			
ISBN (painettu) 951-48-0190-3	ISSN (painettu) 1236-5084		
ISBN (pdf) 951-22-8155-4	ISSN (pdf)		
ISBN (muut)	Sivumäärä 165 + liitteet		
Julkaisija Maanmittauslaitos			
Painetun väitöskirjan jakelu Maanmittauslaitos, PL 84, 00521 Helsinki			
Luettavissa verkossa osoitteessa http://lib.tkk.fi/Diss/			

 HELSINKI UNIVERSITY OF TECHNOLOGY P.O. BOX 1000, FI-02015 TKK http://www.tkk.fi		ABSTRACT OF DOCTORAL DISSERTATION	
Author Pekka Vilska MSc			
Name of the dissertation Consolidation of Jointly Owned Water Areas			
Date of manuscript 26 September 2005		Date of the dissertation 24 May 2006	
☒ Monograph		☐ Article dissertation (summary + original articles)	
Department	Department of Surveying		
Laboratory	Institute of Real Estate Studies		
Field of research	Land Management		
Opponent(s)	D. Sc. (Tech.) Olli Ahllund		
Supervisor (Instructor)	Professor Kauko Viitanen		
Abstract The water areas in Finland may be divided into state owned public water areas and private water areas. The private water areas are owned either privately or jointly. Jointly owned water area is a cadastral unit belonging to two or several real properties according to certain share of ownership. In January 2004 there were slightly more than 20.000 jointly owned water areas in the cadastre. In many of the reports prepared by the Finnish Game and Fisheries Research Institute the small size and the fragmentation of water areas are hindrances to their use and maintenance. The distribution of water areas into cadastral units is outlined in the study. The joint property management associations of the water areas in the province of South Savo were classified on the grounds of their size and the amount of participating property units in order to discover the most fragmented municipalities. The study describes the progress of managing the jointly owned water areas and the consolidation procedure of the water areas with a functional diagram and examples. The factors influencing the consolidation decision are formed on the grounds of general theories and circumstances occurring at the proceedings. The study outlines the factors contributing to the consolidation of the joint property management associations formed by partners in the jointly owned water areas, and the factors preventing the consolidation. The research material consists of the 73 consolidations implemented in Finland in 1999 to 2003, the 280 joint property management associations, and the 37 000 participating property units involved. The factors preventing consolidation were also studied considering 50 joint property management associations with a negative decision. Factors contributing to consolidation are previous co-operation among the joint property management associations and their degree of organisation. It will become more difficult when 1 to 4 partners have two thirds of the shares minimum, or the area per partner exceeds six hectares. The problems with consolidation are the launching of the project among unorganised joint property management associations, the multi-phase proceedings with potential to various appealing and rectification, and the high price of the procedure. The problems will decrease when the cadastral survey procedure is developed and co-operation is increased.			
Keywords	jointly owned water area, consolidation, joint property management association		
ISBN (printed)	951-48-0190-3	ISSN (printed)	1236-5084
ISBN (pdf)	951-22-8155-4	ISSN (pdf)	
ISBN (others)		Number of pages	165 + appendices
Publisher	The National Land Survey of Finland		
Print distribution	National Land Survey, P.O. Box 84, FI-00521 Helsinki, Finland		
The dissertation can be read at http://lib.tkk.fi/Diss/			

Alkusanat

Yli kolmekymmentä vuotta jatkunut maanmittarin urani alkoi vuoden pestillä maanmittaushallituksen suunnittelutoimistossa. Siirryin toimitusinsinööriksi syntymäkuntaani Parikkalaan lähes vuosikymmeneksi, minä aikana tutustuin yhteisten alueiden (jakokuntien) olemukseen ”Vanhan Suomen arvioluola-alueella”. Koitsanlahden jakokunnan järjestäytyminen neljännes vuosisata sitten oli ensimmäisiä kosketuksia yhteisten alueiden hallintoon. Silloin määräystä osakaskunnan kokouksen koollekutsumiseen haettiin Imatran tuomiokunnasta.

Mieleenpainuvimpia toimituksiani ovat olleet rajakuntien tilusjärjestelyt Parikkalassa ja vesitilusjärjestelyt Savonlinnan ympäristössä. 1990-luvun puolivälistä lähtien olen työskennellyt vesialueiden, niiden järjestelyjen ja hallinnon parissa. Etelä-Savon osakaskuntien Etelä-Karjalasta poikkeava rakenne, vesioikeudellisten kylien syntyminen paikoin asutuksen muodostumisen aikoina sekä säilyminen nykypäiviin saakka osoittautuivat mielenkiintoiseksi työksi ja myöhemmin tutkimuskohteeksikin.

Asianosaiset kysyivät yhteisten vesialueiden osakasluetteloiden vahvistamistoimituksissa jatkuvasti yhteisluelain ja kalastuslain hallinnon päällekkäisyyksistä. En löytänyt osakaskuntien ja kalastuskuntien työnjaolle järkeviä perusteita, joten kirjoitin 1990-luvun alussa asiasta aloiteluonnoksen. Se jäi lähettämättä. Laadin hieman myöhemmin samasta aiheesta apuraha-anomuksen Maanmittausalan edistämissäätiölle lisensiaatintyötä varten. Työn tarkoituksena oli perustella lainsäädännön muutostarvetta. Asia oli kuitenkin jo kirjattu kalavesityöryhmän muistioon. Samaa ongelmaa kuvattiin tarkemmin yhteisluelainsäädäntötyöryhmän muistiossa, ja tilanne korjautui myöhemmin kiinteistönmuodostamislain, yhteisluelain ja kalastuslain muutoksina vuoden 2001 alussa. Olin yhteisluelainsäädäntötyöryhmän jäsen ja toinen sihteeri. Eduskunta mitätöi lisensiaatintyöni säätämällä em. lakeihin esitetyt muutokset.

Kiinteistönmuodostamislain muutos teki yhteisten vesialueiden yhdistämisen mahdolliseksi. Tein ensimmäisen yhdistämisen elokuussa 1999 Savonrannalla pidetyssä vesitilusjärjestelytoimituksessa ja esittelin Pyyveden osakaskunnan tapausta sekä yhteisluelainsäädäntötyöryhmälle että myöhemmin eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle. Yhdistämismenettely ei yksin ratkaise vesialueiden hallinnon ongelmia eikä organisaatioissa esiintyvää toimijoiden ja varojen vähyyttä, mutta näyttää antavan erään toteuttamismallin vesialueiden pirstoutuneisuuden korjaamiseen.

Maa- ja metsätalousministeriön myöntämät tutkimus- ja kehittämisvarat ovat tehneet tutkimuksen toteuttamisen mahdolliseksi. Maanmittauslaitoksen tuki sekä Etelä-Savon maanmittaustoimiston käytännön työtilajärjestelyt ovat helpottaneet siirtymisiä vesitilusjärjestelijän roolista tutkijan rooliin ja takaisin. Siirtymistä on auttanut myös työtovereiden myönteinen suhtautuminen.

Tutkimusta ovat sen alkuvaiheessa tukeneet Maanmittausalan edistämissäätiö ja Elma, Eino ja Veikko Jumppasen säätiö. Tuki oli tärkeää lähtiessäni etsimään käytännön toimitusinsinöörinä uutta reittiä tutkijan vielä hahmottumattomaan polkuverkostoon. Osuuspankkiryhmän Kyösti Haatajan Säätiön apuraha kannusti viemään tutkimuksen päätökseen.

Lämpimät kiitokseni professori Kauko Viitaselle työni ohjaamisesta sekä innostamisesta tutkimuksen tekoon. Professori Matti Myrskyn kanssa käymäni keskustelut ja hänen käytännön neuvonsa olivat sekä kaiken alkusysäys että myöhemmin lisälataus saada tutkimus valmiiksi. Maanmittarit eri toimistoista lähettivät toimitusaineistonsa epäröimättä käyttööni. Dosentti Tuomo Jämsä muokkasi kieliasun tarkastajana tutkimustani luettavampaan muotoon ja antoi kannustavan palautteensa. Esitarkastajilta, emeritusprofessori Olavi Myhrbergiltä ja dosentti, tekniikan ja filosofian tohtori Pekka Rahkilalta sain

viimeistelyvaiheessa tutkimusta selkeyttäviä parannusesityksiä. Karttojen painoasu on julkaisusihteri Veera Pfäfflin käsialaa. Kiitän Teitä kaikkia avustanne. Kiitos myös haastatelluille mielenkiintoisista keskusteluista.

Sydämelliset kiitokset myötäelämisestä puolisolleni Päiville ja lapsilleni kumppaneineen. Päivi huolehti – kuten aina – perheestämme silloinkin, kun ajatukseni seilasivat vesialueilla. Sisareni Eeva-Liisa Lepola piti huolta Äidistämme sekä lapsuudenkodistamme. Tyttäreni pojan Aleksin varttuminen ja sanavaraston karttuminen ilahdutti minua tutkimustyön lomassa. Tutkimus julkaistaan lähes samaan aikaan kuin viime keväänä syntynyt Aleksin pikkusisko Elisa ottaa ensimmäiset askeleensa.

Savonlinnassa, maaliskuussa 2006

Pekka Vilska

Sisällys

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

ALKUSANAT

KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ

KÄYTETYT LYHENTEET

I	TUTKIMUS JA SEN TOTEUTTAMINEN.....	1
1.1	Taustaa.....	1
1.2	Tutkimusaiheen valinta	2
1.3	Tutkimustehtävä	3
1.4	Tutkimusaineisto ja tutkimuksen rajaaminen	4
1.5	Tutkimusmenetelmät	7
1.6	Tutkimuksen rakenne	7
2	SUOMEN VESIALUEET JA YHTEISTEN VESIALUEIDEN HALLINTA.....	9
2.1	Suomen pinta-ala	10
2.2	Vesialueet ympäristöhallinnon rekistereissä, kunnostustarve ja vesienhoidon järjestäminen	11
2.2.1	Järvirekisteri.....	11
2.2.2	Suomen vesistöalueet.....	12
2.2.3	Vesien kunnostustarveselvitys	12
2.2.4	Laki vesienhoidon järjestämisestä (1299/2004)	13
2.3	Vesialueet kiinteistörekisterissä	13
2.3.1	Yleiset vesialueet (sijaintialuetunnus 894).....	14
2.3.2	Kiinteistöjen (yksityiset) vesialueet	15
2.3.3	Yhteiset vesialueet (sijaintialue- tai ryhmänumero 876).....	17
2.4	Yhteisten vesialueiden hallinnon kehittyminen	19
2.4.1	Yhteisten alueiden hallinto	20
2.4.2	Kalastuslain mukaisen hallinnon kehitys ja kalaston hoito	21
2.4.3	Yhteisten vesialueiden osakaskuntien ja kalastuskuntien hallinnon yhdistäminen	25
2.5	Kalastuskuntien hallintoon, kokoon ja osakkaisiin liittyviä tutkimuksia	26
2.5.1	Kalastuskunta- ja kalastusalue tiedustelut vuosilta 1993, 1996 ja 1999	26
2.5.2	Kalastuskuntien koko ja niiden suhtautuminen pienten kalastuskuntien yhdistäisiin	28
2.5.3	Velkuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä vesialuehallinnosta ja kalastuksesta.....	32
2.5.4	Kalavesien omistus ja intressiryhmien näkökulmat Nauvon kalastusalueella.....	35
2.5.5	Kalastuksen paikallis- ja aluehallinto Pihlajavedellä	36
2.5.6	Matkailukalastuksen kehittäminen Saimaan Pihlajavedellä, kalavesien kaavoitus....	37
2.5.7	Yhteisten vesialueiden ja kalastuksen hallinnon kehittämismahdollisuuksia	38
2.6	Etelä-Savon vesialueet.....	39
2.6.1	Yleiset vesialueet, vesialueet kiinteistörekisterissä ja kalastusalueilla	40
2.6.2	Etelä-Savon kiinteistöjen vesialueet.....	41
2.6.3	Etelä-Savon yhteiset vesialueet.....	42
2.6.4	Osakaskuntien rakenneselvitys.....	44

2.6.5	Yhteisestä vesialueesta osakaskunnaksi.....	44
2.6.6	Yhteisten vesialueiden osakaskuntien pinta-alaluokitus.....	45
2.6.7	Yhteisten vesialueiden osakaskuntien jakaantuminen osakaskiinteistöjen lukumäärän mukaan	49
2.6.8	Luokitusmenetelmän ja sen soveltuvuuden tarkastelua	52
3	VESIALUEIDEN OMISTAMINEN JA JAKAMINEN OIKEUSTAPAUKSINEEN SEKÄ YHDISTÄMISEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	55
3.1	Vesi, vesialueet ja -osuudet omistamisen kohteena sekä omistus- ja päätöksenteko-oikeuksien muuttamistilanteita	55
3.1.1	Vesi omistamisen kohteena	55
3.1.2	Kiinteistön vesialueen ja vesialueosuuden omistamisen eroja.....	55
3.1.3	Vesialueiden omistus- ja hallinto-oikeuksien muuttamistilanteita	56
3.2	Yhteisen alueen osakkaan oikeudet.....	57
3.3	Yhteisomistuksen ja yhteiskäytön ongelmia	57
3.3.1	Yhteisomistuksen soveltuvuudesta vesialueille	57
3.3.2	Toimivan yhteiskäytön edellytyksiä.....	58
3.3.3	Osakkaiden määrän kasvu ja neuvottelukustannusten kohoaminen.....	59
3.3.4	Osakkaiden muutosvastarinta	61
3.3.5	Yhteisten etuuksien käytön ja jakamisen vaikeudet.....	62
3.3.6	Tilusjärjestelyjä edistäviä sekä hidastavia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia tekijöitä	62
3.3.7	Vesialueiden yhteishallinta	63
3.4	Vesialueiden tilusrakenne ja vesitilusjärjestelyt.....	63
3.4.1	Tilusrakenne	63
3.4.2	Vesitilusjärjestelyt	64
3.5	Vesialueiden pirstoutumisesta ja jakojen oikeustapauksista	65
3.5.1	Vesialueiden jaot ja AJ:n aika 1917–1952.....	65
3.5.2	Vesialueiden jaot ja JL:n aika 1953–1996.....	66
3.5.3	Vesialueiden jaot ja KML:n aika 1997–.....	67
3.5.4	Vesialueiden jaon edellytykset ja osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala	68
3.6	Yhdistämiseen vaikuttavat tekijät.....	70
3.6.1	Osakaskohtaiset, vesialueiden yhdistämiseen vaikuttavat tekijät	70
3.6.2	Osakaskuntakohtaiset vesialueiden yhdistämiseen vaikuttavat tekijät.....	71
4	YHDISTÄMISEN MENETTELY JA YHDISTÄMISTAPAUKSIA	73
4.1	Taustaa.....	73
4.2	Yhteisten alueiden yhdistämismenettelyn yleisrakenne ja aikataulu.....	74
4.3	Yhdistymishankkeen käynnistyminen (Vaihe I)	76
4.3.1	Neuvottelut yhdistymisestä.....	76
4.3.2	Osakaskunnan kokouksen tiedottamisesta, kokousmenettelystä ja äänivallasta	78
4.3.3	Sopimuksen muoto ja sisältö	81
4.3.4	Toimitushakemus	82
4.4	Yhteisten vesialueiden yhdistämistoimituksen nykyinen toimitusmenettely (Vaihe II).....	82
4.4.1	Toimitushakemuksen vastaanotto ja toimitusmääräys	84
4.4.2	Toimituksen valmistelu	84
4.4.3	Toimituskokouksen tiedottaminen	84
4.4.4	Toimituskokous	85
4.4.5	Toimituksen rekisteröinti.....	86
4.4.6	Toimituskustannukset	87

4.5 Uuden osakaskunnan järjestäytyminen (Vaihe III)	87
4.5.1 Järjestäytymiskokous	87
4.5.2 Toiminnan aloittaminen	90
4.6 Alueen liittäminen yhteiseen alueeseen osuutta vastaan	91
4.6.1 Edellytykset	91
4.6.2 Hakemus, vireille tulo ja osaksluettelon laatiminen	91
4.6.3 Kiinteistön vesialueiden ja rauhoituspiirien yhdistämisten erityistapauksia	92
4.7 Osakaskunnan omistukseensa saaman alueen liittäminen osakaskunnan yhteiseen alueeseen	92
4.8 Esimerkkejä erilaisista yhdistämisistä ja yhdistämissiin johtaneista tekijöistä	93
4.8.1 Harjulan osakaskunnan 740-538-876-20 muodostaminen vesitilusjärjestelyssä	93
4.8.2 Kaitaisten osakaskunnan 171-405-876-18 muodostaminen järvien kunnostushankkeen yhteydessä	96
4.8.3 Pataselän osakaskunnan (618-876-25-1, 740-876-43-1) muodostaminen	98
4.8.4 Raudanveden osakaskunnan 681-421-876-30 muodostaminen vesitilusjärjestelyssä	101
4.8.5 Toimitusten kestoajat	105
4.8.6 Toteutuneita toimituskustannuksia	106
4.9 Työryhmämuistioista laiksi ja lainsäädännöstä yhdistämistoimituskäytännöksi	107
5 ANALYYSI	108
5.1 Tutkittavien tekijöiden johtaminen aikaisemmista tutkimuksista, teoriasta sekä suoritetuista toimituksista	108
5.2 Tutkimusaineiston muodostuminen	109
5.2.1 Koko maan toteutuneet yhdistämiset	109
5.2.2 Etelä-Savon yhdistetyt osakaskunnat	110
5.2.3 Osakaskunnat, jotka hyväksyivät yhdistämisen, mutta joita ei yhdistetty	111
5.2.4 Yhdistämisistä kielteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien tietoja	111
5.3 Yhdistämiseen vaikuttavat osakaskohtaiset tekijät	112
5.3.1 Osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala	112
5.3.2 Yhdistettävissä osakaskunnissa samoja osakaskiinteistöjä	114
5.3.3 Taloudellinen hyöty ja yhdistämisessä muodostuvat säästöt	115
5.3.4 Osakkaiden ja osakaskuntien suhtautuminen yhdistämisiin	116
5.4 Yhdistämiseen vaikuttavat osakaskuntakohtaiset tekijät	117
5.4.1 Yhteisen vesialueen kokonaispinta-ala	117
5.4.2 Osakaskuntien yhteistoiminta ennen yhdistämisesitystä	118
5.4.3 Osakaskuntien järjestäytyminen	120
5.4.4 Yhdistettävien osakaskuntien vesialuepalstat vierekkäin samassa järvessä	121
5.4.5 Yhdistämisessä osakaskunnalle muodostuva taloudellinen hyöty	122
5.5 Käsiteltyjen yhteisten vesialueiden osakkaita koskevia tietoja	124
5.5.1 Kuinka monta osakaskiinteistöä on yhteisen vesialueen osakkaalla?	125
5.5.2 Yhteisten vesialueiden osakkaiden luokittelu osuuksien suuruuden mukaan	126
5.5.3 Yhteisten vesialueiden osakkaiden luokittelu asuinpaikan mukaan	127
5.6 Yhdistämisesityksiin kielteisesti suhtautuneiden osakaskuntien tarkastelu	129
5.6.1 Kielteisen päätöksen tehneet osakaskunnat pinta-alan mukaan	129
5.6.2 Kielteisen päätöksen tehneet osakaskunnat järjestäytyneisyyden mukaan	129
5.6.3 Kielteisen päätöksen tehneet, järjestäytymättömät osakaskunnat osaksmäärän ja osuuksien suuruuden mukaan	132

5.6.4	Kielteisen päätöksen tehneet, järjestäytymättömien osakaskuntien osakkaat asuinpaikan mukaan	132
5.6.5	Yhdistämisestä kieltäytyneiden suurten osakkaiden osuuksien muutos	134
5.7	Etelä-Savon yhdistämällä muodostettujen osakaskuntien tarkastelua	136
5.7.1	Luokittelu osakaskunnan pinta-alan mukaan	136
5.7.2	Luokittelu osakaskiinteistöjen osakkaiden lukumäärän mukaan	136
5.7.3	Luokittelu osakaskiinteistöjen osuuksien mukaan	136
5.7.4	Luokittelu osakkaiden asuinpaikan ja osuuden suuruuden mukaan	137
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDESUOSITUKSET	138
6.1	Suomen vesialueiden jakaantuminen ja niiden hallinnon kehittyminen	138
6.2	Vesialueiden yhdistämistarpeen paikantaminen	139
6.3	Yhteisten alueiden yhdistäminen	139
6.4	Yhdistämisen toteutuminen	140
6.4.1	Myönteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien tarkastelua	140
6.4.2	Aikaisempien yhteistoimintamuotojen selvittäminen	140
6.4.3	Osakaskunnan järjestäytyminen	141
6.5	Yhdistämishanke ei etene	142
6.5.1	Kielteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien tarkastelua	142
6.5.2	Muita yhdistämistä vaikeuttavia seikkoja	143
6.6	Kehittämisehdotukset	143
6.6.1	Osallistujan äänimäärän katto osakaskunnan kokouksessa	143
6.6.2	Osakaskuntien yhteyshenkilöt	144
6.6.3	Yhdistäminen kiinteistön määritystoimituksen (osakasluettelon vahvistaminen) yhteydessä	144
6.6.4	Yhdistämistoimituksen kustannusten pienentäminen	146
6.6.5	Muutoksenhaun yhtenäistäminen	146
6.7	Toimenpidesuosituksat	146
6.7.1	Toimenpidesuosituksia osakkaille, osakaskunnille, kalatalouden edunvalvonta- ja neuvontajärjestöille	146
6.7.2	Toimenpidesuosituksia kalastusalueille	148
6.7.3	Toimenpidesuosituksia kunnille, yhteisöille ja metsäyhtiöille	149
6.7.4	Toimenpidesuosituksia TE-keskusten kalatalousyksiköille ja alueellisille ympäristökeskuksille	149
6.7.5	Toimenpidesuosituksia Maanmittauslaitokselle ja maanmittaustoimistoille	149
6.8	Vesialueiden käytön suunnittelutarpeet ja omistajien edunvalvonta	150
6.8.1	Haasteita vesialueiden ja maaseutualueiden suunnitteluun	150
6.8.2	Edunvalvonta tehostuu	151
6.9	Jatkotutkimustarpeet	152
7	KOOSTE	153
LÄHTEET		157
LIITTEET		166

Keskeisiä käsitteitä

Istutusrekisteri. Kaikista luonnonvesiin tehdyistä kala- ja rapuistutuksista laaditaan istutuspöytäkirjat. Ne lähetetään työvoima- ja elinkeinokeskusten (TE-keskus) kalatalousyksikölle ja niistä kootaan vesistökohtainen istutusrekisteri. Rekisterin ylläpito perustuu maa- ja metsätalousministeriön (MMM) kala- ja riistaosaston (KRO) ja TE-keskusten väliseen tulossopimukseen. (Salminen, M. et al. 2002 s. 131, 263; Hyytinen 2006.)

JAKO-tietojärjestelmä sisältää kiinteistörekisterinpitoon, toimitustuotantoon ja kiinteistörekisterin tietopalveluun liittyvät toiminnot (Maanmittauslaitos 2005, verkkodokumentti).

Järvi (pintavesimuodostuma) voidaan määritellä seuraavilla tekijöillä

1. Vesi täyttää painanteen tai painanneryhmän osittain tai kokonaan.
2. Vedenpinta on vesialueen eri osissa lähes sama lukuun ottamatta tilapäisiä tuulen tai jään aiheuttamia poikkeuksia.
3. Tulovirtaaman suhde tilavuuteen on niin pieni, että valtaosa suspendoituneesta aineksesta laskeutuu.
4. Pinta-ala ylittää sovitun minimirajan, joka järvi-inventoinneissa useimmiten on yksi hehtaari.
5. Vedenpinta ei pysyvästi seuraa meriveden korkeuden vaihtelua. (Suomen ympäristökeskus 2004a, verkkodokumentti.)

Järvikortti on järveä koskevien järvirekisteriin koottujen tietojen käyttäjille tarkoitettu tuloste (Suomen ympäristökeskus 2006, verkkodokumentti).

Kalastusalue. Kalastusalueen tulee yhden tai useamman kunnan alueella muodostaa sellainen kalataloudellisesti yhtenäinen alue, jonka kalastusoloja järjestettäessä on asianmukaista soveltaa yhtenäisiä käyttö- ja hoitosuunnitelmaan kirjattuja toimenpiteitä. Kalastusalueen päätösvaltaa käyttää kalastusalueen kokous. Muita toimielimiä ovat kalastusalueen hallitus ja isännöitsijä. Kalastusalue on lakisääteinen yhteistoimintaelin, jonka jäseninä ovat yhteisten vesialueiden osakaskunnat, vesialueen omistajat sekä ammattikalastajien ja virkistyskalastajien järjestöt. Kalastusalueella on myös viranomaistehtäviä. (KalL 68–82 §.) Kalastusalueita on Suomessa 227 (Munne 2006).

Kalastuskunta. Useille kiinteistöille yhteisesti kuuluvan kalaveden osakkaat muodostavat kalastuskunnan, jonka toimielimiä ovat kalastuskunnan kokous ja johtokunta (KalL 3 §). Katso osakaskunta.

Kalavesi. Kalastuslaissa ja aikaisemmassa lainsäädännössä sekä kirjallisuudessa käytetty termi yhteisestä vesialueesta ja sen käytöstä erityisesti kalastukseen (mm. KalL 3.1, 17.2 §; Rakennuskaari, 17. luku: Kalaveden käyttämisestä).

Keskivesi on teoreettisesti määriteltynä pitkän ajanjakson (esim. 20 vuotta) matemaattinen keskiarvo systemaattisista vedenkorkeushavainnoista (Suomen ympäristökeskus 2001, verkkodokumentti).

Kiinteistörekisterin perusparannus. Kiinteistörekisterin perusparannuksella tarkoitetaan kiinteistörekisterin ja siihen liittyvän kiinteistörekisterikartan tietojen järjestelmällistä tarkistamista, täydentämistä ja korjaamista (MMM 2004a s. 3).

Natura. Suomen Natura 2000 -verkosto koostuu luonnonsuojelualueista, valtioneuvoston hyväksymistä suojeluohjelmien alueista ja eräistä muista suojelukohteista.

Osakas. Yhteisen alueen osakas on yhden tai useamman osakskiinteistön omistaja.

Osakskiinteistö. Osaksluettelossa oleva kiinteistö, jolla on osuusluvun osoittama osuus yhteiseen alueeseen, tai kiinteistö, jolla on osuus yhteiseen alueeseen, vaikka luetteloa ei olisi laadittukaan. (Vrt. Hyvönen 1998 s. 6, Kiinteistön määritelmä)

Osakaskunta. Yhteisen alueen osakkaina ovat osakskiinteistöjen omistajat. Osakkaat muodostavat osakaskunnan. Osakaskunnan tehtävänä on huolehtia yhteisen alueen hallinnosta sekä muiden asioiden hoidosta. Osakaskunta voi olla järjestäytynyt tai järjestäytymätön. Järjestäytynyt osakaskunta on hyväksynyt itselleen säännöt, jotka mahdollistavat osakaskunnan suunnitelmallisen ja kontrolloidun toiminnan. Järjestäytyminen ei ole pakollista. (YhteisalueL 3–4 §; Yhteisalueainsäädäntötyöryhmä 1998 s. 10.)

Osuusluku (joskus käytetty myös osakkuusluku) ilmoittaa osakskiinteistön osuuden suuruuden yhteisestä alueesta (yhteisalueosuus).

Palstapinta-ala. Kiinteistörekisterikartalta yksikön palstoista laskettu kokonaispinta-ala hehtaareina / neliömetreinä (vrt. rekisteripinta-ala) (Maanmittauslaitos 2006b, verkkodokumentti).

Rauhoituspiiri. Tässä tutkimuksessa rauhoituspiirillä tarkoitetaan vesialueen (tai kalaveden) jaossa rauhoituspiiriksi nimettyä vesialuetta. Yksikön nimenä kiinteistörekisterissä on usein ”Rauhoituspiiri”. (Rakennuskaari 17. luku Kalaveden käyttämisestä 6 §.) Se on erotettava kalastuslain tarkoittamasta rauhoituspiiristä. Kalastusalue perustaa sellaisen enintään kymmeneksi vuodeksi vesialueelle, jossa arvokkaat kalalajit kutevat, oleskelevat tai jonka lävitse ne vaeltavat. Rauhoituspiiri merkitään maastoon asianmukaisin merkein. Rauhoituspiiripäätöksessä määrätään, minä aikana ja millä tavalla kalastus on rauhoituspiirissä rajoitettu. Rauhoituspiirien määrä on nykyisin vähäinen. (Maa- ja metsätalousministeriö 2005, verkkodokumentti.)

Rekisteripinta-ala. Yksikölle rekisteröity voimassa oleva kokonaispinta-ala, joka ilmoitetaan tonteilla ja yleisillä alueilla neliömetreinä (m²) ja muilla yksiköillä hehtaareina (ha) (Maanmittauslaitos 2006b, verkkodokumentti).

Sijaintialue. Sijaintialueella tarkoitetaan kylää, kunnanosaa tai muuta niihin verrattavaa aluetta. Tontin ja yleisen alueen sijaintialuenumeron kiinteistötunnuksessa käytetään kunnanosan numeroa, kylän numeroa tai muun kylään verrattavan alueen numeroa. (KRA 1–2 §.)

Valuma-alue on maantieteellisesti rajattu alue, jolta vedet valuvat järven luusuan eli järven vesien purkupaikan tai joen purkupaikan kautta toiseen vesistöön tai vesistön osaan (Etelä-Savon ympäristökeskus 2004a, verkkodokumentti).

Vesialueella tarkoitetaan aluetta, joka on muutoin kuin tilapäisesti veden peittämä (Vesilaki 1:1).

Vesioikeudellinen kylä. Ennen isojakoa ollut asutuskylä, siihen verrattava taloryhmä, yksinäistalo, ennen isojakoa perustettu lahjoitusmaa, isojaossa valtiolle erotettu liikamaa, liikamaalle isojaon jälkeen perustettu yksinäistalo, valtion metsämaa sekä muu vastaava alkuperäisenä pidettävä vesialueen omistusyksikkö, jota ei ole jaettu (KML 2 §).

Vesistöalueella tarkoitetaan vedenjakajan rajaamaa kokonaisuutta, miltä joki tai puro kerää kaiken sellaisen sateen kautta tulleen vetensä, joka ei ole haihtunut ennen purkupistettä. Vesistöalue muodostuu

osavaluma-alueista sekä monimuotoisesta uomien ja järvien järjestelmästä. (Suomen ympäristökeskus 2004b, verkkodokumentti.)

Yhdistäminen/yhdistyminen. Tässä tutkimuksessa käytetään kiinteistönmuodostamislaisa ja kiinteistötekniikassa esiintyvää sanaa yhdistäminen. Kalastusviranomaisten artikkeleissa esiintyvä yhdistyminen-sana soveltuu myös, kun asiaa tarkastellaan osakaskunnan ja osakkaan näkökulmasta.

Yhteisellä alueella tarkoitetaan kiinteistörekisteriin merkittyä yksikköä, joka kuuluu yhteisesti kahteen tai useampaan kiinteistöön tietyn perusteen mukaisin osuuksin (KML 2 §). Yhteisiä alueita ovat yhteiset vesialueet, yhteismetsät, yhteiset vesijätöt ja muut yhteiset maa-alueet (Majamaa, V. 2001 s. 239).

Käytetyt lyhenteet

A	Asetus
AJ	Asetus jakolaitoksesta 26.10.1916/82
EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
JA	Jakoasetus 20.12.1952/407
JL	Jakolaki 14.12.1951/604
KaL	Kalastuslaki 16.4.1982/286
KKJ	Kartastokoordinaattijärjestelmä
KKL	Kalatalouden Keskusliitto
KKO	Korkein oikeus
KML	Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1994/554
KR	Kiinteistörekisteri
KRA	Kiinteistörekisteriasetus 5.12.1996/970
KRL	Kiinteistörekisterilaki 16.5.1985/392
KRO	Maa- ja metsätalousministeriön kala- ja riistaosasto
KTM	Kauppa- ja teollisuusministeriö
MK	Maakaari 12.4.1995/540
MMM	Maa- ja metsätalousministeriö
NKRK	Numeerinen kiinteistörekisterikartta
OM	Oikeusministeriö
RK	Rakennuskaari
RKTL	Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
TE-keskus	Työvoima- ja elinkeinokeskus
UKTJ	Uusi kiinteistötietojärjestelmä (käyttöön 1.6.2005)
VL	Vesilaki 19.5.1961/264
VN	Valtioneuvosto
VTJL	Laki eräistä vesitilusjärjestelyistä 11.1.1980/31
VTJA	Asetus eräistä vesitilusjärjestelyistä 1.2.1980/79
YhteisalueL	Yhteisaluelaki 18.8.1989/758
YM	Ympäristöministeriö

I TUTKIMUS JA SEN TOTEUTTAMINEN

I.1 Taustaa

Maapallon pinta-alasta on kaksi kolmannesta veden peitossa. Merivesien osuus vesivaroista on 97,5 % mutta makean veden osuus vain 2,5 %. Makeasta vedestä 0,3 % on käytettävissä ja se jakaantuu lisäksi varsin epätasaisesti eri valtioiden kesken. (Wateryear 2003, verkkodokumentti.) Suomen pinta-alasta ilman merialueita on järvien ja jokien osuus lähes kymmenen prosenttia. Se on Euroopan unioniin (EU) kuuluvista maista korkein. Seuraavina ovat Alankomaat 9,2 % ja Ruotsi 8,5 %. (Härö, E. et al. 1993 s. 26.) Järvissämme olevien vesivarojen määräksi on kansanterveyslaitoksen kansallisessa ympäristöterveysohjelmassa todettu 236 kuutiokilometriä. Siitä käytettävissä oleva vesimäärä on noin 100 kuutiokilometriä. (Kansanterveyslaitos 2004, verkkodokumentti.) Asukasta kohti olisi Suomessa otettavissa käyttöön noin 22 000 m³ vettä vuodessa (Teknillinen korkeakoulu 2004, verkkodokumentti).

Vuotta 2003 vietettiin maailmassa veden vuotena. Tuolloin laaditun ”vesiköyhyysindeksin” (Water Poverty Index) perusteella Suomi nousi ”vesihyvinvoinnin” mallimaaksi, toisena oli Kanada ja kolmantena Islanti. Englantilaiset tutkijat määrittivät järjestyksen ja laskivat indeksin, jossa otettiin huomioon mm. vesivarojen määrä, vesihuollon kattavuus, veden käyttö, ympäristöasioiden huomioiminen ja yhteiskunnan yleinen valmius vesiasioiden hoitoon. (Suomen ympäristökeskus 2004c, verkkodokumentti.)

Suomen vesistöihin liittyvää taloudellista varallisuutta on arvioitu tärkeimpien käyttömuotojen kuten vesihuollon, vesiliikenteen, uiton, tulvasuojelun, voimatalouden, kalastuksen ja virkistyskäytön avulla. Kokonaisvarallisuudeksi on saatu 26 miljardia euroa. (Ollila, M. 1998 s.36.)

Kiinteistön kolmannesta ulottuvuudesta (syvyys, korkeus, z-koordinaatti) ja siitä, mihin asti omistusoikeus ulottuu, on keskusteltu viime vuosina. Suomen kiinteistörekisteri sisältää tällä hetkellä rekisteri-ryksikkökohtaiset pinta-alatiedot. Kiinteistön maapinnan alla kulkee kuitenkin maakaapeleita, vesi- ja viemärijohtoja, tai alue kuuluu pohjavesiesiintymään. Maanpinnan alle on rakennettu tunnelleita, paikoitustiloja ja väestönsuojia. Rannikon matkailukohteiden vesialueilla voi olla syvyys- ja korkeussuunnassa monia muita sekä keskenään että veden pinnan kanssa kilpailevia käyttömuotoja. Vesialueiden pohjasta voidaan ottaa hiekkaa; siellä voi sijaita myös kaapeleita, putkia sekä johtoja, ja sinne joudutaan rakentamaan kiinnikkeitä erilaisia rakenteita varten. Vedessä kasvatetaan kaloja, ja siinä harjoitetaan erilaisia kalastusmuotoja tai matkailuun liittyvää sukellustoimintaa. Veden pinnalla tapahtuvia matkailuun liittyviä toimintoja on myös runsaasti; uinti, kalastus veneestä, vesihiihto, veneily polkuveneilystä moottorivenekilpailuihin, laivaväylät ja vesiliikenne sekä väylämerkit. Vesialueen yläpuolella olevaa ilmatilakin on otettu käyttöön. Sähkö- tai puhelinlinjojen ilmajohtot tarvitsevat oman tilansa samoin kuin matkailijoiden viihdyttämiseen tarkoitettu moottorivenehinauksella tapahtuva liitovarjoitustoiminta. (Ng’ang’a et al. 2001 s. 99–114.) Vesialueiden monet käyttömahdollisuudet, kilpailevien käyttömuotojen yhteensovittaminen sekä vesien käyttöön liittyvien hankkeiden lisääntyminen ja niiden koon kasvu vaativat myös vesien omistajilta kannanottoja. Suomessa tämä asettaa lisää vaatimuksia mm. yhteisten vesialueiden hallinnon toimivuudelle.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) useita vuosia kestäneestä ”Kalaveden omistajan profiili” -tutkimushankkeesta on julkaistu seitsemän raporttia. Raportissa ”Vapaa-ajan kalastuksen kehittäminen. Intressiryhmien näkökulmia Keski-Suomessa” on selostettu yhden haastattelututkimuksen tuloksia. Haastattelujen alussa oli tehty avoin kysymys: ”Mikä on suurin vesialueiden käyttöön ja hallintoon liittyvä ongelma?” Eniten mainintoja sai vesialueiden omistuksen hajanaisuus ja pienet omistusykt-

siköt. Näkemys sai kannatusta kaikissa haastatelluissa toimijaryhmissä, joita olivat mm. kalastuskuntien esimiehet (8 haastateltua), kalastusalueen isännöitsijät (2) ja kalastuskunnan ei-paikalliset osakkaat (6). (Muje, K. 2000 s. 4–6.) Sama kiinteistötekniinen ongelma (pirstoutuneisuus, pieni koko) on mainittu sekä useissa muissa hankkeen tutkimusraporteissa että Kalatalouden Keskusliiton (KKL) selvityksissä (mm. Muje, K. et al. 2001 s. 27; Salmi, J. et al. 2002 s. 16–17; Kilpinen, K. 1995a s. 10–11).

Vuoden 2000 alussa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos teki postikyselyn kalastuskuntien edellisen vuoden toiminnasta. Otantakehikkona oli käytetty maa- ja metsätalousministeriön kalastuskuntarekisteriä, josta löytyi yli 9 900 kalastuskuntaa. Yhteystiedot puuttuivat lähes 2 500 kalastuskunnalta. Näillä kalastuskunnilla ei ole ilmeisesti ollut mainittavaa toimintaa runsaaseen vuosikymmeneen. Vastanneista (noin 2 500) kalastuskunnista viidennes oli kooltaan alle 50 hehtaaria ja 18 % yli 1 000 hehtaaria. Vastanneissa kalastuskunnissa oli keskimäärin 123 osakasta. (Salmi, J. et al. 2002 s. 2, 5, 10.) Kun yhteisalueainsäädäntöryhmä arvioi muistiossaan yhteisiä vesialueita olevan kiinteistörekisterissä vuoden 1997 lopussa yli 20 000 ja kalastuskuntia yli 11 000, jää toimivien osakaskuntien (entisten kalastuskuntien) lisäksi kiinteistörekisteriin lähes 10 000 yhteistä vesialuetta, joiden pinta-aloista ja osakaskiinteistöjen määristä ei ole tähän asti esitetty tarkempia tietoja (Yhteisalueainsäädäntöryhmä 1998 s. 4, 12). Kyselyyn vastanneista sisävesialueiden kalastuskunnista Varsinais-Suomen järviolueilla ja Etelä-Savossa koettiin eniten vesialueiden pienen koon ja rikkonaisuuden haittaavan toimintaa. ”Pienet kalastuskunnat tulisi yhdistää suuremmiksi” sai eniten kannatusta Etelä-Savossa, Pohjois-Savossa ja Hämeessä, johon sisältyivät myös Pirkanmaan maakunnan vastaukset. Sen sijaan rannikkoseudun kalastuskunnat olivat varsin vähän kiinnostuneita pienten vesialueiden yhdistämisistä. (Salmi, J. et al. 2002 s. 17.)

Suomen yli 20 000 yhteisen vesialueen yhteispinta-ala on 3,9 miljoonaa hehtaaria. Osakaskiinteistöjä yhteisillä vesialueilla on noin 1,36 miljoonaa. Kun perheen keskipinta-ala oli vuonna 2002 2,9 henkilöä, yhteiset vesialueet ja tämä tutkimus koskevat välillisesti ehkä kolmea miljoonaa suomalaista (Tilastokeskus 2004, verkkodokumentti).

Kalastus on vesialueiden eri käyttömuodoista merkittävin. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos selvitti vapaa-ajankalastusta harjoittaneiden kotitalouksien ja kalastajien määrää vuonna 2002. Vapaa-ajankalastusta harjoittaneita kotitalouksia oli miljoona ja vähintään kerran vuodessa kalastaneita henkilöitä lähes kaksi miljoonaa. (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2004, verkkodokumentti.)

1.2 Tutkimusaiheen valinta

Yhteisistä vesialueista on kiinteistötekniikan ja kiinteistöopin alalla kirjoitettu varsin vähän. Kalastushallintoon liittyvien kyselyiden ja haastattelujen tutkimustuloksia on julkaistu enemmän, mutta niistä ovat puuttuneet maanmittausalaan kuuluvat ja kiinteistörekisteristä saatavat tilastotiedot. Kalastushallinnon kalastuskuntarekisterin, ympäristöhallinnon järvi- ja vesirekisterin ja maanmittaushallinnon vesialueita koskevien tietojen vertailtavuuden parantaminen sekä näiden hallinnonalojen yhteistoiminnan edistäminen tekee tutkimusaiheesta tärkeän. Kiinteistötietojen maakuntakohtainen kokoaminen ja niiden luokittelumahdollisuuksien esittäminen muiden alojen tutkimusten (mm. Oksanen ja Salmi jaksossa 3.3) lähtötiedoiksi lisää tutkimuksen merkittävyyttä. Yhteisten vesialueiden suuri määrä, pieni koko sekä pirstoutuneisuus luovat tarpeen yhdistämisten tarkemmalle tutkimiselle ja toimitusmenettelyn kehittämiseksi.

Yleisen vesistöjä ja veden laatua koskevan tutkimuksen ja tilastoinnin (hydrologia, limnologia ym.) sekä kiinteistötekniikan vesialueiden käsittelyn välillä on ollut railo. Viranomaisten välistä vuoropuhelua ei ole käyty, mihin syytkin ovat selvät. Ennen yhteisten alueiden kiinteistötunnusten käyttöönottoa ja osaksluetteloiden laatimista ei ollut varmuutta yhteisten alueiden osakaskiinteistöistä ja osakkaista.

Osakaskuntia on vesialueiden omistajien edustajina kuultu vasta vesien käyttöön liittyvien hankkeiden ympäristölupia käsiteltäessä, eikä niiden kanssa ole useinkaan neuvoteltu vireillä olevista suunnitelmista. Lupakäsittely on edelleen työlästä, koska vain osa osakaskunnista on hallintonsa järjestänyt ja niidenkin yhteyshenkilötiedot ovat hankalasti saatavissa tai vanhentuneita. Järjestäytymättömien osakaskuntien käsittely on ollut vielä ongelmallisempaa. Niille määrätty korvaukset on maksettu kalastuskunnille tai talletettu lääninhallitukseen, kun osakaskunnista ja osakkaista ei ole ollut varmaa tietoa.

Tutkimusaiheen ajankohtaisuuteen ja valintaan ovat vaikuttaneet seuraavat seikat:

1. Yhteisten vesialueiden osakasluettelot valmistuivat vuoden 2003 aikana. Eri maakuntien välistä osakaskuntien rakennetta ei ole ollut mahdollista aikaisemmin vertailla.
2. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen useampiosainen ”Kalaveden omistajan profiili” -tutkimushanke on tuottanut useita tutkimusaihetta ja vesialueiden sekä kalastushallinnon ongelmia sivuavia raportteja. Vuoden 1999 kalastuskuntakyselyn perusteella syntyneet käsitykset eri työvoima- ja elinkeinokeskusten olojen huomattavasta vaihtelusta ja vesialueiden pirstoutuneisuudesta on syytä tutkia ja kehittää sopivia vertailumenetelmiä.
3. Yhteisten alueiden hallinto yksinkertaistui yhteisalueain (YhteisalueL) ja kalastuslain (KalL) muuttuessa vuoden 2001 alussa. Kiinteistönmuodostamislain (KML) muutos samaan aikaan mahdollisti laajempien yhteisten alueiden muodostamisen vesialueita yhdistämällä. Tehdyt yhdistämistoimitukset ja niistä saadut kokemukset ovat uutta tutkimusaineistoa.
4. Maanmittauslaitoksen vuonna 1998 käyttöön otettu JAKO-tietojärjestelmä on mahdollistanut riittävän tarkan lähtöaineiston kokoamisen kohtuullisilla kustannuksilla ja työpanoksella.
5. Etelä-Savon yhteisistä vesialueista osa oli jo alkujaan pieniä kooltaan ja sijaitti hajallaan useissa palstoissa. Suoritetuissa vesialueiden jaoissa on lisäksi muodostunut kiinteistöjen omia vesialueita, rauhoituspiirejä sekä pinta-alaltaan ja osakasmäärältään yhä pienempiä yhteisiä vesialueita. Maakunnassa 1980- ja 1990-luvuilla suoritettut vesitilusjärjestelyt ovat aiheuttaneet paikoin lisää osakaskuntien pirstoutumista.
6. Suomen vesistöistä on kunnostustarpeessa noin 1 500 järveä ja 500 jokea. Vesialueiden yhdistäminen vesistökohtaisesti saman osakaskunnan hallintoon voi osaltaan yksinkertaistaa lupamenettelyä sekä helpottaa kunnostustoimia.

1.3 Tutkimustehtävä

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kalastuskunnille tekemän kyselyn mukaan Varsinais-Suomen järviolueilla ja Etelä-Savossa koettiin vesialueiden pienen koon ja rikkonaisuuden haittaavan pahiten kalastuskuntien ja kalastusalueiden toimintaa. Aikaisempien tilastotietojen perusteella on puhuttu myös Varsinais-Suomen, Uudenmaan ja Etelä-Savon vesialueiden erityisen pienestä koosta ja pirstoutuneisuudesta (mm. Hyytinen, L. et al. 1994 s. 215–216). Maakunnissa on myös suuria vesialueiden osakaskuntia. Onkin mielenkiintoista mm. vesistöihin sitoutuneen merkittävän pääoman käytön tehostamiseksi kysyä, voidaanko ongelma-alueet määritellä ja miten niitä voitaisiin poistaa tai vähentää? Voidaanko pinta-alaltaan pienille ja osakasmäärältään suurehkoille yhteisille vesialueyksiköille tehdä nykyoloissa mitään?

Vesialueiden yhdistämisen lainsäädännöllinen perusta on järjestetty vuoden 2001 alusta voimaan tulleella kiinteistönmuodostamislain muutoksella (KML 688/2000). Kolmen vuoden aikana saadut kokemukset ovat aiheuttaneet muutos- ja täydennystarpeita. Yhteisten maa- ja vesialueiden yhdistämisen mahdollistava esitys johti kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muutoksiin (KML 455/2004 ja KRL 456/2004).

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten vesialueita yhdistämällä muodostetaan tarkoituksenmukaisia ja hallinnoltaan toimivia vesialueyksiköitä.

Tutkimus vastaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten Suomen vesialueet jakaantuvat ja miten yhteisten vesialueiden hallinto on kehittynyt?
2. Miten selvitetään ja paikannetaan vesialueiden yhdistämistarve?
3. Miten yhteisten alueiden yhdistäminen tehdään?
4. Mitkä tekijät edistävät yhdistämisiä ja mitkä estävät niitä?

Vesialueiden kiinteistöjaotuksen parantamistarpeen selvittämiseksi tarvitaan tiedot maan eri osien nykytilanteesta. Tutkimuksessa esitetty menetelmä auttaa kohdistamaan suunnittelutoimet kehittämistarpeessa oleviin maakuntiin, kalastusalueisiin, kuntiin ja siellä oleviin ongelma-alueisiin.

Yhteisten alueiden yhdistäminen on kiinteistötoimituksena uusi. Yhdistäminen sisältää sekä osakaskuntien ”sopimusosan” että kiinteistötoimituksen. On tärkeää osata ohjata ja neuvoa osakaskuntia, tehdä toimitus oikein sekä kehittää toimitusmenettelyä vastaamaan mm. omistajarakenteessa tapahtuvia muutoksia. Saaduissa palautteissa on kiinnitetty huomiota myös toimitusten korkeisiin kustannuksiin ja maksuihin. Koulutuksella ja toimitusmenettelyn kuvaamisella luodaan yhtenäinen ja taloudellisempi toimituskäytäntö, tehostetaan toimintaa, estetään ongelmien syntyminen sekä parannetaan tiedonkulkua eri maanmittaustoimistojen välillä.

Yhdistämissiin vaikuttavat, niitä edistävät tai niitä estävät tekijät tulee selvittää toteutuneista tapauksista jo alkuvaiheessa, jotta tarpeelliset korjaus- ja tarkistustoimet voidaan ripeästi valmistella ja ottaa käyttöön. Näin yhteisten alueiden yhdistämismahdollisuus ei jää pelkäksi lain kirjaimeksi.

1.4 Tutkimusaineisto ja tutkimuksen rajaaminen

Vesialueiden eri käyttömuodoista kalastus ja kalastuskuntien toimintaan liittyvät tutkimukset ovat esillä enemmän kuin vesien muut käyttömuodot. Siihen on kolme syytä:

1. Kalastus on paikallisten asukkaiden keskeinen vesialueiden hyödyntämistapa (mm. Muje, K. 1994 s. 151). Vesialueiden muunlainen käyttö on kokonaisuudessaan vähäistä ja siihen liittyvät kysymykset enimmäkseen paikallisia.
2. Vapaa-ajankalastajia oli vuonna 2002 lähes kaksi miljoonaa eli kalastus on erittäin laaja vesialueiden käyttömuoto (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2004, verkkodokumentti).
3. Nykyinen vesialueiden osakaskuntapohjainen hallinto on rakennettu kalastuskuntahallinnon paikoin lähes satavuotiaalle perustalle. Muukin yhteisten vesialueiden käyttö on ratkaistu Suomessa siten pitkälti kalastuskuntapohjaisen hallintojärjestelmän kautta.

”Miten Suomen vesialueet jakaantuvat ja miten yhteisten vesialueiden hallinto on kehittynyt?” -tutkimuskysymystä käsitellään luvussa 2 ”Suomen vesialueet ja yhteisten vesialueiden hallinta”. Koko maan kattavassa tarkastelussa selvitetään vesialueiden valtakunnallista tilastointia sekä vesien jakaantumista sisävesiin ja merialueisiin. Tutkimusaineistona ovat Maanmittauslaitoksen pinta-alatilastot, ympäristöhallinnon rekisterit sekä kiinteistörekisterissä olevat Suomen kaikki yhteiset vesialueet. Yhteisten vesialueiden pinta-aloja ja osakaskiinteistöjen lukumääriä tutkitaan maakuntien välisten erojen selvittämiseksi ja kokonaiskuvan muodostamiseksi. Luku sisältää myös kuvauksen yhteisten vesialueiden hallinnon kehittymisestä maassamme sekä tuoreimpia valtakunnallisten ja alueellisten omistaja- ja kalastustutkimusten tuloksia.

”Miten selvitetään ja paikannetaan vesialueiden yhdistämistarve?” -tutkimuskysymykseen vastataan myös luvussa 2. Kiinteistörekisterin valtakunnallisia tietoja verrataan vuoden 1999 kalastuskuntakyselyn

sisältämästä väittämästä ”Pienet kalastuskunnat tulisi yhdistää suuremmiksi” annettuihin vastauksiin. Kun maakunnassa on halukkuutta sekä myönteistä suhtautumista vesialueiden yhdistämisiin ja sen vesialueiden keskipinta-ala on maan keskiarvon alapuolella tai tuntumassa, lienee kehittämis- sekä yhdistämistoimille odotettavissa sekä kysyntää että tarvetta. Tutkimusaineistona ovat RKTL:n kyselyn tulokset sekä Etelä-Savon osalta pääosin kiinteistörekisteristä yhteisistä vesialueista yleisesti saatavat lähtötiedot, joita on eräiltä osin täydennetty erikoistulostein.

Etelä-Savo on valittu yhdistämistarveselvityksen maakuntasoiseksi tutkimuskohteeksi seuraavista syistä:

1. Yhteisten alueiden yhdistämismenetelmä on kehitetty Etelä-Savossa, ja kaksi kolmannesta (51) kaikista vuosina 1999–2003 tehdyistä yhteisten vesialueiden yhdistämisistä kohdistui maakunnan osakaskuntiin.
2. Etelä-Savon kalastuskunnat ovat RKTL:n tutkimuksessa suhtautuneet myönteisimmin pienten vesialueiden yhdistämiseen suuremmiksi.
3. Maakunnan vesialueet ovat pirstaleiset ja kiinteistörakenteeltaan ongelmalliset, mitä osoittavat välillisesti myös Etelä-Savossa suoritettavat vesitilusjärjestelyt.
4. Etelä-Savossa yhteisten vesialueiden keskikoko on lähellä koko maan yhteisten vesialueiden keskikokoa ja vesialueiden osuus on neljännes koko maakunnan pinta-alasta.
5. Maakunnan sisällä on hyvin erilaisia alueita laajoista selkävesistä ja kapeista reittivesistä pieniin lampiin. Kuntien pinta-aloissa vesialueiden osuus vaihtelee laajasti (13–40 %).
6. Etelä-Savon maanmittaustoimiston sekä Etelä-Savon työvoima- ja elinkeinokeskuksen (TE-keskus) toimialueet ovat samat ja vesialueiden tilastotiedot maakuntatasolla helposti verrattavissa.

Etelä-Savon kuntien välinen tarkastelu tapahtuu tutkimuksessa esitetyn pinta-alaperusteisen luokittelun sekä osakaskiinteistöjen lukumääräperusteisen ryhmittelyn pohjalta. Vesitilusjärjestelyjen tarveselvityksissä syntynyttä aineistoa on hyödynnetty siirryttäessä yhteisten vesialueiden käsittelystä osakaskuntakohtaisiin tietoihin.

Yhdistämiseen vaikuttavat tekijät on muodostettu esitettyjen teorioiden sekä toimituksissa esitettyjen perustelujen mukaisesti luvussa 3.

Kysymykseen ”Miten yhteisten alueiden yhdistäminen tehdään?” vastataan luvussa 4. Yhdistäminen on kuvattu myös toimintakaaviona. Luvussa selostetaan neljän tehdyn yhdistämistapauksen avulla toimituksissa esiin tulleita ongelmia, niiden ratkaisuja ja yhdistämisiin vaikuttavien tekijöiden muodostumista. Yhdistämistapausten kuvauksissa edetään yksinkertaisemmasta mutkikkaampiin. Ensin selostetaan kahden osakasmäärältään ja pinta-alaltaan pienen osakaskunnan yhdistäminen vesitilusjärjestelytoimituksen yhteydessä. Toisena on kuvattu ensimmäinen vesien kunnostukseen liittyvä yhdistämistoimitus pinta-alaltaan pienehköjen järvien alueella ja kolmantena kahden keskikokoa suuremman osakaskunnan yhdistäminen Saimaan selkävesillä. Neljäntenä selostetaan vesitilusjärjestelytoimitukseen liittyvä monivaiheisin tapaus. Siinä on tehty ensin useita osakaskuntakohtaisia vesialueiden järjestelyjä, jotta uusi osakaskunta voitaisiin yhdistämällä muodostaa helpottamaan mm. vesistön ja vesiväylän kunnostussuunnitelman käsittelyä.

Yhdistämiseen vaikuttavien tekijöiden merkitystä tutkitaan luvussa 5, jossa vastataan neljänteen tutkimuskysymykseen ”Mitkä tekijät edistävät yhdistämisiä ja mitkä estävät niitä?”.

Aineistona luvussa 5 ovat:

1. Toteutuneissa yhdistämisissä mukana olleet osakaskunnat
2. Vertailuaineistona kielteisen päätöksen yhdistämisesitykseen tehneet osakaskunnat
3. Myönteisen päätöksen tehneet osakaskunnat, joita ei yhdistetty.

Yhdistämisten tutkimusaineiston muodostavat kaikki Suomessa vuoden 2003 loppuun asti suoritettut 73 yhdistämistä, joissa on ollut mukana 280 osakaskuntaa. Toimitukset on koottu liitteeseen 7. Vesialueiden yhdistämistä on esitetty myös eri toimituksissa 60 osakaskunnalle sekä muutamalle omaa vesialuetta sisältävälle kiinteistölle. Näistä 50 osakaskuntaa ja neljä kiinteistöä ei ole hyväksynyt yhdistämissopimusta. Syyt on kirjattu osakaskunnan kokousten tai toimitusten pöytäkirjoihin osakaskunnan, hoitokunnan ja osakkaiden esittäminä kannanottoina. Kymmenen osakaskuntaa hyväksyi yhdistämisen, mutta yhdistäminen ei kuitenkaan toteutunut, koska toinen osapuoli tai jokin yhdistämisen kannalta ratkaisevassa paikassa sijaitseva osakaskunta ei sitä hyväksynyt.

Osakaskunnan osakkaiden asuinpaikan ja osuuksien suuruuden vaikutusta yhdistämisiin selvitetään myös luvussa 5. Savonlinnan seutukunnan sekä Savitaipaleen kunnan vesialueiden yhdistämisissä mukana olleista 96 osakaskunnasta ja niiden 3 995 osakaskiinteistöstä on tutkittu osakaskiinteistöjen ja osakkaiden välistä suhdetta. Samat tiedot on laskettu myös vertailuaineistona olevista 60 osakaskunnasta (kielteisiä 50/myönteisiä 10) ja niihin kuuluvista 2 434 osakaskiinteistöstä (kielteisiä 2 032/myönteisiä 402), joiden vesialueita ei ole toimituksissa yhdistetty.

JAKO-tietojärjestelmän avulla aineistosta on selvitetty,

- kuinka monta kiinteistöä keskimäärin on samalla omistajalla,
- osakkaiden jakaantuminen osuuksien mukaisiin suuruusluokkiin sekä
- osakkaiden jakaantuminen asuinpaikan ja osuuksien suuruuden mukaan.

Tulokset kertovat, onko osakaskunnan päätösvalta keskittynyt paikallisille osakkaille vai onko sitä myös seutukunnan muilla asukkailla, muualla asuvilla ja yhteisöomistajilla. Tämän aineiston toteutuneissa yhdistämisissä 96 yhteisestä vesialueesta on muodostettu 25 uutta osakaskuntaa. Tutkimustulokset kertovat osakkaiden päätösvalan sijoittumisen ja jakaantumisen ennen yhdistämissä ja yhdistämisten jälkeen. Onko selviä päätösvalan ”menettäjiä”, joiden aseman muuttuminen voisi jatkossa vaikuttaa uusien yhdistämishankkeiden toteutumiseen ja tulisi mahdollisesti jollakin tavoin huomioida?

Yhteisten vesialueiden kiinteistörekisterissä olevia tietoja verrataan tässä tutkimuksessa TE-keskusten ja ympäristöhallinnon rekisterien tietoihin vesialueista ja niiden hallinnosta. Kalastuskuntarekisterin kattavuuden ja yhteystietojen laadun tarkempi arviointi on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. Yhteisten maa-alueiden tietoja ei ole otettu tutkimukseen. Vesijättöjen moniongelmainen tarkastelu ei kuulu tämän tutkimuksen piiriin, vaikka aihetta muutamissa kohdissa sivutaankin. Vesijättöjä koskevat kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muutokset tulivat voimaan 1.7.2004.

Tutkimuksessa ei käsitellä veden omistukseen, vesialueiden omistusoikeuden kehittymiseen ja historiaan eikä vesialueiden arviointiin liittyviä kysymyksiä. Kalalajien esiintyminen ja erilaiset kalastusmuodot eivät kuulu tämän tutkimuksen piiriin. Tutkimus ei myöskään sisällä selvitystä järjestäytyneiden osakaskuntien määrästä eikä järjestäytymättömien osakaskuntien pinta-alaosuudesta. Tutkimuksessa ei pohdita tarkemmin sisävesialueiden ja rannikkoseudun merialueiden olojen eroavuuksia. Vertailuaineistona oleviin RKTL:n Nauvon ja Velkuan tutkimusraportteihin sekä Joutsan, Nauvon ja Parikkalan kuntien vesialueiden tietoihin on kokeiltu tämän tutkimuksen tilastointia ja muodostetun luokittelumenetelmän soveltuvuutta. Kuntakohtainen tarkastelu on näiltä osin ulotettu Etelä-Savon kuntia ja Pohjois-Savoon (Varkauden kaupunki) vuoden 2005 alusta siirtynyttä Kangaslammen kuntaa laajemmaksi.

1.5 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus kuuluu maanmittauksen alaan, ja siinä on käytetty kiinteistötekniistä ja kiinteistöopillista lähestymistapaa. Osakaskuntien rakenne- ja omistajien asuinpaikkaselvitys liittyy myös viime vuosina laajentuneeseen maaseutututkimukseen. Monitieteisyyttä osoittaa välillisesti käytettyjen aineistojen kuumiluminen neljän eri ministeriön (MMM, KTM, OM, YM) alaisiin toimialoihin. Sisäasiainministeriö on päättänyt asuinpaikkaselvitykseen liittyvästä seutukuntajaosta. Eri tieteenalojen välisen yhteistyön ja tutkimuksen tarpeeseen viitataan myöhemmin Oksasen ja Salmen artikkeleihin tukeutuen.

Lähtötiedot ovat pääosin kiinteistörekisteristä yleisesti saatavia tilastotietoja, joita on täydennetty erikoistulostein. Näin on voitu verrata mm. yksityisistä vesialueista olevia kiinteistörekisteritietoja työvoima- ja elinkeinokeskusten kalastusalueilta kokoamiin tilastoihin. Kiinteistörekisteristä saatujen tietojen tilastollinen käsittely ja luokittelu on maanmittaustoimistojen toimialuejaon mukainen. Yhteisten vesialueiden tietoja analysoidaan, ja niitä verrataan aikaisempiin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen raporteissa esitettyihin tietoihin ja haastattelututkimusten tuloksiin.

Omistukseen liittyviä tutkimuksia, yhteisten alueiden teoriaa ja Suomen pinta-alatietoja on selvitetty kirjallisuustutkimuksena.

Yhdistämisisä mukana olleista Etelä-Savon yhteisen vesialueen osakaskunnista selvitetään osakaskiinteistöjä ja osakkaita koskevia tietoja omistajien asuinpaikoista ja osuusluvun osoittamasta päätösvalasta. Ensimmäisissä yhdistämistoimituksissa muodostetuista osakaskunnista on selvitetty samat tiedot, joita analysoidaan ja verrataan toisiinsa tilastollisin menetelmin.

Tutkimuksessa kuvataan kiinteistötekniikan jaotuksella ja menetelmin yhdistämistoimituksen suorittaminen.

Yhdistämisiin vaikuttavat tekijät on muodostettu sekä yhteisiä alueita koskevien teorioiden että toimituksista saadun kokemuseräisen tiedon perusteella. Kirjallisuustutkimuksena toteutuneiden yhdistämisten toimitusasiakirjoista sekä varmentavin haastatteluin olen selvittänyt yhteisten alueiden yhdistämistä edistäviä tekijöitä sekä poisjääneiden osakaskuntien kielteisten päätösten syitä.

Olen tehnyt tutkimusaineistoon kuuluvista 73 yhdistämistoimituksesta 43 toimitusta (59 %) itse sekä osallistunut lisäksi asiantuntijana kahden yhdistämistoimituksen toimituskokouksiin virkavapaalla ollessani. Vesitilusjärjestelytoimituksiin on liittynyt 33 yhdistämistäni, ja sopimuksiin perustuvia yhdistämisistä on ollut 10. Toimitusinsinöörin toiminta osakaskunnan kokouksessa puheenjohtajana tai sihteerinä on antanut minulle mahdollisuuden suorittaa myös osallistuvaa havainnointia osakkaiden ratkaistessa suhtautumistaan yhdistämisesitykseen. Osallistuva havainnointi ei näissä tapauksissa ole ollut määrämuotoista eikä etukäteen suunniteltua asianosaisten käyttäytymisen yksityiskohtaista havainnointia vaan pöytäkirjaan kirjattujen päätösten syntyyn vaikuttaneiden tapahtumien ja käyttäytymisen kuvausta. Asiantuntijana ollessani sain myös mahdollisuuden kokouksen kulun ja toimitusmenettelyn tarkempaan havainnointiin sekä kehittämismahdollisuuksien pohtimiseen.

1.6 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus muodostuu kaavion 1/1 mukaisesti toisiinsa liittyvistä seitsemästä luvusta.

Tutkimus ja sen toteuttaminen muodostaa luvun 1.

Luku 2 sisältää katsauksen Suomen vesialueista koottuihin tietoihin. Siinä esitellään ympäristöhallinnon järvi- ja vesistöaluekisteri sekä TE-keskusten kalastuskuntarekisteri, joiden sisältämiä tietoja verrataan kiinteistörekisterin tietosisältöön. Luvussa kuvataan valtakunnallisia vesialueiden hal-

lintoon ja käyttöön liittyviä tutkimuksia sekä vesialueiden ja kalastushallinnon kehittymistä eri aikoina. Eri maakuntien yhteisten vesialueiden tilastotietoja verrataan yhdistämishalukkuuskyselyjen tuloksiin. Luvussa on käsitelty Etelä-Savon maanmittaustoimiston toimialueen vesialueita tarkemmin ja tehty kuntakohtaiset osakaskuntatarkastelut pinta-alojen ja osakaskiinteistöjen lukumäärien osalta.

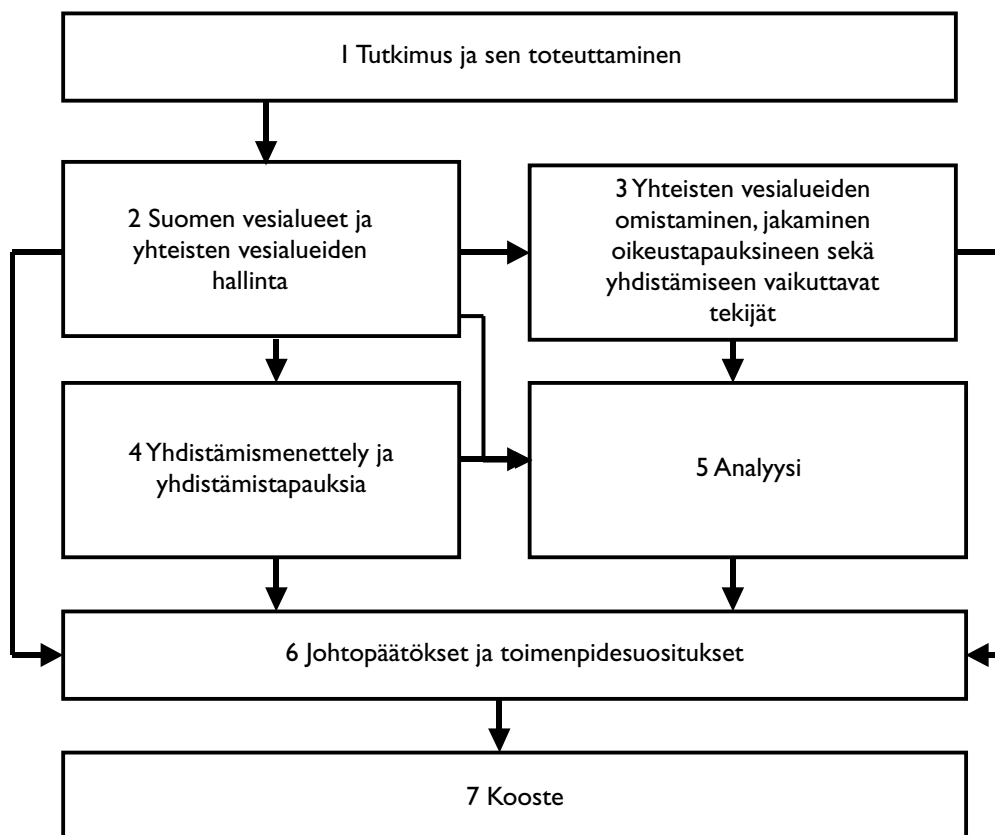
Luvussa 3 käsitellään yhteisten alueiden perusteita, yhteisistä alueista tehtyjen tutkimusten kuvauksia, vesialueiden jakamiseen liittyviä ongelmia ja oikeustapausten tarkastelua sekä yhdistämiseen vaikuttavien tekijöiden määrittelyä. Vesialueiden jakojen oikeustapausten tarkastelun olen ottanut mukaan tutkimuksen loppuvaiheessa, kun tutkimustulokset olivat hahmottumassa. Vesialueiden omistuksen pirstoutuminen useille osakaskiinteistöille sekä vesialueen jakaminen sisältävät samoja tekijöitä, joita osakkaat lähestyvät, tosin toisesta suunnasta, miettiessään vesialueiden yhdistämismahdollisuuksia ja perusteita.

Luku 4 sisältää kuvauksen yhteisten vesialueiden yhdistämistoimituksesta sekä alueen siirtämisestä yhteiseen alueeseen osuutta vastaan, toimituksen vireille tulosta, edellytyksistä ja toimitusmenettelystä. Luvussa kuvataan neljää toteutunutta yhdistämistapausta taustoineen.

Luvussa 5 esitellään Suomessa suoritettut yhteisten vesialueiden yhdistämiset ja ne kirjatut tapaukset, joissa osakaskunta on ilmoittanut kielteisestä päätöksestään. Luku sisältää analyysin yhdistämisistä edistävistä ja estävistä tekijöistä.

Luvussa 6 ovat tutkimuksen johtopäätökset ja toimenpidesuosituksat. Siinä on esitetty myös tutkimuksessa saatujen uusien tietojen pohjalta käsityksiä yhteisaluelaista, sen soveltuvuudesta sekä suosituksia ja kannanottoja eri alojen ja asioiden kehittämistarpeista.

Luku 7 sisältää koosteen.

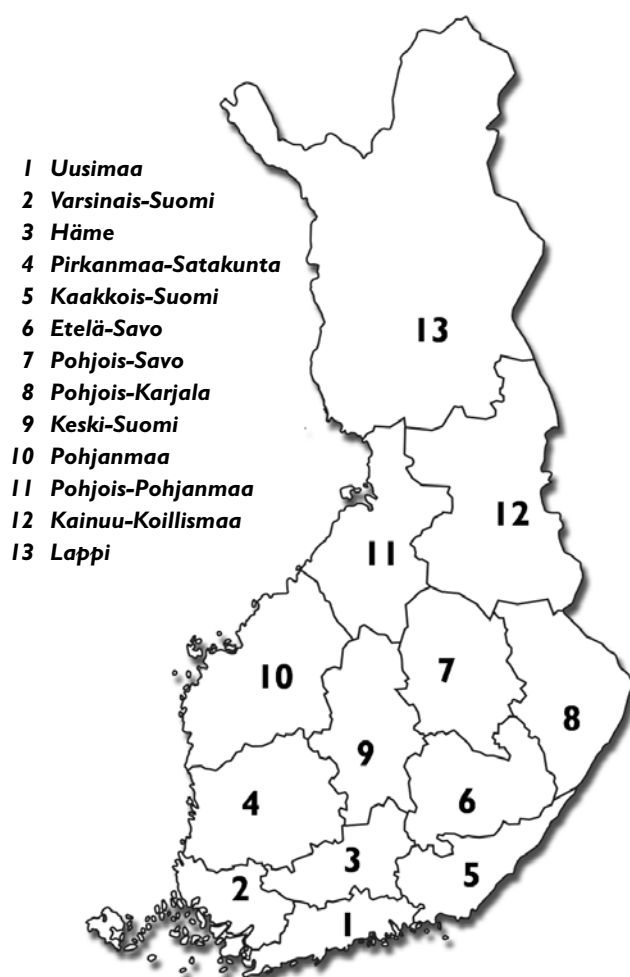
Kaavio 1/1. Tutkimuksen rakenne

2 SUOMEN VESIALUEET JA YHTEISTEN VESIALUEIDEN HALLINTA

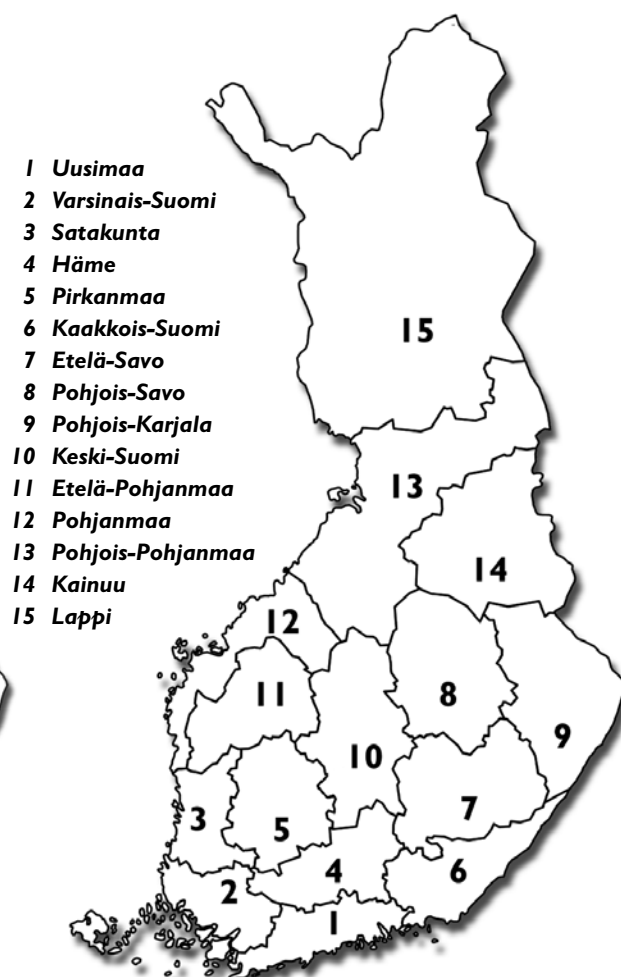
Luvussa tarkastellaan virallisissa tilastoissa ja julkisissa rekistereissä esiintyviä Suomen maa- ja vesipinta-alatietoja, niiden syntytapaa ja vertailtavuutta.

Luku sisältää valtakunnallisia sekä eräitä alueellisia kalastusalueiden ja kalastuskuntien toimintaa kuvaavia tutkimustuloksia. Kalastuskunnille ja kalastusalueille eri vuosina tehdyistä kyselyistä on saatu tietoa mm. kalastuskuntien vesialueiden koosta, osakasten määristä, hallintomenojen osuudesta ja toimintaa haittaavista ongelmista. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen raporttien tarkastelu on tutkimuksessa yksityiskohtaista, koska tutkimukset ovat tuoreita eikä osakaskuntatietoja ole ollut aikaisemmin kootusti saatavissa muista lähteistä. Etelä-Savon vesialueet ovat esimerkkitapauksena. Maakunnan kuntien yhteisten vesialueiden osakaskunnista esitetään pinta-ala ja osakaskiinteistökohtainen luokittelumenetelmä.

Maanmittaustoimistojen (13 kpl, kartta 2/1) kiinteistörekisteristä koottuja, yhteisten vesialueiden pinta-ala-, keskikoko- ja osakasmäärätietoja voidaan verrata suoraan vastaavan TE-keskuksen (15 kpl, kartta 2/2) tilastoihin aluejaoltaan yhtenevissä yhdeksässä hallintoyksikössä.

Kartta 2/1. Maanmittaustoimistojen aluejako

Kartta 2/2. TE-keskusten aluejako

Kuuden TE-keskuksen toimialue poikkeaa maanmittaustoimistojen aluejaosta siten, että Pirkanmaan-Satakunnan maanmittaustoimiston alue jakaantuu Pirkanmaan TE-keskukseen ja Satakunnan TE-keskukseen. Pohjanmaan maanmittaustoimiston alue jakaantuu Etelä-Pohjanmaan TE-keskukseen ja Pohjanmaan TE-keskukseen. Oulun lääni jaetaan maanmittaushallinnossa Pohjois-Pohjanmaan maanmittaustoimiston ja Kainuun-Koillismaan maanmittaustoimiston alueisiin. Sen sijaan Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus hallinnoi myös Koillismaan kuntia (Kuusamo, Pudasjärvi, Taivalkoski) ja Kainuun TE-keskus Kainuun maakuntaa.

2.1 Suomen pinta-ala

Maanmittauslaitoksen vuositilastossa Maanmittaus 2004 ilmoitetaan Suomen pinta-ala kunnittain 1.1.2005 vallinneen tilanteen mukaisena. Kunnan tiedot on jaoteltu maa- ja vesipinta-aloihin. Julkaistut vesipinta-alat eivät ole vuoteen 2005 asti sisältäneet merialueiden pinta-aloja. (Maanmittaus 2004.) Monien aikaisempien tilastojen pohjana olevat edellisen läänijaon mukaiset maa- ja vesipinta-alatiedot sisältyvät Maanmittaus 1996 julkaisuun (Maanmittaus 1996 s. 16–19).

Tilasto Suomen pinta-alasta kunnittain 1.1.2005 perustuu 1980-luvun alussa 1:20 000-peruskartoilta tehtyihin mittauksiin. Vuosittain on pinta-aloihin tehty kuntajaon muutoksista sekä uusilla kartoilla kuvatuista maa- ja vesipinta-alan muutoksista aiheutuvat korjaukset. (Maanmittaus 2004 s. 5.)

Maanmittauslaitoksen kehittämiskeskuksessa on laskettu myös merialueiden pinta-alat. Pinta-alat on saatu 1:100 000-hallintoraja-aineistosta. Kunnan rajat on ulotettu aluemerren aikaisempaan (lähempänä mannerta olevaan) ulkorajaan (sisäisten aluevesien ulkorajaan). (Maanmittauslaitos 2001a.) Tilastoa ei ole julkaistu, koska laskennan pohjana ollut kartta-aineisto on erilainen kuin kartta-aineisto, josta sisävesien pinta-alat on laskettu. Eräiltä osin kuntien merirajat ovat myös epäselviä ja joiltakin osin vahvistamatta. Tilastoissa on kunnat ryhmitelty läänien sisällä nykyisen maakuntajaon mukaan. (Maanmittauslaitos 1997; Maanmittauslaitos 2001b.)

Suomen kokonaispinta-ala on 391 031,97 km² ja muodostuu

- 304 472,54 km²:n maa-alueesta
- 33 671,99 km²:n sisävesialueesta (Maanmittaus 2004 s. 17–20) ja
- 52 887,44 km²:n merialueesta (Maanmittauslaitos 2001b).

Vesialuetta on yhteensä 86 559,43 km². Vesialueiden osuus Suomen kokonaispinta-alasta on 22 % ja sisävesialueiden osuus ilman meriä lasketusta pinta-alasta 10 %.

Pinta-ala-aineisto ei kaikkien kuntien osalta ole tasalaatuista. Eri aikoina laadittujen peruskarttojen tarkkuus vaihtelee alueittain. 1980-luvulla se oli kuitenkin paras käytettävissä oleva koko maan kattava yhtenäinen kartasto. Numeerinen kiinteistörekisterikartta ja nykyinen maastotietojärjestelmä sekä yhteistyö ympäristöhallinnon kanssa tulevat lähivuosina antamaan entistä tarkempia tuloksia. Niitä tarvitaan muun muassa Euroopan unionin vesipolitiikan puitedirektiiviä toteutettaessa. Pientä systemaattista eroa pinta-aloiissa tulee aiheuttamaan se seikka, että numeerisessa vesistöaineistossa on alueina kuvattu vain yli 20 metriä leveät joet. Nykyisen pinta-alatilaston pohjana olevilla peruskartoilla on jo yli viiden metrin levyiset joet kuvattu kahdella viivalla, jolloin niille on saatu pinta-alat. (Maanmittauslaitos 1997 s. 9.)

Maanmittauslaitoksessa on käynnissä maastotietokannan kohdeluokkamuutos, jossa virtavesistä erotetut vakavedet erotellaan vielä makeiksi vesiksi ja merivesiksi. Muutostyö valmistui vuoden 2005 aikana, ja nyt pinta-alat lasketaan kattavasti numeerisista aineistoista lukuun ottamatta Enontekiön, Inarin, Kittilän ja Utsjoen kuntia. Niistä maastotietokanta valmistuu vuonna 2007. (Jokinen 2006.)

2.2 Vesialueet ympäristöhallinnon rekistereissä, kunnostustarve ja vesienhoidon järjestäminen

2.2.1 Järvirekisteri

Järvirekisteri on ympäristötiedon hallintajärjestelmän osa, joka sisältää perustiedot kaikista Suomen yli yhden hehtaarin kokoisista järvistä ja muutamasta tuhannesta pienemmästäkin järvestä (Hakala 2004). Rekisteri antaa tietoa vesistöseurantoihin, -tutkimuksiin ja kunnostuksiin ja on perusaineistona vesien-suojelusuunnitelmien ja -toimenpiteiden teossa (Suomen ympäristökeskus 2004d, verkkodokumentti). Rekisteriin tallennetaan myös tiedot mm. syvyyskartoitustilanteesta (Suomen ympäristökeskus 2004e, verkkodokumentti).

Järvirekisteri on syntynyt 1980-luvulla tehdyn kolmannen jakovaiheen valuma-aluejaon muodostamisen yhteydessä. Valuma-alueiden rajaukset tehtiin peruskarttojen korkeuskäyrien perusteella 1:50 000-peruskartan pienennöksille, joilta ne digitoitiin numeeriseen muotoon. Samalla jokaisen valuma-alueen sisään jääneet yli yhden hehtaarin suuruiset järvet numeroitiin, koottiin luetteloksi, jossa on järven nimi, tunnus, sijaintia kuvaavat kartastokoordinaattijärjestelmän (KKJ) mukaiset koordinaatit, pinta-ala ja rantaviivan pituus. Järvirekisterissä ilmoitettut pinta-alat, rantaviivan pituudet ja sijaintipisteet on päivitetty vuonna 1999 ja ne perustuvat Maanmittauslaitoksen 1:20 000-mittakaavaisen maastokartan numeeriselle rantaviivalle Suomen ympäristökeskuksessa tehtyyn luokitteluun. Kunkin järvirekisterissä olevan järven tiedot on mahdollista saada käyttöön mm. järvikortin muodossa. Järvirekisteristä Suomen sisävesien pinta-alaksi on laskettu 33 350 neliökilometriä. Pinta-alasta puuttuvat valtaosa alle yhden hehtaarin järvistä ja virtaavat yli 5 metriä leveät joet. (Suomen ympäristökeskus 2004d, verkkodokumentti; Hakala 2005.) Maanmittauslaitoksen tilaston vesipinta-ala ilman meriä on 33 672 neliökilometriä. Se on 332 km² järvirekisteriä suurempi. Ero on yksi prosentti.

Suomi on numerollisesti ”tuhansien järvien maa”, sillä maassamme on 187 888 yli viiden aarin suuruista järveä ja lampea. Niistä noin 56 000 on pinta-alaltaan yli hehtaarin. Suomessa on 309 yli 10 neliökilometrin suuruista järveä. Niistä suurimmat, Saimaa, Päijänne ja Inari ovat yli 1 000 neliökilometrin laajuisia. Yli 10 neliökilometrin järvet on taulukoitu ympäristöhallinnon Internet-sivuille kolmessa osassa:

- yli 40 neliökilometriä
- 20–40 neliökilometriä
- alle 20 neliökilometriä. (Suomen ympäristökeskus 2004a, verkkodokumentti.)

Alueellisten ympäristökeskusten (mm. Kaakkois-Suomi ja Pirkanmaa) uusituilta Internet-sivuilta löytyvät kaikki yli yhden hehtaarin suuruiset järvet pinta-ala- ja rantaviivatiedoin valuma-alueittain/kunnittain.

Taulukossa 2/1 on verrattu Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen alueella Parikkalan (580) ja Rautjärven (689) kunnissa olevien muutamien pienten järvien järvirekisteritietoja ja Maanmittauslaitoksen JAKO-tietojärjestelmän palstapinta-alatietoja keskenään.

Taulukko 2/1. Hiitolanjoen valuma-alueen eräiden pienten järvien pinta-alavertailua

Järven nimi	Pinta-ala järvi- rekisterissä, ha	Yhteisen alueen kiinteistötunnus	JAKO-palstapinta- ala, ha	Erotus (JAKO- järvirekisteri), ha	Ero, %
Markonlampi	5,35	580-876-4-0	5,98	0,63	11 %
Nuotiolampi	14,27	580-876-2-0	14,53	0,26	2 %
Kaljusenlampi	0,54	689-876-8-1	1,19	0,65	55 %
Mutalampi	7,75	689-876-8-1	10,49	2,74	26 %

Lähteet: Kaakkois-Suomen ympäristökeskus 2004, verkkodokumentti ja JAKO-tietojärjestelmä 2004

JAKO-kiinteistötietojärjestelmä antaa järville suuremmat pinta-alat kuin järvirekisteri. Esimerkitapauksista Markonlampi ja Nuotiolampi ovat karttatarkastelun ja maastotuntemukseni perusteella jyrkkä- ja selkeärantaisia, joten pinta-alaerot jäävät pieniksi. Suorantaisissa Kaljusenlammessa ja Mutalammessa ne ovat suhteessa suuremmat. Erot johtuvat pääosin isojaon nykyistä korkeammalla olevasta rantaviivasta, rantojen korkeussuhteista ja lampien umpeen kasvamisesta (Vihervuori, P. 1985 s. 19). Ero kuvaakin isojaon mukaisen rantaviivan ja nykyisen rantaviivan välisen alueen pinta-alaa, jos vesijättöjen jakoja tai lunastuksia ei alueella ole tehty. (Kaakkois-Suomen ympäristökeskus 2004, verkkodokumentti; maastokartat n:ot 412302, 412303, 412404.)

2.2.2 Suomen vesistöalueet

Vesistöalueella tarkoitetaan – kuten edellä on jo todettu – vedenjakajan rajaamaa kokonaisuutta, jolta joki tai puro kerää kaiken sateen kautta tulevan, ennen purkupistettä haihtumattoman vetensä. Vesistöalueen rajat, vedenjakajat sekä uomien ja järvien muodot määrää maanpinnan muoto ja kallioperä. (Suomen ympäristökeskus 2004b, verkkodokumentti.)

Suomessa on 74 yli 200 neliökilometrin suuruista päävesistöaluetta, jotka on vuonna 1990 valmistuneessa vesistöaluerajauksessa jaettu tarvittaessa osa-alueisiin. Jokainen vesistöaluerakisterissä oleva valuma-alue on varustettu yleisjakoehdotuksen mukaisella vesistötunnuksella. Pääuoma muodostaa tämän vesistöaluehierarkian korkeimman tason. Toisen tason muodostavat pääuomaan laskevat sivu-uomat ja kolmannen tason sivu-uomaan laskevat purot ja joet. Jokaisella alueella on nimi, pinta-ala ja hierarkkisesti kasvava kokonaispinta-ala. Päävesistöalueiden numerointi on aloitettu Laatokkaan laskevasta Jänisjoesta, jatkettu myötäpäivään kiertäen rannikkoalueet ja päädytty Vienanmereen laskevaan Vienan Kemiin.

Suomen suurimmat vesistöalueet pinta-aloineen ja järvisyysprosentteineen ovat:

1.	Vuoksi	68 501 km ²	19,8 %
2.	Kemijoki	51 127 km ²	4,3 %
3.	Kymijoki	37 159 km ²	18,3 %.

(Suomen ympäristökeskus 2004b, verkkodokumentti.)

Suomen ympäristökeskuksen hydrologisen toiminnan paikkatietotyössä tulee lähivuosina korostumaan vesistö- ja valuma-alueetietojärjestelmän (VESI-GIS) jatkokehittäminen, joka kohdistuu mm. valuma-alueetietojen täydentämiseen ja yhteiskäyttöä helpottavien sovellusten luomiseen. Hankkeessa luodaan uoma-, järvi- ja valuma-aluekisterit sisältävä valtakunnallisesti kattava integroitu vesistö- ja valuma-alueetietojärjestelmä. Hanke tuottaa esimerkiksi samanlaiset, kattavat ja sijaintitarkat sekä yhteensopivat tunnus- ja rajaustiedot virtavesistä kuin järvirekisterissä on olemassa järvistä. (Suomen ympäristökeskus 2004 s. 24; Joukola 2005; Hakala 2005; Sojakka 2005.)

2.2.3 Vesien kunnostustarveselvitys

Suomen järviä ja virtavesiä koskeva kunnostustarveselvitys valmistui vuonna 2000. Se on tehty alueellisille ympäristökeskuksille ja TE-keskuksille osoitetun kyselyn avulla. Vastausten perusteella kunnostustarpeessa olevia järviä on lähes 1 500 ja jokia 500. Järvikohteet ovat enimmältään pieniä tai pienehköjä, ja niiden yhteispinta-ala on noin 6 700 km². Jokiosuuksien yhteispituus on 4 200 km. Järvi- ja jokikohtaisen kunnostuksen arvioidaan maksavan yhteensä noin 270 miljoonaa euroa. (Suomen ympäristökeskus 2004f, verkkodokumentti.)

Etelä-Savon ympäristökeskukselle on tullut kunnilta ja yksityisiltä henkilöiltä 250 kunnostusalo-

tetta, joiden sisältö on vaihdellut leväkukinnoista mittavampiin hankkeisiin kuten vedenpinnan nostamiseen ja virkistyskäyttöarvoja kohentaviin toimenpiteisiin. Ympäristökeskus on laatinut Etelä-Savon vesistöjen kunnostusohjelman vuosille 2004–2009, johon on valittu kuntien ehdotuksista 20 kohdetta tiettyjen perusteiden mukaan. Kohteet täyttävät edellytykset, joiden mukaan valtiokin osallistuisi kunnostusten rahoitukseen. Kohteita pystyttäneen toteuttamaan yhdestä kahteen vuodessa. (Etelä-Savon ympäristökeskus 2004b, verkkodokumentti.)

Aikaisemman luokituksen perusteella Etelä-Savon vesistöistä valtaosa (64 %) on laadultaan erinomaisia. Hyvään luokkaan kuuluvat pääosa Kyyvedestä ja monet muut keskikokoiset järvet. Tyydyttävään luokkaan kuuluu valtaosa vedenjakajaseutujen suoperäisille valuma-alueille sijoittuvista järvistä mm. Juvalla, Haukivuorella ja Pieksänmaalla sekä Savonlinnan, Kerimäen ja Enonkosken raja-alueilla. (Etelä-Savon ympäristökeskus 2004c, verkkodokumentti.)

2.2.4 Laki vesienhoidon järjestämisestä (1299/2004)

Joulukuussa vuonna 2000 tuli voimaan Euroopan Unionin (EU) vesipolitiikan puitedirektiivi (direktiivi 2000/60/EY). Direktiivi tuli saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä 22.12.2003 (HE 120/2004 vp). Ympäristöministeriö asetti vuoden 2001 helmikuussa toimikunnan (Vepo-toimikunta), jonka tehtävänä oli laatia ehdotukset yhteisön vesipolitiikan puitteista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin toimeenpanemiseksi. Vepo-toimikunnan mietintö sisälsi neljä lakiehdotusta ja asetusluonnoksen vesienhoitoalueista ja alueilla tehtävistä selvityksistä. Vesipolitiikan puitteista annetun direktiivin täytäntöön panemiseksi toimikunta ehdotti säädettäväksi uuden lain vesienhoidon järjestämisestä. (Vepo 2004 s. 2–4.) Laki tuli voimaan 31.12.2004 (1299/2004). Samaan aikaan tuli voimaan myös asetus vesienhoitoalueista (1303/2004).

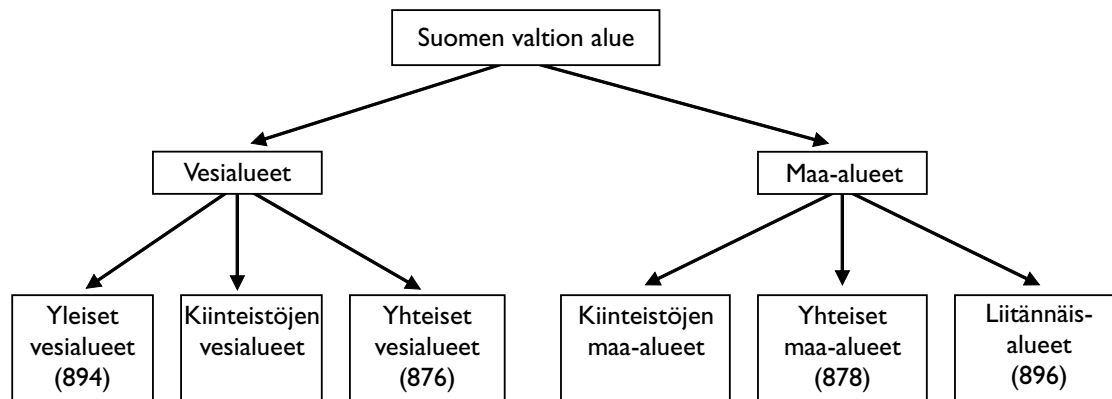
Vesienhoidon järjestämisen yleisenä tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä niin, ettei pintavesien ja pohjavesien tila heikkene ja että niiden tila on vähintään hyvä. Vesienhoidon järjestämisessä otetaan huomioon vesien laadun lisäksi vesien riittävyys, vesien kestävä käyttö, vesipalvelut ja niiden taloudellinen selvitys, tulvasuojelu, vesien virkistyskäyttö, vesien välityksellä leviävät taudit sekä vesiekosysteemien suojelu ja vesiekosysteemeihin suoraan yhteydessä olevien maaekosysteemien ja koskeikkojen suojelu. (Laki vesienhoidon järjestämisestä, 1 §.)

Laki sisältää määritelmänä mm. pintavesimuodostuman, jolla tarkoitetaan pintavesien erillistä ja merkittävää osaa, kuten järveä, tekoallasta, puroa, jokea tai kanavaa, puron, joen tai kanavan osaa tai rannikkoveden osaa. Suunnittelujärjestelmän piiriin tullevat kuulumaan lähinnä suuret järvet ja joet. Pintavedet jaotellaan vesienhoidon järjestämiseksi maantieteellisten ja luonnontieteellisten ominaispiirteiden mukaan tyypeihin. Pinta- ja pohjavedet luokitellaan ihmistoiminnan aiheuttamien muutosten voimakkuuden perusteella. Pintaveden ekologinen tila on erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä tai huono. (Laki vesienhoidon järjestämisestä, 2, 7–8 §; Lehtinen 2005.) Vesienhoitoalueista annetun asetuksen nojalla Suomeen on perustettu viisi vesienhoitoaluetta (Vuoksi, Kymijoki-Suomenlahti, Kokemäenjoki-Saaristomeri-Selkämeri, Oulujoki-Iijoki-Perämeri ja Kemijoki) ja kaksi kansainvälistä vesienhoitoaluetta (Tornionjoen vesistöalue Ruotsin kanssa ja Tenojoen-Paatsjoen vesistöalue Norjan kanssa) (Asetus vesienhoitoalueista, 1 §).

2.3 Vesialueet kiinteistörekisterissä

Kiinteistörekisteri on yksi yhteiskunnan perusrekistereistä. Muita perusrekistereitä ovat väestötietojärjestelmä, yhteisötietojärjestelmä sekä lainhuuto- ja kiinnitysrekisteri. Väestötietojärjestelmä sekä lainhuuto-

ja kiinnitysrekisteri perustuvat osittain kiinteistörekisteriin. (Maanmittauslaitos 2001a s. 5.) Kiinteistörekisterilain (392/1985) mukaan kiinteistörekisteriin merkitään kiinteistöt ja muut rekisteriyksiköt, joita ovat yhteiset alueet sekä yleisistä teistä annetun lain (243/1954) mukaiset, tieoikeudella hallittavat liitännäisalueet (KRL:n muutos 505/2005). Yleiset vesialueet sisällytetään kiinteistöihin, vaikka ne kaaviossa 2/1 on kuvattu merkityksensä perusteella erikseen.

Kaavio 2/1. Maa- ja vesialueet kiinteistörekisterissä

2.3.1 Yleiset vesialueet (sijaintialuetunnus 894)

Suomen aluevedet ja suurten järvien selät ovat, siltä osin kuin ne ovat kylänrajain ulkopuolella, yleisiä vesialueita. Yleiset vesialueet pohjineen ovat valtion omaisuutta. Yleiset vesialueet ovat metsähallituksen hallinnassa ja hoidossa, jollei jonkin niihin kuuluvan alueen osalta säädetä tai valtioneuvoston päätöksellä määrätä toisin. (Laki oikeudesta yleisiin vesialueisiin 204/1966 1, 4 §.) Kalastusta koskevien asioiden osalta yleiset vesialueet ovat maa- ja metsätalousministeriön kala- ja riistaosaston sekä työvoima- ja elinkeinokeskusten kalatalousyksiköiden (entisten kalastuspiirien) hallinnassa ja hoidossa (KalL 118.2 §).

Yleisten vesialueiden kalastusoikeuksista on erikseen säännökset kalastuslaissa. Yleisellä vesialueella meressä sekä Suomen kalastusvyöhykkeellä on jokaisella Suomessa vakinaisesti asuvalla Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaisella oikeus harjoittaa kalastusta. Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisilla on edellä mainituilla alueilla kotipaikasta riippumatta oikeus kotitarve- ja virkistyskalastukseen. Yleisellä vesialueella järvessä on jokaisella järveen ulottuvassa kunnassa muutoin kuin tilapäisesti asuvalla oikeus harjoittaa koukkukalastusta. Muusta kuin koukkukalastuksesta edellä tarkoitettulla vesialueella päättää kalastusalue. Päätöstä tehtäessä on otettava erityisesti huomioon ammattikalastajien tarpeet. (KalL 6–7 §.)

Yleisiin vesialueisiin luetaan suuret, yli kahdeksan kilometrin järvenselät sekä aava meri. Yli kahdeksan kilometrin järvenselällä kylä vallitsee vesialuetta, joka ulottuu 500 metrin etäisyydelle siitä kohdasta, mistä alkaa kahden metrin syvyys keskivedenkorkeuden aikana. Yleinen vesialue käsittää Suomenlahden ja Pohjanlahden alueilla kylien vesirajan ulkopuolisen Suomen alueveden. Sisävesillä yleisiä vesialueita on Höytiäisen, Inarin, Koitereen, Lappajärven, Oriveden, Oulujärven, Puruveden, Pyhäselän ja Päijänteen suurilla selillä (Laki sisältäen määräyksiä välirajasta vedessä 31/1902, 1–2 §; Virtanen, P. 1995 s.121; Kalastussäädöksiä 2001 s. 59; JAKO-tietojärjestelmä 4.5.2004). Muut suuretkin järvet (esimerkiksi Pielinen) on jaettu kokonaisuudessaan kylien vesialueiksi (Tiitinen, J. 1994 s. 92). Lappalaisen mukaan koko Pielistä oli pidetty maarantoja lukuun ottamatta eri kylien yhteisenä ja siellä vedet rajattiin osakasluvultaan ja alueiltaan suurten jakokuntien kesken. Höytiäiselle muodostettiin suurten kylävesien lisäksi suuri yleis-

vesialue. (Lappalainen, A. 1994 s.74.)

Lakiehdotusta välirajasta vedessä valmisteltaessa tehtiin Haatajan mukaan luettelo sellaisista järivistä, joiden katsottiin silloin saatavissa olevan selvityksen mukaan olevan 8 km pitkiä ja leveitä. Luettelossa olisi ollut kaikkiaan 22 järveä. Kun myöhemmin on jouduttu käytännössä ratkaisemaan, mitkä järvien selät täyttävät säädetyn mitan, on voitu todeta, että silloin laadittu luettelo oli valmistettu virheelliseen ja puutteelliseen kartta-aineistoon perustuen ja että uusien tarkempien karttojen mukaan asiaa arvioitaessa on järvissä esiintynyt sellaisia niemiä ja suuria saaria, ettei järvi täytäkään säädettyä mittaa. Joihinkin järviin nähden on myös esitetty sellaisia erikoisperusteita, joiden nojalla niiden on katsottu kuluvan kylille kokonaisuudessaan. Haatajan viittaus ja Lappalaisen edellä kirjattu maininta Pielisestä näyttävät olevan yhteneviä. Vuoden 1951 tilanteesta Haataja mainitsee vesipiirirajankäynneissä ainoastaan kahdeksan järveä voidun todeta sellaisiksi, joissa kylät omistavat vain lähellä rantaa olevan vesialueen ja joissa siis selkävesi on yleisvettä. Lisäksi Inarijärvi Inarissa ja Ylikitka Kuusamossa ovat sellaisia, joissa on yli 8 km pitkiä ja leveitä selkiä. (Haataja, K. 1951 s.202.) Myöhemmin, 14.11.1997 rekisteröidyssä vesipiirirajankäynnissä Inarijärveen muodostui pinta-alaltaan sisävesien suurin yleinen vesialue (Arkistotunnus Inari 1:53). Posion ja Kuusamon kuntien alueella olevassa Ylikitkassa ei ole yleistä vesialuetta, toisin kuin Virtasen kirjassa ”Maankäytön perusteista” mainitaan (JAKO-tietojärjestelmä 4.5.2004; Virtanen 1995 s.121).

Kiinteistörekisteriin on merkitty 98 yleistä vesialueyksikköä (sijaintialue 894), joiden kokonaispinta-ala on 3 520 717 hehtaaria. Maanmittauslaitoksen kehittämiskeskus tulosti toukokuun alussa 2004 tätä tutkimusta varten kiinteistörekisteristä yleisten vesialueiden pinta-alat maanmittaustoimistoittain ja kunnittain. Kiinteistöyksiköistä 26 on sisävesillä ja 72 merialueella. Ne on esitetty liitteessä 1. Yleisten vesialueiden osuus on 41,2 % koko maan vesipinta-alasta. Merialueiden yleisten vesialueiden pinta-aloja ei ole aikaisemmin julkaistu. Niiden yhteispinta-ala on 3 412 274 hehtaaria. Se on 60 % Maanmittaustilaston mukaisesta merialueiden 5 288 744 hehtaarin kokonaispinta-alasta.

Sisävesialueiden yleisiä vesialueita on 20 kunnassa. Niiden yhteispinta-ala on 108 443 hehtaaria. Sisävesien yleisten vesialueiden osuus sijaintikuntansa kaikista vesialueista on suurin Kontiolahden kunnassa (Höytiäisen yleisvesi 45 %), seuraavina Vuolijoen kunta (Oulujärven Yleinen vesialue 43 %), Vaala (Oulujärven Yleinen vesialue 40 %), Lappajärvi (29 %) ja Savonranta (29%). (JAKO-tietojärjestelmä 4.5.2004.) Syntyneen aineiston paperitulosteet on talletettu Etelä-Savon maanmittaustoimiston Savonlinnan toimipisteen arkistoon.

2.3.2 Kiinteistöjen (yksityiset) vesialueet

Kiinteistöjen vesialueet ovat suurelta osin peräisin suoritetuista vesialueiden jaoista. Suomaa on koonnut Maanmittaushallituksen vuosikertomuksista vuosilta 1919–1976 tietoja loppuun saatettujen vesialueiden jakojen määristä. 1920- ja 1930-luvuilla suoritettiin yhteisten vesialueiden jakoja varsin runsaasti. Vuosien 1939–1959 välisen ajanjakson työtulokset olivat huomattavasti pienemmät, koska suuri osa toimitusinsinöörikunnasta oli sotapalveluksessa ja siirtoväen asuttamista koskeneiden lakien toimeenpanotehtävissä. Vuoden 1960 jälkeisen ajan tulokset näyttävät olevan kokonaisuutena katsoen hieman suuremmat kuin ne olivat ajanjaksona 1939–1959. Eniten vesialueiden jakoja on tehty Suomen kolmessa lounaisosan läänissä, erityisesti entisessä Turun ja Porin läänissä. Myös jakamattomassa Kuopion läänissä on jakoja suoritettu paljon, sen sijaan vähän maan pohjoisosan lääneissä. Etelä-Savosta tai Mikkelin läänistä ei ole erityismainintaa. (Suomaa, V. 1983 s. 186–187.)

Kiinteistön vesialue (kaavio 2/1) voi olla kiinteistörekisterissä joko omana erillisenä kiinteistöyksikkönä tai sisältyä kiinteistöön, jolla on sekä maa- että vesialuetta. Kiinteistöjen vesialueiden määrästä esiin-

tyy kirjallisuudessa hyvin vähän tietoja tai arvioita. Tilannetta kuvaa vuodelta 1998 oleva julkaisematon taulukko ”Kalastuskuntien ja muiden vesien omistusyksiköiden lukumäärä ja ala TE-keskuksittain”. ”Yksityisten vesialuekiinteistöjen lukumäärä” -sarakeessa on seuraavia, jopa huvittavia merkintöjä: Uusimaa ”n. 4 000”, Varsinais-Suomi ”tuhansia”, Kymi ”yli 1 300”, Pohjanmaa ”yli 100” ja Pohjois-Karjala ”n. 4” (Tiitinen 1998). Kommentit kuvaavat hyvin 1900-luvun lopun vesialueiden tilastointia ja eri hallinnonalojen välistä tietojenvaihtoa.

Kiinteistöjen vesialueiden osuus on merialueilla huomattavasti suurempi kuin sisävesillä. Kalastusalueille tehty tiedustelut vuoden 1993 toiminnasta sekä vastauksista laaditut laskelmat osoittavat, että yksityisiä vesialueita on koko maassa noin kymmenen prosenttia kalastusalueiden piirissä olevista vesipinta-aloista. Kun mukana ovat vain sisävesiä sisältävät kalastusalueet, niin yksityisten vesialueiden osuus laskee viiteen prosenttiin. (Kilpinen, K. 1995b s. 1–2.) Muun muassa Nauvon kunnan merialueella on 250 kiinteistöä, joilla on omaa vesialuetta. Velkuan kalastusalueella (merialue) oli vuonna 2001 yksityisomistajilla kaikkiaan 598 vesialuetta sisältävää yksikköä (Salmi, J. et al. 2001 s. 10). Koko maan yksityisten vesialueiden lukumäärä oli kalastusalueille vuonna 1999 tehdyn kyselyn mukaan hieman yli 14 400 (Salmi, J. et al. 2002 s. 22).

Vesialuekiinteistöjen ja vesialuetta sisältävien kiinteistöjen lukumäärien ja pinta-alatietojen selvittäminen osoittautui vaikeaksi. Kiinteistöjen vesialueiden selvittämiseksi JAKO-tietojärjestelmän tavanomaiset hakuehdot jättivät tuloksiin epävarmuutta, jota ei voinut selvittää vertaamalla pinta-aloja muiden rekisterien tietoihin, koska ne eivät olleet kiinteistörekisteritietojen kanssa vertailukelpoisia tai niitä ei ollut samoilla aluejaoilla saatavissa. Kaupunkien tonttirekisterissä olevat vesialueet olivat kokonaan kiinteistörekisterihakujen ulkopuolella ennen uuden kiinteistötietojärjestelmän (UKTJ) käyttöönottoa 1.6.2005 (Laki kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta 453/2002). Kalastusalueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat sisältävät tietoja myös yksityisistä vesialueista, mutta kalastusalueiden rajat ovat harvoin kuntien ja kylän rajojen mukaisia.

Maanmittauslaitoksen kehittämiskeskus tulosti joulukuun alussa 2001 tätä tutkimusta varten kiinteistörekisteristä Etelä-Savon ja Keski-Suomen kiinteistöjen vesialueiden pinta-alat kunnittain. Etelä-Savon ja Keski-Suomen maanmittaustoimistojen ja TE-keskusten alueet ovat yhteneväiset, joten tulokset ovat vertailukelpoisia. Tuossa vaiheessa pidin koko maan tietojen keräämistä liian suurena työmääränä ja raskaana tietokonehakuna, varsinkin kun pinta-alatietojen kokoaminen mainituista maakunnistakin osoittautui ongelmalliseksi.

Ensimmäinen tulostusajo kokosi vain kiinteistörekisterissä olevat kiinteistöt rekisteriin merkittyine vesipinta-aloineen. Joissakin kunnissa ja rekisteriyksiköissä ei vesipinta-aloja ollut missään vaiheessa tai missään toimituksessa laskettu tai todettu ja talletettu rekisteripinta-aloina, vaan ne olivat saatavissa vain ns. palstapinta-aloista. Palstapinta-alojen kokoamiseksi tarvittiin täydentävä tulostusajo, jonka jälkeen tiedot oli kunnittain koottava yhteen. Syntyneen aineiston paperitulosteet on talletettu Etelä-Savon maanmittaustoimiston Savonlinnan toimipisteen arkistoon.

Etelä-Savon kiinteistöille kuuluvien vesialueiden pinta-ala on 15 176 hehtaaria ja osuus 3,2 % maakunnan kiinteistörekisterissä olevasta vesipinta-alasta. Tietoja käsitellään tarkemmin jaksossa 2.6.2 (Etelä-Savon kiinteistöjen vesialueet).

Keski-Suomen maakunnan kuntakohtaisesta tilastosta huomattavimmat kiinteistöjen vesipinta-alat ovat Jyväskylän maalaiskunnassa (1 028 ha), Viitasaarella (863 ha) ja Luhangassa (853 ha). Eniten yksityisiä vesialueita sisältäviä rekisteriyksiköitä on Jämsässä (211), Jyväskylän maalaiskunnassa (119) ja Laukaassa (116). Yksityisvesien pinta-alojen suurimmat keskikoot olivat Pylkönmäen (45 ha/kiinteistöyksiköiden lukumäärä 2), Toivakan (27 ha/26) ja Viitasaaren (20 ha/43) kunnissa. Kiinteistöjen vesialueiden (7 200 ha) osuus Keski-Suomen kuntien kiinteistörekisterissä olevista vesipinta-aloista (313 913 ha) on 2,3 %. Maanmittaus 2003

-tilastosta laskettu maakunnan kokonaisvesipinta-ala oli vuoden 2001 alussa 318 087 hehtaaria.

Pohjois-Karjalan kiinteistöjen vesialueet muodostuvat mm. padotusaltaista (noin 3 000 ha), joissa vedenpintaa on nostettu sekä muista yksityisten tilojen vesialueista (9 350 ha). Koko maakunnan vesialueiden pinta-alasta (380 300 ha) padotusaltaiden osuus on 0,8 % ja muiden yksityisten vesialueiden osuus 2,5 %. (Puhakka, J. 2003a s. 1.)

Pohjois-Savon kalastusalueiden taulukossa (vesipinta-ala yhteensä 342 340 ha) on kalastuskuntiin kuulumattomien (siis pääosin kiinteistöjen) vesialueiden osuus kuusi prosenttia (20 865 ha) (Pyykkönen, A. 1998 s. 2). Pohjois-Savon kiinteistöille kuuluvista vesialueista Kuopion kaupunki omistaa noin 8 500 hehtaaria (2,5 %) (Kuopio 2004, verkkodokumentti). Maanmittaus 1996 -tilastosta silloiselle Kuopion läänille laskettu kokonaisvesipinta-ala on 344 396 hehtaaria.

Kalastusalueilta saadut kyselyjen tulokset yksityisten vesialueiden osalta näyttävät suuruusluokiltaan oikeilta, kun niitä verrataan edellä selostettuihin kiinteistörekisteristä koottuihin tai julkaisuista saatuihin tietoihin.

Valtion omistamien ja metsähallituksen hallinnassa olevien vesialueiden kokonaispinta-ala on 3,38 miljoonaa hehtaaria. Luvussa ovat sekä meri- että sisävesien yleisvedet, suojelualuekiinteistöjen vesialueet ja valtiolle yksityisesti kuuluvat vesialueet. Tieto on tulostettu metsähallituksen omasta rekisteristä 17.3.2004. Paperitulostetta säilytetään Etelä-Savon maanmittaustoimiston Savonlinnan toimipisteen arkistossa, ja siinä ovat metsähallituksen vesien pinta-alat kunnittain.

Metsähallituksen ilmoittamaan kokonaispinta-alaan eivät sisälly muiden valtion virastojen tai laitosten hallinnassa olevat vesialueet. Tällaisia ovat valtion ostamien tavallisten kiinteistöjen lisäksi rautateiden lunastusyksiköt, pakkolunastetut tiealueet, puolustusvoimien hallussa olevat alueet, valtion oppilaitosten (esim. kalastuskoulujen) kiinteistöihin kuuluvat omat vesialueet jne.

Metsähallituksen hallinnoimat vesialueet löytyvät kiinteistörekisteristä useilta sijaintialueilta. Yleiset vesialueet on rekisteröity omina kiinteistöinä liitteen 1 mukaisesti. Suojelualuekiinteistöjen (sijaintialuenumero 891) pinta-aloihin sisältyy osa vesialueista ja valtion metsämaihin (sijaintialuenumero 893) osa. Lisäksi tulevat vesitilat ja kiinteistöt, joissa on sekä maa- että vesitiluksia. Kiinteistörekisterissä olevat metsähallituksen tilat on yhteisten vesialueiden yhdistämistutkimuksessa luokiteltu ja rinnastettu muihin yhteisöomistajiin kuten kuntiin ja metsäyhtiöihin kuuluviksi.

Kiinteistöjen omien vesialueiden merkitystä ja niiden vaikutusta yhdistämisiin on pohdittu jaksossa 2.6.2.

2.3.3 Yhteiset vesialueet (sijaintialue- tai ryhmänumero 876)

Yhteisten vesialueiden lukumäärää on arvioitu Suomessa ensimmäisiä kertoja vuoden 1956 loppupuolella. Maassamme oli lääninhallituksilta koottujen tietojen perusteella 7 020 kalastuskuntaa ja vähintään tuo määrä yhteisiä vesialueita, koska kalastuskunta on heti olemassa, kun rajat yhteisen kalaveden ympäri on käyty. (Pitkänen, H. 1962 s. 4.)

Tuoreempia arvioita Suomen yhteisten alueiden (sekä maa- että vesialueet) lukumääristä löytyy 1980-luvulta. Yhteisaluetoimikunnan mietinnössä arvioitiin erilaisia yhteisiä alueita olevan yhteensä noin 10 000–150 000 ja yhteisalueosuuksia noin 6–8 miljoonaa. Arvio perustunee suppeahkoon alueelliseen otantaan, koska vaihteluväli on poikkeuksellisen laaja. Arvion mukaan sama kiinteistö on osakkaana keskimäärin viidessä yhteisessä alueessa. (Yhteisaluetoimikunta 1985 s. 3.) Mietintö ei sisällä laskelmaa tai pohdiskelua siitä, miten yhteiset alueet jakaantuvat maa- ja vesialueiden kesken. Arvio esiintyy myöhemmissä yhteisiä alueita koskeissa artikkeleissa ja julkaisuissa (mm. Vihervuori, P. 1986 s. 319; Peltola, J.

1997 s. 16). Sen oikeellisuutta ei ole kyseenalaistettu, koska yhteisaluetoimikunta edusti tuolloin parasta maanmittauksen asiantuntemusta.

Kiinteistörekisterin mittava yhteisiä alueita koskeva perusparannustyö alkoi 1980-luvulla vesialueista ja kohdistuu nyt 2000-luvun alkupuolella tärkeimpiin yhteisiin maa-alueisiin (MMM 2004a s. 4–8). Ensin yhteisistä vesialueista tallennettiin kiinteistörekisteriin perustiedot. Ne sisälsivät kuntakohtaisen kiinteistötunnuksen, rekisteröimispäivän ja merkinnän yhteisen alueen syntytavasta. Yhteisaluelainsäädäntötyöryhmän muistioon koottiin laskelma yhteisten alueiden lukumääristä, kun lähes 90 % perustiedoista oli koossa. Vuoden 1997 lopun tilanteessa arvioitiin kiinteistörekisterin tulevan sisältämään noin 27 100 yhteistä maa-aluetta, 20 050 yhteistä vesialuetta ja 218 yhteismetsää. (Yhteisaluelainsäädäntötyöryhmä 1998 s. 4.) Entisen Kuopion läänin lähtötiedoissa olleen virheen korjaamisen jälkeen yhteisten vesialueiden kokonaismäärän arvioitiin nousevan 20 800 rekisteriyksikköön.

Tunnuksettomien vesialueiden (ns. umpilampien) selvitystyö on maanmittaustoimistoissa käynnissä. Tunnuksettomat vesialueet voivat kuulua ympäröivälle yhteisen vesialueen osakaskunnalle, muodostaa muutaman tai joidenkin kiinteistöjen yhteisen vesialueen tai ovat sellaisiksi yksityisestä vesialueesta muodostuneet tai olla yksityistä vesialuetta ja kuulua tilaan, jonka sisällä selvittävä vesialue on. Jos kysymys on uudesta yhteisestä vesialueesta, siitä muodostetaan uusi rekisteriyksikkö, sille vahvistetaan osaksluettelo ja yhteisten vesialueiden rekisteriyksikkömäärä lisääntyy. Jos alue on yksityiselle tilalle kuuluva umpilampi, tämän kiinteistön vesipinta-ala kasvaa eikä yhteisten vesialueiden lukumäärään tule muutoksia.

Tunnuksettomien vesialueiden selvittäminen on lisännyt ja tulee lisäämään yhteisten vesialueiden rekisteriyksikköiden määrää kiinteistörekisterissä. Pohjois-Karjalan maanmittaustoimistossa selvitystyö on saatu tehdyksi. Siellä muodostui keskimäärin kaksi uutta yhteistä vesialuetta vesioikeudellista kylää kohti. Luku lienee ilmeisesti korkeimpia maassamme. (Puhakka, J. 2003b taulukko 2/2.) Keski-Suomesta saadut kokemukset viittaavat hieman yli yhteen uuteen yhteiseen vesialueeseen vesioikeudellista kylää kohti (Salo, T. 2004 s. 1). Uudet yhteiset alueet ovat pinta-alaltaan pieniä ja niiden osakaskiinteistöjen lukumäärä jäänee selvästi keskiarvojen alapuolelle. Etelä-Savon maanmittaustoimiston alueella oli vuoden 2004 lopussa vielä lähes 1 500 ratkaisematonta tunnuseta vesialuetta (JAKO-tietojärjestelmä 10.1.2005).

Yhteisten vesialueiden lukumäärät pinta-aloineen ja osakaskiinteistötietoineen käyvät ilmi taulukosta 2/2. Taulukon tiedot on koottu keskitetysti Maanmittauslaitoksen kehittämiskeskuksessa. Osakaskunta, jonka vesialueet ovat useammassa kunnassa, esiintyy näissä luvuissa niin monena rekisteriyksikkönä, miten monessa kunnassa osakaskunnalla on alueita. Yhteisten vesialueiden osakaskuntien vesialueet ovat aikanaan kuntien itsenäistyessä tai kuntarajoja tarkistettaessa joutuneet useampien kuntien rajojen sisäpuolelle, ja jokaiseen kuntaan kuuluva osa rekisteröidään erikseen sijaintikuntansa yksiköksi. Yksiköillä on yhteinen osaksluettelo, joka tallennetaan vain yhdelle tunnukselle. Muissa kunnissa oleville yksiköille lisätään muistutuksena tieto siitä, minkä rekisteriyksikön tietoina osaksluettelo on. Kaikille yksiköille tehdään muistutus, jossa ilmoitetaan yhteisen alueen muiden osien kiinteistötunnukset. (Maanmittauslaitos 2001a s. 28–29.)

Saman osakaskunnan eri kunnissa olevien vesialueyksiköiden aiheuttamien epäselvyyksien vähentämiseksi ja asiakaspalvelun parantamiseksi Maanmittauslaitos on antanut työohjeen, jonka mukaan yhteisen alueen kiinteistön nimeen lisätään sulkeisiin kaikki ne kiinteistötunnukset, jotka kuuluvat samaan osakaskuntaan: esimerkiksi Vesialue (618-408-876-1, 740-876-17-0) (Maanmittauslaitos 2002 s. 1). Ohje on osoittautunut asiaa selkeyttäväksi, virhemahdollisuuksia vähentäväksi ja asiakasystävälliseksi menettelyksi. Koska useammassa kunnassa sijaitsevien yhteisten alueiden selvittäminen on työlästä ja niiden määrä huomattava, työohjeen kattava toteuttaminen vienee muutamia vuosia.

Taulukon 2/2 mukaan yhteisen vesialueyksikön keskikoko on aineiston perusteella lähes 200 hehtaaria. Yhteisten vesialueiden suurin keskikoko (669 ha) on Pohjanmaan maanmittaustoimiston alueella

Taulukko 2/2. Yhteiset vesialueet maanmittaustoimistoittain 26.1.2004

Maanmittaustoimisto	Yhteiset vesialueet		Keskikoko	Osakas- kiinteistöjä	Osakas- kiinteistöjä/ yhteinen alue	Vesi-ha/ osakas- kiinteistö
	kpl ^a	ha	ha	kpl ^a		
Uusimaa	2 500	121 748	49	99 533	40	1,22
Varsinais-Suomi	3 845	757 493	197	77 183	20	9,81
Häme	1 136	142 138	125	98 846	87	1,44
Pirkanmaa-Satakunta	2 404	263 746	110	142 995	59	1,84
Kaakkois-Suomi	1 130	281 532	249	117 643	104	2,39
Etelä-Savo	2 244	439 736	196	124 581	56	3,53
Pohjois-Savo	1 290	339 048	263	113 461	88	2,99
Pohjois-Karjala	789	327 630	415	84 413	107	3,88
Keski-Suomi	1 391	299 503	215	117 914	85	2,54
Pohjanmaa	520	347 747	669	167 352	322	2,08
Pohjois-Pohjanmaa	523	119 351	228	69 877	134	1,71
Kainuu-Koillismaa	989	271 343	274	80 534	81	3,37
Lappi	1 664	190 147	114	64 424	39	2,95
Maanmittauslaitos	20 425	3 901 162	191	1 358 756	67	2,87

^a Kiinteistörekisterissä olevien yksiköiden lukumäärä

Lähde: JAKO-tietojärjestelmä 26.1.2004, Maanmittauslaitos, kehittämiskeskus

ja pienin Uudellamaalla (49 ha). Taulukkoon on laskettu myös osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala. Suurin arvo on Varsinais-Suomessa (9,81 ha), seuraavina Pohjois-Karjala (3,88 ha) ja Etelä-Savo (3,53 ha). Vähiten osakaskiinteistökohtaista vesipinta-alaa on Hämeen maanmittaustoimiston alueella (1,44 ha).

Vuoden 1993 kalastuskuntatiedustelun tulosten mukaan oli kalastuskunnissa varovasti arvioiden osakkaita noin 743 000. Keskimääräinen osakasmäärä toimivassa kalastuskunnassa oli 140. (Kilpinen, K. 1995a s. 6, 13.)

Yhteisten vesialueiden osaksluettelot valmistuivat vuoden 2003 aikana. Luetteloista oli vuoden 2003 loppuun mennessä toimituksissa vahvistettu kaksi kolmannesta (Maanmittauslaitos 2004 s. 1). Koko maan aineistosta laskettuna yhteisen vesialueen osakskunnassa on keskimäärin 67 osakaskiinteistöä. Maanmittaustoimistojen pienin osakaskiinteistöjen keskiarvo on Varsinais-Suomessa (20 osakaskiinteistöä), seuraavina Lappi (39), Uusimaa (40) ja Etelä-Savo (56). Suurimmat osakskunnat ovat keskiarvojen perusteella Pohjanmaalla (322 osakaskiinteistöä) ja Pohjois-Pohjanmaalla (134).

Kun vesipinta-alojen keskikoot eroavat maanmittaustoimistoittain yli 13-kertaisesti ja osakaskiinteistöjen keskiarvot 16-kertaisesti, poikkeavat olot maan eri osissa suuresti toisistaan. Myös maanmittaustoimistojen toimialueiden sisällä on laajaa vaihtelevuutta erityisesti merialueiden ja sisävesien mutta myös erilaisten vesistöalueiden välillä. Asiaa selvitetään myöhemmin tässä luvussa Etelä-Savon kuntien tilanteeseen sovelletun pinta-alojen sekä osakaskiinteistöjen luokittelumenetelmän avulla.

2.4 Yhteisten vesialueiden hallinnon kehittyminen

Yhteisten alueiden hallintoon kohdistuvia lakeja on sovellettu runsaat 60 vuotta. Yhteisillä vesialueilla tapahtuvan kalastuksen lakiperusteista hallintoa on toteutettu jo lähes sata vuotta. Kalastuskuntien historiaa ja kehitysvaiheita on tutkimuksessa kuvattu yksityiskohtaisesti, koska voimassa oleva yhteis-aluehallinto perustuu vesialueilla pitkälti aikaisemman kalastuskuntahallinnon pohjalle ja kalastus on vesialueiden merkittävin käyttömuoto.

2.4.1 Yhteisten alueiden hallinto

Vesialueiden omistussuhteista säädettiin jo vuoden 1734 maakaassa, jossa määrättiin keskiviivaperiaate edelleen noudatettavaksi kylien välillä (Honkanen, M-L. 1985 s. 21–22). Yhteisten alueiden hallinnon säädösperusteinen järjestäminen on kalastusasioita lukuun ottamatta muuten verrattain myöhäistä perua. Yhteisten alueiden osalta päätöksentekoon vaadittava kaikkien osakkaiden myötävaikutus muodosti aikaisemmin keskeisen käytännöllisen ongelman. Vasta 1930-luvun alkupuolella eduskunta esitti toivomuksen lain säätämiseksi ”kylälle tai tiloille yhteiseksi erotettujen tai niille muutoin yhteisesti kuuluvien, vastaavalaatuisten tai näihin verrattavien omaisuuksien ja etuuksien hallinnasta ja hoidosta, mikäli niistä ei ole erikoislainsäädäntöä olemassa”. (Kotkasaari, T. 2000 s. 141.) Toivomus johti lain eräistä yhteisistä alueista ja niihin verrattavista etuuksista (204/1940) säätämiseen. Laki loi yleislakina perusedellytykset järjestää yhteisten alueiden hallinto ja käyttö. Kalastusasioista päätettiin erityislainsäädäntöä edustavan kalastuslain mukaisesti kalastuskunnissa. Uusi laki sisälsi säännökset toimielimistä, päätöksentekotavoista ja osakkaan oikeusturvakeinoista. Asioista päättää osakasten kokous. Jos osakasten kokous päättää jättää yhteisen alueen järjestetyn ja pysyvän hallinnon alaiseksi yhteiseksi hyväksi, on kokouksen hyväksyttävä ohjesääntö tällaisen hallinnon perusteista. (Laki eräistä yhteisistä alueista ja niihin verrattavista etuuksista, 4, 7 §.)

Kuten Kotkasaari kirjoituksessaan toteaa, laille oli ominaista tuomioistuinlaitoksen vahva rooli. Ali-oikeuden myötävaikutus oli tarpeen järjestäytymättömän yhteisen alueen osakasten kokouksen koollekutsumiseksi, osakkaiden tekemien merkittävien päätösten vahvistamiseksi ja uskotun miehen asettamiseksi. Osakasten kokouksen hyväksymä ohjesääntö oli alistettava oikeuden tutkittavaksi ja vahvistettavaksi. Oikeuden tuli tarkastaa, että ohjesääntö oli laillisessa järjestyksessä syntynyt eikä ollut voimassa olevan lain ja asetuksen vastainen ja ettei sen soveltamisesta voinut olla huomattavaa haittaa sellaiselle osakkaalle, joka ei ollut päätöstä kannattanut. Järjestelyä on perusteltu paitsi oikeusturvanäkökohdilla myös sillä, että lainsäädäntöä sovelsivat käytäntöön etupäässä osakaskuntien osakaat itse. (Kotkasaari, T. 2000 s. 142.)

Lain soveltaminen kohtasi kuitenkin käytännössä vaikeuksia. Kylien yhteisten alueiden, erityisesti yhteisten vesialueiden, asianmukaisten osakasluetteloiden aikaansaaminen oli hankalaa, ja osakasluetteloiden puutteellisuudet nostivat järjestäytymisen kynnyksen liian korkeaksi. Osakaskuntien järjestäytymisongelmat heijastuivat myös puhevallan käyttö- ja edunvalvontaongelmina vesiasioissa. Yhteiselle vesialueelle kohdistettuja korvauksia ryhdyttiin osoittamaan kalastuskunnille, vaikka oikea korvaussubjekti olisi ollut osakaskunta. (Kotkasaari, T. 2000 s. 142.)

Vuoden 1940 laki eräistä yhteisistä alueista ja niihin verrattavista etuuksista oli voimassa lähes puoli vuosisataa. Oikeudet eivät pitäneet järjestäytyneistä yhteisistä alueista erillistä luetteloa, joten niiden arkistoista olisi erikseen tutkittava, kuinka monta osakaskuntaa lain voimassaoloaikana kaikkiaan järjestäytyi.

Maa- ja metsätalousministeriön vuonna 1976 vahvistamien ”Ohjesääntöjen ja pöytäkirjojen mallit” mallin I 1 §:n mukaan ohjesäännössä tarkoitettu yhteinen alue käsittää

- 1) kaiken sen maan, joka toimitetussa isojaossa on erotettu jako-osakkaiden yhteisiin tarpeisiin tai joka silloin on muutoin jätetty jakamatta;
- 2) yhteisen vesijättömaan ja muun jako-osakkaille kuuluvan maan, joka ei ole ollut jakotoimituksen esineenä; sekä
- 3) yhteisen vesialueen, mikäli on kysymys sen käyttämisestä muuhun tarkoitukseen kuin kalastukseen.

Ohjesääntö ”niputtaa” saman jakokunnan hallinnon alle yhteiset maa-alueet, yhteiset vesijättömaat sekä yhteiset vesialueet. Myöhemmin määräalojen luovutuksissa sekä jakotoimituksissa osuuksien jakautumisesta on sovittu ”kaikilla mahdollisilla” vaihtoehtojilla, jolloin mainituille yhteisille laaditut osakas-

luettelot ovat eriytyneet. Usein loma-asuntopaikka on saanut osuuden yhteisiin vesialueisiin, mutta ei muihin yhteisiin. Metsäyhtiöt pidättivät vielä 1990-luvun alkupuolella koskiosuuksia itselleen, vaikka osuus vesialueisiin jo määräalan mukana luovutettiin.

Sama järjestäytynyt osakaskunta on ohjesääntömallien mukaan hoitanut eri rekisteriyksikköihin kuuluvien maa- ja vesialueiden hallintoa. Tästä on aiheutunut luonnollisesti päätöksenteossa ongelmia, kuten Kotkasaari mainitsee. Vain yhteisessä maa-alueessa osakkaana oleva kiinteistön omistaja on käytännössä saattanut osallistua osakaskunnan hallinnoimien vesialueidenkin hallintoon, mikä ei ole sopusoinnussa osakkuuteen perustuvan päätöksenteon kanssa. (Kotkasaari, T. 2000 s. 143.)

Käytännön kokousjärjestelyissä olisi kullekin yhteiselle alueelle laadittava osakasluettelon pohjalta oma erillinen äänestysluettelo. Äänestystilanteessa käytetään sen yhteisen alueen äänestysluetteloa, jonka asioita käsitellään ja päätetään. Jos päätökset ovat yksimielisiä ja jos käytetään yhteistä pöytäkirjaa, siihen olisi voitu merkitä vastaisten epäselvyyksien poistamiseksi esimerkiksi: ”Venevalkamaoikeuksien käsitteilyn osallistuivat vain yhteisen maa-alueen osakkaat.”

Kun kiinteistörekisterin perusparannustyö alkoi, yhteisille maa-alueille ja yhteisille vesialueille annettiin omat kiinteistötunnuksensa ja laadittiin omat erilliset osakasluettelot. Vesijätöistä muodostui oma ongelmavyöhytensä, jota on selostettu kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muutoksista annetussa hallituksen esityksen perusteluissa. (HE 275/2003 vp.)

Vuoden 1940 lain korvasi 1.9.1989 voimaan tullut yhteisäluelaki (758/1989). Päätöksenteon perusteet kuten osakasten kokous, määränemmistöt jne. jäivät uudessa laissa ennalleen. Merkittävimmät tarkistukset kohdistuivat osakkaiden yhteishallinnon parantamiseen. Osakaskunta katsottiin nyt selkeästi oikeushenkilöksi, joka vastasi menoistaan. Se tuli myös kelpoiseksi tekemään rajattuja oikeustoimia. Organisatorisena uutuutena voitiin pitää edustajistoa koskevien säännösten ottamista lakiin, jotta hyvin suurten osakaskuntien kokousten järjestäminen olisi helpompaa ja taloudellisempaa. Edustajistoja ei suorittamieni selvitysten mukaan ole muodostettu yhtään, joten siltä osin lain tavoite ei ole toteutunut. Järjestäytymättömän osakaskunnan kokouksen voi kutsua koolle joku osakkaista eikä täydellistä osakasluetteloa vaadita kokousta koolle kutsuttaessa. Osakaskuntien säännöt vahvistetaan työvoima- ja elinkeinokeskuksissa, joihin on taltioitu tiedot vuoden 1989 jälkeen järjestäytyneistä osakaskunnista. (Kotkasaari, T. 2000 s. 143–144.) Jollei säännöissä toisin ollut määrätty, ei yhteisäluelain 14 §:n mukaan kukaan saanut äänestää äänimäärällä, joka on yli viisi prosenttia kokouksessa läsnä olevien osakkaiden yhteisestä äänimäärästä.

Yhteisäluelainsäädäntötyöryhmän muistiossa on 1.11.1998 arvioitu maassamme olevan 800–1 000 em. lakien mukaan järjestäytyntä yhteisen maa- tai vesialueiden osakaskuntaa (Yhteisäluelainsäädäntötyöryhmä 1998 s. 10).

2.4.2 Kalastuslain mukaisen hallinnon kehitys ja kalaston hoito

Vuoden 1734 rakennuskaareissa esiintyi ensimmäistä kertaa nykyisessäkin laissa erottuva kalavesien jako kylän jakamattomiin, jaettuihin, kuninkaan yksityiseen, kuninkaan yleiseen ja yhteismaalla olevaan kalaveteen (Honkanen, M-L. 1985 s. 21–22). Sillä ja vuoden 1766 kalastussäännöllä kirjattiin säädösmuotoon aiempaa kalastuksen tapakäytäntöä ja selvitettiin kuninkaan kalastuksen suhdetta muuhun kalastukseen. Kalastussääntö sisälsi myös määräyksiä kalastusyhdistyksistä, joiden tehtävänä oli antaa paikallisia järjestysmääräyksiä kalastuksen harjoittamisesta. (Tiitinen, J. 1994 s. 90.)

Vuoden 1789 yhdistys- ja vakuuskirjan yhteydessä annetulla asetuksella kalastusoikeus sidottiin maanomistukseen. Talonpojalle myönnettiin täydellinen omistusoikeus perintötilaansa, ja samalla mää-

rättiin samanlaisesta metsästy- ja kalastusoikeudesta tiluksillaan kuin aatelisillakin oli. (Honkanen, M-L. 1985 s. 25; Tiitinen, J. 1994 s. 90.)

Autonomisen Suomen kalastussääntö uudistettiin Ruotsin vuoden 1852 kalastussäännön pohjalta. Tavoitteena oli saattaa vanhat säädökset uudelleen voimaan ja luoda kalastuksesta merkittävä elinkeino. Rannanomistajan omistukseen kuuluvan rantamatalan ulottuvuudeksi määriteltiin 200 sylvä ”ulkona meressä” ja ”isoissa järvissä”. Kalastussääntö määritteli siten myös maata omistamattomien yleiskalastusoikeudet sisävesien suurille järville. (Honkanen, M-L. 1985 s. 26–27; Tiitinen, J. 1994 s. 90.) Kalastussäännöllä täsmennettiin ja kiirehdittiin kalastusyhdistysten perustamista. Yhdistykset tuli perustaa kunnittain, ja niiden alueiden tuli kattaa alueen kaikki vesialueet umpilampia lukuun ottamatta. Kuvernöörien tehtävänä oli huolehtia yhdistysten perustamisesta ja tarkastaa niiden säännöt. Yhdistyksiä arveltiin perustetun lähes kaikkialle, mutta niiden toimivuutta pidettiin kyseenalaisena. (Tiitinen, J. 1994 s. 91.)

Vuoden 1898 komiteamietintö sisälsi selkeän ehdotuksen tuolloisten kalastusalueiden muodostamiseksi. ”Oikeuden päätöksellä olisi voitava määrätä yhdeksi kalastusalueeksi rajakkain olevat vedet, jotka eivät olleet niin suuria, että niissä järkipäristä kalastushoitoa noudattaen voi itsenäinen kalastustoiminta kannattaa.”

Vuonna 1902 rakennuskaaren 17. luvussa säädettiin kalaveden käyttämisestä. Yhteisen kalaveden osakkaat olivat velvolliset keskenään järjestämään kalastuksen siten, että kalakantojen hävittäminen estetään. Osakasten äänivalta kalastuskunnan asioissa sidottiin kyläosuuteen. (RK, 17. luku 1–2 §.) Suurten järvien selkävesien yleiskalastusoikeudet rajattiin pelkkään koukkukalastukseen ja vain kyseisiin järviin rajoittuvien kuntien asukkaisiin. Yhdessä suurjärveä lukuun ottamatta muut suuretkin järvet jaettiin kylien vesialueiksi. (Tiitinen, J. 1994 s. 92.)

Keisarillisen Majesteetin Armollisessa Kalastussäännössä vuodelta 1902 määrättiin, että yhteisen kalaveden osakkaiden tuli keskenänsä sopia, kuinka kalastusta on hoidettava, sekä jättää kirjallisesti laatimansa järjestyssäännöt paikkakunnan nimismiehelle, joka lähettää ne läänin kuvernöörille. Kalastuskunnat alkoivat järjestäytyä. Suomen vanhin kalastuskunta on 4.5.1903 perustettu Rahkolan kalastuskunta Saarijärven kunnassa. Samana vuonna perustettiin myös muita kalastuskuntia. (Myllylä, M. 2003 s. 4.)

Suomen valtiopäiville kokoontui vuonna 1907 ensimmäistä kertaa vaaleilla valittu yksikamarinen eduskunta. Se vaati heti maan ja kalavesien hankkimista tilattomalle väestölle. Tilattomalla väestöllä tarkoitettiin kalastusasioissa vain ammattikalastajia. Yhteisten kalavesien käytöstä komitea ehdotti, että kalastuskuntien vedet jaettaisiin määrääjäksi erillisiksi palstoiksi ja nämä palstat huutokaupattaisiin eniten tarjoaville. Komitea arveli maanviljelyksen estävän omistajia harjoittamasta kalastusta, joten vedet tulisivat ammattikalastajien ja tilattoman väestön käyttöön. Järjestelmä ei loukkaisi omaisuuden suojaa eikä aiheuttaisi valtiolle kuluja. Toiseksi ratkaisuksi tilattoman väestön kalastusmahdollisuuksien parantamiseksi komitea ehdotti, että kunnat hankkisivat kalastusoikeuksia, joita luovuttaisivat kohtuuhintaan tilattomille. Kalavesien jakoon komitealla oli mielenkiintoinen ehdotus. Alle tuhannen hehtaarin järviin perustettaisiin vain yksi kalastuskunta, vaikka siihen ulottuisi useammankin kylän maita. Ehdotus tuli kuitenkin liian myöhään, sillä vesialueiden piirirajankäynnit oli jo käynnistetty. Komitean esitykset eivät johtaneet lainsäädännöllisiin toimiin tässä vaiheessa. (Honkanen, M-L. 1985 s. 31; Tiitinen, J. 1994 s. 98–99.)

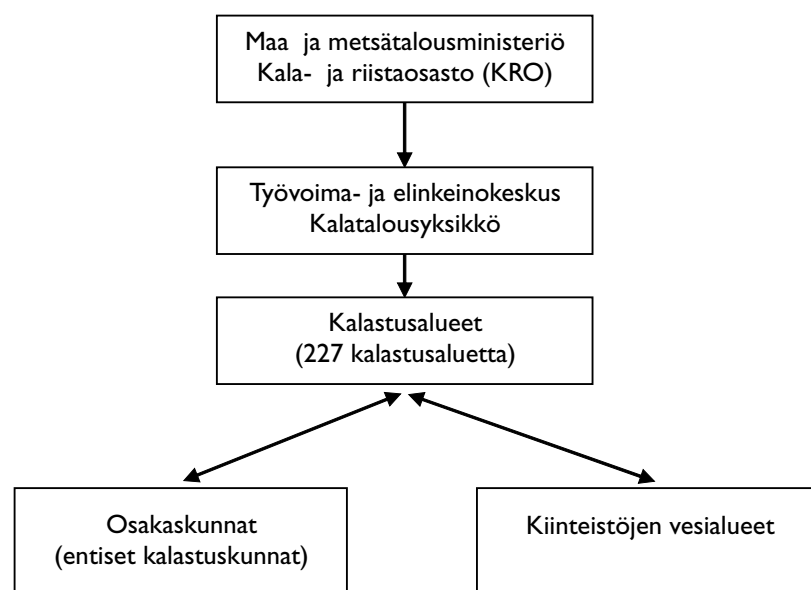
Vuoden 1951 kalastuslaissa säädettiin, että yhteisen kalaveden osakkaat muodostavat kalastuskunnan. Kalastuskunta oli siis aina olemassa yhteisellä vesialueella. Milloin raja yhteisen kalaveden ympäri oli käyty, oli kunnanhallituksen puheenjohtajan määräämän henkilön, joka siihen suostui, kutsuttava kalaveden osakkaat päättämään kalastuskunnan järjestäytymisestä. Kysymys ei ollut kalastuskunnan perustamisesta, vaan yhteisen vesialueen käyttö oli kokouksessa järjestettävä siten, että jokaisen yhteisomistukseen osallisen osuus tulee oikeudenmukaisesti huomioon otetuksi. Jos monen kalastuskunnan vesialueet olivat

merkitykseltään vähäisiä tai oli olemassa jokin muu painava syy, lääninhallituksella oli oikeus vapauttaa osakkaat toiminnan järjestämisestä. Jos kalavesi oli niin laaja tai hajanainen, että yhtenäisen säännön noudattaminen tuotti vaikeuksia, voi kalastuskunta määrävuosiksi jakaantua osakalastuskunnaksi. Osakalastuskunnat toimivat kukin alueellaan kuin itsenäiset kalastuskunnat. (503/1951 § 67.)

Pitkänen on todennut kohtalaisen pienenkin järven kuuluneen useammalle kalastuskunnalle. Niiden säännöt saattoivat poiketa melkoisestikin toisistaan. Tästä aiheutui sekavuutta kalastuksen harjoittamisessa ja kalavesien hoidossa. Laissa oli kuitenkin tehty mahdolliseksi yhtenäisten määräysten noudattaminen säätämällä 69 §:ssä, että taloudellisesti yhtenäisen kalastusalueen muodostamiseksi tai arvokkaan kalalajin pyynnin keskittämiseksi taikka kalavesien hoidon tehostamiseksi ja yhtenäistämiseksi voivat kalastuskunnat yhtyä kalastushoitoyhtymiksi. Myös jaetun kalaveden haltija voi liittyä yhtymän jäseneksi. Kalastushoitoyhtymän perustaminen oli jätetty vapaaehtoiseksi, mutta laki antoi myös viranomaiselle mahdollisuuden toimia perustamisessa aloitteentekijänä, mikäli katsottiin, että kalastushoitoyhtymä syystä tai toisesta oli tarpeen vaatima. (Pitkänen, H. 1962 s. 3–4.)

Kalastusasetuksen (695/1951) 30 §:n mukaan lääninhallitus voi ennen kalastuskunnan tai kalastushoitoyhtymän sääntöjä koskevia ratkaisuja hankkia niistä maataloushallinnon lausunnon. Lääninhallitukset tulkitsivat säännöstä siten, että ne hankkivat käytännöllisesti katsoen kaikissa em. asioissa mainitun lausunnon. Maataloushallituksen kalatalousosastolla pidettiin lääneittäin luetteloa annetuista lausunnoista. Järjestäytyneistä kalastuskunnista oli mahdollista laatia luettelo edellä mainittujen lausuntojen pohjalta 15.9.1961 vallinneen tilanteen mukaisena. Suomen kalastuskunnista oli järjestäytynyt 68,3 % ja Mikkelin läänin kalastuskunnista 73,8 %. Mukana luvuissa olivat myös osakalastuskunnat. Vapaaehtoisuuteen perustuvia kalastushoitoyhtymiä oli lähes kymmenen vuoden aikana perustettu koko maahan 23 ja Mikkelin läänin neljä. Mikkelin läänin kalastushoitoyhtymät ovat Jääsjärvi Hartolan kunnassa, Porrassalmi Mikkelin maalaiskunnassa, Pienvesi Pertunmaalla ja Puruveden kalastushoitoyhtymä Kerimäellä. (Pitkänen, H. 1962 s. 1, 7–8.)

Suomen nykyinen kalastushallinto perustuu vuoden 1983 alusta voimaan tulleeseen kalastuslakiin (286/1982) ja siihen myöhemmin tehtyihin useisiin muutoksiin. Valtion kalataloushallintoa hoitaa maa- ja metsätalousministeriössä kala- ja riistaosasto (kaavio 2/2). Kalatalouden piirihallintoviranomaisena toimivat työvoima- ja elinkeinokeskuksissa olevat kalatalousyksiköt. (KalL 3 §.)

Kaavio 2/2. Suomen kalastushallinto vuonna 2004

Kalatalouden edistämistä varten on vesialueet jaettu niiden omistussuhteista sekä kunnallisesta ja valtionhallinnollisesta jaotuksesta riippumatta kalastusalueisiin (KalL 3 §). Kalastusalueen tulee yhden tai useamman kunnan alueella muodostaa sellainen yhtenäinen alue, jonka kalastusoloja järjestettäessä on asianmukaista soveltaa yhtenäisiä toimenpiteitä (KalL 68 §). Kalastusalueet ovat kalastuslakiin perustuvia kalaveden käyttäjien yhteistoimintaelimiä, kalaveden hoidon keskeisiä toimijoita. Kalastusalueen jäseniä ovat osakaskunnat (kalastuskunnat), vesialueen omistajat, kalastusalueella toimivat ammattikalastajien järjestöt ja kalastusalueella toimivat virkistyskalastajien eduista huolehtivat järjestöt (KalL 71 §). Kalastuslain 1 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tulee kalastusalueen ottaa käyttöön aluettaan koskeva käyttö- ja hoitosuunnitelma, joka sisältää selvityksen kalastusalueen kalakantojen tilasta sekä kalavesien hoitoa ja kalastuksen järjestämistä koskevat yleiset suuntaviivat (KalL 79 §). Käyttö- ja hoitosuunnitelma on ohjeena kalastusalueen kalakantojen hoidossa ja kalastuksen järjestämisessä (KalL 82 §).

Kalastusalueen päätösvaltaa käyttää kalastusalueen kokous, johon kalastusalueen jäsenet saavat lähettää edustajia seuraavasti:

- 1) kalastuskunta, jossa on vesialuetta vähintään 50 hehtaaria, saa lähettää yhden edustajan;
- 2) kalastuskuntiin kuulumattomien, pinta-alaltaan vähintään 50 hehtaarin suuruisten vesialueiden omistajat saavat kukin lähettää yhden edustajan;
- 3) muiden kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen vesialueiden omistajat saavat rekisterikylittäin lähettää yhden yhteisesti valitsemansa edustajan;
- 4) ammattikalastajajärjestöt saavat lähettää kukin yhden edustajan; ja
- 5) virkistyskalastajia edustavat järjestöt saavat kukin lähettää yhden edustajan (KalL 72–73 §).

Useille kiinteistöille yhteisesti kuuluvan kalaveden osakkaat muodostivat kalastuskunnan ennen vuoden 2001 alusta voimaan tulleita kalastuslain ja yhteisalueelain muutoksia. Kalastuskunnan päättävaltaa käytti tuolloin kalastuskunnan kokous, jossa kullakin osakkaalla on vesialueosuutensa mukainen äänimäärä, jolleivät kaikki kokouksessa läsnä olevat osakkaat toisin sopineet tai kalastuskunnan säännöissä ollut muuta määrätty. Kokouksessa ei kuitenkaan kukaan saanut äänestää enemmällä kuin puolella läsnä olevien yhteisestä äänimäärästä. Kukaan ei saanut kuitenkaan esiintyä kuin yhden osakkaan asiamiehenä. (KalL 54 §, kumottu 687/2000.)

Kalastuskunnan järjestäytyminen oli tullut lähtökohtaisesti pakolliseksi vuoden 1951 kalastuslaissa (503/1951). Ennen vuotta 1952 oli Suomessa järjestäytynyt 1 602 kalastuskuntaa, 1960-luvun alkupuolella järjestäytyneitä oli lääninhallitusten ilmoitusten mukaan noin 7 000 (Pitkänen, H. 1962 s. 4; Yhteisalueainsäädäntötyöryhmä 1998 s. 11). Vuoden 1999 kalastuskuntatiedustelun raportissa mainitaan kalastuskuntarekisterin sisältävän yli 9 900 kalastuskuntaa (Salmi, J. et al. 2002 s. 2). Kalastuskuntarekisteriä pitävät nykyään työvoima- ja elinkeinokeskusten kalatalousyksiköt. Yleishallinnon kannalta eräs kalastuskuntarekisterin merkittävistä tiedoista on kalastuskunnan esimiehen nimi ja yhteystiedot. Kun uusi osakaskuntahallinto on rakennettu entisten kalastuskuntien pohjalta, tietojen kysyntä tulee jatkossa lisääntymään. Ongelmana on rekisterin laatu ja tietojen vertailtavuus. Osoitetiedot löytyivät kalastuskuntatiedustelua varten noin 7 450 kalastuskunnalle eli 75 %:lle, mutta niistäkin osa on vanhoja (Salmi, J. et al. 2002 s. 2–3). Jos osakaskunnat eivät ilmoita hoitokunnan puheenjohtajan vaihtumisesta TE-keskuksille ja maanmittaustoimistoille, vaikka yhteisaluelaki (YhteisalueL 33 §) niin edellyttää, muutokset eivät tule hallinnon tietoon.

Yhteisalueainsäädäntötyöryhmän muistioon on koottu taulukko kalastuskuntien lukumääristä. Lähtötiedot ovat peräisin työvoima- ja elinkeinokeskusten tiedoista. Sen mukaan maassamme on 31.12.1997 ollut 11 384 kalastuskuntaa. Niistä 5 027 oli järjestäytynyt, 1 238 oli vapautettu järjestäytymisestä ja 5 119 oli kalastuskuntina järjestäytymättömiä. Kalastuskunta on vapautettu järjestäytymisvelvollisuudesta, jos sen merkitys on ollut vähäinen tai siihen ollut muu erityinen syy, kuten esimerkiksi pieni

pinta-ala, osakkaiden vähäinen lukumäärä tai se, että vesialueella ei ole ollut erityistä arvoa. (Yhteis-
aluelainsäädäntötyöryhmä 1998 s. 12.)

Kalastuslain ensimmäinen pykälä sisältää yleisesti tulkittuna kestävän käytön periaatteen ja edellyttää, että kalastusoikeuden haltija huolehtii paitsi tehokkaan ja järkipäisen kalastuksen järjestämisestä myös kalakantojen hoidosta ja niiden lisäämisestä. Tällöin on vältettävä niitä toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa vahingollisesti tai haitallisesti luontoon tai sen tasapainoon. (KaL 1 §.) Lain ohella kalavarojen käyttöön ja hoitoon kannustavat myös taloudelliset syyt. Vajaasti hyödynnetyt kalavedet ovat tuottamaton pääomaa ja taitamaton kalaveden hoito resurssien haaskausta.

Vesialueiden hyvä hoito tuottaa hyötyä muun muassa

- kasvattamalla kalansaaliita
- parantamalla saaliiden koostumusta
- parantamalla saaliskalojen käyttökelpoisuutta
- luomalla uusia kalastusmahdollisuuksia ja tuomalla ne yhä useampien ulottuville
- vähentämällä ympäristömuutosten haittoja
- sovittamalla yhteen eri vesistönkäyttömuotoja
- luomalla edellytyksiä yritystoiminnalle. (Salminen, M. et al. 2002 s. 24–25.)

2.4.3 Yhteisten vesialueiden osakaskuntien ja kalastuskuntien hallinnon yhdistäminen

Yhteisen vesialueen osakkaat olivat vuoteen 2001 saakka jäseninä sekä yhteisaluelain mukaisessa osakaskunnassa että kalastuslain mukaisessa kalastuskunnassa. Osakkaat joutuivat soveltamaan kahta eri lakia, joiden menettelytavoissa oli eroja riippuen siitä, oliko kysymys kalastusasiasta yhteisellä vesialueella vai muusta yhteistä vesialuetta koskevasta asiasta. Muina hankaluuksina Kotkasaari mainitsee viranomaisten tiedonannon vaikeudet, mahdolliset ristiriitaiset vaatimukset lupa- ym. prosesseissa, ylimääräiset hallintokulut ja sen, etteivät osakkaat ole voineet käsitellä samassa kokouksessa sekä kalastus- että muita asioita. (Kotkasaari, T. 2000 s. 145.) Kuluja osakaskunnat ja kalastuskunnat ovat pyrkineet karsimaan tiedottamalla samalla sanomalehtikutsulla ja järjestämällä kokoukset peräkkäin.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti vuonna 1994 työryhmän, jonka tehtävänä oli mm. selvittää mahdollisuudet kalastuslain (286/80) mukaisen kalastuskunnan ja yhteisaluelain (758/89) mukaisen osakaskunnan yhdistämiseksi yhdeksi toimielimeksi. Kalavesityöryhmä teki esityksen, jossa ehdotettiin poistettavaksi yhteisesti omistetun kalaveden hallintoa hoitavat päällekkäiset organisaatiot ja järjestettäväksi sanottua aluetta koskeva päätöksentekomenettely kaikilta osin yhteisaluelain mukaiseksi. (Kalavesityöryhmä 1995 s. I, 3.) Esitys ei lausuntokierroksen jälkeen johtanut lainsäädännöllisiin toimiin.

Vuonna 1997 maa- ja metsätalousministeriö asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää yhteisaluelain (758/89) soveltamisessa havaittuja epäkohtia ja tehdä ehdotus niiden poistamiseksi. Erityistä huomiota tuli työryhmän kiinnittää yhteisalueiden oikeusturvaa koskeviin seikkoihin. Lisäksi työryhmän tuli tarpeen mukaan selvittää yhteisaluelain suhdetta muuhun lainsäädäntöön. Yhteisaluelainsäädäntötyöryhmä esitti kalavesityöryhmän mukaisesti yhteisen vesialueen hallinnon rationalisoimista siten, että yhteisaluelain mukainen osakaskunta hoitaisi myös tuolloin voimassa olleen kalastuslain kalastuskunnalle kuuluvat tehtävät. (Yhteisaluelainsäädäntötyöryhmä 1998 s. I, II.)

Vuoden 2001 alusta voimaan tulleet yhteisaluelain ja kalastuslain muutokset poistivat yhteisen vesialueen kalastuskunnan ja osakaskunnan päällekkäisyydet. Yhteisten vesialueiden osakkaiden päätöksentekoa koskevat säännökset on keskitetty kokonaisuudessaan yhteisaluelakiin. Kalastuskunnan päätök-

sentekoa koskevat säännökset on vastaavasti kumottu kalastuslaista. Osakaskunnat hoitavat siten myös kalastuskunnille aiemmin kuuluneet tehtävät eli toimivat myös kalastuskuntina. Osakaskunnan järjestäytymistä ei määrätty pakolliseksi. Niiden yhteisten vesialueiden, joita varten on olemassa kalastuskunta, katsotaan järjestäytyneen osakaskunniksi, jotka toimivat siirtymäajan kalastuskuntien sääntöjen varassa. Kalastuskuntien säännöt kattavat kaikki merkittävät vesistöalueet, joten järjestäytymisaste pysyy lainmuutoksen myötä korkeana. (Kotkasaari, T. 2000 s. 146.) Tällä tavoin lähes 90 % koko maan yhteisten vesialueiden pinta-alasta tuli yhteisalueen mukaisen järjestäytyneen hallinnon piiriin (Yhteisalueainsäädäntötyöryhmä 1998 s. 12).

TE-keskusten kalatalousyksiköiden, kalastusalueiden, maanmittaustoimistojen ja kalatalouskeskusten välinen osakaskuntien yhteyshenkilöiden osoitetietojen vaihto on asiakaslähtöinen ja yleistä etua palveleva yhteistyömuoto. Kiinteistörekisteriin on osakaskuntatiedoille yhteyshenkilöineen varattu omat kenttänsä. Ongelmaksi on muodostunut tähän asti, ettei kalastuskuntarekisteriin ole juurikaan tallennettu kiinteistötunnusta, jolla varmistetaan ja yksilöidään kiinteistörekisteristä oikea kohde ja rekisteriyksikkö. Rekisterien yhteensopivuuden parantamisen tulisi kuulua yhteisaluehallinnon kehittämiskohteisiin. Tavoite on myös maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tietostrategian tavoitteiden mukainen (MMM 2004 s. 18).

2.5 Kalastuskuntien hallintoon, kokoon ja osakkaisiin liittyviä tutkimuksia

Yhteisten vesialueiden ja osakaskuntien määrää ja kokoa sekä osakkaiden asuinpaikkaa on sivuttu muutamissa 1990- ja 2000-luvuilla tehdyissä tutkimuksissa. Aikaisemmissa tutkimuksissa esitettyjen vesialueiden lukumäärien ja tulosten esittelyn ja niiden vertaamisen nyt valmistuneisiin kiinteistörekisterin tietoihin olen katsonut välttämättömäksi, koska kiinteistörekisterin yhteisiä vesialueita ja osakaskiinteistöjä koskevia tietoja ei ole aikaisemmin ollut saatavissa.

Kalastuskuntien ja vesialueiden omistajien suhtautumista yhdistämisiin on tähän tutkimukseen liittyvän keskeisen merkityksen takia käsitelty omana aiheenaan. Tutkimustulokset on saatu otantaan pohjautuvista postikyselyistä tai teemahaastatteluista. Tuloksista käyvät ilmi asianomaisten ryhmien mielipiteet ennen yhdistämistoiminnan aloittamista vuosituhannen vaihteessa. Tuoreempaa vertailutietona on mukana eräiden kohdealueiden osakaskuntien edustajille vuonna 2004 tehdyn suppeamman kyselyn tuloksia. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen raporteissaan esittämiin ongelmiin etsitään tässä tutkimuksessa jäljempänä kiinteistötieteellisiä ratkaisuja.

2.5.1 Kalastuskunta- ja kalastusalue tiedustelut vuosilta 1993, 1996 ja 1999

Kalatalouden Keskusliitto (KKL) on tehnyt vuosina 1993 ja 1996 kaksi kalastuskunnille sekä kalastusalueille osoitettua tiedustelua. Tulokset on esitetty silloisen läänijaon mukaisesti. Vuoden 1999 toimintaa selvittävä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toteuttama postikysely on lähetetty vuoden 2000 helmi-huhtikuussa, ja siitä laaditussa raportissa on käytetty työvoima- ja elinkeinokeskuskohtaisia tilastointia ja esitystapaa. Osa postikyselyn vastauksista on jaettu TE-keskuksittain merialueeseen (rannikko) ja sisävesialueeseen. (Salmi, J. et al. 2002 s. 4.) Samoja tai samansisältöisiä asioita kysymällä voidaan selvittää uusien ja kyselyvälillä voimaan tulleiden säännösten vaikutusta sekä päätellä kehityksen suuntaa.

Vuoden 1993 raportin mukaan Suomessa on sisävesiä ja kylänvesiin kuuluvaa merenrantavettä yhteensä 4,6 miljoonaa hehtaaria. Kalastuskuntien hallussa olevien vesialueiden pinta-ala on arvioitu 3,824 miljoonaksi hehtaariksi. Siitä sisävesiä on 73 % (noin 2,8 miljoonaa hehtaaria) ja merialueen vesiä 27 %

(noin miljoona hehtaaria). Kalastuskuntatiedusteluun vastanneiden 1 785 kalastuskunnan keskikoko oli 850 hehtaaria. Järvialueiden kalastuskuntien keskikooksi saatiin 681 hehtaaria, jokivesien 82 hehtaaria ja merialueiden 1 022 hehtaaria. Keskimäärin kalastuskunnassa oli 141 osakasta. (Kilpinen, K. 1995a s. 5–6.) Tämän tutkimuksen taulukon 2/2 mukainen kiinteistörekisterin yhteisten vesialueiden yhteispinta-ala on 3,9 miljoonaa hehtaaria, josta KKL:n raportissa 1993 ilmoitettu kalastuskuntien hallussa ollut kokonaispinta-ala poikkeaa vain kaksi prosenttia. Saman taulukon tiedot kertovat kiinteistörekisterin yhteisellä vesialueella olevan keskimäärin 68 osakaskiinteistöä ja niiden keskikoon olevan 194 hehtaaria, joten KKL:n kalastuskuntatiedusteluun vastanneet kalastuskunnat ovat olleet keskikokoa kolme–neljä kertaa suuremmat.

Taulukossa 2/3 on esitetty vuoden 1993 kalastusalue tiedustelusta saadut vesialueiden omistuksen jakaantumisosuudet koko maassa ja sisävesillä.

Taulukko 2/3. Vesien omistuksen jakaantuminen koko maassa ja sisävesillä vuonna 1993

Vesialueen omistaja tai haltija	Osuus koko maan vesipinta-alasta (n = 200) (%)	Osuus vain sisävesiä sisältävistä kalastusalueista (n = 165) (%)
Kalastuskunta (yhteinen vesialue)	82	85
Yksityinen vesialue	10	5
Metsähallitus	7	9
Yleisvesialue	1	1
Yhteensä	100	100

Lähde: Kilpinen, K. 1995b s. 1–2, n = vastanneiden kalastusalueiden lukumäärä

Vuoden 1996 tiedusteluun vastasi 2 197 kalastuskuntaa, joilla oli hallinnassaan vesialueita 1,53 miljoonaa hehtaaria (keskikoko 697 ha). Vastanneiden kalastuskuntien jakautuminen eri kokoluokkiin käy ilmi taulukosta 2/4. Vuoden 1999 vastanneista alle 50 hehtaarin kalastuskuntia oli rannikolla, erityisesti Varsinais-Suomen ja Uudenmaan TE-keskusten alueella, huomattavasti enemmän (45 %) kuin sisävesillä (20 %). Vähintään 1 000 hehtaarin kokoluokkaan kuuluvien kalastuskuntien osuus oli selvästi keskimääräistä suurempi Kainuussa, Pohjanmaan rannikolla ja Pohjois-Karjalassa. Vesipinta-ala 240 hehtaaria (mediaani) jakoi vastanneet kalastuskunnat kahteen yhtä suureen ryhmään. (Salmi, J. et al. 2002 s. 5.)

Taulukko 2/4. Kalastuskuntatiedusteluun vastanneet kalastuskunnat kokoluokittain

1996 ^a					1999 ^b
Kokoluokka (ha)	Vastanneita (kpl)	Osuus, %	Vastanneiden pinta-ala, ha	Osuus, %	Osuus, %
0–50	641	29	12 021	0,8	26
51–200	560	26	64 892	4,2	24
201–1 000	659	30	308 767	20	33
Yli 1 000	337	15	1 145 002	75	16
Ei tietoa	–	–	–	–	1
Yhteensä	2 197	100	1 530 682	100	100

Lähteet: ^a Kilpinen, K. 1998, Taulukko 1 ja ^b Salmi, J. et al. 2002 Liite 2A

Kalastusalueiden profiili -osassa vuodelta 1999 kerrotaan kalastusalueilla olleen hieman yli 14 400 yksityistä vesialuetta ja noin 9 900 kalastuskuntaa. Yli puolet yksityisomistuksessa olleista vesialueista oli Uudenmaan ja Varsinais-Suomen TE-keskusten rannikolla. Lapissa oli neljännes vesialueista yksityisiä. Yksityisvesien pinta-alat olivat pieniä, sillä vain joka kymmenes oli kooltaan vähintään 50 hehtaaria. Kiinteistöjen omien vesien osuus kalastusalueiden kokonaispinta-alasta oli samaa tasoa (9 %) kuin valtion hallinnoimien yleisvesien. (Salmi, J. et al. 2002 s. 22–24.)

Vuoden 1996 tiedustelun mukaan koko vesialueensa kalastusoikeuden oli antanut vuokralle 85 kalastuskuntaa (125 937 ha, keskimäärin 1 480 ha/kalastuskunta) ja osan vuokranneita oli 151 kalastuskuntaa (34 817 ha, keskimäärin 230 ha/kalastuskunta). Kalastuskuntien vuokralle antamia vesiä oli yhteensä 150 723 hehtaaria, mikä on 10 % vastanneiden kalastuskuntien edustamasta pinta-alasta. (Kilpinen, K. 1998 s. 2–4.) Raportti ei sisällä tietoja siitä, miten vuokra-alueet maakunnallisesti tai jaotuksella merialueet/sisävesialueet sijaitsevat. Kokonaan vesialueensa vuokranneiden kalastuskuntien pinta-alojen keskiarvo vaikuttaa yleisiin pinta-alatietoihin verrattuna varsin suurelta.

Vuonna 1993 kertyi tuloja ”toimivaa” kalastuskuntaa kohti keskimäärin 1 514 euroa. Menoista hallinnon osuus oli 15 %, mikä 1 434 euron kokonaismenokertymästä on 215 euroa Kalastuskuntien tuloja ja menoja verrattaessa kokoluokittain (luokat 0–100 ha, 101–500 ha, 501–1 000 ha ja > 1 000 ha) havaittiin, että suurimman luokan tuottavuus oli pienempiä parempi. (Kilpinen, K. 1995a s. 8–14.) Vuoden 1996 raportissa vastanneiden kalastuskuntien hallintomenojen osuus oli edellisen kyselyn tasolla. Keskiarvo oli kuitenkin kohonnut 336 euroon. Silloisen läänijaon mukaan tarkasteltuna olivat Mikkelin läänin vastanneiden kalastuskuntien hallintomenot vuonna 1996 12 % (177 €) ja Keski-Suomen läänin 14 % (505 €) kalastuskuntien kaikista menoista. (Kilpinen, K. 1998 s. 6.)

Vuonna 1999 taloudellista toimintaa harjoittaneiden kalastuskuntien tulot olivat keskimäärin 1 850 euroa ja menot 1 514 euroa. Merialueilla tulot (3 000 €) olivat keskimäärin peräti kaksi kertaa suuremmat kuin menot (1 500 €). Alhaisin tulotaso oli Etelä-Savon kalastuskunnilla, joissa tulot jäivät 841 euroon. Menot olivat samassa maakunnassa 673 euroa. Kalastuskuntien menoista hallinnon osuus oli säilynyt samana (16 %). Kalastuskuntien keskimääräisistä menoista hallinnon osuudeksi saatiin 242 euroa ja Etelä-Savossa 108 euroa. (Salmi, J. et al. 2002 s. 7–9.)

Yhteisten vesialueiden osakkaita koskeviin tietoihin ovat vuonna 2000 valmistumassa olevat osaksluettelot tuoneet oman lisänsä. Yli puolella (59 %) kalastuskunnista oli käytössään ajantasainen osaksluettelo. Kyselyn perusteella raportissa päädytään koko maan osalta lähes 550 000 osakkaaseen. Vastanneissa kalastuskunnissa oli keskimäärin 123 osakasta. Osaksmäärät olivat selvästi pienimpiä Uudenmaan ja Varsinais-Suomen merialueilla sekä Varsinais-Suomen ja Etelä-Savon sisävesialueilla. Suurimmat keskimääräiset luvut olivat Pohjanmaan rannikolta sekä Kainuun järviolueilta. (Salmi, J. et al. 2002 s. 10.)

2.5.2 Kalastuskuntien koko ja niiden suhtautuminen pienten kalastuskuntien yhdistämisiin

Vuoden 1993 kalastusalue tiedusteluun kirjatusta mielipiteistä (132 kpl) mainittiin 23 %:ssa ongelmaksi kalastuskuntien pienuus, toimimattomuus ja inaktiivisuus. Asia koettiin selvemmin ongelmana tuolloisessa Kuopion läänissä mutta myös Turun ja Porin läänissä, Hämeen läänissä ja Keski-Suomen läänissä. (Kilpinen, K. 1995b s. 1–4.)

Vuoden 1999 kyselyssä kalastuksen paikallishallinnon tilaa selvitettiin 25 väittämällä, joissa oli viisiportainen asteikko. Tuloksia tarkasteltiin sekä TE-keskuksittain että pinta-alojen neljässä kokoluokassa (alle 50 ha, 50–199 ha, 200–1 000 ha ja vähintään 1 000 ha). (Salmi, J. et al. 2002 s. 14.)

Paikallisen kalastushallinnon toimivuuteen liittyivät tämän tutkimuksen kannalta keskeiset väittämät:

1. ”Kalastuskunnan vesialueen rikkonaisuus tai pieni koko haittaa toimintaa” ja siihen tarjottuna parannustoimenpiteenä
2. ”Pienet kalastuskunnat tulisi yhdistää suuremmiksi.”

Sisävesien vastanneista kalastuskunnista 54 % ja rannikkoseudun vastanneista kalastuskunnista 45 %

katsoi kalavesien epäyhtenäisyydestä tai pienestä koosta koituneen kalastuskunnan toiminnalle selvää haittaa. Alueellisesti ongelma tuli useimmin esiin Varsinais-Suomen TE-keskuksen sisävesillä (70 %) ja Etelä-Savossa (62 %). Vesialueiden rikkonaisuus ja pieni koko koettiin useimmiten täysin vieraaksi ja ongelmattomaksi Kainuun järvillä (38 %), Uudenmaan rannikolla (35 %) ja Pohjanmaalla (32 %). Monet kalastuskuntien edustajat katsoivat, että useiden sekä aktiivisesti toimivien että toimimattomien kalastuskuntien sijainti samoilla yhtenäisillä kalavesillä on aiheuttanut kalastuksen järjestämisessä ongelmia. Kalastuskuntien erilaiset kalavesien hoitoon ja käyttöön liittyvät näkemyserot ovat joissain tapauksissa johtaneet jopa laajoja yhtenäisiä alueita koskeneiden hankkeiden kariutumiseen. (Salmi, J. et al. 2002 s. 16–17.)

Varauksetta pienten kalastuskuntien yhdistämisen kannalla olleita oli kaikista vastanneista suunnilleen kolmannes ja – jos otetaan huomioon myös pienin varauksin suhtautuneet – väitteen kannalla olevia oli vastanneista hieman yli puolet. Myönteisesti suhtautuneita oli eniten Etelä-Savossa (74 %) ja Pohjois-Savossa (67 %). Kalastuskuntien yhdistämisen tarpeellisuuden täysin kyseenalaistaneita oli eniten Pohjanmaalla (47 %) ja Lapissa (41 %). Eri kalastuskuntien kokoluokkia edustaneiden vastaajien näkemykset eivät juurikaan poikenneet toisistaan, joten myös pienempien kalastuskuntien edustajissa oli sekä yhdistämisten kannattajia että vastustajia. (Salmi, J. et al. 2002 s. 17.)

Kalastuskuntien vastauksia tarkasteltaessa poikkeavat rannikkoseudun merialueiden vastausten keskiarvot sisävesien vastausten keskiarvoista (taulukko 2/5). Vaikka kalastuskunnan vesialueen pienuus ja rikkonaisuus olisikin koettu haitaksi, ei pienten vesialueiden yhdistämistä nähty keinona tilanteen korjaamiseksi. Keskiarvoihin ja vastausten lukumääriin eivät sisälly ”5 Ei osaa sanoa” -vastaukset.

Taulukko 2/5. Kalastuskuntien käsitykset vesialueen pienen koon vaikutuksesta toimintaan ja suhtautuminen pienten vesialueiden yhdistämisiin TE-keskuksittain yhdistämistä vastausten (1–4) keskiarvojen mukaisessa järjestyksessä vuonna 2000

Yhteensä vuodelle 2000

Sisävesi-/merialue		^a Kalastuskunnan vesialueen rikkonaisuus ja pieni koko haittaa toimintaa	^a Pienet kalastuskunnat tulisi yhdistää suuremmiksi	Vastauksia yhteensä kpl
	Työvoima- ja elinkeinokeskus			
Sisävesialue				
	Etelä-Savo	2,10	1,76	288
	Pohjois-Savo	2,24	1,95	204
	Häme (+Pirkanmaa)	2,36	2,09	242
	Varsinais-Suomi	1,86	2,16	67
	Keski-Suomi	2,24	2,18	141
	Pohjois-Karjala	2,50	2,31	111
	Uusimaa	2,38	2,39	62
	Kymi	2,39	2,51	148
	Kainuu	2,68	2,57	94
	Lappi	2,48	2,84	146
	Pohjanmaa	2,82	3,14	35
Rannikkoseutu				
	Kymi	2,50	2,52	21
	Kainuu, Oulun rannikko	2,43	2,54	13
	Lappi	3,40	2,75	4
	Uusimaa	2,71	2,76	28
	Varsinais-Suomi	2,41	2,88	209
	Pohjanmaa	2,64	3,13	32

^a Vastausten keskiarvot:

1 = Täysin samaa mieltä, 2 = Lähes samaa mieltä, 3 = Hieman eri mieltä, 4 = Täysin eri mieltä, (5 = Ei osaa sanoa)

Lähteet: Salmi, J. et al. 2002 ja RKTL:n Reposaaren toimipiste 2000

Jos Lapin rannikkoseudun tilanteen arviointi jätetään pois tarkastelusta vastausten pienen lukumäärän takia, on kalastuskuntien suhtautuminen yhdistämisiin kaikkien muiden rannikkoseudun TE-keskusten alueella joko lievästi tai selvästi kielteinen. Kyselyä tehtäessä vuoden 2000 helmi-maaliskuussa ei kiinteistönmuodostamislain muutos, joka mahdollisti yhteisten vesialueiden yhdistämisen, ollut työryhmämuistiot pitemmällä. Yhdistämismenettely ja uusien osuuskuntien määrittelytapa ei tuolloin ollut vastaajien tiedossa. Merialueiden kalastuskuntien kielteinen suhtautuminen johtunee edellisessä jaksossa kuvatuista taloudellisista tekijöistä. Muutostarve on pieni tai sitä ei ole lainkaan, kun tulot ovat kaksinkertaiset menoihin verrattuna.

Sisävesialueiden vastausten keskiarvot käyttäytyvät rannikkoseutuun verrattuna johdonmukaisesti. Jos epäkohta on todettu, on yhdistäminen parannusehdotuksena saanut kannatusta todennäköisesti myös isommilta kalastuskunnilta, joiden toimintaa pieni koko ei haittaa. Varsinais-Suomi poikkeaa muista alueista ja vaatii vastedes tarkempaa tutkimista. Kyselyn tulosten perusteella yleinen suhtautuminen pienten vesialueiden yhdistämisiin näyttää suopeimmalta Etelä-Savossa, Pohjois-Savossa sekä Hämeessä ja Pirkanmaalla. Näissä maakunnissa voisivat neuvontajärjestöt, kalastusalueet, osakaskunnat ja osakkaat vastausten perusteella käynnistää pirstoutuneiden vesialueiden selvittämisen, yhdistämishankkeiden suunnittelun ja neuvottelut toteuttamisvaihtoehtoja.

Taulukko 2/6 kertoo yksittäisten vastausten jakaantumisen väittämään ”Pienet kalastuskunnat tulisi yhdistää suuremmiksi” koko maan osalta TE-keskuksittain. Taulukosta käyvät ilmi maakuntien välisten vastausten eroavuudet ja ”5 Ei osaa sanoa” -vastausten lukumäärät.

Taulukko 2/6. Kalastuskuntien suhtautuminen väitteeseen ”Pienet kalastuskunnat tulisi yhdistää suuremmiksi” työvoima- ja elinkeinokeskuksittain kannatuksen (Täysin + Lähes samaa mieltä) mukaisessa järjestyksessä vuonna 2000

Sisävesi-/merialue		Täysin samaa mieltä		Lähes samaa mieltä		Hieman eri mieltä		Täysin eri mieltä		Ei osaa sanoa		Vastauksia yhteensä kpl
	Työvoima- ja elinkeinokeskus	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	
Sisävesialue												
	Etelä-Savo	168	56	56	19	27	9	37	12	13	4	301
	Pohjois-Savo	97	45	48	22	29	13	30	14	11	5	215
	Häme (+Pirkanmaa)	100	39	63	25	36	14	43	17	13	5	255
	Varsinais-Suomi	24	34	22	31	7	10	14	20	4	6	71
	Keski-Suomi	59	40	27	18	26	17	29	19	8	5	149
	Pohjois-Karjala	43	37	25	22	9	8	34	30	4	3	115
	Uusimaa	20	32	15	24	10	16	17	27	1	2	63
	Kymi	48	29	22	13	30	18	48	29	16	10	164
	Kainuu	30	29	14	13	16	15	34	32	11	10	105
	Lappi	33	20	21	13	25	15	67	41	19	12	165
	Pohjanmaa	5	13	4	11	7	18	19	50	3	8	38
Rannikkoseutu												
	Kymi	4	17	5	22	9	39	3	13	2	9	23
	Kainuu, Oulun rann.	4	27	3	20	1	7	5	33	2	13	15
	Lappi	1	20	1	20	0	0	2	40	1	20	5
	Uusimaa	12	19	12	19	12	19	22	35	5	8	63
	Varsinais-Suomi	51	21	17	7	44	18	97	40	33	14	242
	Pohjanmaa	4	11	5	13	6	16	17	45	6	16	38

Lähteet: Salmi, J. et al. 2002 ja RKTL:n Reposaaaren toimipiste 2000

Vesialueiden rikkonaisuuden ja pienen koon haittaavuutta kysyttiin myös kalastusalueiden edustajilta. Vastaajista oli 61 % täysin tai lähes samaa mieltä, että vesialueiden rikkonaisuus ja pieni koko haittaavat kalastusalueen toimintaa. Rannikolla näkemys korostui Varsinais-Suomessa ja sisävesillä Etelä-Savossa ja Lapissa. Täysin vastakkainen näkemys tuli esiin lähinnä Uudenmaan rannikolla, jossa vastaajista hieman yli puolet oli ehdottomasti sitä mieltä, että kalastuskuntien vesialueiden rikkonaisuus ja pieni koko eivät millään tavoin haittaa kalastusalueen toimintaa. (Salmi, J. et al. 2002 s. 3, 29.)

Vastanneista kalastusalueista kaksi viidesosaa kannatti varauksetta pienten kalastuskuntien yhdistämistä. Jos otetaan huomioon myös lähes samaa mieltä olleet, kannatti pienten kalastuskuntien yhdistämistä miltei kolme neljäsosaa vastaajista. Merialueella varauksetta yhdistämistä kannattavia kalastusalueita oli enemmän kuin sisävesillä (46 %). Rannikolla myönteisimmin yhdistämiseen suhtauduttiin Varsinais-Suomessa, Kymenlaaksossa ja Pohjanmaalla. Sisävesillä oli pääosa Varsinais-Suomen ja Savon vastaajista täysin samaa mieltä pienten kalastuskuntien yhdistämisen tarpeellisuudesta. (Salmi, J. et al. 2002 s. 29.)

Kun kalastuskuntien ja kalastusalueiden vastauksia verrataan toisiinsa, niin tuloksista erottuu selvimmin Varsinais-Suomen rannikkoseutu, jossa kolme viidesosaa kalastusalueen vastaajista totesi pienen koon haittaavan toimintaa; suhtautuminen yhdistämisiin oli alueella rannikkoseudun TE-keskuksista myönteisin. Kalastuskuntien edustajien käsitykset Varsinais-Suomen rannikkoseudulla olivat kuitenkin kalastusalueista poikkeavat, sillä kolme viidesosaa oli täysin eri mieltä tai lähes eri mieltä suhtautumisessaan pienten vesialueiden yhdistämisiin. Täysin samaa mieltä oli 21 % ja lähes samaa mieltä 7 % kalastuskuntien vastaajista. Uudenmaan kalastusalueiden vastaukset erosivat Varsinais-Suomen kalastusalueiden vastauksista. Pieni koko ei millään tavoin haittaa toimintaa Uudenmaan merialueilla eikä yhdistäminen kiinnosta, koska vesialueiden pienuudesta johtuvaa ongelmaa ei ole olemassa.

Jyväskylän yliopiston bio- ja ympäristötieteiden laitos teki ammattikalastuksen yhteislupa-alueen edellytyksiä selvittävään tutkimukseen liittyvän osakaskuntakyselyn syyskuussa 2004. Tutkimus kattoi valtaosan sisävesien ammattikalastettavista muikkujärvistä (mm. Oulujärvi, Keitele, Päijänne, Orivesi, Puruvesi). Kyselyssä oli lähetetty 292 lomaketta, joista palautettiin 200 (vastausprosentti 68). Kysymykseen ”Mitä mieltä olette seuraavista omaa kalastusalueettanne koskevista väittämistä?” sisältyi alakohta, jossa tiedusteltiin osakaskuntien esimiesten (hoitokuntien puheenjohtajien) suhtautumista pienten vesialueiden yhdistämiseen: ”Pienien osakaskuntien vesialueita on syytä yhdistää, jotta kalakantojen hoito olisi järkevämpää.” Vastausvaihtoehdot olivat vastaavat kuin vuoden 1999 kalastuskuntakyselyssä. Vastaajien (192 kpl) jakauma oli taulukon 2/7 mukainen. Vuoden 2004 vastauksia on verrattu vuoden 1999 kalastuskuntakyselyn sisävesialueilta saatuihin tuloksiin. Osakaskunnan koolla ei ollut vaikutusta suhtautumisessa yhdistämiseen. (Nykänen, M. 2005 s. 45, julkaisematon.)

Taulukko 2/7. Vuoden 1999 kalastuskuntakyselyn ja vuoden 2004 kyselyn vertailua

Asenneväittämän ”Pienet kalastuskunnat tulisi yhdistää suuremmiksi” vastaukset

	1999 ^a		2004 ^b	
	Vastauksia (kpl)	%	Vastauksia (kpl)	%
Vastausvaihtoehdot				
Täysin samaa mieltä	627	38	92	48
Jokseenkin samaa mieltä	317	19	48	25
Hieman eri mieltä	222	14	21	11
Täysin eri mieltä	372	23	23	12
En osaa sanoa	103	6	8	4
Yhteensä	1 641	100	192	100

Lähteet: ^a Salmi, J. et al. 2002 ja RKT:n Reposaaressa toimipiste 2000; ^b Nykanen, M. 2005 s. 45 (julkaisematon)

Tulokset näyttävät varovasti tulkittuna osoittavan kehitystä yhdistämisille myönteisempään suuntaan, mitä voisi selittää kahdella tekijällä. Kalastusalueilla, joissa harjoitetaan ammattikalastusta, osakaskunnat suhtautuvat yleensä myönteisemmin laajempien kokonaisuuksien muodostamiseen. Tieto yhdistämismenetelmistä, yhdistämisistä saaduista kokemuksista ja toteutuneista tapauksista on lisääntynyt, mikä osaltaan on poistanut ennakkoluuloja niitä kohtaan.

Vuoden 1999 kalastuskuntakyselyn tulosten tarkastelu -osassa todetaan, että suunnilleen puolet kalastuskunnista on käytännössä toimimattomia. Niillä ei ole tuloja eikä menoja, ja niiden kiinnostus kalavesien hoidon ja käytön edistämistä kohtaan on vähäinen. Ongelmana mainitaan edelleen ajantasaisen osaksluettelon puuttuminen, joten tiedotus ei aina tavoita kaikkia kalavedenomistajia. Kalastuskuntien ilmoitusten perusteella tehty osakasmääräarvio 550 000 on paljon pienempi kuin aikaisemmin esiintynyt arvio 800 000 osakkaasta tai tämän tutkimuksen taulukon 2/2 uusin tieto 1,36 miljoonasta osakskiinteistöstä. (Salmi, J. et al. 2002 s. 35.)

Kalastuskuntien ja kalastusalueiden taloudellisia muutoksia on verrattu vuosien 1993, 1996 ja 1999 tiedustelujen tulosten perusteella. Hallinnon osuus on kalastuskuntien menoista säilynyt lähes samansuuruisena (15–16 %), mutta kalastusalueiden hallintomenojen osuus on kasvanut vuoden 1993 15 prosentista vuoden 1999 24 prosenttiin. Istutusten osuus näyttää vastaavasti pienentyneen 50 prosentista 42 prosenttiin. (Salmi, J. et al. 2002 s. 36–37.)

2.5.3 Velkuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä vesialuehallinnosta ja kalastuksesta

Velkuan kalastusalueen haastattelututkimuksessa on selvitetty eri intressiryhmien näkemyksiä vesialueelta. Velkuan kalastusalueen vesipinta-ala on 36 164 hehtaaria. Yksityisiä vesiä on 15 914 hehtaaria, ja ne kuuluvat 598 omistajalle. Yksityisen vesialueen keskikoko on 26,6 hehtaaria. Yhteisiä vesialueita kalastusalueella on 20 250 hehtaaria, joita hallinnoi kalastusalueen tietojen mukaan 333 kalastuskuntaa. (JAKO-tietojärjestelmä 24.1.2004; Velkuan kalastusalue 1996 s. 6.) Alle 50 hehtaarin kalastuskuntia on 77 %, ja yhteisen vesialueen keskikoko on 61 hehtaaria. Järjestäytyneissä kalastuskunnissa oli esimiesten ilmoituksen mukaan keskimäärin 24 osakasta. (Salmi, J. et al. 2001 s. 6.) Taulukon 2/2 mukaan Varsinais-Suomen maanmittaustoimiston alueella on yhteisten vesialueiden osakskiinteistöjen lukumäärän keskiarvo 20 ja keskikoko Velkuan tietoihin verrattuna yli kolminkertainen, 198 hehtaaria.

Velkuan kalastusalueen postikyselyyn vastanneista 81 kalastuskunnasta vain neljäsosa (21 kpl, 27 %) vastasi taloutta koskeviin kysymyksiin, ja niistä edelleen kolmannes (7 kpl) ilmoitti, ettei kalastuskunnalla ole taloudellista toimintaa. Vastanneille kalastuskunnille (14) kertyi tuloja vuodessa keskimäärin 557 euroa ja menoja keskimäärin 454 euroa. Koko Varsinais-Suomen TE-keskuksen toimialueella vuonna 1999 taloudellista toimintaa harjoittaneiden kalastuskuntien keskimääräiset tulot olivat 1 177 euroa ja menot 841 euroa. Tuottojen jakamista koskevaan kysymykseen vastasi vain kymmenen kalastuskuntaa, joista yksi ilmoitti jakaneensa vuonna 1999 kertynyttä rahallista tuottoa osakkaille. (Salmi, J. et al. 2001 s. 6.)

Raportissa selostetaan kalavedenomistajille – niin yhteisen vesialueen osakkaille kuin yksityisten vesialueiden omistajillekin – tehdyn postikyselyn tuloksia sekä paikallisten lisäksi muun muassa kesäasukkaille, vapaa-ajankalastajille ja hallinnon edustajille tehdyn teemahaastattelun tuloksia (yhteensä 38 haastateltua). Postikyselykaavakkeessa oli tiedusteltu myös vastaajan suhtautumista yhdistämisasiin. ”Pieniä vesialueita on syytä yhdistää suuremmiksi kokonaisuuksiksi (vapaaehtoisuuden pohjalta)”. (Sal-

mi, J. et al. 2001 s. 4, liite 1.) Pienissä kalastuskunnissa (pinta-ala alle 60 hehtaaria) haittasi hallinnoitavan vesialueen pienuus tai vesialueen rikkonaisuus useimpien esimiesten mielestä kalastuskunnan toimintaa. Sen sijaan näkemykset asiantilan korjaamisesta eli pienten kalastuskuntien yhdistämisen tarpeellisuudesta jakaantuivat jyrkästi kahtia. Alle 60 hehtaarin kalastuskunnista 42 % piti pienten omistusyksiköiden yhdistämistä erittäin tarpeellisena, ja 58 % vastusti yhdistämiä. Suuremmissa kalastuskunnissa (pinta-ala 75–3 300 ha), joissa osassa ilmeisesti koettiin kysymyksen koskettavan käytännössä myös heidän omaa vesialuettaan, vastustettiin pienten yksiköiden yhdistämistä jyrkemmin ja varsin yksimielisesti. (Salmi, J. et al. 2001 s. 9.)

Kalaveden omistajat ja osakkaat oli tulosten tarkastelua varten ryhmitelty asuinpaikan suhteen kolmeen ryhmän:

- paikallisiin asukkaisiin, joiden kotikunta rajautui Velkuan kalastusalueeseen,
- lähialueella asuviin, joiden kotikunnan keskus oli korkeintaan 50 kilometrin päässä Velkuan kuntakeskuksesta ja
- etäalueella asuviin eli muissa kuin edellä mainituissa kunnissa asuviin.

(Salmi, J. et al. 2001 s. 12.)

Tutkimuksen tuloksia ei ollut laajennettu kattavien osaksluetteloiden puuttuessa koskemaan koko Velkuan kalastusaluetta ja taulukossa 2/8 esiintyvät tiedot ovat kyselyyn vastanneiden suoria jakaumia (Salmi, J. et al. 2001 s. 12).

Taulukko 2/8. Omistajaryhmien jakaantuminen asuinpaikan mukaan Velkualla

Asuinpaikka	Osakkaita (%)	Yksityisomistajia (%)
Paikallinen	12	45
Lähialue	70	47
Etäalue	18	8
Yhteensä	100	100

Lähde: Salmi, J. et al. 2001 s. 14

Omistuksen merkityksistä kysyttäessä kumpikaan omistajaryhmä (osakkaat, yksityisomistajat) ei pitänyt taloudellista tuottoa merkittävänä. Kysely osoitti myös, että vesialue on tärkeä myös niille omistajille, jotka eivät kalasta. Perinteiden ylläpito ja muu kuin kalastukseen liittyvä käyttö korostuivat noin puolella tästä ryhmästä. (Salmi, J. et al. 2001 s. 17–18.) Päätöksentekoon osallistumismahdollisuus omistuksen merkityksenä ei kyselyn mukaan näyttänyt olevan kovin tärkeää edes paikallisille (Salmi, J. et al. 2001 s. 19). Edellä todettu tulos selittää osaltaan vähäistä aktiivisuutta osallistua kalastuskunnan kokouksiin.

Osakkaat suhtautuivat hieman myönteisemmin ehdotukseen pienten vesialueiden yhdistämisestä kuin yksityisomistajat, joiden vastausten keskiarvo oli ”hieman eri mieltä”. Asuinvyöhykkeittäin tarkasteltuna paikallisten käsitykset yhdistämisistä olivat kielteisempiä (lähempänä ”hieman eri mieltä”) kuin lähialueen asukkaiden. Etäalueella asuvat suhtautuivat yhdistämisiin ryhmistä myönteisimmin. Erikokoisten kalastuskuntien osakkaiden näkökulman selvittämiseksi vastauksia oli tarkasteltu kolmessa ryhmässä. Yli tuhannen hehtaarin kalastuskuntien osakkaat suhtautuivat yhdistämisiin myönteisimmin. Keskikokoisten (101–600 hehtaaria) ja pienten (alle 101 hehtaaria) kalastuskuntien vastausten välillä ei ollut merkittäviä eroja, ja yhdistäminen sai vain hyvin lievästi kannatusta. (Salmi, J. et al. 2001 s. 21–23.)

Yksityisvesien omistajien näkökulmat -kohdassa mainitaan mielenkiintoinen tulos. Haastateltujen pienten kalastuskuntien pääosakkaat mielsivät vesialueen yksityisvedeksi – eivät kalastuskunnaksi. (Salmi, J. et al. 2001 s. 33.)

Kyselyssä kalastuskuntien osakkaille esitettiin väittämä ”Yleisesti ottaen vesialueen hallinto toimii hyvin”. Kaikkien vastausten keskiarvot olivat vähintään tasoa ”lähes samaa mieltä” ja sitä parempia. Yli

tuhannen hehtaarin kalastuskunnan osakkaiden vastausten keskiarvo lähenteli jo ”täysin samaa mieltä”-tasoa. Tulosten perusteella osakkaiden tyytymättömyyttä ja muutospaineita vesialueen hallinnon nykytilaa kohtaan ei Velkuan kalastusalueella ole. (Salmi, J. et al. 2001 s. 21, kuvat 8–10.)

Teemahaastatteluosassa käsiteltiin yksityisen vesialueen omistamisen ja yhteisessä alueessa osakkaana olemisen välistä suhdetta. Yksityisvesien omistajat olivat mielestään motivoituneempia antamaan vuokralle kalavesiä kuin kalastuskunta, jossa joudutaan tekemään kompromisseja vesialueen osakkaiden kesken. Kalastuskuntien toimintaan katsottiin myös liittyvän liiaksi byrokratiaa. Kesäasukkaan näkökulmaa valotettaessa todettiin pienellä kalastuskunnalla olevan myös etuja. Pienissä, muutaman osakkaan kalastuskunnissa oli kalavedenomistajien keskinäinen yhteydenpito tiiviimpää, joten kalastuskunta ja päätökset koettiin tutummiksi. (Salmi, J. et al. 2001 s. 34–35.) Vain yksi kannanotto liittyi teemahaastatteluosassa yhdistämisasiin. Kalastusalueen isännöitsijän mukaan kalavesien pirstoutuminen pieniin omistusyksiköihin on lisännyt kalastuksen järjestämiseen liittyviä hallinnollisia ongelmia. (Salmi, J. et al. 2001 s. 45.)

Tulosten tarkasteluosassa todettiin valtaosan Velkuan kalastusalueen kalavesien omistaja- ja käyttäjäkunnasta asuvan alueen ulkopuolella lähialueen suurissa asutuskeskuksissa. Kalastuskuntien ja yksityisomistajien päätöksentekovalta oli kuitenkin paikallisilla asukkailla. Hallintoyksikön koko vaikuttaa osaltaan kalavedenomistajan motivaatioon osallistua paikalliseen päätöksentekoon. Keskikokoisten kalastuskuntien osakkaat olivat Velkualla motivoituneimpia kalavedenomistajia. Suurten osakaskuntien osakkaat mielsivät vesialueensa jopa liian laajoiksi, eivätkä päätökset ehkä koskettaneet yksittäistä omistajaa yhtä paljon kuin keskikokoisissa. Vastaavasti pienten kalastuskuntien osakkaat kokivat vesialueensa usein liian pieneksi, ja toisaalta niiden ylläpidon katsottiin edellyttävän omistusyksiköltä tarpeettomia hallinnollisia velvoitteita. Toinen omistukseen ja omistettavan vesialueen kokoon liittyvä seikka oli se, että omistajat mielsivät hallinnoitavan vesialueen selvärajaisena ja pienialaisena, kun taas vesialuetta omistamattomat hahmottivat vesialueet yhtenäisemmiksi ja laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Kalastuskuntien passivoitumista on lisännyt päätöksentekovalan siirtyminen keskushallinnolle ja kalastuskorttitulojen loppuminen. Kesäasukkaat kokivat tutkimuksen mukaan itsensä paikalliseen päätöksentekoon nähden ulkopuolisiksi, vaikka pitivät omistajapohjaista hallintoa sinänsä hyvänä. Läheisempiä kesäasukkaiden ja paikallisten välisiä kontakteja ei aina koettu tarpeellisenakaan, sillä kalastusmahdollisuuksia pidettiin riittävänä vapaa-ajankalastusoikeuksien lisääntyttyä. Ulkopaikkakuntalaisten osallistumattomuus kokouksiin johtui usein kokousten ajoittumisesta keväältäveen, jolloin osakas ei ollut mökkipaikkakunnalla. Tutkimuksessa todettiin ainakin suurimmissa osakaskunnissa kalastajakunnan monipuolistumisen ja lisääntymisen vähentäneen hallintoyksiköiden halua ja mahdollisuuksia kalastuksen valvontaan. (Salmi, J. et al. 2001 s. 48.)

Eri ryhmien suhtautuminen tietoon ja tiedotustoimintaan vaihteli. Paikallisen väestön keskeinen huoli näytti liittyvän kalavesien käyttöä koskevan vallan vähittäiseen siirtymiseen paikallisyhteisöjen ulkopuolelle: piirihallinnolle ja keskushallinnolle. Paikallisyhteisöissä on totuttu jäsenten keskinäiseen viestintään. Lisääntynyt ei-paikallisten vedenomistajien määrä asettaa haasteita myös tiedotustoiminnan ja -kanavien kehittämiselle. Vaikka ei-paikallisiin kuului paljon kalastamattomia ja niitä, joita kalastus ei kiinnostanut, ei-paikallisissa oli myös runsaasti niitä, jotka toivoivat kalastuskunnilta henkilökohtaisempaa lähestymistä. (Salmi, J. et al. 2001 s. 49.)

Tutkimuksessa pidettiin matkailuyritysten roolia merkittävänä paikallisen näkemyksen ja tiedon välittäjänä ulkopaikkakuntalaisten suuntaan. Eri intressiryhmien välinen keskinäinen vuorovaikutus ja tiivis, mutta vapaamuotoinen kanssakäyminen loisi pohjaa luottamuksen syntymiselle ja sen lisääntymiselle. (Salmi, J. et al. 2001 s. 49.)

Haastattelututkimuksen tulokset antavat aiheen kiinteistötekniisiin jatkotutkimuksiin.

2.5.4 Kalavesien omistus ja intressiryhmien näkökulmat Nauvon kalastusalueella

Nauvon kalastusalueen vesipinta-ala on Velkuan vastaavaa lähes kolme kertaa suurempi, 100 600 hehtaaria. Alueella on 67 yli 20 hehtaarin kokoista yksityisesti hallittua (jaettua) vesialuetta ja 60 kalastuskuntaa. Kiinteistörekisterin mukaan Nauvon kunnassa on omia vesiä 250 tilalla, niiden pinta-ala on yhteensä noin 28 000 hehtaaria ja keskikoko 112 hehtaaria. Kiinteistörekisteri sisältää myös 133 yhteistä vesialuetta, ja ne kattavat lähes 73 000 hehtaarin pinta-alan; keskikoko on noin 550 hehtaaria. Lukumääräisesti suurin osa on alle 50 hehtaarin kokoisia, mutta toimivista kalastuskunnista merkittävin osa hallitsee yli sadan hehtaarin aluetta. Kalastuskunnissa oli keskimäärin 18 osakasta. Yli tuhannen hehtaarin kokoisissa kalastuskunnissa oli keskimäärin 37 osakasta ja tätä pienemmissä noin 12 osakasta. Koko Varsinais-Suomen rannikolla kalastuskunnan keskimääräinen osakasmäärä oli 33. (Salmi, P. et al. 2003 s. 6–7.)

Nauvon kalastusalueen taloudellisiin kysymyksiin vastasi 15 kalastuskuntaa. Niiden keskimääräinen ”liikevaihto” oli 790 euroa. Vähintään tuhannen hehtaarin kokoisilla kalastuskunnilla tulot olivat keskimäärin 1 380 euroa ja pienemmillä noin 270 euroa. Vastanneista kymmenestä yli 500 hehtaarin kalastuskunnasta neljä ilmoitti jakavansa osakkailleen lupa- ym. tuottoja pääsääntöisesti ja kaksi kalastuskuntaa satunnaisesti. Mikään kalastuskunta ei ilmoittanut jakavansa kertaluontoisia haitta- tms. korvauksia osakkailleen. (Salmi, P. et al. 2003 s. 7.)

Neljän esimerkitapauksen osaksluetteloista tutkittiin päätösvallan jakautumista ja osakkaiden paikallisuutta. Paikallisia oli tyypillisesti vähän, mutta he hallitsivat suurta osaa yhteisten vesien osuuksista. Lähialueella asuvien merkitys kalavedenomistajana oli joissakin kalastuskunnissa huomattava, vaikka heidän omistamiensa kiinteistöjen osuusluvut eivät olleetkaan suuria. Tärkeimmät asiat kalastuskuntien kokouksissa päätettiin suurelta osin (81 % vastanneista) ilman äänestyksiä. Jos äänestykseen päädyttiin, se tapahtui lähes jokaisessa kysymykseen vastanneessa (11) kalastuskunnassa osuuslukujen mukaan. Yleisesti Varsinais-Suomen rannikon kalastuskunnissa henkilö ja ääni -periaate oli yhtä tavallinen kuin osuusluvun perusteella tapahtuva äänestys. (Salmi, P. et al. 2003 s. 7–8.)

Teemahaastatteluja tehtiin 25 henkilölle, joista 15 oli päätöksentekoon aktiivisesti osallistuvia. Haastatelluista 17 oli paikallisia eli asui Nauvon kunnassa. Haastattelujen tuloksina todettiin kalavesien omistamisen takaavan mahdollisuuden laskea verkot veteen silloin, kun haluaa. (Salmi, P. et al. 2003 s. 11.)

Vesien saatavuudesta ammattikalastajien käyttöön esitettiin erilaisia mielipiteitä. Osa haastatelluista vesien omistajista totesi, että ammattikalastajilla on vaikeuksia kalavesien saamisessa, koska vesialueet ovat hajallaan ja yksityisomistuksessa. Useiden paikallisten mielestä ammattikalastaja saa kalastuskunnilta vesialueita käyttöönsä, mikäli haluaa. Vapaa-ajan kalastajia edustava paikallinen haastateltu näki asian toisin. Vesien saanti muuhun kuin viehekalastukseen on vaikeaa sekä ammattikalastajille että vapaa-ajankalastajille. Nauvon kalastuskunnat olivat haastatellun mukaan pääsääntöisesti iäkkäiden ihmisten ja muutamien perheiden hallinnassa, jotka eivät joistain syistä halua antaa vesialueitaan kalastuskäyttöön. (Salmi, P. et al. 2003 s. 14.)

Kalastusalueen edustaja näki tulossa olevan uudenlaisen monitoimitalouden, joka sisältäisi aikaisemman turistien ylläpidon lisäksi mökkikauppaa, mökkien kunnostusta, veneitten hoitamista, kalakauppaa suoraan turisteille sekä erikoisviljelyä kuten kurkkua, tomaattia, mansikkaa ja varhaisperunaa (Salmi, P. et al. 2003 s. 15). Kalavesien paikallisen hallintajärjestelmän suurimpana vaikeutena sama edustaja piti kalastuskuntien järjestäytymättömyyttä ja toimimattomuutta. Myös yksityisessä hallinnassa olevat pienet vesipalstat on koettu vesialueen hallinnan kannalta ongelmallisia. Palstojen omistajia oli ”metsästetty” ja kirjeitä lähetetty tuloksetta. (Salmi, P. et al. 2003 s. 18.) Kalavesien välittämistä ammattikalastajien käyttöön oli yritetty projektina 1980-luvulla ilman mainittavaa menestystä. Yhtenä ongelmana oli jo alun

perin kontaktin saaminen vesienomistajiin osittain puutteellisten rekisterien vuoksi. (Salmi, P. et al. 2003 s. 30–31.)

Vesialueiden kaavoitus maa-alueiden tapaan nousi esille neuvonnan edustajan vastauksesta. Vesialueiden käyttöön liittyviä toimintoja keskitettäisiin tietyille, sopiville alueille. Menettelyllä turvattaisiin nykyistä paremmin ammattikalastajien vesien saatavuus ja edistettäisiin vapaa-ajankalastukseen liittyvää yritystoimintaa siten, että mökkien vuokraukseen liittyvää kalastusta voitaisiin paremmin ohjata paikallisista lähtökohdista. Nykyisin ei kaikkein houkuttelevimpia kalastusmatkailukohteita pystytä kunnolla hyödyntämään. Samalla kaavoitus voisi rajoittaa tietyiltä alueilta esimerkiksi läänikohtaisella luvalla tapahtuvaa viehekalastusta. Myös matkailusta ja kalastuksesta elinkeinonsa saava kalavedenomistaja eriyttäisi ammattikalastajat ja vapaa-ajankalastajat omille alueilleen. (Salmi, P. et al. 2003 s.31.)

Kokoavasti raportissa todettiin, että Nauvon kalavedet olivat pirstoutuneet verrattain pieniin omistuksyksiköihin. Osakkaiden lukumäärän lisääntyessä omistus siirtyy alueen ulkopuolella asuville, vaikka paikallisilla osakkailla vielä oli merkittävä valta-asema useimmissa kalastuskunnissa. Omistusjärjestelmän ongelmakohtia olivat pienet yksiköt ja vähäinen aktiivisuus. Toiminta oli keskittynyt lähinnä suuriin kalastuskuntiin. Haastatelluista (Kalastuksesta kiinnostuneista) – niin paikkakuntalaiset kuin muualla asuvatkin – olivat yhtä mieltä siitä, että kalavedet tulisi saada sellaisen hallinnan piiriin, jossa kalastajien ja kalavesien edut ovat lähtökohtana. (Salmi, P. et al. 2003 s.32.)

2.5.5 Kalastuksen paikallis- ja aluehallinto Pihlajavedellä

Kalaveden omistajan profiili -hankkeeseen kuuluvan tutkimussarjan raportissa on tarkasteltu Pihlajaveden kalastuksen paikallista ja alueellista päätöksentekoa, rakenteellisia kysymyksiä sekä eri intressiryhmien tarpeiden huomioon ottamista. Kohdealueelta oli saatu kerätyksi eri tahojen yhteistyöllä monipuolinen aineisto. Tutkimuksessa hyödynnettiin ensimmäisiä kertoja myös Maanmittauslaitoksen kiinteistörekisterissä ja JAKO-tietojärjestelmässä olevia yhteisistä vesialueista laadittuja, ajan tasalla olevia osaksluetteloita omistaja- ja osoitetietoineen. Luettelot olivat tutkimuksen tekohetkellä saatavissa 96 kalastuskunnasta, joiden pinta-ala kattoi 77 % Pihlajaveden koko alasta (taulukko 2/9). Laadullisen tutkimuksen piiriin kuuluvia haastatteluja tehtiin 51. Valtakunnallisen kalastuskuntatiedustelun kyselylomake lähetettiin Pihlajaveden kalastusalueella painotetulla otoksella 93 kalastuskunnalle vuonna 2000, ja kysely koski vuoden 1999 tilannetta. Kysely painottui yli 50 vesihehtaarin kalastuskuntiin, koska pinta-alaltaan sitä pienemmissä kalastuskunnissa on huomattava osa toimimattomia ja järjestäytymättömiä. Vastausprosentti oli Pihlajavedellä 62. (Muje, K. et al. 2001 s. 1–2.)

Taulukko 2/9. Kalastuskuntien tunnuslukuja Pihlajaveden tutkimuksessa 1999

Kalastuskunnan vesipinta-ala (ha)	Kalastuskuntien lukumäärä, kpl	Osuus vesipinta-alasta (%)	Osakkaita, kpl/kalastuskunta	Vesipinta-ala, ha/osakas
Alle 200	50	9,1	35	2,2
200–999	30	35,2	48	10,5
Vähintään 1 000	16	55,7	132	11,4
Yhteensä	96	100		

Lähde: Muje, K. et al. 2001 s. 6

Raportissa on todettu, ettei alle 200 hehtaarin kokoluokan sisällä osakasmäärä oleellisesti riipu vesialan koosta. Myöskin alle 50 ha suuruisissa kalastuskunnissa (joilla ei ole toimivaa edustusta kalastusalueessa) on keskimäärin 30 osakasta. Tarkasteltujen 96 kalastuskunnan keskikoko on 454,3 hehtaaria. Kun osakaskiinteistöjen kokonaismäärä oli 5 343 kappaletta, saadaan keskiarvoksi 56 osakaskiinteistöä osakas-

kuntaa kohti. (Muje, K. et al. 2001 s.6.) Luku on sama kuin tämän tutkimuksen taulukossa 2/2 laskettu Etelä-Savon yhteisten vesialueiden osakaskiinteistöjen keskiarvo. Sen sijaan Etelä-Savon yhteisten vesialueiden keskikokoon verrattuna Pihlajaveden raportissa edellä esitetty arvo (454 ha) on kaksinkertainen.

Omistajat oli ryhmitelty paikallisiin (Pihlajaveden rajoittuvissa kunnissa: Savonlinna, Punkaharju, Sulkava asuvat), ei-paikallisiin (muihin yksityisomistajiin) sekä yhteisöomistajiin (taulukko 2/10). Yhdeksän kalastuskunnan otoksen perusteella henkilöomistajia on 16 % enemmän kuin osakaskiinteistöjä. Ei-paikalliset muodostivat lukumäärän osalta selvän enemmistön, yli kaksi kolmannesta. Taulukon 2/10 viimeiseen sarakkeeseen oli mielestäni virheellisesti laskettu prosenttiosuudet kalastuskuntien yhteenlasketusta manttaalimäärästä. Valtaosa osuuksista oli sen mukaan paikallisilla osakkailla. Yhteisöomistajien osuus oli viidenneksen luokkaa. (Muje, K. et al. 2001 s.6.)

Taulukko 2/10. Tietoja eri osakasryhmistä Pihlajaveden tutkimuksessa 1999

Osakasryhmä	Omistajia (kpl)	Osakkaiden lukumääräosuus (%)	Osuus manttaaliluvusta (%)
Paikalliset	2 047	25	44
Ei-paikalliset	5 813	71	35
Yhteisöomistajat	283	4	21
Yhteensä	8 143	100	100

Lähde: Muje, K. et al. 2001 s. 6

Tutkimuksessa oli tarkasteltu myös päätösvallan jakautumista esimerkein. Paikallisen osakkaan keskimääräinen äänivalta oli noin viisinkertainen ei-paikallisiin nähden alle 300 hehtaarin kalastuskunnissa, kun otoksena oli yhdeksän kalastuskuntaa. Yli tuhannen hehtaarin kalastuskunnissa suhde on noin kolminkertainen. (Muje, K. et al. 2001 kuva 2, s.7.)

Teemahaastatteluihin kysyttiin mm. vesialuehallinnon tilasta ja ongelmista. Tulokset esitettiin ryhmiteltyinä kalavedenomistajien kannanottoihin ja asiantuntijatahojen käsityksiin hallinnon toiminnasta. 51 haastatellusta oli kalaveden omistajia (osakkaita) 42. Lähes kaikki haastatellut pitivät Pihlajaveden alueen hallintoyksiköiden pienuutta ja suurta määrää ongelmana. Yhdistämistarve näytti yhdistävän sekä paikallisia että ei-paikallisia vesialueiden omistajia. Toimimattomien tai heikosti toimivien kalastuskuntien tehtävien siirtämistä kalastusalueelle pidettiin myös hyvänä ratkaisuna. (Muje, K. et al. 2001 s. 10–11.)

Asiantuntijatahojen kannanotoista tutkimus kirjasi seuraavat kolme keskeistä ongelmakysymystä:

- pienet hallintoyksiköt,
- toimijoiden väheneminen ja ikääntyminen sekä
- eri hallinnon tasojen yhteistyöhön liittyvät ongelmat.

Kalatalousviranomaisen mukaan pirstaleiset (ja varsinkin tässä maakunnassa runsaslukuiset) kalastuskunnat olivat ongelma viranomaisten toiminnan kannalta. (Muje, K. et al. 2001 s. 11–12.)

Tutkimusraportin Yhteenveto ja johtopäätökset -kohdassa todettiin kalavedenomistajien suuren määrän sekä omistusyksiköiden pienen koon ja hajanaisuuden olevan omiaan hankaloittamaan paikallista ja alueellista päätöksentekoa. Tutkimuksen keskeinen tulos oli, että paikallisilla kalavedenomistajilla on tarve saada uusia osakkaita mukaan kalastuskunnan toimintaan ja myös monet muilla paikkakunnilla asuvat olivat kiinnostuneita kalastuskunnan aktiviteeteista. Paikallishallinnossa oli selkeä tarve uusille toimijoille, joita olisi tarjolla oman hallintoyksikön puitteissa. (Muje, K. et al. 2001 s. 29.)

2.5.6 Matkailukalastuksen kehittäminen Saimaan Pihlajavedellä, kalavesien kaavoitus

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos teki Kalaveden omistajan profiili -hankkeeseen kuuluvan haastattelututkimuksen matkailukalastuksen kehittämismahdollisuuksista Saimaan Pihlajavedellä. Pihlajaveden

kalastusalue poikkeaa maamme muista merkittävistä kalastusalueista, sillä Pihlajavedellä ei ole toteutettu yhtään matkailukalastuksen kehittämishanketta. Vuoden 2000 aikana haastatelluista matkailuyrittäjiä oli seitsemän ja lisäksi neljä asiantuntijaa, joista yksi oli kalastusalueen isännöitsijä.

Lupajärjestelmää käsiteltäessä niin yrittäjät kuin asiantuntijatkin nimesivät matkailukalastuksen ongelmaksi osakaskuntien vesialueiden pirstaleisuuden. Pienempien osakaskuntien haluttomuus osallistua yhtenäisalueiden perustamiseen vaikeutti kalastuskarttojen laatimista sekä ”tilkkutäkki-tyyppisten” karttojen tulkintaa. (Hänninen, J. et al. 2001 s. 12.)

Tutkimuksessa käsiteltiin ”kalavesien kaavoitusta”, mikä oli jo terminäkin saanut ristiriitaisen vastaanoton (mm. Nyrönen, J. 1995 s. 1; Lappalainen A. 1998 s. 392; Liikanen 2000). Kaavoitusajattelun mukaan tiettyjen alueiden varaaminen esimerkiksi vapakalastajille ja toisten alueiden pyhittäminen ammattikalastajille palvelisi molempien kalastajaryhmien etuja. Haastatteluissa ei kalaveden omistajakuntaa edustanut kalastusalueen isännöitsijä pitänyt kaavoitusta tarpeellisena. Tutkimus totesi kalavesien kaavoituksen rajoittavan osakaskuntien oikeuksia määrätä kalastuksesta, mikä lieenee este idean toteuttamiselle. Kalavesien kaavoituksen voisi joissain yhteistyöhaluisissa osakaskunnissa uskoa onnistuvan helposti, jos kalastuskunnat olisivat kalastusrajoitusten ja -suositusten laadinnassa keskeisiä toimijoita. Tutkimus viittasi kalastusmatkailutoimikunnan mietinnössä (Komiteamietintö 1995:9) esitettyihin vaatimuksiin vesistöresurssien jakamisesta kalastusmatkailuvesiin, virkistyskalastusvesiin ja talouskalastusvesiin. Pihlajavedelle tarvittaisiin tutkimuksen mukaan ainakin jonkinasteisia käyttösuosituksia, joilla päästäisiin todennäköisesti osakaskuntia ja kalastajia tyydyttäviin tuloksiin. Erityiskalastuskohteiden hoito ja kalastus pienissä kohteissa kiintiöperusteisena mainittiin nekin kalavesien kaavoitukseen liittyvinä mahdollisuuksina. (Hänninen, J. et al. 2001 s. 23–24.)

2.5.7 Yhteisten vesialueiden ja kalastuksen hallinnon kehittämismahdollisuuksia

Useissa aikaisemmissa tutkimuksissa mainittuja vesialueiden pienen koon ja pirstoutuneisuuden aiheuttamia haittoja voidaan vähentää voimassa olevan lainsäädännön perusteella esimerkiksi seuraavasti:

1. Osakaskunta siirtää kalakannan hoitoa ja kalastuksen järjestämistä koskevat tehtävät kalastuslain 64 §:n mukaisesti kalastusalueelle. Siirtämistä koskeva osakaskunnan (kalastuskunnan) kokouksen päätös katsotaan valtuutukseksi, jonka perusteella kalastusalue voi siirrettävissä asioissa toimia kalastuskunnan puolesta. (KalL 64 §.) Päätöstä tulee kannattaa vähintään kahden kolmanneksen äänestykseen osaa ottaneiden yhteistä äänimäärästä ja yhden kolmanneksen äänestäneistä osakkaista (YhteisalueL 15.2 §).
2. Kalastuskunta voi antaa kalastuskunnalle kuuluvan vesialueen vuokralle siten, kuin yhteisaluealaisa säädetään. Kalastusoikeiden vuokraamisella tarkoitetaan kalastuslaissa vesialueen vuokraamisesta kalastusta varten taikka muutoin maksua vastaan tapahtuvaa oikeuden luovuttamista tiettyyn kalastuspaikkaan tahi määrätyn kalalajin pyydystämiseen tai määrätynlaisen pyydyksen käyttämiseen. Kalastusoikeutta vuokrattaessa on, milloin edellytykset siihen ovat olemassa, otettava erityisesti huomioon ammattimaisesti harjoitettavan kalastuksen edut. Vuokraehtoja määrittäessä on pyrittävä siihen, että kalakantaa käytetään hyväksi järkipäisesti ja kalataloudelliset näkökohdat huomioon ottaen. Vuokraamisessa on soveltuvin osin noudatettava, mitä maanvuokralaissa (258/66) on säädetty alueen vuokraamisesta sanotun lain 72 §:n mukaiseen tarkoitukseen. (KalL 15–17 §; Muje, K. 2000 s.7.) Kalastuslain 16 § antaa kalastusalueelle oikeuden ja velvollisuuden kehottaa vesialueen omistajaa antamaan vesialueensa vuokralle ammattimaisesti harjoitettavaa kalastusta varten, jos vesialueen käyttämättä jättäminen olennaisesti vaikeuttaisi vesistön kalakan-

tojen hoitoa tai sen kalataloudellista hyväksikäyttöä. Jollei kehotusta noudateta eikä sopimusta saada aikaan, voi yleinen alioikeus kalastusalueen hakemuksesta velvoittaa vesialueen omistajan korvausta vastaan sallimaan alueen ammattimaisesti harjoitettavan kalastuksen käyttöönottamisen tai kustantamaan ne muut toimenpiteet, jotka ovat tarpeen vesialueen käyttämättä jättämisestä johtuvien haitallisten seurausten poistamiseksi. (KalL 16.2–3 §.)

3. Osakaskuntien yhteisiä vesialueita ja kiinteistöjen vesialueita yhdistetään suuremmiksi kokonaisuuksiksi kiinteistönmuodostamislaisissa ja yhteisaluelaissa säädetysti tässä tutkimuksessa esitetyllä menettelyllä.

Tutkimustyön aikana on eri puolilla Suomea virinnyt kehittämishankkeita, joissa on etsitty yhdistämisten lisäksi myös muita ratkaisumahdollisuuksia osakaskuntien suureen lukumäärään ja toimihenkilöiden saamisen vaikeuteen:

1. Pohjois-Karjalassa Koitereen kalastusalueella on kehitetty yhteistoimintamalli, jossa kalastusalue hoitaa osakaskuntien kaikki tehtävät (myös muut kuin kalastukseen liittyvät kuten metsästyksen, edunvalvonnan jne.). Toiminta alkoi 2002 vuoden alusta, ja siitä saadut kokemukset ovat olleet myönteisiä. Osakaskunnat ovat säilyneet kiinteistörekisterissä ennallaan, ja niiden tehtävien luovutus on perustunut maanvuokrasopimuksiin täydennettynä eräillä sovituilla lisäehdoilla. (Korhonen 2005.)
2. Etelä-Karjalassa on aloitettu maakunnallinen hankesuunnitelma osakaskuntien välisten kehittämiskeskustelujen käynnistämiseksi. Tavoitteena on kalastusaluekohtainen tai vesistökohtainen osakaskuntien yhdistämisselvitys. (Tiitinen 2005.)
3. Etelä-Savossa on suunnitteilla seitsemän kalastusalueen osakaskunnille postitettava kysely yhdistämishalukkuudesta ja siitä, mikä osakaskunta sopisi kumppaniksi (Liikanen 2005).
4. Etelä-Savossa on ympäristöhallinnolla hakemusvaiheessa ”LIFE Kyyvesi” -hanke. Kyyvesi on ainut maakunnan suuremmista järvistä, jonka veden laatu on erinomaisen sijaan ”vain” hyvä. Hankkeessa selvitetään vesialueiden yhdistämisen kytkemistä laajaan, monia toimenpiteitä sisältävään Kyyveden ja sen valuma-alueen kunnostukseen. (Mikkola 2005.)

Suomen maakunnat poikkeavat vesialueiden ominaisuuksiltaan sekä kiinteistörakenteeltaan paljon toisistaan unohtamatta merialueiden ja sisävesien eroja. Maakuntien ja kuntien sisällä on vaihtelevuutta, jota osoittavat myös kalastusalueiden ja kuntien rajojen poikkeavuudet. Osakaskunnilta, kalastusalueilta ja maakunnista tulevat kehittämisaloitteet sekä valtakunnallinen tutkimustoiminta ovat tärkeitä. Yleisten menetelmien sekä paikallisten ehdotusten ja aloitteiden yhteensovittamisesta löytyy kehittämiskelpoisia ratkaisuja.

2.6 Etelä-Savon vesialueet

Etelä-Savosta selvitetään ensin yksityisten ja yhteisten vesialueiden kiinteistörekisterissä olevat lukumäärät ja pinta-alat kunnittain. Eri kunnissa sijaitsevat, samat osakaskiinteistöt sisältävät yhteisten vesialueiden rekisteriyksiköt on yhdistetty osakaskunniksi. Osakaskunnat järjestellään pinta-alan ja osakaskiinteistöjen lukumäärän mukaisiin luokkiin, jolloin voidaan tutkia kuntien välisiä eroavuuksia. Vertailukunniksi on valittu Joutsa, Nauvo ja Parikkala. Niistä on koottu samat tiedot kuin Etelä-Savon kunnista ja tällä tavalla testattu menetelmän toimivuutta. Nauvo edustaa merialuetta. Nauvon kunnan vesialueet muodostavat Nauvon kalastusalueen pois lukien suojelualueet ja yleisvedet. Nauvossa kiinteistörekisterin pinta-alatilastot ja kalastusalueen sekä jaksossa 2.5.4 selostetun RKTL:n tutkimusraportin tiedot ovat näin vertailtavissa. Joutsan kunta kuuluu Keski-Suomen maanmittaustoimiston alueeseen ja muodostaa

lähes kokonaan Suonteen kalastusalueen. Kunnan vesialue-, osakaskunta- ja kiinteistötiedot ovat Nauvon tapaan verrattavissa kalastusalueen tietoihin. Tutkimuksessa kootut tiedot ovat myös hyödynnettävissä Suonteen kalastusalueen seuraavaa käyttö- ja hoitosuunnitelmaa valmisteltaessa. Parikkala edustaa tutkimuksessa Kaakkois-Suomen maanmittaustoimiston ja ns. Vanhan Suomen aluetta. Parikkalassa keskeiset ja suurimmat osakaskunnat (ent. jakokunnat) muodostuvat useista (2–4) rekisterikylistä.

2.6.1 Yleiset vesialueet, vesialueet kiinteistörekisterissä ja kalastusalueilla

Koko maan yleiset vesialueet on esitetty kunnittain ja kiinteistöyksiköittäin liitteessä 1. Liitteestä käyvät selville myös Etelä-Savon yleiset vesialueet Kerimäen (246), Punkaharjun (618) ja Savonrannan (741) kunnissa. Niiden yhteispinta-ala on 13 118 hehtaaria.

Etelä-Savon vesialueita tarkastellaan kuntajaotuksen mukaisesti. Pinta-ala- ja lukumäärätietoja verrataan muiden viranomaisten rekistereihin. Eri aikoina laadittujen tilastojen vertailua ovat vaikeuttaneet entisen Mikkelin läänin, myöhemmin Etelä-Savon maakunnan rajojen muutokset sekä kuntien yhdistymiset tämän tutkimuksen aikana. Vuonna 1994 Sysmä, Heinola, Heinolan maalaiskunta ja Hartola siirtyivät silloisen Päijät-Hämeen maanmittaustoimiston piiriin. Anttolan kunta, Mikkelin kaupunki ja Mikkelin maalaiskunta yhdistyivät vuoden 2001 alussa Mikkeliä. Kangaslammin kunta siirtyi Pohjois-Savon maakuntaan ja Pohjois-Savon maanmittaustoimiston alueeseen vuoden 2002 alusta. Pieksänmaan kunta (640) muodostettiin Jäppilästä, Virtasalmosta sekä Pieksämäen maalaiskunnasta vuoden 2004 alusta. Kangaslampi liittyi vuoden 2005 alusta Varkauden kaupunkiin.

Etelä-Savon vesialueiden pinta-alat jakaantuivat vuoden 2004 kiinteistörekisteristä lasketuista ja TE-keskuksen kalastusalueilta vuonna 1998 kootuista tiedoista taulukossa 2/11 esitetyn mukaisesti. Taulukon jaottelu on kiinteistörekisterin sijaintialueiden mukainen. Yleiset vesialueet (894) ja luonnonsuojelulain (1096/1996) tai sitä ennen voimassa olleen lainsäädännön mukaisesti perustetut suojelualueet (893) ovat siinä omissa ryhmissään. Kiinteistöjen vesialueet ovat oma ryhmänsä, joka sisältää myös valtion metsämaihin (sijaintialuetunnus 891) kuuluvat vesialueet ja valtion omistamien kiinteistöjen vesialueet.

Taulukko 2/11. Etelä-Savon vesipinta-alat kiinteistörekisterissä ja TE-keskuksessa

	Kiinteistörekisteri 2004 ^a		Etelä-Savon TE-keskus 1998 ^b	
	Pinta-ala, ha	Osuus	Pinta-ala, ha	Osuus
Yleiset vesialueet (894)	13 118	2,7 %	19 483	4,0 %
Suojelualueiden (893) vedet	5 734	1,2 %	0	0,0 %
Kiinteistöjen vesialueet	15 176	3,1 %	12 907	2,7 %
Yhteiset vesialueet (876)	448 646	93,0 %	452 364	93,3 %
Yhteensä	482 674	100 %	484 754	100 %

Lähteet: ^a JAKO-tietojärjestelmä 2004; ^b Etelä-Savon TE-keskus 1998 s. 28

Etelä-Savon TE-keskuksen tiedot ovat peräisin kalatalousyksikön laatimasta liitteen 2 kokoavasta taulukosta ”Kalastuskuntien toimivuus kalastusalueittain Etelä-Savossa 1998”. Taulukossa näyttäisi olevan yhdistetty kalastusalueiden ilmoitusten perusteella yleisten vesialueiden ryhmään ainakin suojelualueissa olevien kiinteistöjen vesipinta-alat sekä laajempien valtion omistamien kiinteistöjen yksityisiä vesialueita. TE-keskuksen tiedot kiinteistöjen vesialueista on esitetty liitteessä 2 kalastusalueittain ja taulukossa 2/12 kunnittain. Kiinteistörekisterissä on kiinteistöjen vesialueita noin 2 000 hehtaaria enemmän. Puumalan ja Sulkavan kalastusalueiden pinta-alat vastaavat varsin tarkasti samojen kuntien yksityisten vesialueiden pinta-aloja 1 055/1 062 ha (Puumalan KR-tieto taulukossa 2/12) ja 545/563 ha (Sulkavan KR-tieto taulukossa 2/12). Heinäveden kunnassa on kiinteistöjen vesialueita kiinteistörekisterissä 2 357 hehtaaria ja samassa kunnassa toimivalla Kermajärven kalastusalueella 573 hehtaaria yksityistä vesialuetta sekä 2 238

hehtaaria valtion vesialuetta. Suomen valtion omistukseen tullessiin kahteen tilaan kuuluvat yhteensä lähes kahden tuhannen hehtaarin vesialueet selittävät eroa. Koko Etelä-Savon osalta TE-keskuksen yhteispinta-ala poikkeaa vain 0,4 % kiinteistörekisterissä olevista vesipinta-aloista. (Etelä-Savon TE-keskus 1998 s. 27.)

Etelä-Savon kokonaisvesipinta-alaksi saadaan Maanmittaus 2001 -tilastosta 474 541 hehtaaria. Sekä tilastopinta-alassa että kiinteistörekisteristä lasketussa kokonaispinta-alassa ja TE-keskuksen tiedoissa on mukana vielä vuonna 2001 Etelä-Savoon kuulunut Kangaslammin kunta. Kiinteistörekisterissä oleva vesialueiden yhteispinta-ala on 8 600 hehtaaria suurempi kuin Maanmittaus 2001 -tilastossa. Tilasto on laskettu 1980-luvun peruskartoilta jaksossa 2.1 selostetusti. (Maanmittaus 2001 s. 6, 20.) Käytännössä vesipinta-aloihin on laskettu karttaan ”sinisellä” painetut järvet ja yli viisi metriä leveät joet. Ongelmia ovat tuottaneet soistuneet rannat tai epäselvät rantaviivat sekä ilmavalokuvaus-/kartoitushetkellä vallinnut jonkin verran keskimääräisestä poikkeava vedenkorkeus. Kiinteistörekisterissä oleviin pinta-aloihin sisältyvät vesialueilla olevat pienet ja paikoittain suuremmatkin saaret ja luodot sekä järvien laskemisessa syntyneet vesijättöalueet. Isojaon aikainen rantaviiva on ollut lähtökohtana kiinteistön ulottuvuutta ja rajan paikkaa rekisterikartalle määrättäessä. Maatiluksot on isojaossa jaettu tuolloiseen rantaan saakka. Vedenkorkeuden vaihdellessa, maankohoamisessa, vesialueen täytössä tai järviä laskettaessa rantaviiva siirtyy, mutta kertaalleen määräytynyt kiinteistöraja ei muutu. (Vihervuori, P. 1985, s. 3, 36; Vihervuori, P. 2004.) Edellä kuvatuista alueiden ja rajojen määräytymistavoista johtuen kiinteistörekisterissä olevat vesipinta-alat ovat valtakunnan ja maakunnan tasolla pääsääntöisesti suuremmat kuin maastokartta-aineistosta lasketut vesistöjen pinta-alat. Kuntakohtaisessa tarkastelussa on poikkeamia molempiin suuntiin. Poikkeuksen tekevät suuret allasalueet tai patoamalla syntyneet vesialueet, joiden vaikutus tulee selvittää tapauskohtaisesti erikseen. Pinta-alaerojen yksityiskohtaisempi selvittäminen edellyttää jatkotutkimuksia.

2.6.2 Etelä-Savon kiinteistöjen vesialueet

Taulukossa 2/12 on esitetty kiinteistörekisteristä tulostetut Etelä-Savon kiinteistöjen omat vesialueet, joita on lähes 650 rekisteriyksiköllä. Niiden yhteispinta-ala on ilman Kangaslammin kuntaa 15 176 hehtaaria (3,2 % kiinteistörekisterin koko vesipinta-alasta). Eniten yksityisvesiä sisältäviä yksiköitä on Joroisissa 110, seuraavina Mikkeli (82), Rantasalmi (69) ja Savonlinna (67). Pienimmät lukumäärät löytyvät Pieksämäen kaupungin (0) lisäksi Pertunmaalta (5) ja Puumalasta (5). Suurimmat yksityisten vesialueiden yhteispinta-alat ovat Savonlinnassa (2 895 ha), Heinävedellä (2 357 ha) ja Rantasalmella (2 334 ha) sekä pienimmät Enonkosken (16 ha) ja Pertunmaan (22 ha) kunnissa.

Yksityisten vesialueiden keskikoko on Etelä-Savossa 23,5 hehtaaria. Se vaihtelee kunnittain Puumalan 212 hehtaaria Enonkosken kunnan vajaan kahteen hehtaariin (1,8 ha). Puumalassa yksityisiä vesialueita on viidellä kiinteistöllä yhteensä 1 062 hehtaaria. Etelä-Savon keskimääräisistä arvoista poiketen Puumalan keskiarvoa nostaa erään metsäyhtiön omistama kiinteistö, jolla on omaa vesialuetta 1 026 hehtaaria. Heinävedellä Suomen valtio omistaa ja metsähallitus hallinnoi kahta jo aikaisemmin mainittua kiinteistöä, joilla on vesialuetta kiinteistörekisterin mukaan yhteensä 1 913 hehtaaria.

Kuntakohtaisessa tarkastelussa on yksityisten vesialueiden pinta-alaosuus Etelä-Savon keskiarvoa neljä kertaa suurempi Joroisissa (13,8 %) ja lähes kaksinkertainen Rantasalmella, Kerimäellä ja Savonlinnassa. Heinäveden korkea osuus selittyy kahdella Suomen valtion omistamalla kiinteistöllä. Joroisissa, Rantasalmella ja Kerimäellä on tehty vesialueiden jakoja, ja Savonlinnan osuutta nostaa Savonlinnan kaupungin omistamat runsaat 1 500 vesihehtaaria. (JAKO-tietojärjestelmä 16.7.2004.)

Vertailukunnista aikaisemmin esitelty merialueen Nauvo poikkeaa huomattavasti sisämaan kunnis-

Taulukko 2/12. Etelä-Savon kiinteistöjen vesialueet ja niiden osuus vuonna 2001

Kunta (kuntanumero)	Kiinteistöjen vesialueet ^b		Keski- koko, ha	Kunnan vesipinta- ala, ha ^c	Kiinteistöjen vesialueiden osuus kunnan koko vesipinta-alasta, %
	kpl	ha			
Enonkoski (46)	9	16	2	12 895	0,1
Haukivuori (085)	6	115	19	10 807	1,1
Heinävesi (90)	29	2 357	81	27 188	8,7
Hirvensalmi (97)	18	41	2	27 345	0,1
Joroinen (171)	110	1 862	17	13 485	13,8
Juva (178)	20	288	14	17 745	1,6
Kangasniemi (213)	31	247	8	25 694	1,0
Kerimäki (246)	49	1 756	36	28 114	6,2
Mikkeli (491)	82	258	3	30 357	0,8
Mäntyharju (507)	18	148	8	22 803	0,6
Pertunmaa (588)	5	22	4	7 800	0,3
Pieksämäki (593)	0	0	0	1 049	0,0
Pieksänmaa (640) ^a	25	210	8	24 940	0,8
Punkaharju (618)	26	479	18	25 028	1,9
Puumala (623)	5	1 062	212	43 262	2,5
Rantasalmi (681)	69	2 334	34	36 281	6,4
Ristiina (696)	15	155	10	16 851	0,9
Savonlinna (740)	67	2 895	43	55 174	5,2
Savonranta (741)	31	368	12	18 255	2,0
Sulkava (768)	31	563	18	18 056	3,1
Yhteensä	646	15 176	23	463 129	3,3
<i>Vertailukuntia</i>					
Nauvo (533)	250	28 039	112	145 507	19,3
Parikkala (580)	25	50	2	9 696	0,5
Joutsa (172)	13	79	6	16 512	0,5

^a Jäppilä, Pieksämäen mlk ja Virtasalmi yhdistyivät Pieksänmaaksi (640) vuonna 2004Lähteet: ^b JAKO-tietojärjestelmä 30.8.2001 ja ^c Maanmittaus 2001

ta. Yksityisten vesialueiden osuus on lähes 20 % ja keskikoko yli 110 hehtaaria. Joutsan ja Parikkalan luvut ovat Etelä-Savon pienimpien kuntien kiinteistöjen vesialueiden luokkaa.

2.6.3 Etelä-Savon yhteiset vesialueet

Yhteisiä vesialueita on Etelä-Savon maanmittaustoimiston alueella JAKO-tietojärjestelmästä vuonna 2004 kootun taulukon 2/13 mukaan 2 239 rekisteriyksikköä. Yhteisiä vesialueyksiköitä on lukumääräisesti eniten Mikkelissä (283 kpl), jota seuraavat Juva (234 kpl) ja Rantasalmi (202 kpl). Yhteisten vesialueiden keskikoko on 195 hehtaaria. Keskikoko on pienin Juvan kunnassa (75 ha), seuraavina Joroinen (77 ha) ja Mikkeli (109 ha). Suurimmat vesialueiden keskikoot ovat Hirvensalmella (559 ha), Puumalalla (517 ha) ja Enonkoskella (313 ha). Viidessä kunnassa (Hirvensalmi, Mikkeli, Pertunmaa, Pieksänmaa, Ristiina) kiinteistörekisteristä laskettu yhteisten vesialueiden yhteispinta-ala on suurempi kuin virallisen tilaston koko kunnan vesipinta-ala. Erojen selvittäminen ei kuulu tämän tutkimuksen piiriin.

Etelä-Savon maanmittaustoimistossa on laadittu kaikista yhteisten vesialueiden osakaskunnista osaksluettelot, joten osakaskiinteistöjen määrät ovat nyt kattavasti saatavissa. Taulukkoon on laskettu kunnittain myös osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala. Etelä-Savon maakunnan keskiarvo, 3,53 vesihehtaaria/osakaskiinteistö, on otettu taulukosta 2/2. Osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala kuvaa yhteisten vesialueiden pinta-alan suhdetta kunnan osakaskiinteistöjen lukumäärään. Luku on pienin Pieksämäellä

Taulukko 2/13. Etelä-Savon yhteiset vesialueet vuonna 2004 ja vesialueiden osuus kuntien kokonaisalasta Etelä-Savossa

Kunta (kuntanumero)	Yhteiset vesialueet ^c		Keski-koko, ha	Vesi-ha/ osakas-kiinteistö	Kunnan		Vesialueiden osuus kunnan koko pinta-alasta, %
	kpl	ha			yhteispinta-ala, ha ^d	vesipinta-ala, ha ^d	
Enonkoski (46)	39	12 218	313	5,24	45 171	12 895	29
Haukivuori (085)	41	10 617	259	3,02	50 511	10 807	21
Heinävesi (90)	95	24 584	259	4,33	131 871	27 188	21
Hirvensalmi (97)	50	27 953	559	4,86	74 516	27 345	37
Joroinen (171)	155	11 908	77	3,53	71 157	13 485	19
Juva (178)	234	17 530	75	2,42	134 613	17 745	13
Kangasniemi (213)	119	25 056	211	3,50	132 654	25 694	19
Kerimäki (246)	124	25 237	204	5,13	87 516	28 114	32
Mikkeli (491)	283	30 782	109	2,25	162 211	30 357	19
Mäntyharju (507)	83	21 477	259	2,40	121 049	22 803	19
Pertunmaa (588)	31	7 914	255	2,27	45 457	7 800	17
Pieksämäki (593)	8	1 006	126	0,84	4 649	1 049	23
Pieksänmaa (640) ^a	167	25 179	151	2,50	178 817	24 940	14
Punkaharju (618)	85	23 109	272	7,26	74 871	25 028	33
Puumala (623)	82	42 397	517	6,14	123 792	43 262	35
Rantasalmi (681)	202	31 375	155	6,31	92 534	36 281	39
Ristiina (696)	107	17 412	163	3,13	74 249	16 851	23
Savonlinna (740)	195	52 189	268	8,18	137 400	55 174	40
Savonranta (741)	45	12 334	274	5,01	56 859	18 255	32
Sulkava (768)	94	17 315	184	3,47	76 929	18 056	23
Yhteensä	2 239	437 592	195	^b 3,53	1 876 826	463 129	25
<i>Vertailukuntia</i>							
Joutsa (172)	69	16 043	233	3,15	65 645	16 512	25
Kangaslampi (212)	76	11 054	145	4,29	41 296	11 412	28
Nauvo (533)	133	71 369	537	36,76	169 892	145 507	86
Parikkala (580)	22	9 599	436	2,73	42 130	9 696	23

^a Jäppilä, Pieksämäen mlk ja Virtasalmi yhdistetty Pieksänmaaksi (640) vuonna 2004

^b 3,53 Etelä-Savon keskiarvo on taulukosta 2/1

Lähteet: ^c JAKO-tietojärjestelmä 2004 ja ^d Maanmittaus 2001

(0,84 ha/osakaskiinteistö), seuraavina Mikkeli (2,25 ha/osakaskiinteistö) ja Pertunmaa (2,27 ha/osakaskiinteistö). Suhdeluku on suurin Savonlinnassa (8,18 ha/osakaskiinteistö), seuraavina Punkaharju (7,26 ha/osakaskiinteistö), Rantasalmi (6,31 ha/osakaskiinteistö) ja Puumala (6,17 ha/osakaskiinteistö). Etelä-Savon korkeimmat järvisyysprosentit (kaikkien vesialueiden suhde kunnan koko pinta-alaan) ovat samoissa kunnissa; Savonlinna (40 %), Rantasalmi (39 %), Puumala (35 %) ja Punkaharju (33 %). Vertailukuntien arvot vastaavat Etelä-Savon kuntien lukuja lukuun ottamatta Nauvon laajoja merialueita.

Etelä-Savon maakunnan pinta-alasta on vettä neljännes. Jos kunnat jaetaan maakunnan keskiarvon perusteella kahteen ryhmään, tulee yli keskiarvon olevaan joukkoon kahdeksan kuntaa ja toiseen, joissa vesialueiden osuus on alle 25 %, 12 kuntaa. Taulukon 2/13 pohjalta tehty tarkastelu osoittaa, että Joroisten ja Juvan kuntien yhteisten vesialueiden keskikoot ovat pienimmät ja niissä on yhteisiä vesialueita myös lukumääräisesti paljon. Juvalla on kunnan pinta-alasta vettä 13 % ja Joroisissa viidennes. Jos kaupunkikunnat jätetään tarkastelun ulkopuolelle niiden erityispiirteiden takia (kaupungeilla omia vesialueita jne.), nousee kolmanneksi Rantasalmen kunta hieman yli 200 yhteisellä vesialueella. Rantasalmen yhteisten vesialueiden keskikoko on maakunnan kolmanneksi pienin (155 ha). Keskiarvotietojen lisäksi

tarvitaan yksityiskohtaisempaa osakaskuntakohtaista tarkastelua ja luokittelua pirstaleisuuden ja pienen koon tarkemmaksi selvittämiseksi.

2.6.4 Osakaskuntien rakenneselvitys

Etelä-Savon kuntien väliset vesialueiden tilastolliset erot ovat huomattavia. Hirvensalmen kunnan yhteisten vesialueiden keskikoko on yli seitsemän kertaa suurempi kuin Juuan vastaava luku. Hirvensalmen vesialueiden osuus kunnan koko pinta-alasta on kuitenkin vain kolminkertainen Juvaan verrattuna. Koska vesialueiden käyttö ja merkitys on suuri kalastuksen lisäksi myös maakunnan loma-asutukselle ja matkailulle, tutkimuksessa selvitetään Etelä-Savon kuntien yhteisten vesialueiden rakennetta tarkemmin. JAKO-tietojärjestelmän lisäksi tutkimuksessa on hyödynnetty myös vesitilusjärjestelyjen tarveselvityksen yhteydessä syntynyttä aineistoa.

Tutkimuksessa siirrytään yhteisten vesialueiden kiinteistörekisteriyksikkökohtaisesta tarkastelusta osakaskuntakohtaiseen tarkasteluun ja tilastointiin. Näin paranee myös vertailtavuus aikaisemmin RKTL:n tutkimuksissa esitettyihin kalastuskuntien lukumääriin ja pinta-aloihin.

2.6.5 Yhteisestä vesialueesta osakaskunnaksi

Kiinteistörekisterin yhteisistä vesialueyksiköistä, joilla on sama osakasluettelo, muodostetaan osakaskuntia. Etelä-Savon osakaskunnista lähes 15 %:lla on vesialueita useammassa kunnassa. Kaksi viime vuosina tehtyä kuntaliitosta (Mikkeli, Pieksänmaa) eivät ole tilannetta merkittävästi muuttaneet. Koko tutkimuksen ajan on myös selvitetty tunnuksettomia vesialueita, joista on tullut jonkin verran yhteisiä vesialueita lisää. Yhteisten vesialueiden kokonaismäärä on kuitenkin pysynyt lähes samana.

Useampaan kuntaan rekisteröidyn osakaskunnan kaikki vesialueet on tässä tutkimuksessa luettu sen kunnan yksikköön, jonka vesipinta-ala on suurin. Vaihtoehtona pohdin myös useampaan kuntaan kuuluvien osakaskuntien tilastoimista omaksi kuntatasoiseksi ryhmäkseen. Hylkäsin vaihtoehdon, koska ryhmään olisi tullut paljon yksiköitä ja ryhmä olisi sisältänyt kunnista poiketen pinta-alaltaan enemmän suuria osakaskuntia. Samoin tarkistuksenomainen vertaaminen kunnan yhteisten vesialueiden yhteispinta-alan olisi ollut vaikeaa. Valitussa menetelmässä kunnan toiseen kuntaan ”luovuttamat” ja toisista ”saamat” vesialuepinta-alat kumoavat likimäärin toisensa sekä kunta- että maakuntatasolla. Taulukon 2/2 yhteisten vesialueiden pinta-ala Etelä-Savossa on 1 565 hehtaaria suurempi kuin maakunnan osakaskuntien taulukossa 2/15 oleva kokonaispinta-ala. Etelä-Savolla on selkeät, vuosisataiset rajat Etelä- ja Pohjois-Karjalaa vastaan, eikä yhteisiä osakaskuntia esiinny kuin yksi Puumalan ja Ruokolahden välillä. Hämeen, Keski-Suomen ja Pohjois-Savon suuntaan on muutamia osakaskuntia, joiden vesialueet näyttävät yhteispinta-alan perusteella kuuluvan useammin Etelä-Savoon kuin naapurimaakuntiin. Karkeiden virheiden esiintyminen tai osakaskuntien poisjääminen saadaan suoritettulla pinta-alavertailulla selville. Vertailtavuus kalastuskuntien lukumääriin ja pinta-aloihin paranee. Suurimmat kuntien väliset poikkeamat ovat aiheutuneet maakunnan itäosien alkuperäisten, pinta-alaltaan suurten vesioikeudellisten kylien rakenteesta; esimerkkeinä näistä kylistä mainittakoon Hasumäki 12 osakaskunta (kiinteistötunnus 90-404-876-7/pinta-ala 637 ha, 212-416-876-2/24 ha, 681-421-876-10/21 ha, 740-502-876-5/1 314 ha) ja Viitalahden osakaskunta (90-876-8-0/540 ha, 740-502-876-4/617 ha).

Etelä-Savon osakaskuntien pinta-alatiedoissa on ensisijaisesti käytetty rekisteröityä pinta-alaa. Sama tieto on myös kehittämisseskuksen kokoomatiloissa tietolähteenä. Jos rekisteritieto on puuttunut, on käytetty ”pinta-alaa palstoista”, joka on laskettu numeerisesta kiinteistörekisterikartasta (NKRK) (Maanmittauslaitos 2004, verkkodokumentti). Kerimäen, Rantasalmen ja Savonlinnan vesialueiden osakaskuntien

pinta-alatilastoissa on palstapinta-alat, koska ne olivat valmiina ja laadittu vuoden 2001 aikana vesitilusjärjestelytoimitusten tarveselvitystä varten. Rekisteröityjen pinta-alojen ja palstapinta-alojen väliset erot olivat pienet, suurimmillaankin muutamia prosentteja palstojen koosta riippuen. Tämän tutkimuksen tuloksiin ei pinta-alalähteellä ollut vaikutusta. Luokittelurajoille sattuvia tapauksia lieenee ollut lähes saman verran molempiin suuntiin, ja näin pinta-alaerojen vaikutukset kumoutuivat. Juvan kunnassa saatiin vesitilusjärjestelyt päätökseen vuoden 2003 lopussa. Kehittämiskeskuksen pinta-aratiedot olivat Juvan osalta kymmenien osakaskuntien osalta tätä tutkimusvaihetta tehtäessä vanhentuneet. Ne tarkastettiin kiinteistörekisteristä yksitellen. Rekisteröidyn ja palstapinta-alan väliset erot olivat tuoreiden toimitusten jälkeen hyvin vähäiset tai niitä ei esiintynyt lainkaan. Todettujen vesipinta-alaerojen takia lähes puolet Etelä-Savon kuntien yli kahden tuhannen yhteisen vesialueen tiedoista oli tässä tutkimuksessa tarkistettava.

Anttolan, Mikkelin kaupungin ja Mikkelin maalaiskunnan kuntaliitos tapahtui vuoden 2001 alussa. Yhteisten alueiden pinta-aratietoja ja osakaskiinteistöjen lukumääriä osakaskuntakohtaisesti selvittäessä jouduin usein ketjuun, jossa pinta-aratieto tai osakasluettelo löytyi vasta kahden lakanneen kiinteistöyksikön takaa. Kuitenkin vain kolmelta Mikkelin 258 osakaskunnan yhteiseltä vesialueelta puuttui osakasluettelo. Osakaskunnista kaksi oli pinta-alaltaan alle kahden hehtaarin ja kolmas 28,35 hehtaaria. Pieksänmaan kunnan aineiston kokoaminen osoittautui samasta syystä työlääksi. Yhdistyneiden kuntien alueilla oli myös joitakin yhteisiä osakaskuntia, minkä takia kuntaliitoksen jälkeen yhteisten vesialueiden määrä pieneni. Tarvittavat osakasluettelot löytyivät kohtuullisen etsinnän jälkeen kaikille Pieksänmaan osakaskunnille. Saatu kokemus antaa aiheen suositukseen parantaa kiinteistörekisterin luettavuutta ja selkeyttä erityisesti kuntaliitosten jälkeisissä tilanteissa.

Tutkimuksessa siirrytään kiinteistörekisterissä olevista ja ajan tasalla pidettävistä yhteisten vesialueiden kiinteistöyksiköistä osakaskuntakohtaiseen tarkasteluun. Etelä-Savossa oli vuoden 2004 tilanteessa 1 949 osakaskuntaa ja niillä yhteisiä vesialueita 2 239 rekisteriyksikössä. Osakaskunnilla oli Etelä-Savossa keskimäärin 1,15 yhteistä vesialuetta. Enimmillään osakaskunnalla oli vesialueita neljässä kunnassa.

2.6.6 Yhteisten vesialueiden osakaskuntien pinta-alaluokitus

Yhteisten vesialueiden osakaskuntien (aikaisempien kalastuskuntien) jakamisesta pinta-alojen mukaisiin kokoluokkiin ei ole muodostunut maassamme yhtenäistä käytäntöä. Aikaisemmin tässä luvussa selostetuissa tutkimuksissa rajat näyttävät asetetun kulloinkin käsiteltävänä olleen aineiston perusteella. Virtaavien vesien eli ns. jokivesien osakaskunnat ovat pinta-aloiltaan pienempiä, mutta osakaskiinteistöjen lukumäärän suhteen keskiarvoa suurempia (vrt. Vesialueiden yhdistämiset Kaakkois-Suomen maanmittaustoimistossa/Suokumaan osakaskunta 173-876-18-1 ja Vaalimaanjoen alajuoksun osakaskunta 935-876-2-1 liitteessä 3). Tietojen ja eri alueiden vertaileminen osoittautui vaikeaksi. Tuorein käytettävissä oleva valtakunnallinen tutkimus on Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ”Kalastuskuntien ja kalastusalueiden profiilit vuonna 1999”. Raportissa käytetyistä pinta-alarajoista ja niiden soveltuvuudesta on keskusteltu sekä RKTL:n tutkijoiden että Kalatalouden Keskusliiton edustajan kanssa. (Salmi, J. et al. 2002 s.5, II, 15, 17.)

Tämän tutkimuksen alkuvaiheessa käytin seuraavia yhteisten vesialueiden pinta-alaluokkia:

- alle 50 ha,
- 50–199 ha,
- 200–999 ha ja
- yli 1 000 ha.

Alle 50 hehtaarin vesialueet näyttävät lähes kaikissa muissakin osakaskuntien suuruutta koskevissa

selvityksissä muodostavan pienimmän kokoluokan. Perustelut rajalle löytyvät kalastuslaista. Kalastuskunta, jossa on vesialuetta vähintään 50 hehtaaria, saa lähettää yhden edustajan kalastusalueen kokoukseen. Alle 50 hehtaarin vesialueen omistajat saavat rekisterikylittäin lähettää yhden yhteisesti valitsemansa edustajan. (KalL 73 §.) Teoriassa 50 hehtaarin pinta-alaa voisi pitää myös vesialueen kokoon perustuvana järjestäytymiskynnyksenä. Osakaskunta järjestäytyy tai pitää ainakin yhden osakaskunnan kokouksen, jossa se valitsee edustajan kalastusalueen kokoukseen. Tutkimustietoa tai kirjallisuusmainintoja asiasta ei ole tiedossani. Viidenkymmenen hehtaarin pinta-alarajaa voidaan pitää myös soveliaana yhteisten vesialueiden yhdistämistarpeen tarkastelussa. Kokonaisuuden ja hallinnon kannalta tavoitteena tulisi olla vähintään niin suuret yksiköt, että niiden edustusoikeus tulee turvatuksi kalastusalueen kokouksissa. Tutkimuksessa selvitetään kuntakohtaisesti alle 50 hehtaarin yhteisten vesialueiden määrä ja osuus Etelä-Savossa.

Luokan 50–199 ha ylärajan valinta (alle 200 ha) sopii hyvin sekä koko maan että Etelä-Savon yhteisten vesialueiden tilastoihin. Yhteisten vesialueiden pinta-alojen keskiarvo on Etelä-Savon kiinteistöyksiköillä 195 hehtaaria. Koko maan kiinteistöyksiköiden keskiarvoksi on saatu 191 hehtaaria (taulukko 2/2). Kalastuskuntatiedusteluun vuonna 1999 vastanneista kalastuskunnista 240 hehtaarin vesipinta-ala jakoi kalastuskunnat kahteen yhtä suureen ryhmään ja 200 hehtaarin pinta-alan perusteella on kalastuskunnat jaettu TE-keskuksittain kahteen kokoluokkaan. (Salmi, J. et al. 2002 s. 5–6.) Kun raporteissa puhutaan pinta-alaltaan pienistä osakaskunnista, ne ovat minulle tutkimuksen aikana muodostuneen käsityksen mukaan joka tapauksessa alle 50 hehtaaria ellei peräti (maakunnasta riippuen) alle 200 hehtaaria. Ne ovat tuolloinkin kooltaan maan keskiarvoa pienempiä. Vesialueiden yhdistäminen vähintään 200 hehtaarin osakaskunniksi voisi olla myös yksi kalastusaluekohtaisen käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoite.

Useissa RKTL:n tutkimuksissa on seuraavan luokan ylärajana käytetty 500 hehtaaria. Toimivia osakaskuntia on Etelä-Savossa 500 hehtaarin molemmiin puolin. Yhdistämisen toteutumisen pinta-alaluokassa 200–999 ha ratkaissevat muut seikat kuin pinta-ala. Yli 200 hehtaarin osakaskunta tuo muodostettavaan laajempaan osakaskuntaan kokemusta järjestäytyneestä toiminnasta sekä usein myös taloudellisia resursseja. Tässä tutkimuksessa käytettyä luokitusta muodostettaessa ei ole todettu erityisiä syitä 500 hehtaarin pinta-alarajalle, vaan seuraavaksi rajaksi on asetettu tuhat hehtaaria. Tuhannen hehtaarin pinta-alarajaan oli päätyntä jo vuonna 1908 asetettu Kalastuskomitea. Se ehdotti mietinnössään rakennuskaarta muutettavaksi siten, että jos tuhatta hehtaaria pienempi järvi kuuluu kahdelle tai useammalle kylälle eikä vettä ole jaettu, niin sellaisen järven osakkaat muodostavat yhteisen kalastuskunnan. (Kalastuskomitea 1910 s. 15, 144.) Tuhannen hehtaarin pinta-alarajaa on käytetty järjestelmällisesti RKTL:n tutkimuksissa ja KKL:n kalastuskuntatiedusteluissa ylimmän kokoluokan alarajana. Sitä käyttää myös ympäristöhallinnon järvirekisteri. Eräiden kirjaamattomien lähteiden mukaan ammattikalastuksen tarvitseman vesialueen alimmana pinta-alakokona on aikaisemmin pidetty tuhatta hehtaaria. Savonrannan kunnanhallitus on lausunnossaan ottanut Kalastuskomitean tavoin selkeästi kantaa tuhannen hehtaarin pinta-alan puolesta (Savonranta 1996 s. 1). Lähes ainoita kirjallisuudessa esiintyviä varovaisia, taloudellisia perusteita tuhannen hehtaarin pinta-alarajalle löytyy vuoden 1993 kalastuskuntatiedustelun raportista. ”Voidaan sanoa, että kun kalastuskunnan koko on yli 1 000 hehtaaria sen tuottavuus oli pienempiä parempi.” (Kilpinen, K. 1995a s. 12.)

Kun kuntakohtainen, edellä kuvattu pinta-alaryhmittely oli koottu samaan taulukkoon, siitä voitiin todeta, että alle 50 hehtaarin kokoluokkaan oli tullut 42 % (821) Etelä-Savon kaikista osakaskunnista. Jaksossa 2.4.2 selostettuun yhdistämiskyselyyn vastanneita, alle 50 hehtaarin osakaskuntia oli rannikkoalueella Uudenmaan ja Varsinais-Suomen TE-keskusten alueella 45 %, joten Etelä-Savon arvo (42 %) on varsin lähellä niitä ja on sisävesien vastanneiden osuuteen (20 %) nähden kaksinkertainen. Alle 50

hehtaarin osakaskunnilla oli Etelä-Savossa vesialuetta yhteensä 14 943 hehtaaria, mikä edusti vain kolmea prosenttia osakaskuntien vesistä. Muissa kokoluokissa olivat osakaskuntien prosentuaaliset lukumäärä- ja pinta-alaosuudet seuraavat – 50–199 ha: 32 % osakaskuntien lukumäärästä/15 % osakaskuntien pinta-alasta; 200–999 ha: 21 %/41 % ja vähintään 1 000 hehtaaria: 5 %/41 %. (Liite 4)

Alle 50 hehtaarin pinta-alaluokan totesin liian laajaksi, koska siihen oli tullut yli 40 % osakaskunnista. Lisäksi tutkimuksen aikana oli Pohjois-Karjalan maanmittaustoimiston tilastoihin tullut tunnusmerkkimistä alueista noin 500 uutta yhteistä vesialuetta. Jaoin Etelä-Savon alle 50 hehtaarin pinta-alaluokan kahteen osaan; alle 10 ha ja 10–49 ha. Alle 10 hehtaarin luokkaan tuli nyt 323 osakaskuntaa, mikä on 16 % Etelä-Savon osakaskunnista. Pinta-alaluokkaan 10–49 ha jäi 498 osakaskuntaa (26 %). Kuntakohtaiset tiedot käyvät selville taulukosta 2/15. Etelä-Savon ympäristökeskuksen uudistetuille Internet-sivuille oli samaan aikaan (alkuvuodesta 2004) ilmestynyt tietoja maakunnan pintavesistä (järvistä), jossa järvien alin pinta-alaluokka oli myös alle 10 hehtaaria. Etelä-Savon järvistä kaksi kolmasosaa (3 113 kpl) on alle kymmenen hehtaarin kokoisia. (Etelä-Savon ympäristökeskus 2004d, verkkodokumentti.)

Enonkosken kunnan yhteisten vesialueiden osakaskuntien pinta-alaluokitus on esitetty taulukossa 2/14. Taulukkoon on yhdistetty kiinteistörekisteristä eri kuntien alueella olevat saman osakaskunnan vesialueet ja osakaskiinteistötiedot jaksossa 2.6.5 kuvastusti. Taulukon 2/13 mukaan Enonkosken kunnassa on 39 yhteistä vesialuetta, joiden pinta-ala on yhteensä 12 218 hehtaaria ja keskipinta-ala 313 hehtaaria. Kuitenkin osakaskuntia, joilla on vesialueita eniten Enonkoskella, on vain 27. Niiden yhteispinta-ala on 11 576 hehtaaria ja keskipinta-ala selvästi suurempi; 429 hehtaaria. Luvut osoittavat kiinteistörekisterin yhteisiä vesialueita koskevien tietojen tarkastelun lisäksi tarvittavan myös tutkimuksessa toteutettua osakaskuntakohtaista luokittelua ainakin Etelä-Savon itäosan kunnissa. Tämän jälkeen vertailtavuus kalastusalueiden tietoihin, TE-keskuksen rekistereihin ja RKTL:n tutkimustuloksiin paranee. Taulukossa 2/14 osakaskunnat ovat pinta-alan mukaan kasvavassa järjestyksessä. Osakaskuntien keskipinta-ala on 429 hehtaaria ja mediaani 276 hehtaaria.

Etelä-Savon osakaskuntien kuntakohtainen jakaantuminen eri pinta-alaluokkiin käy ilmi taulukosta 2/15. Liitteeseen 4 on koottu lisäksi tiedot erikokoisten osakaskuntien lukumäärien prosentti- ja pinta-alaosuuksista. Eniten alle kymmenen hehtaarin osakaskuntia on Mikkeli (72 kpl), seuraavina Joroinen (43), Juva (42) ja Rantasalmi (26). Samoissa kunnissa ja Pieksämäen kaupungissa olivat myös Etelä-Savon selvästi pienimmät osakaskuntien keskipinta-alat. Kokoluokan 10–49 hehtaaria osakaskuntien osuus on maakunnassa 26 % (498). Mikkelin kaupungissa osuus on 36 % (59 osakaskuntaa), seuraavina Joroinen 31 % (45), Rantasalmi 30 % (52) ja Juva 27 % (52).

Pienimmät, alle viidenneksen osuudet alle 50 hehtaarin osakaskunnista (alle 10 ha + 10–49 ha) ovat Enonkoskella (11 %/3 osakaskuntaa), Hirvensalmella (15 %/7) ja Puumalassa (17 %/13). Samoissa kunnissa ja Punkaharjulla on yli 1 000 hehtaarin osakaskuntien osuus yli 15 % (Hirvensalmi 26 %/12 osakaskuntaa, Puumala 21 %/16, Punkaharju 16 %/8 ja Enonkoski 15 %/4). Yli tuhannen hehtaarin osakaskuntia ei ole lainkaan Juvalla ja Pieksämäellä. Vaatimaton yhden prosentin osuus löytyy Joroisista (1 osakaskunta yli 1 000 ha), Mikkelistä (3) ja Ristiinasta (1). Rantasalmen kunnassa on pinta-alaltaan pienten osakaskuntien lisäksi kuitenkin kuusi yli tuhannen hehtaarin osakaskuntaa.

Sisävesien vertailukunnista on Joutsassa alle 50 hehtaarin osakaskuntia enemmän kuin puolet (56 %) ja alle kymmenen hehtaarin osakaskuntiaakin yli kolmannes (37 %). Kangaslammissa ja Parikkalassa on alle 50 hehtaarin osakaskuntia suhteessa saman verran kuin Etelä-Savossa. Alle kymmenen hehtaarin osakaskuntien osuus on Kangaslammissa pienimpiä (7 %) ja Parikkalassa Etelä-Savon keskiarvoa hieman suurempi (24 %). Merialueen vertailukunnassa Nauvossa on alle 50 hehtaarin pinta-alaluokan osakaskuntien osuus Etelä-Savon pirstaleisempien kuntien tasolla (62 % / 85 osakaskuntaa). Alle kymmenen hehtaarin osakaskuntien osuus on Nauvossa myös korkea (39 % / 54 osakaskuntaa).

Taulukko 2/14. Enonkosken (46) yhteisten vesialueiden osakaskuntien pinta-alaluokitus

Kiinteistötunnus	Osakaskunnan nimi	Osakas- kiinteistöjä	Pinta- ala, ha	Osakas- kuntia yht./%	Osakas- kiint. yht./%	Pinta-ala yht.ha/%
46-420-876-6	Vesialue	23	2	1 / 4 %	23 / 1 %	2 / 0 %
46-876-14-1	Kokkomäen osakaskunta	11	18			
46-420-876-7	Päiväkylän osakaskunta	23	50	2 / 7 %	34 / 2 %	68 / 1 %
46-410-876-1	Vesialue	25	57			
46-876-1-0	Vesialue	47	59			
46-406-876-2	Vesialue	6	73			
46-876-13-0	Karvilan jakokunta	100	82			
46-403-876-1	Vesialue	21	83			
46-403-876-6	Kautola 12 jakokunta	17	106			
46-406-876-5	Vesialue	49	115			
46-876-2-0	Vesialue	114	182	8 / 30 %	379 / 17 %	758 / 7 %
46-408-876-1	Vesialue	53	221			
46-406-876-11	Kähkölä 5 osakaskunta	2	260			
46-406-876-8	Rauhoituspiiri (Hasumäki 8)	392	276			mediaani
46-406-876-9	Vesialue	4	304			
46-403-876-8	Hanhijärvi 14 osakaskunta	14	322			
46-403-876-9	Hanhijärvi 13 osakaskunta	35	361			
46-406-876-4	Valkeislahden jakokunta	219	392			
46-416-876-4	Parkumäki 16 osakaskunta	17	419			
46-420-876-1	Haverilanjoen jakokunta	58	486			
46-407-876-5	Hankasalon osakaskunta	20	544			
46-406-876-12	Haukkalan osakaskunta	92	650			
46-876-20-1	Salosimanalan osakaskunta*	213	720	12 / 44 %	1119 / 51 %	4955 / 43 %
46-876-8-0	Ahvensalmen jakokunta	188	1061			
46-407-876-3	Joutsenmäki 9 osakaskunta	25	1217			
46-876-11-0	Enoveden jakokunta	161	1467			
46-876-22-1	Loikkalan osakaskunta*	280	2047	4 / 15 %	654 / 30 %	5793 / 50 %
Enonkoski (46)		2209	11576			
Osakaskuntia yhteensä		27				
Keskiarvot		82	Osakaskiinteistöä/osakaskunta			
		429	vesiha/ osakaskunta			
		5,24	vesiha/osakaskiinteistö			

* muodostunut yhdistämällä ---- = pinta-alaluokkaraja

Lähteet: JAKO-tietojärjestelmä, vesitilusjärjestely- ja yhdistämistoimitukset

Pinta-alatarkastelun perusteella keskikooltaan suurimmat osakaskunnat ovat Hirvensalmella (585 ha), Puumalassa (545 ha) ja Punkaharjulla (483 ha). Pienimmät ovat Joroisissa (82 ha), Juvalla (90 ha) ja Mikkelissä (121 ha).

Kun tietoja verrataan vuoden 1999 kalastuskuntakyselyyn vastanneiden Etelä-Savon kalastuskuntien kokoluokitukseen, on alle 50 hehtaarin osakaskuntien osuus Etelä-Savossa 42 % (kyselyssä 26 %), 50–200 ha 32 % (15 %), 200–1 000 ha 21 % (41 %) ja yli 1 000 ha 5 % (18 %). Poikkeamat ovat suuret. Kyselyn pinta-alatiedot antavat pienestä koosta todellista huomattavasti edullisemmän kuvan. Pienimmät osakaskunnat eivät ole järjestäytyneitä, eikä vastaajia siksi ole kyselyyn löytynyt. Suurimmat osakaskunnat ovat järjestäytyneet ja toimivat. Niillä on aktiivisuutta myös vastata tiedusteluihin.

Taulukko 2/15. Etelä-Savon yhteisten vesialueiden osakaskuntien pinta-alaluokitus

Kunta	Osakaskuntia, kpl					Vesialueiden osakaskunnat yhteensä		Vesi-ha/ osakaskunta
	< 10 ha	10–49 ha	50–199 ha	200–999 ha	≥ 1 000 ha	kpl	ha	
Enonkoski (46)	1	2	8	12	4	27	11 576	429
Haukivuori (085)	4	4	8	16	1	33	10 443	316
Heinävesi (90)	10	17	23	28	5	83	25 883	312
Hirvensalmi (97)	0	7	12	15	12	46	26 898	585
Joroinen (171)	43	45	47	11	1	147	11 995	82
Juva (178)	42	52	82	19	0	195	17 565	90
Kangasniemi (213)	16	30	35	25	4	110	25 428	231
Kerimäki (246)	10	18	46	39	3	116	25 620	221
Mikkeli (491)	72	92	59	29	3	255	30 904	121
Mäntyharju (507)	17	18	21	18	5	79	21 691	275
Pertunmaa (588)	2	3	7	8	2	22	6 685	304
Pieksämäki (593)	2	3	1	2	0	8	1 006	126
Pieksämäki (640)	23	39	50	35	2	149	24 848	167
Punkaharju (618)	5	10	18	9	8	50	24 172	483
Puumala (623)	4	9	20	28	16	77	41 943	545
Rantasalmi (681)	26	52	66	26	6	176	29 880	170
Ristiina (696)	12	25	42	22	1	102	17 382	170
Savonlinna (740)	20	40	35	46	19	160	54 569	341
Savonranta (741)	5	4	11	10	3	33	12 337	374
Sulkava (768)	9	28	30	11	3	81	17 316	214
Yhteensä	323	498	621	409	98	1 949	438 141	225
%	17 %	26 %	32 %	21 %	5 %	100 %		
Vertailukunnat sisävesillä								
Joutsa (172)	23	12	9	15	3	62	13 829	223
Kangasniemi (212)	4	22	22	12	1	61	9 866	162
Parikkala (580)	8	5	12	3	5	33	10 586	321
Merialueella								
Nauvo (533)	54	31	22	17	13	137	70 908	518

Lähde: JAKO-tietojärjestelmä 2004

2.6.7 Yhteisten vesialueiden osakaskuntien jakaantuminen osakaskiinteistöjen lukumäärän mukaan

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen raportti ”Kalastuskuntien ja kalastusalueiden profilit vuonna 1999” käyttää osakasmäärän rajoina alle 10 osakasta, 10–49, 50–149 ja vähintään 150 osakasta (Salmi, J. et al. 2002 s.11). RKTL:n tutkijoiden ja Kalatalouden Keskusliiton edustajan kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen tässä tutkimuksessa on päädytty samaan luokitukseen, mikä mahdollistaa tulosten vertailun:

- alle 10 osakaskiinteistöä,
- 10–49 osakaskiinteistöä,
- 50–149 osakaskiinteistöä ja
- vähintään 150 osakaskiinteistöä.

Kymmenen osakaskiinteistön rajaa voidaan lähestyä kahdesta suunnasta. Alle kymmenen osakaskiinteistön osakaskunta voi toimia lainsäätäjän tarkoittamana järjestäytymättömänä osakaskuntana, jonka asioista päättää tarvittaessa helpohkosti koolle kutsuttava osakaskunnan kokous. Hallinnollisessa mielessä yhdistämistarvetta ei suoranaisesti ole. Yli kymmenen osakaskiinteistön osakaskunnissa tarvitaan enemmän työtä osakaskunnan kokouksen järjestämiseksi ja järjestelyistä aiheutuu myös enemmän kustannuksia. Hallinnon kannalta tarve yhdistämiseen olisi yli kymmenen osakaskiinteistön osakaskunnilla suurempi. Halukkuus yhdistämiseen voisi olla suurempi, jos vesipinta-ala tässä osakaskiinteistöryhmässä on pienehkö (alle 50 ha, jolloin osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala jää alle viiden hehtaarin). Luvussa 5 tarkastellaan, tukevatko toteutuneet yhdistämiset ja tutkimusaineisto esitetyjä käsityksiä.

Luokan 10–49 osakaskiinteistöä ylärajan valintaan vaikutti myös valmiista osaksluetteloista laskettu osakaskiinteistöjen keskiarvo, joka vuoden 1997 lopun tilanteen mukaan oli 78. (Yhteisaluelainsäädäntötyöryhmä 1998 s. 7). Etelä-Savon maanmittaustoimiston tilastoista laskettuna yhteisen vesialueen osakaskunnalla oli tuolloin 65 osakaskiinteistöä. Vuoden 2004 alussa olivat käytävissä ensimmäistä kertaa koko maan sekä Etelä-Savon yhteisten vesialueiden osaksluetteloiden tiedot. Koko maan keskiarvoksi saatiin 67 osakaskiinteistöä yhteistä vesialueyksikköä kohti ja Etelä-Savon keskiarvoksi 56 osakaskiinteistöä. Keskiarvot ovat lähempänä aikaisemmin päätettyä 50 osakaskiinteistön luokkarajaa kuin aikaisemmat arviot.

Luokassa 50–149 osakaskiinteistöä yläraja on kolme kertaa alarajan suuruinen. Järjestäytyminen näyttäisi esimerkiksi Etelä-Savon kalastuskuntarekisterin mukaan tapahtuneen lähes säännönmukaisesti silloin, kun osakaskiinteistöjä on 50–149 ja pinta-alaa yli 200 vesihehtaaria. Vuoden 1993 kalastuskuntatiedusteluun vastanneiden kalastuskuntien osakkaiden lukumäärän keskiarvo oli 141 ja vuonna 1999 vastaavasti 123. Luvut ovat kaksinkertaiset verrattuna kiinteistörekisterin tiedoista laskettuihin osakaskiinteistöjen lukumäärien keskiarvoihin.

Suuret osakaskunnat, joissa on yli 150 osakaskiinteistöä, ovat lähes aina järjestäytyneet ja muodostavat oman ryhmänsä. Niiden pinta-alat, rauhoituspiirejä ja yhteisiä apajapaikkoja lukuun ottamatta, ovat melko suuria.

Enonkosken kunnan 27 yhteisten vesialueiden osakaskuntaa on esitetty taulukossa 2/16 osakaskiinteistöjen lukumäärän mukaisessa kasvavassa järjestyksessä. Osakaskiinteistöjen lukumäärän keskiarvo on 82 ja mediaani 35. Alle kymmenen osakaskiinteistön osakaskuntia on kunnassa vain kolme, ja niiden yhteispinta-ala vastaa kuutta prosenttia osakaskuntien vesipinta-alasta. Yli 150 osakaskiinteistön osakaskuntia on viidennes; niissä on kaksi kolmannesta osakaskiinteistöistä ja yli puolet osakaskuntien vesialueista. Taulukon 2/16 Rauhoituspiiri (vain yksi) on peräisin Heinävedellä ja Rantasalmella tapahtuneesta laajasta vesialueen jaosta, jossa ”pakollinen” rauhoituspiiri oli muodostettu nykyiseen Enonkosken kuntaan kauaksi isoista osakaskiinteistöistä.

Taulukossa 2/17 on Etelä-Savon osakaskuntien osakaskiinteistö- ja kuntakohtainen jakauma. Osakaskiinteistöjen lukumäärän mukaisesti luokiteltujen osakaskuntien pinta-alaosuudet on esitetty liitteessä 5. Haukivuorella ei ole yhtään alle kymmenen osakaskiinteistön osakaskuntaa, Pertunmaalla yksi (5 %) ja Hirvensalmella kaksi (4 %). Suhteessa eniten niitä on Joroisissa (53 % / 78 osakaskuntaa), seuraavina Sulkava (47 %/38) ja Rantasalmi (42 %/74). Yli 150 osakaskiinteistön osakaskuntien prosenttiosuudet ovat suurimmat Pieksämäellä (50 % / 4 osakaskuntaa), Pertunmaalla (36 %/8) ja Hirvensalmella (28 %/13). Tämän osakaskiinteistömäärän pienimmät suhteelliset osuudet ovat Juvalla (2 % / 3 osakaskuntaa), Joroisissa (3 %/4) ja Rantasalmella (3 %/6). Osakaskiinteistöjen lukumäärä (keskiarvo) osakaskuntaa kohti on suurin Pieksämäellä (149), seuraavina Pertunmaa (134) ja Hirvensalmi (120). Etelä-Savon vastaavat pienimmät keskiarvot löytyvät Joroisten kunnasta (23 osakaskiinteistöä/osakaskunta), jota seuraavat Rantasalmi (27) ja Juva (37).

Vertailukunnista Parikkalassa on vain kaksi (9 %) alle kymmenen osakaskiinteistön osakaskuntaa ja merialueen Nauvossa 86 osakaskuntaa, mikä on lähes kaksi kolmannesta (63 %) kunnan osakaskunnista.

Taulukko 2/16. Enonkosken (46) vesialueiden osakaskuntien osakaskiinteistöluokitus

Kiinteistötunnus	Osakaskunnan nimi	Osakas- kiinteistöjä, kpl	Pinta- ala, ha	Osakas- kuntia yht./%	Osakas- kiinteistöjä, yht./%	Pinta-ala, yht.ha/%
46-406-876-11	Kähkölä 5 osakaskunta	2	260			
46-406-876-9	Vesialue	4	304			
46-406-876-2	Vesialue	6	73	3 / 10 %	12 / 1 %	638 / 6 %
46-876-14-1	Kokkomäen osakaskunta	11	18			
46-403-876-8	Hanhijärvi 14 osakaskunta	14	322			
46-403-876-6	Kautola 12 jakokunta	17	106			
46-416-876-4	Parkumäki 16 osakaskunta	17	419			
46-407-876-5	Hankasalon osakaskunta	20	544			
46-403-876-1	Vesialue	21	83			
46-420-876-6	Vesialue	23	2			
46-420-876-7	Päiväkylän osakaskunta	23	50			
46-410-876-1	Vesialue	25	57			
46-407-876-3	Joutsenmäki 9 osakaskunta	25	1 217			
46-403-876-9	Hanhijärvi 13 osakaskunta	35	361			mediaani
46-876-1-0	Vesialue	47	59			
46-406-876-5	Vesialue	49	115	13 / 45 %	327 / 15 %	3 353 / 29 %
46-408-876-1	Vesialue	53	221			
46-420-876-1	Haverilanjoen jakokunta	58	486			
46-406-876-12	Haukkalan osakaskunta	92	650			
46-876-2-0	Vesialue	114	182			
46-876-13-0	Karvilan jakokunta	100	82	5 / 17 %	417 / 19 %	1 621 / 14 %
46-876-11-0	Enoveden jakokunta	161	1 467			
46-876-8-0	Ahvensalmen jakokunta	188	1 061			
46-876-22-1	Loikkalan osakaskunta*	280	2 047			
46-876-20-1	Salosimanalan osakaskunta*	213	720			
46-406-876-4	Valkeislahden jakokunta	219	392			
46-406-876-8	Rauhoituspiiri (Hasumäki 8)	392	276	6 / 21 %	1 453 / 66 %	5 964 / 52 %
Enonkoski (46)		2 209	11 576			

* muodostunut yhdistämällä - - - - = osakaskiinteistöluokkaraja

Lähteet: JAKO-tietojärjestelmä 2004, vesitilusjärjestely- ja yhdistämistoimitukset

Vastaavasti Parikkalan yli 150 osakaskiinteistöjen osakaskuntien osuus on korkea (23 % / 5 osakaskuntaa), kun taas Nauvosta suurimman osakaskiinteistöluokan osakaskunnat puuttuvat kokonaan. Parikkalan kunnassa osakaskiinteistöjen lukumäärä osakaskuntaa kohti on taulukon 2/17 korkein (176).

Taulukkoon 2/17 on laskettu myös osakaskuntatiedoista keskiarvona Etelä-Savon kuntien osakaskiinteistökohtainen vesihehtaarimäärä. Koko Etelä-Savon arvo on kohonnut taulukon 2/2 3,53 vesihehtaarista 3,93 hehtaariin osakaskiinteistöä kohti. Pienimmät pinta-alat ovat Pieksämäen (0,84 ha) ja Mikkelin (2,25 ha) kaupungeissa sekä Pertunmaan (2,27 ha), Mäntyharjun (2,40 ha) ja Juvan (2,42 ha) kunnissa. Suurin osakaskiinteistökohtainen pinta-ala on Savonlinnassa (8,18 ha), seuraavina Punkaharju (7,26 ha), Rantasalmi (6,31 ha) ja Puumala (6,14 ha). Sisävesien vertailukunnat sijoittuvat Etelä-Savon kuntien tasolle, mutta Nauvon kunnan 36,76 vesihehtaaria osakaskiinteistöä kohti on aivan omassa luokassaan.

Taulukko 2/17. Etelä-Savon vesialueiden osakaskuntien osakaskiinteistöluokitus

Kunta	Osakaskiinteistöluokat				Osakas- kunnat yht. kpl	Osakas- kiinteistöt yht. kpl	Osakas- kiinteistöt/ osakaskunta	Osakaskunt. pinta-ala, yht. ,ha	Vesi-ha/ osakaskiint.
	< 10	10–49	50–149	≥ 150					
	joissa osakaskuntia, kpl								
Enonkoski (46)	3	13	5	6	27	2 209	82	11 576	5,24
Haukivuori (085)	0	9	18	6	33	3 463	105	10 443	3,02
Heinävesi (90)	15	32	23	13	83	5 981	72	25 883	4,33
Hirvensalmi (97)	2	12	19	13	46	5 536	120	26 898	4,86
Joroinen (171)	78	53	12	4	147	3 400	23	11 995	3,53
Juva (178)	26	119	47	3	195	7 263	37	17 565	2,42
Kangasniemi (213)	25	42	30	13	110	7 256	66	25 428	3,50
Kerimäki (246)	29	58	20	9	116	4 994	43	25 620	5,13
Mikkeli (491)	36	138	69	12	255	13 722	54	30 904	2,25
Mäntyharju (507)	17	23	21	18	79	9 029	114	21 691	2,40
Pertunmaa (588)	1	7	6	8	22	2 945	134	6 685	2,27
Pieksämäki (593)	1	2	1	4	8	1 192	149	1 006	0,84
Pieksänmaa(640)	25	58	47	19	149	9 942	67	24 848	2,50
Punkaharju (618)	8	20	17	5	50	3 331	67	24 172	7,26
Puumala (623)	7	22	32	16	77	6 836	89	41 943	6,14
Rantasalmi (681)	74	79	17	6	176	4 739	27	29 880	6,31
Ristiina (696)	16	46	34	6	102	5 556	54	17 382	3,13
Savonlinna (740)	45	70	37	8	160	6 671	42	54 569	8,18
Savonranta (741)	7	14	9	3	33	2 460	75	12 337	5,02
Sulkava (768)	38	25	9	9	81	4 984	62	17 316	3,47
Yhteensä	453	842	473	181	1 949	111 509	57	438 141	3,93
%	23 %	43 %	24 %	9 %	100 %				
Vertailukunnat sisävesillä									
Joutsa (172)	14	25	16	7	62	4 387	71	13 829	3,15
Kangalampi (212)	12	34	14	1	61	2 302	38	9 866	4,29
Parikkala (580)	2	12	3	5	22	3 874	176	10 586	2,73
Yhteensä	28	71	33	13	145	10 563	73		
%	19 %	49 %	23 %	9 %	100 %				
Merialueella									
Nauvo (533)	86	43	8	0	137	1 929	14	70 908	36,76
%	63 %	31 %	6 %	0 %	100 %				

Lähde: JAKO-tietojärjestelmä 2004

2.6.8 Luokitusmenetelmän ja sen soveltuvuuden tarkastelua

Kyselyissä ja haastattelututkimuksissa on vesialueiden pirstaleisuus ja pieni koko todettu keskeiseksi ongelmaksi. Pirstoutuneimpien alueiden selvittäminen olisi voitu tehdä myös maanmittausarkistojen (suoritetut vesialueiden jaot) ja rekisterikarttatarkastelun avulla. Jaetuille alueille on muodostunut kiinteistöjen vesialueita keskimääräistä enemmän ja yhteisten vesialueiden pinta-alat sekä osakaskiinteistömäärät ovat pienemmät. Menetelmä ei kuitenkaan anna järjestelmällistä kuvaa kokonaistilanteesta eikä kunta-kohtaista vertailumahdollisuutta.

Luokitusmenetelmän tavoitteena oli erottaa pienten ja rikkonaisten vesialueiden kunnat Etelä-Savon keskimääräistä tasoa edustavista kunnista. Menetelmän lähtötietoina käytettiin kiinteistörekisteristä koottuja kiinteistöjen ja yhteisten vesialueiden pinta-alatietoja sekä osakasluetteloita. Yhteisten vesialueiden pinta-alatiedoissa suosittelen käytettäväksi palstapinta-aloja, sillä niiden tarkkuus on jatkuvasti

parantunut rajaselvitystyön edistyessä. Rekisteripinta-alat voivat puuttua jaksossa 2.3.2 todetusti kokonaan, tai ne ovat viimeisimmän toimituksen rekisteröintihetken tietoja, ja alueesta on tehty kartta joko uudiskartoituksena tai vanhasta aineistosta jäljentäen. Osakasluetteloita pidetään jatkuvasti ajan tasalla. Osakaskiinteistöjen lukumäärä kasvaa Etelä-Savossa tasaisesti. Joissakin suurissa osakaskunnissa lisäys voi olla nopeampaa rantoja koskevien osayleiskaavojen vahvistuttua. Tutkimuksessa käytetyt suuruusluokat ovat käyttökelpoiset kunta- ja kalastusaluekohtaiseen jaotteluun valtakunnallisestikin. Muutaman kunnan ryhmiä tarkasteltaessa voi lisäluokan tai -luokkien muodostaminen osoittautua tarpeelliseksi. 500 hehtaarin luokkaraja voisi tulla kysymykseen maakunnissa tai alueilla, joissa on lukumääräisesti vähän yli tuhannen hehtaarin järviä.

Pohjanmaan maanmittaustoimiston yhteisten vesialueiden osakaskiinteistöjen keskiarvo on taulukossa 2/2 kymmenkertainen Uudenmaan ja Varsinais-Suomen lukuihin verrattuna. Osakaskiinteistöjen lukumäärärajoihin tarvittaneen lisäystä niiden maanmittaustoimistojen alueilla, joissa keskiarvo on yli sata osakaskiinteistöä. Kaakkois-Suomessa, Pohjanmaalla, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Pohjanmaalla voisivat seuraavina luokkarajoina tulla kysymykseen 500 ja 2 000 osakaskiinteistön rajat tai vain tuhannen osakaskiinteistön raja. Näiltä osin menetelmä vaatii maakuntakohtaisia jatkotutkimuksia.

Menetelmää kehitettäessä käytettiin aluejakona kiinteistörekisterin kuntajaotusta. Kalastusaluejaon mukainen tarkastelu tuo esille eroja kuntien osa-alueiden välille. Päätelmä on perusteltavissa suoraan kalastuslaissa olevasta kalastusalueen määritelmästä. Esimerkiksi Kerimäen kunta jakaantuu toisistaan poikkeaviin Puruveden ja Sääminginsalon kalastusalueisiin. Osa Savonlinnan kaupungista kuuluu myös Sääminginsalon pienempiä ja matalampia järviä käsittävään kalastusalueeseen. Rantasalmen kunta jakaantuu niin ikään Haukiveden suureen kalastusalueeseen sekä Joroisten ja Kolkonjärven pinta-alaltaan pienempiä järviä käsittäviin kalastusalueisiin.

Kiinteistörekisterissä olevien vesipinta-alojen vertaamista kalastusalueista koottuihin tietoihin tai niiden kokoamista kalastusalueittain vaikeuttavat tällä hetkellä mm. seuraavat seikat:

- Yhteisten alueiden tiedot on muutettava osakaskuntia koskeviksi tiedoiksi.
- Yhteinen vesialue voi kuulua useampaan kalastusalueeseen.
- Kalastusaluejako ei noudata kuntien eikä kylien (sijaintialueiden) rajoja.

Kiinteistörekisterin vesialueita koskevat pinta-alat ovat työläästi koottavissa kuntakohtaisiksi kokonaispinta-aloiksi, eikä merialueen pinta-aloja ole esitetty erikseen. Myös vaka- ja virtavesien jaottelu on kiinteistörekisteritiedoissa tuntematonta. Kalastusaluekohtaisten tietojen kokoamiseksi tarvitaan rekisteriyksiköiden yksityiskohtaisempaa palsta- ja jopa kuviokohtaista selvittämistä. Kalastusaluekohtaiset tilastot voidaan laatia esitetystä aineistosta selvittämällä jakaantuvat kunnat ja osakaskunnat. Laadittavat taulukot pinta-ala- ja osakaskiinteistömääräluokituksineen voisivat muodostaa tulevaisuuden kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien tarkistuksissa kohdan ”Vesialueiden omistus” rungon ja lähtötietoaineiston. Tietojen perusteella voidaan maakunnan kalastusalueita verrata toisiinsa kehittämistoimien kohdentamiseksi oikeille alueille. Osakaskuntien osakaskiinteistöjen lukumäärän selvittäminen kunnittain ja kalastusalueittain auttaa suuntaamaan osakaskuntien hallintoon liittyvän koulutuksen ja neuvonnan oikeille alueille ja oikeisiin kohderyhmiin. Kiinteistömäärältään suurten osakaskuntien hallinnointi ja kokousten tiedottaminen vaatii erilaista lähestymistapaa ja ohjausta kuin pienempien osakaskuntien käsittely.

Etelä-Savossa on kiinteistöjen vesialueita eniten Joroisissa (13,8 %), Rantasalmella (6,4 %) ja Kerimäellä (6,2 %). Kiinteistöjen vesialueet ja usein niistä muodostuneet pienet yhteiset vesialueet ovat peräisin vesialueiden jaoista. Muissa kunnissa ei yksityisillä vesialueilla ole laajempien vesialueiden muodostamisen kannalta suurta merkitystä. Merkitys voi olla hankekohtainen yksityisen vesialueen sijaitessa yhdistä-

misen kannalta keskeisellä paikalla. Rantasalmella ja Kerimäellä on myös suuria yhteisiä vesialueita, joten kuntakohtainen ja tarvittaessa kunnan osa-aluekohtainen tarkastelu on tarpeen.

Taulukon 2/13 mukaan yhteisten vesialueiden (kiinteistöyksiköiden) keskikoot ovat suurimmat Hirvensalmen, Puumalan ja Enonkosken kunnissa. Keskikoko on pienin Juvan, Joroisten ja Mikkelin kunnissa. Osakaskuntakohtainen tarkastelu (taulukko 2/15) nostaa pinta-alatarkastelussa Enonkosken tilalle kolmanneksi Punkaharjun, jonka osakaskunnilla on vesialueita myös Kerimäen kunnassa ja Savonlinnan kaupungissa. Kuntien syntyhistoria ja kuntarajojen muutokset selittävät osakaskuntakohtaisen tarkastelun tarvetta. Alle 50 hehtaarin osakaskuntien pinta-alaosuus on liitteen 4 mukaan kymmenen prosentin luokkaa Joroisissa, Juvalla ja Mikkelissä. Osakaskiinteistöjen lukumäärän keskiarvo osakaskuntaa kohti on suurin Pieksämäellä, seuraavina Pertunmaa ja Hirvensalmi. Suhteellisesti eniten alle kymmenen osakaskiinteistön osakaskuntia on Joroisissa, Sulkavalla ja Rantasalmella.

Yhteisten vesialueiden kiinteistörakenne on Etelä-Savossa edellä kuvatun osakaskuntakohtaisen luokitusmenetelmän perusteella paras Hirvensalmen kunnassa, seuraavina Puumala, Pertunmaa ja Punkaharju. Vesialueiden kiinteistörakenteen kehittämissuunnittelua tarvittaisiin eniten Joroisissa ja Juvalla, missä pienten, alle 50 hehtaarin vesialueiden osuus on osakaskunnista puolet eikä yli tuhannen hehtaarin osakaskuntia juurikaan ole. Pienemmällä aluejaolla tehtäviä selvityksiä ja niihin liittyvää vesialueiden kiinteistörakenteen kehittämissuunnittelua ja yhdistämismahdollisuuksista tiedottamista tarvittaisiin tämän menetelmän osoittamana kipeimmin Mikkelissä ja Rantasalmella, missä on hyvin eri kokoisia osakaskuntia. Pieksänmaa ja Ristiina sekä Mäntyharju olisivat seuraavia Etelä-Savon tutkimuskuntia. Vesialueiden kiinteistörakenteen parantaminen tulisi liittää osaksi kuntien ja kylien kehittämistoimintaa. Erillishankkeena puhtaasti vesialueisiin ja kalastuksen hallinnointiin keskittyvä suunnitelma saattaa aiheuttaa ristiriitoja loma-asutuksen, matkailun, kulkuyhteyksien järjestämisen, venesatamien ja uimarantojen käyttötarpeiden kanssa.

3 VESIALUEIDEN OMISTAMINEN JA JAKAMINEN OIKEUSTAPAUKSINEEN SEKÄ YHDISTÄMISEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Luvussa tarkastellaan vesialueiden osakaskiinteistöjen, osakkaiden ja yhteisten alueiden välisiä suhteita Suomen kiinteistöjärjestelmässä. Yhteisaluelain muutos vuoden 2001 alussa täsmensi myös yhteisen alueen yksittäisen osakkaan oikeuksia suhteessa muihin osakkaisiin. Yhteisomistukseen ja yhteiskäyttöön liittyvissä tutkimuksissa todettuja tekijöitä verrataan Suomen yhteisten vesialueiden lainsäädännön ja hallinnon tilanteeseen. Luku sisältää lyhyen kuvauksen vesitilusjärjestelyistä, vesialueen jakoihin liittyvien oikeustapausten tarkastelun sekä yhdistämiseen vaikuttavien osakaskohtaisten ja osakaskuntakohtaisten tekijöiden määrittelyn.

3.1 Vesi, vesialueet ja -osuudet omistamisen kohteena sekä omistus- ja päätöksenteko-oikeuksien muuttamistilanteita

3.1.1 Vesi omistamisen kohteena

Vesialueen omistaja ei omista vettä aineena, vaan ainoastaan alueen ja hänen oikeutensa vapaana olevaan veteen on vain vallitsemisoikeus eikä omistusoikeus (Haataja, K. 1951 s. 101).

Kaavion 2/1 mukainen vesialueiden kiinteistökemialinen jaottelu pohjautuu alueiden erilaiseen omistukseen. Yleiset vesialueet pohjineen ovat valtion omaisuutta (Laki oikeudesta yleisiin vesialueisiin 244/1960 1§). Kiinteistön oman vesialueen omistusoikeus ei tarkoita alueella olevan veden (vesiaineen) omistamista. Vesiaineeseen omistajalla on vesilain 1:8 mukaan omistusta suppeampi vallintaoikeus. Yhteisiä alueita koskee osakaskiinteistöjen yhteisomistus. (Vihervuori, P. 2001 s. 237.)

Suomalaisessa kiinteistöjärjestelmässä toteutuu omistusoikeus yhteiseen vesialueeseen osakaskiinteistöjen kautta. Tästä syystä osakaskuntien yhteiset vesialueet luetaan yksityisoikeudellisten vesien piiriin. Yhteisalueosuutta luonnehditaan yksittäisen kiinteistönomistajan näkökulmasta pakkojäsenyydeksi lakisääteiseen käyttöyhteisöön. (Määttä, T. 2002 s. 37.) Osakaskiinteistölle myönnetty lainhuuto sisältää myös omistusoikeuden kiinteistöllä oleviin yhteisalueosuuksiin ja yhteisiin erityisiin etuuksiin. Kun koko kiinteistö on luovutettu eikä siihen sisälly mitään oikeuksien pidätyksiä, sisältyvät luovutukseen myös osuudet yhteisiin alueisiin tai kuten Hyvönen muotoilee: ”Kiinteistöön kuuluvana yhteisalueosuus seuraa yleensä kiinteistön kohtaloita muun muassa kiinteistörekisterissä, kiinteistötoimituksessa, kiinteistökaupassa ja pakkohuutokaupassa, ellei muuta ole määrätty tai voida osoittaa.” (Hyvönen, V. 2001 s. 461.)

3.1.2 Kiinteistön vesialueen ja vesialueosuuden omistamisen eroja

RKTL:n raportti ”Velkuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä” lieenee ainut tutkimus, jossa on pyritty tarkastelemaan yksityisen vesialueen omistamisen ja yhteisessä vesialueessa osakkaana olemisen välistä suhdetta. Teemahaastattelujen perusteella yksityisvesien omistajilla oli yleensä kalastuskunnan osakkaita parempi yleiskuva omistamansa vesialueen kalastuksesta ja kalastajista. Omistajat puhuivat myös osakkaita enemmän omistamansa vesialueen taloudellisesta arvosta, minkä määräytymisessä on ollut keskeistä ammattikalastuksen kannalta taloudellisesti arvokkaiden kalalajien esiintyminen. Velkuan yksityisten vesialueiden omistajat olivat mielestään kalastuskuntia motivoituneempia vuokraamaan kalavesiä ja suhtautuivat kalastuslupien myöntämiseen ulkopuolisille pääpiirteissään myönteisesti. Käyttöoikeudesta

ei yleensä peritty rahallista korvausta. Jotkut kalastusoikeuden saaneet vapaa-ajankalastajat ovat silloin tällöin antaneet osan saaliistaan vesialueen omistajalle. Poikkeuksen ”maksuttomasta kalastusoikeudesta” muodostivat ammatikseen kalastavat, joilta yleensä perittiin kalavesien käyttöoikeudesta vuokraa. Yksityisvesien omistajat näkivät omistamisella yksilön ja yhteiskunnan kannalta myönteisiä seikkoja. Erään haastatellun mielestä yksityinen kalavesi antaa kalastuskunnan osakasta laajemman itsemääräämisoikeuden, johon liittyy myös vastuu ja velvollisuus omaisuuden hoitoon. (Salmi, J. et al. 2001 s. 31–34.)

”Kyllä minä olen sitä mieltä, että se on ihan oikein, että on yksityisiä vesialueita... ja, ja niissä on selvä omistaja. Minä en erikoisemmin oo tämmösen yhteisomistuksen kannattaja. (...) Kyllä mull on tommosesta porukkahommasta yleensä niin kauhian huono kokemus, ett sitä ei kukaan sitte hoida niinkun kunnolla sitä aluetta tai, tai sitä esinettä, joka on yhteisomistuksessa ja, ja on se sitten huvila tai auto tai mikä tahansa niin, niin ei se pitkän päälle kyllä onnistu” (Salmi, J. et al. 2001 s. 34).

3.1.3 Vesialueiden omistus- ja hallinto-oikeuksien muuttamistilanteita

Omistus- ja päätöksenteko-oikeuksien muuttamisaloitteiden voidaan katsoa syntyvän kahdella tavalla. Muutokset kehittyvät taloudellisen järjestelmän sisällä, jolloin niiden tarkoituksena on toteuttaa tiettyjä taloudellisia toimintoja tai niihin pakotetaan ulkoapäin. (Dahlman, C. 1980 s. 3; Ahllund, O. 2004 s. 34.) Vesialueiden yhdistämiset perustuvat osakaskuntien hyväksymiin sopimuksiin (KML 133.3 §). Toteutuneet vesialueiden yhdistämiset voidaan jakaa edellä kuvatusti kahteen ryhmään. Kun aloite ja toimitushakemus on tullut suoraan osakkailta tai osakaskunnilta, perustuvat vesialueiden yhdistämiset osakaskuntien keskenään neuvottelemiin sopimuksiin. Kun aloite yhdistämiseen on tullut vesitilusjärjestelytoimituksen toimitusmiehiltä, vaikka yhdistäminen ei olekaan välittömästi liittynyt järjestelysuunnitelmaan, osakkaat ovat saattaneet kokea tilanteen pakkotoimenpiteen kaltaisena.

Järjestelmän sisältä syntyneitä omistus- ja hallinto-oikeuksien muuttamisaloitteita ovat Etelä-Savossa tehdyt kalastuksen järjestelyt, joissa kalastuskuntien edustajat ovat sopineet vesialueiden jakamisesta siten, että Enonkosken osakkaat kalastavat vain Enonkoskella olevilla vesialueilla ja savonlinnalaiset vain Savonlinnan vesillä. Ensimmäinen kirjallinenkin sopimus löytyi vuodelta 1919 ja toinen sotien jälkeen 1949. Vesialueiden välinen matka oli noin 30 kilometriä, ja tuolloisilla kulkuvälineillä sen taittamiseen kului lähes päivä. Sopimuksen kiinteistötekniinen ratkaisu toteutettiin vesitilusjärjestelytoimituksessa 50 vuotta myöhemmin. (Arkistotunnus 741:2000:25.)

Vesialueiden pienen koon aiheuttamia haittoja on korjattu kehittämällä epävirallisia yhteistyömuotoja. Juvan hajallaan olevien vesialueiden kalastusjärjestelyjä on hoidettu yhdistyspohjalta vuosikymmeniä. Yhdistykset ovat jatkaneet toimintaansa eikä kukaan ole moittinut niiden toimintaa tai ratkaisuja, koska pieni koko ja pirstaleisuus olisivat muuten merkittävästi haitanneet toimintaa eikä yhdistäminen 1900-luvulla ollut mahdollista. (Reponen 2004.) Vastaavanlaisia kalastusseurapohjaisia ratkaisuja löytyy myös Varkaudesta (ent. Kangaslampi) ja Pohjois-Savon jaetuilta vesialueilta (Oksman 2005).

Vuoden 1952 alusta voimaan tulleen kalastuslain mukaan kalastuskunta saattoi määrävuosiksi jakaantua osakalastuskunniksi, jos yhteinen kalavesi oli niin laaja tai hajanainen, että yhtenäisen säännön noudattaminen tuotti vaikeuksia (Kalastuslaki 28.9.1951/503 67§). Vuoden 1982 kalastuslaissa jakaantumismahdollisuutta ei enää ollut. Juvolan osakalastuskunta jatkoi Savonlinnassa toimintaansa lainmuutoksesta huolimatta yli viisitoista vuotta, kunnes vesitilusjärjestelyssä alkuperäinen osakaskunta purettiin. Toinen ”Juvolan” osakalastuskunta sijaitsi noin 20 kilometrin päässä Savonrannan kunnassa. Juvolan osakaskunnan

hallinto pankkitileineen ja johtokuntineen oli valmiina odottamassa järjestelytoimituksen suorittamista. (Arkistotunnus 741:2000:25.) Samoin Hartolassa oli toimintaansa jatkanut Jääsjärven kalastushoitoyhtymä, jonka hallinnoimat yhteiset vesialueet yhdistettiin vuoden 2003 lopussa (Pitkänen, H. 1962 s. 55).

3.2 Yhteisen alueen osakkaan oikeudet

Yhteisaluelakiin (758/1989) lisättiin vuoden 2001 alusta säännökset, joiden avulla on määrätty osakkaiden tavasta käyttää yhteistä aluettaan. Osakas saa käyttää rajoituksetta yhteistä aluetta hyväkseen sen käyttötarkoitus huomioon ottaen, jos alueen luonne ja koko on sellainen, ettei ole tarvetta alueen käytön säätelyyn osakkaiden oikeudenmukaisen käytön järjestämiseksi. (Yhteisalueainsäädäntötyöryhmä 1998 s. 15.)

Osakkaalla on oikeus, jollei osakaskunta toisin päättä tai jollei osakaskunnan säännöissä toisin määrätä tai jollei muussa laissa säädetä toisin, käyttää yhteistä aluetta sen käyttötarkoitus huomioon ottaen hyväkseen sillä tavoin, ettei se estä muita osakkaita vastaavanlaisella tavalla käyttämästä aluetta hyväkseen. Jollei kaikkien osakkaiden alueen käyttötarkoituksen vuoksi ole mahdollista käyttää hyväkseen aluetta tarvettaan vastaavassa määrin, on alueen käyttö järjestettävä osuuksien mukaisessa suhteessa sopimalla tai osakaskunnan päättämällä tavalla. (YhteisalueL 28 a.1 §.)

Jollei osakaskunnan päätöksestä, säännöistä tai muusta laista muuta johdu, ei osakas saa ilman muiden osakkaiden suostumusta tai osakaskunnan lupaa käyttää yhteistä aluetta hyväkseen alueen käyttötarkoituksesta poikkeavalla tavalla tai ryhtyä muuhun aluetta koskevaan toimenpiteeseen tapauksissa, joissa se ei aiheuta muille osakkaille häiriötä taikka estä heitä vastaavanlaisella tavalla käyttämästä aluetta hyväkseen osakkuuden mukaisessa suhteessa (YhteisalueL 28 a.2 §).

Jos osakkaan 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun käyttöön tai alueeseen kohdistamaan toimenpiteeseen vaaditaan muussa laissa tarkoitettu lupa, osakkaalla on oikeus panna lupa-asia vireille (YhteisalueL 28 a.3 §).

3.3 Yhteisomistuksen ja yhteiskäytön ongelmia

Hyödykkeiden niukkuudesta seuraa tarve sovittelua hyödykkeiden jakoon liittyviä konflikteja. Niin kauan kuin jokainen voi saada luonnosta helposti yhtä hyvää yhtä paljon kuin muutkin ovat jo saaneet, ei luonnon osien haltuunottoon liity sovittamattomia konflikteja. (Määttä, T. 1999 s.81–82.)

Oksanen on viitannut tilanteisiin, jossa yksityisomistuksen sijaan muut omistamisen muodot (kuten yhteisöomistus ja valtiollinen omistus) johtaisivat omaisuuden ympäristöarvoja paremmin kunnioittavaan käyttöön. Se, millaisiin institutionaalsiin ratkaisuihin kannattaa tukeutua kulloisessakin tilanteessa, vaatii Oksasen mielestä empiiristä tutkimusta, jossa otetaan huomioon erilaiset sosiohistorialliset, taloudelliset ja ekologiset tekijät. (Oksanen, M. 1999 s. 127.) Monitieteellisen tutkimuksen tarvetta korostaa myös Pekka Salmi. Salmi mainitsee Symesin todenneen biologisten ja bio -ekonomisten periaatteiden hallinneen kalastuksen käsitteitä puolen vuosisadan ajan. Yhteiskuntatieteiden panos on kuitenkin tullut vähitellen merkittävämmäksi myös kalastustutkimuksen piirissä. Symes katsoo, ettei pelkkä yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen panostaminen riitä, vaan tarvitaan eri tieteenalojen välistä yhteistyötä. (Salmi, P. 2001 s. 5.)

3.3.1 Yhteisomistuksen soveltuvuudesta vesialueille

Netting on esittänyt, että yhteisomistus maanomistuksen muotona sopii yksityisomistusta paremmin ongelmiin, joita käyttäjät kohtaavat seuraavissa tilanteissa:

1. Tuotannon arvo on yksikköä kohti matala.
2. Alueen käytön tai siitä saatavan tuoton vaihtelu on suuri tai varmuus huono.
3. Mahdollisuudet alueen tuoton parantamiseen tai käytön tehostamiseen ovat heikot.
4. Laaja alue tarvitaan tehokkaaseen käyttöön.
5. Tarvittavat pääomainvestoinnit vaativat suhteellisen suuria sijoittajaryhmiä esimerkiksi kastelu-järjestelmiin liittyvien patojen ja kanavien rakentamisessa. (Mm. Ostrom, E. 1990 s. 63; Peltola, J. 1997 s. 10.)

Kun Suomen yhteisten vesialueiden ominaisuuksia verrataan luetteloon, voidaan todeta vesialueiden kalastuksellisen tuoton pinta-alayksikköä kohti olevan alhainen maa-alueisiin verrattuna. Vesialueiden pääasiallinen käyttö liittyy läheisesti kalastukseen, jossa saaliin määrä vaihtelee ja sen saanti on epävarmaa. Vesialueiden tuoton tavallisin parantamismahdollisuus on kalanpoikasten istuttaminen, joka vaatii omistajilta varoja ja yhteisiä päätöksiä. Peltola on todennut, että vesialueet soveltuvat paremmin yhteis- kuin yksityisomistukseen; vesialueiden yksityisomistus ei tuo mukanaan varmuutta, että omistaja saisi suorittamiensa istutusinvestointien hyödyn kokonaan itselleen. Todennäköisesti ainakin osa hyödyttä ”karkaa” naapurin vesitiluksille. (Peltola, J 1997 s. 15.)

3.3.2 Toimivan yhteiskäytön edellytyksiä

Ostrom on tutkinut yhteisten alueiden ja yhteisten etuuksien hallintoon liittyvää päätöksentekoa. Kohteina ovat olleet mm. yhteisten niittyjen ja metsien, kastelujärjestelmien, pohjavesien, öljyesiintymien ja kalastuksen hallinnon järjestäminen maapallon eri puolilla. Ostrom on todennut seuraavien tekijöiden selittävän toimivaa yhteiskäyttöä:

1. Alue on rajoiltaan selvä ja sen osakkaat on yksikäsitteisesti määriteltä.
2. Alueen käyttötavat ja säännöt sopivat paikallisiin oloihin.
3. Osakkailla on mahdollisuus osallistua päätösten tekoon.
4. Alueen käytön valvonta on järjestetty.
5. Väärinkäytölle ovat osakkaat vahvistaneet käsittelymenetelmät ja rangaistukset.
6. Riidoille ja epäselvyyksille on luotu ratkaisujärjestelmä.
7. Osakkailla on vapaus tehdä omat sääntönsä (ei ohjausta eikä ”mallisääntöjä”).
8. Alaorganisaatioita on toiminnaltaan laajojen yhteisten eri osa-alueilla. (Ostrom, E. 1990 s. 90–120.)

Elinvoimaisilla ja pitkään toimineilla yhteiskäyttöalueilla ovat todettavissa toimivina kaikki luetellut tekijät. Tulevaisuudeltaan epävarmoilla alueilla esiintyy useita luettelon tekijöitä, mutta myös muutama osittain (heikosti) vaikuttava tekijä tai tekijää ei ole havaittu lainkaan. Ostromin kuvaamissa yhteiskäytöltään epäonnistuneissa tapauksissa ovat useat yhteiskäyttöalueen toimivuutta kuvaavat tekijät jääneet täysin toteutumatta. (Ostrom, E. 1990 s. 178–180.)

Nykyistä maamme yhteisten vesialueiden osakaskuntien (entisten kalastuskuntien) tilannetta voidaan verrata luetteloon osakaskuntien toimivuuden ja elinkelpoisuuden arvioimiseksi Ostromin esittämällä menetelmällä. Osakaskuntien vesialueiden rajat on käyty joko vesioikeudellisten kylien välisissä rajankäynneissä tai myöhemmin suoritetuissa vesialueiden jaoissa. Vaikka paikallista vesitilussekaannusta voi esiintyä, vesialueiden rajat ovat yleisesti ottaen selvät. Suomessa on myös selkeät säännökset epäselvien rajojen käymisestä. Osakasluettelot ovat valmistuneet kaikille yhteisille vesialueille. Näin täyttyy vaatimus osakkaiden selkeästä määrittelystä. Osakasluettelot vahvistetaan kiinteistönmääritystoimituksissa tai aikaisemmissa jakolain aikana suoritetuissa jaon täydentämistoimituksissa, joissa niiden laatisperusteet selostetaan. Osakasluetteloita on varsin harvoin jouduttu osakaskiinteistöjen osalta toimituksissa tarkista-

maan ja hyvin harvoin muuttamaan. Vaikka osakasluetteloiden vahvistamistoimitukset ovat muutamissa maanmittaustoimistoissa kesken, voidaan asioiden todeta vaadituilta osin olevan Suomessa kunnossa. Osakkaiden on mahdollista saada myös laillistumattomia osakasluetteloita käyttöönsä. Valtakunnallisen, kalastuskunnille suunnatun vuoden 1999 tilanteen postikyselyn mukaan yli puolella (59 %) oli käytössään ajantasainen (virallinen tai itse laadittu) osakasluettelo (Salmi, J. et al. 2002 s. 10).

Yhteisäluelain mukaan yhteisen alueen osakkaita ovat osakaskiinteistöjen omistajat. Osakkaat muodostavat osakaskunnan, jonka päätösvaltaa käyttää osakaskunnan kokous. Osakaskunnan tehtävänä on huolehtia yhteisen alueen hallinnosta ja aluetta koskevien muiden asioiden hoidosta. Osakaskunnan toimintaa varten voidaan osakaskunnalle hyväksyä säännöt. Tällaista osakaskuntaa sanotaan järjestäytyneeksi osakaskunnaksi. (YhteisälueL 3,4,7 §.) Sääntöihin on sisällytetty usein myös pyydäsyksiköiden määrääminen. Niiltä osin sääntöjä laadittaessa otetaan huomioon paikalliset olot kuten vesialueen koko ja järvien pinta-alat, osakasten lukumäärä, kalastusmahdollisuudet ja -tavat. Säännöt hyväksyessään ja järjestäytyessään osakaskunta täyttää tekijät 2 ja 3, koska kaikilla osakasluettelon osakkailla on oikeus osallistua osakaskunnan kokoukseen.

Kun osakaskunta on järjestäytynyt, se voi asettaa kalastuksenvälvojiä kuten TE-keskus, kunta, kalastusalue, vesialueen omistaja tai kalastusoikeuden haltija. Kalastuksenvälvoja vannon valan tai antaa vastaavan vakuutuksen ja hänen tehtävänsä on valvoa, että kalastusta koskevia säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan, ottaa talteen luvattomalla kalastuksella saatu saalis ja siinä käytetyt välineet. (KalL 96–97 §.) Milloin kalastuslaissa tarkoitettulla rikoksella on loukattu vain yksityisen oikeutta, ei virallinen syyttäjä saa tehdä siitä syytettä, ellei asianomistaja ole ilmoittanut sitä syytteen pantavaksi (KalL 112 §). Rangaistuksista on säädetty kalastuslaissa ja -asetuksessa. Vaikka valvonta kohdistuu suurelta osin ulkopuolisten pyynnin valvontaan, samalla kontrolloidaan myös osakkaiden toimimista osakaskunnassa aikaisemmin päätetyllä tavalla.

Osakaskunnan kokous ratkaisee osakasten väliset riidat ja yhteisten vesialueiden käyttöön liittyvät epäselvyydet. Yhteisäluelain 15.2 §:ssä on lueteltu ne päätökset, joiden tekemiseen vaaditaan, että päätöstä kannattaa vähintään kaksi kolmannelle äänestyskseen osaa ottaneiden yhteisestä äänimäärästä ja vähintään yksi kolmannes äänestäneistä osakkaista. Osakaskunnat ovat ratkaisseet päätöksentekojärjestelmän sekä äänestysluettelon laatimisen lainsäätäjää yksinkertaisemmin. Vuoden 1999 kalastuskuntakyselyn mukaan päätöksistä 90 % tehdään ilman äänestystä ja kolmessa neljäsosassa äänestyksistä käytetään henkilö ja ääni-periaatetta. Esitetyn perusteella toimivan yhteisomistuksen vaatimusten voidaan todeta tulevan monilta osin täytetyiksi, jos osakaskunta on järjestäytynyt.

Osakaskunnan järjestäytyminen ei ole pakollista. Jaksossa 6.1.3 on pohdittu järjestäytymiskynnystä ja osakaskunnan tarvetta järjestäytyä. Järjestäytymättömien osakaskuntien osalta vaatimus selvistä rajoista ja vahvistetuista osakkaista täyttyy. Muilta osin osakaskunnilta puuttuvat päätökset ja yhteiset sopimukset yhteisen alueen käytöstä ja käytön seuraamisesta sekä osakkaiden väärinkäytöksille vahvistetuista rangaistuksista. Yhteisäluelaki on pienille (alle kymmenen osakkaan) osakaskunnille määritellyt käytännönläheisen ratkaisun. Osakkaat voivat muutoinkin päättää osakaskuntaa koskevasta asiasta, jos kaikki osakkaat ovat päätöksestä yksimielisiä (YhteisälueL 7.2 §). Yhteisten vesialueiden yhdistäminen ja siihen liittyvä järjestäytyminen toisivat järjestäytymättömät osakaskunnat Ostromin määrittelemän toimivamman yhteiskäytön piiriin.

3.3.3 Osakkaiden määrän kasvu ja neuvottelukustannusten kohoaminen

Ostromin mukaan monet yhteisomistusteoreetikot olettavat, että ainakin toinen seuraavista epätoivottavista oletamuksista on todennäköinen yhteisomistuksen yhteydessä:

1. Yhteiset alueet tuhoutuvat, koska ketään osakasta ei voida sulkea pois (osaksmäärän kasvua ei voi rajoittaa).
2. Yhteisen alueen käyttöä koskevien sääntöjen ”neuvottelukustannukset” kohoavat ylenmääräisiksi, vaikka osaksmäärän rajoittaminen olisikin mahdollista. (Ostrom, E 1990 s. 60–61.)

Suomen nykyistä yhteisten vesialueiden osakaskuntahallintoa voidaan tarkastella myös yhteisomistukseen liittyvien, edellä mainittujen ongelmakohtien mukaan. Yhteisillä vesialueilla on ollut 26.1.2004 kaikkiaan 1 358 756 osakaskiinteistöä. Yhteisellä vesialueella on taulukon 2/2 perusteella keskimäärin 67 osakaskiinteistöä. Keskisarvo vaihtelee Varsinais-Suomen 20:stä Pohjanmaan 322 osakaskiinteistöön. Osakaskunnan osakaskiinteistöjen lukumäärä kasvaa sitä mukaa, kuin luovutuskirjoissa sovitaan yhteisalueosuuden siirtyvän määräalan mukana myös lohkokiinteistölle tai osuuksia luovutetaan erikseen.

Jos osaksmäärän kasvamista yhteisillä vesialueyksiköillä katsotaan puhtaasti hallinnon kannalta, on asia ennakoitu yhteisalueilla ja osakaskunnalle annettu mahdollisuus käyttää edustajistoa. Osakaskunnan säännöissä voidaan määrätä, että päätösvaltaa käyttää osakaskunnan kokouksen sijasta osakkaiden valitsema edustajisto (YhteisalueL 7 §). Kun Suomen suurimmassa yhteisen vesialueen osakaskunnassa on yli 12 300 osakaskiinteistöä (Yhteisuelainsäädäntöryhmä 1998 s. 7) eikä lainsäädännön suoma edustajistoa ole otettu käyttöön, voitaneen todeta, ettei kasvava osaksmäärä Suomen oloissa aiheuta syytä uusien osakkaiden poissulkemiseen ainakaan kokousjärjestelyjen ja yhteisen alueen hallinnon takia. Vaikka yhteisten vesialueiden osaksmäärä kasvaa vähitellen, eivät vapaa-ajankalastajamäärät ole viime aikoina kohonneet (Toivonen, A-L. 2002 s. 47). Kalastusjärjestöt ovat harrastajien ikääntyessä lisänneet toimintaansa koulujen ja nuorison suuntaan (Anon. 2005). Yhteiset vesialueemme eivät ole tuhoutumassa osaksmäärän kasvusta johtuvaan liikakalastukseen.

Suurimpia ja edelleen kasvavia osaksmääriä suhteessa alueen pinta-alaan edustavat vesialueiden jaoissa osakkaiden yhteiseksi ja kalojen lisääntymisalueiksi erotetut rauhoituspiirit, nuotta-apajapaikat ja muut erityiset pyyntipaikat (AJ, 12. luku). Jakolaitoksesta annetun asetuksen 153 ja 156 pykälien mukaisesti voitiin yhteiseksi asianosaisten sopimuksella jättää – ellei jaon tarkoitus jäänyt saavuttamatta – hyödyllinen malmin-, kiven-, saven- tai hiekanottopaikka tahi edullinen ankkuri- tai lastauspaikka taikka muu vakinainen etuus järvirehun kasvupaikan lisäksi. Rauhoituspiirit lakkasivat kalastukseen liittyvinä kiinteistöteknisinä erityisyksikköinä vuonna 1951, ja nyt niitä käsitellään tavallisina yhteisinä vesialueina, joille on laadittu ja vahvistettu omat osakasluettelot. Ne on pidettävä erillään kalastuslaissa mainituista ja kalastusalueiden enintään kymmeneksi vuodeksi perustamista rauhoituspiireistä (KalL 43 §). Kun osakkaita on useita satoja, kohoavat jo pelkästään osakaskunnan kokouksen koollekutsumiskustannukset sanomalehti-ilmoituksineen korkeiksi suhteessa alueen merkitykseen ja käyttöön sekä alueesta saatavaan hyötyyn. Alueen käyttöön liittyvät neuvottelut, käytöstä sopiminen tai päättäminen ja päätöksistä tiedottaminen kasvattavat edelleen kustannuksia. Pinta-alaltaan pienten ja järjestäytymättömien yhteisten vesialueiden osakaskuntien ”neuvottelukustannukset” kohoavat nekin osakaskunnan laajetessa, kun muualla asuvien osakkaiden määrä lisääntyy.

Erilaisten lupien saanti ja yhdistämisneuvottelujen käynnistäminen on osoittautunut hankalaksi järjestäytymättömien osakaskuntien osalta. Kynnys aloittaa keskustelut esimerkiksi kunnan kaava-alueen edustalla olevan vesialueen hankkimiseksi, venelaiturin rakentamiseksi tai vain rannan kunnostamiseksi on kunnallishallinnossa korkea, sillä menettely koetaan mutkikkaaksi ja lopputulos epävarmaksi. Järven rannalla sijaitsevan kuntakeskuksen ympäristön siistiminen on saattanut näistä syistä jäädä tekemättä. (Eerikäinen 2002; Erämaa 2004.) Osakasluetteloiden valmistuminen on parantanut tilannetta merkittävästi, ja nyt voidaan ottaa neuvotteluyhteys aluksi esimerkiksi suurimpaan osakkaaseen.

3.3.4 Osakkaiden muutosvastarinta

Ostrom pohtii myös, miksi osa yhteisten alueiden omistajista tai käyttäjistä pyrkii ratkaisemaan yhteiskäyttöön liittyviä ongelmia ja toiset vastustavat muutoksia, vaikka muutokset näyttäisivät johtavan kokonaisuuden kannalta aiempaa edullisempaan tulokseen (Ostrom, E. 1990 s. 21).

Erot saattavat johtua

1. Eri ryhmittymien välisistä sisäisistä tekijöistä
2. Asianosaisten vaikeuksista tiedonvälityksessä
3. Luottamuspulasta toisiin sopimuskumppanina
4. Toisiinsa sidoksissa olevan yhteisen tulevaisuuden (mm. naapuruuden) unohtamisesta
5. Vahvoja yksilöitä hyödyttävästä nykytilanteesta, jolloin he saattavat estää heikompien tai vähemmän vaikutusvaltaisten asianosaisten yritykset muuttaa yhteisen edun käyttöä sääteleviä määräyksiä. Viime mainitussa tapauksessa heikompi osapuoli tarvitsee esimerkiksi lainsäädäntötoimia voidakseen muuttaa kulloistakin tilannetta. (Ostrom, E. 1990 s. 21; Ahllund, O. 2004 s. 35.)

Yhteisten vesialueiden osakkaita voidaan ryhmitellä osakkaiden omistamien osuuksien suuruuden tai asuinpaikan mukaan. Yhteisaluella suuren osakkaan rajaksi on määritelty kolmekymmentä prosenttia kokouksessa läsnä olevien osakkaiden yhteisestä äänimäärästä. Kun puhutaan pienistä osakkaista, kysymys on useimmiten yhden lomarakennuspaikan muodostavan kiinteistön omistajasta, jonka osuusluku on määräytynyt kiinteistön pinta-alan perusteella (KML 150 §). Nykyinen osakaskuntien kokousten tiedottamiskäytäntö voi lisätä tiedon puutteesta johtuvaa osakkaiden epävarmuutta. Yhteisaluelain tämänhetkisen tulkinnan mukaan lähetetään kirjekortti vain niille toisesta kunnasta oleville osakkaille, joiden osoite on tiedossa. Osakkaiden tulee itse ilmoittaa osoitteensa osakaskunnalle, ennen kuin kutsu lähetetään. (Kalaveden osakaskunnan kokous ABC 2002 s. 11.) Menettely lisää epäluuloisuutta paikallisten osakkaiden ja muualla asuvien välillä. Tieto tulkinnan mukaisesta menettelystä saavuttaa hyvin hitaasti, jos koskaan, toisella paikkakunnalla asuvan loma-asuntokiinteistön omistajan, jolla saattaisi olla kiinnostusta, tietoa, taitoa ja halua osallistua yhteisten vesialueiden osakaskuntien kokouksiin tai avustaa esimerkiksi osoitetietojen ajantasalla pidossa. Ahllund vertaa Ostromin edellä kuvamaa yhteisten alueiden tai etuuksien haltijoiden asemaa ja päätöksentekoa muutosprosessissa maanomistajan asemaan tilusjärjestelyssä, sillä molemmissa muutokset johtavat yleensä kokonaisuuden kannalta aiempaa edullisempaan lopputulokseen (Ahllund, O. 2004 s. 36). Sama vertaus sopii myös vesialueiden yhdistämisiin.

Ostromin mukaan seuraavat neljä sisäistä muuttujaa vaikuttavat yksilön valintoihin yleisellä tasolla edellyttäen, että yksilö toimii rationaalisesti:

1. Odotettavissa olevat hyödyt
2. Odotettavissa olevat kustannukset
3. Sisäiset normit
4. Korkotaso. (Ostrom, E. 1990 s. 37.)

Yhteisen alueen muiden käyttäjien erilaisissa tilanteissa soveltamat normit vaikuttavat myös yksilötasolla. Korkotason merkitys ilmenee hyötyjen ja kustannusten vertailussa. Yhteisten etuuksien käytössä on usein ongelmana, että vaikka uusilla käyttöä koskevilla säännöillä voitaisiin lisätä etuuden antamaa kokonaisyhtöy, eivät kaikki osakkaat ole halukkaita osallistumaan muutoksen toteuttamisen kustannuksiin. (Ahllund, O. 2004 s. 36). Jaksoissa 5.2.2 ja 5.3.4 selvitetään odotettavissa olevien hyötyjen ja kustannusten vaikutusta siihen, miten osakkaat suhtautuivat vesialueiden yhdistämisesityksiin. Samoin pohditaan osakaskunnan sisäisten normien vaikutusta ratkaistaessa kantaa yhteisten vesialueiden yhdistämishankkeisiin.

3.3.5 Yhteisten etuuksien käytön ja jakamisen vaikeudet

Yhteisten etuuksien käyttöön liittyvien ongelmien ratkaisuun vaikuttaa yleensä yksi tai useampi seuraavista tekijöistä:

1. Päätöksentekijöiden lukumäärä
2. Osakkaiden vähimmäismäärä, joka tarvitaan muutoksen toteuttamiseksi
3. Vallitseva korkokanta
4. Osakkaiden yhteiset edut
5. Osakkaiden joukossa olevat johtohahmot. (Ostrom, E. 1990 s.188.)

Edellä mainituista tekijöistä Ostrom pitää päätöksentekijöiden lukumäärää keskeisenä. Muutostilanteissa on voiton maksimointi useimmiten lähtökohtana tehtäville valinnoille. Valintatilanteessa asianosaiset painottivat kuitenkin enemmän mahdollisia tappioita kuin mahdollisia voittoja, mikä osaltaan vaikutti lopulliseen kannanottoon. Sisäisten tekijöiden lisäksi yksilölliseen valintaan vaikuttaa myös ulkoisia tekijöitä kuten tiedot yhteisistä säännöistä ja vaihtoehtoista, tiedot hyödyistä ja kustannuksista, joita aiheutuu muutoksista, valvonnasta ja uusien sääntöjen käyttöönotosta. (Ostrom, E. 1990 s. 193; Ahllund, O. 2004 s. 36.)

Osakkaiden lukumäärän selvittämisellä on tärkeä osa tässä tutkimuksessa. Osakaskunnan kokousta koskevat yhteisalue lain täsmälliset säännökset määrääenemmistöistä, sillä yhdistämispäätökseen tarvitaan vähintään kaksi kolmannelle äänestyskseen osaa ottaneiden yhteisestä äänimäärästä ja vähintään yksi kolmannes äänestäneistä osakkaista (YhteisalueL 15 §). Jaksossa 4.5.1 selostetaan uusien sääntöjen vahvistamiseen liittyviä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia säästöjä tai kustannuksia. Osakkaiden yhteisiä intressejä tutkitaan jaksossa 5.4.2, jonka otsikkona on ”Osakaskuntien yhteistoiminta ennen yhdistämisesitystä”. Osakkaiden joukossa olevien johtohahmojen vaikutusta yhdistämispäätöksen tekemiseen sivutaan tässä tutkimuksessa joissakin esimerkeissä.

Libecapin mukaan kokonaishyödyn määrä ja etuuksien jakautuminen ovat keskeisessä asemassa päätettäessä käyttöoikeuksien muutoksista. Tulevat muutokset kytketään myös jo toteutuneeseen kehitykseen, sillä aikaisemman lainsäädännön ja sääntöjen kehityksen pohjalle ja perinteelle rakentuvat uudistukset ovat helpommin hyväksyttävissä. Muutoksen toteuttamiseen vaikuttavat kokonaishyödyn suuruus, asianosaisten lukumäärä ja hyödyn/etujen jakautuminen asianosaisten kesken. (Libecap, G. 1989 s. 6–24; Ahllund, O. 2004 s. 37.) Aikaisempien sääntöjen kehityksestä ja yhtenäisistä toimintatavoista on johdettavissa myös yhdistämiseen liittyvä osakaskuntien aikaisempi yhteistoiminta, jota käsitellään jaksossa 5.4.2.

3.3.6 Tilusjärjestelyjä edistäviä sekä hidastavia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia tekijöitä

Tilusjärjestelyihin liittyvistä tutkimuksista, joita Ahllund tuo ansiokkaasti esille väitöskirjassaan, löytyy myös luettelo tilusjärjestelyjä edistävästä ja hidastavista tekijöistä. Tilusjärjestelyjen toteuttamista edistäviksi tekijöiksi on esitetty väestönkasvua, markkinoiden kasvua ja maataloustuotteiden hinnannousua, maataloustekniikan ja viljelyjärjestelmien kehittymistä, laajenemisvaikutusten positiivisia kokemuksia sekä aikaisemmin toteutuneista tilusjärjestelyistä tiedottamista. Hidastaviksi tekijöiksi ovat osoittautuneet maataloustuotannon luontaiset erilaiset edellytykset, maanomistusolot ja maankäytön tehottomuus, joka johtui sarkajaosta tai vanhasta puutteellisesta jaosta. (Pettersson, R. 1983 s. 138–139; Ahllund, O. 2004 s. 38–39.) Vesialueiden käyttöä, kalastusta ja yhdistämisestä edistäviä yleisiä tekijöitä voidaan johtaa edellä olevasta luettelosta. Osakasmäärän kasvu lisää painetta myös pienten ja järjestäytymättömien osakaskuntien vesialueiden mukaan ottamiselle. Jos vapaa-ajankalastajien määrät kasvavat, kalastuksen järjestämi-

nen vaatii suurempia yhtenäisiä alueita sekä sääntöjen mukaista suunnitelmallista toimintaa.

Westholmin mukaan tietyn alueen tilusjärjestys ja -sijoitus heijastavat alueen sosiaalisia rakenteita ja sen vuoksi tilusjärjestelyt vaikuttavat suoraan paikalliseen jokapäiväiseen elämään. Tilusjärjestely muuttaa sekä ihmisten välisiä keskinäisiä suhteita että ihmisen ja yhteiskunnan välisiä suhteita. Valtiovalta pyrkii vaikuttamaan sekä lainsäädännön että taloudellisten ohjauskeinojen avulla maankäyttöön, jolloin tilusjärjestelyt toteutetaan jännitekentässä, jossa vastakkain ovat paikalliset ja kansalliset intressit. (Westholm, E. 1992 s. 23.) Vesialueiden hallintoon, vesitilusjärjestelyihin ja vesialueiden yhdistämistavoitteisiin kohdistuvat myös todetut asiat.

Westholm on tutkinut nykyaikaisen tilusjärjestelyn toteuttamista Taalainmaan ns. isojakoseudulla, jolla tilushajaannus vielä nykyään on pahimpia koko Euroopankin alueella. Tutkimuksen tuloksena oli, että taloudellisten tekijöiden lisäksi myös ei-materiaalisilla tekijöillä kuten symbolisella vallalla, arvostuksilla ja kulttuuritehtävillä on merkitystä ja ne vaikuttavat toisiinsa. (Westholm, E. 1992 s. 22, 46.) ”Isojen omistajien vallan” korostamisen tarpeeseen viitataan myös Pitkäsen tapaustutkimuksissa (mm. Pitkänen, M. 1997 s. 42).

3.3.7 Vesialueiden yhteishallinta

Lappalainen on väitöskirjatutkimuksessaan katsonut Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon vertailun osoittavan, kuinka erilaisiksi kalavesialueiden yhteisöllinen hallinta ja käyttö on asutushistoriallisista ja tapaoikeudellisista syistä kehittynyt. Höytiäisellä ja muualla Pohjois-Karjalassa tapakäytännöt ovat tukeneet kalastusoikeuksien laajentamista. Vesien yhteisnautinta on olennaisesti edesauttanut modernia, kalavesien hoidon ja lupajärjestelyjen vuoksi yhtenäisiin aluekokonaisuuksiin pyrkivää kalataloussuunnittelua. Pohjois-Karjalassa oltiin näistä syistä valmiimpia siirtymään nykyiseen kalastusaluejärjestelmään kuin Etelä-Savon pirstoutuneilla vesialueilla. (Lappalainen, A. 1998 s. 392.)

Pekka Salmi toteaa useiden lähteiden perusteella, että ylhäältä alas suuntautuva, tiedeperusteinen ja byrokraattinen hallinnon malli on kansainvälisesti vallitseva niin kalastusalalla kuin muussakin luonnonvarojen hyödyntämisessä. Tutkijat ovat viime vuosina tarjonneet kalastuksen päätöksenteon ongelmiin ratkaisuksi yhteishallintaa. Yhteishallinnan oleellisena osana on paikallisen tiedon tiivis hyödyntäminen päätöksenteossa asiantuntijoiden tiedon rinnalla. Salmi esittää kalastusaluea kehitettäväksi yhteishallinnan mukaiseksi instituutioksi. Kalastusalue kattaa useimpien hallinnon tehtävien toteuttamisen kannalta mielekkään kokoisen vesialueen ja sen päätöksentekoon osallistuu jo nyt eri intressiryhmien edustajia. (Salmi, P. 2000 s. 51–52, 56.)

3.4 Vesialueiden tilusrakenne ja vesitilusjärjestelyt

Wiialan esittämistä tärkeimmistä maatilakohtaisista kiinteistörakennetekijöistä voidaan muokata osakaskunnan vesialueiden hyödyntämiseen liittyviä tekijöitä. Niitä ovat tämän tutkimuksen taulukoissa jo aikaisemmin esitelty osakaskunnan pinta-ala, osakaskiinteistöjen lukumäärä, pinta-alan suhde osakaskiinteistöjen määrään sekä palstaluku, palstojen suuruus ja asema osakaskiinteistöihin nähden sekä alueen arvo. (Wiiala, A. 1969, s. 56–57.)

3.4.1 Tilusrakenne

Tilusrakenteen (ensisijaisesti maatilusten) kvantitatiivinen mittaaminen on osoittautunut vaikeaksi. Karkeasti tilat voidaan jakaa epäedullisen ja edullisen tilusrakenteen omaaviin tiloihin. Tilusrakennetta voi-

daan pitää edullisena, jos tilan viljelykset ovat isoissa säännöllisen muotoisissa lohkoissa talouskeskuksen välittömässä läheisyydessä. Tilusrakenteen edullisuuteen vaikuttavat myös tieolot, maaston kaltevuudet ja maalajit. (Myyrä, S. 2000 s. 11; Ahlund, O. 2004 s. 23.) Määritelmät ja vaatimukset pätevät myös vesialueilla. Hyvässä tilusrakenteessa osakaskunnan vesialueet ovat osakaskiinteistöjen (kylän) ympärillä pinta-alaltaan riittävän laajoina kokonaisuuksina ja sisältävät erilaisia vesialueita. Vesistöjen koko, syvyys ja veden laatu vaikuttavat vesialueiden käyttöön, sieltä saatavaan saaliiseen ja arvoon.

Savonlinnan ympäristössä tehdyissä vesitilusjärjestelytoimituksissa ovat epäedulliset ja järjestelyn tarpeessa olevat vesialueet sijainneet osakaskiinteistöistä kartalta suoraan mitattuna yli 20 kilometrin päässä ja lähes aina eri kunnissa (mm. Arkistotunnus 740:2001:55 s. 4). Maanteitse etäisyydet ovat suurimmillaan olleet sadan kilometrin luokkaa.

Etelä-Savon yhteisiä vesialueita on tarkasteltu luvussa 2 sekä pinta-alojen että osakaskiinteistöjen lukumäärien suhteen. Taulukkoihin on laskettu myös pinta-alan ja osakaskiinteistöjen suhdetta kuvaava kuntakohtainen luku vesihehtaaria/osakaskiinteistö. Samalla tavoin lasketun osakaskuntakohtaisen luvun sopivuus kuvata vesialueen omistuksen pirstoutuneisuutta selviää vertaamalla sitä eräisiin vesialueiden jakoa koskeviin oikeustapauksiin. Vesialueiden suunnittelumenetelmissä ja -käytännöissä on kehittämistarvetta, joka vaatii tulevaisuudessa eri tieteen- ja hallinnonalojen välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä.

3.4.2 Vesitilusjärjestelyt

Vesitilusjärjestelytoimitukset perustuvat eräistä vesitilusjärjestelyistä vuonna 1980 annettuun lakiin (VTJL 31/1980), siihen myöhemmin tehtyihin muutoksiin sekä vesitilusjärjestelyasetukseen (VTJA 79/1980). Laki on voimassa niissä silloisten Mikkelin, Kymen, Kuopion, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen läänien kunnissa, joissa tiloille tai kylille kuuluvia vesialueita tai vesijätköjä sijaitsee toisten tilojen tai toisten vesioikeudellisten kylien maatilusten kohdalla. Näissä tapauksissa voidaan tarkoitustenmukaisten jako-olojen aikaansaamiseksi suorittaa vesialueiden ja vesijätköjen tilusjärjestelyjä. Maanmittaustoimisto selvittää ne alueet, joilla tilusjärjestelyn suorittaminen on tarpeen ja määrää toimituksen suoritettavaksi. Ennen määräystä hankitaan asiasta alueen kuntien lausunnot. Toimitustarvetta ei ole, jos osakastilojen vesialueet sijaitsevat maatilusten edustalla tai vesialueita on jaettu. Tällaiset osakaskunnat alueineen voivat olla mukana toimituksissa suoritettavissa yhdistämisissä.

Jos tilojen yhteinen vesialue sijaitsee vesioikeudellisesti toiseen kylään kuuluvien maatilusten kohdalla, saa vesialueen lunastaa sanottuun kylään tai – milloin se on vesialueiden käytön kannalta tarkoituksenmukaista – sanottujen tilojen yhteiseksi (VTJL 7 §). Tarkoituksenmukaisten jako-olojen aikaansaamiseksi voidaan toimituksessa suorittaa tilusvaihtoja ja vesialueiden lunastuksia. Vesitilusjärjestelyjen eräänä tavoitteena on, että toimitusten jälkeen kiinteistöt ovat osakkaina edustallaan olevassa, yhdistämisten mahdollistuttua laajassa ja järjestyksessä vesialueyksikössä. (mm. Arkistotunnus MMLm/6059/33/2005, josta tarkemmin jaksossa 4.8.4.)

Vesitilusjärjestelytoimituksen alkukokouksesta tiedotetaan sanomalehdessä sekä kaikille osakastilojen omistajille lähetettävillä kutsukirjeillä. Kutsussa kerrotaan alustavan lunastamissuunnitelman periaatteita. Alustavassa lunastamissuunnitelmassa voidaan osakaskunnat ja alueet jaotella ennalleen jääviin osakaskuntiin, lunastettaviin tiluksiin ja vesialueosuuksiin ja yhdistettaviin osakaskuntiin. Vesitilusjärjestelytoimitusten yhteydessä voi yhdistäminen siis lähteä liikkeelle myös viranomaisaloitteesta. Perusteita aloitteellisuudelle löytyy mm. Etelä-Savon TE-keskuksen maaseutuosaston vuoden 1999 toimintakertomuksessa esitetyssä kritiikistä, jossa todetaan vesitilusjärjestelyjen aiheuttavan ”...epäselvyyksiä kalastuskuntien tilastointiin. Kalastuskuntia tulee lisää, niiden rajat ja vesipinta-alat muuttuvat, eikä niiden

jatkuvaan päivittämiseen ole mahdollisuuksia.” (Etelä-Savon TE-keskus 1999 s. 20).

Lunastamissuunnitelman laatimisperusteet:

1. Yhteisen vesialueen osakastilat lunastavat maatilustensa edustalla olevat toisten vesioikeudellisten kylien vesialueet, eli kukin osakaskunta saa omistukseensa oman rantansa kohdalla olevat vesialueet.
2. Vesialueen sijaintikunnan osakastilat lunastavat muissa kunnissa sijaitsevien osakastilojen osuudet. Jos naapurikunnan osakastilat rajoittuvat samaan vesistöön ja sijaitsevat kunnan rajan kahdelta puolta, ei lunastuksia suoriteta.
3. Lakanneet rauhoituspiirit ”puretaan” siten, että kunkin vesialueen tai siinä olevat vesialueosuudet lunastaa se osakaskunta, jonka vesialueeseen rauhoituspiiri parhaiten sopii.
4. Samassa kunnassa yli 20 kilometrin etäisyydellä sijaitsevien palstojen tai osakastilojen osuuksien lunastaminen harkitaan tapauskohtaisesti erikseen.

Loppukokouksen yhteydessä ovat toimituksessa muodostetut uudet osakaskunnat järjestäytyneet järjestämällä hallintonsa yhteisäluelain mukaisesti ja hyväksymällä osakaskunnalle säännöt.

3.5 Vesialueiden pirstoutumisesta ja jakojen oikeustapauksista

Hyvönen on käsitellyt 1970-luvulla voimassa olleen jakolain 25.1 §:n vesialueiden jaon edellytyksiä ja edellytyksiin liittyviä aikaisempia oikeustapauksia. Vesialueen osuuksien pirstoutumista, jolla on tarkoitettu osakaskiinteistöjen lukumäärän kasvua suoritettujen kiinteistötoimitusten seurauksena (vrt Ostrom edellä jaksossa 3.3.3), on pohdittu omana kohtana ja omistukseltaan pirstoutumattoman osan (ison osakkaan osuuden) erottamista omassa alakohdassa. (Hyvönen, V. 1976 s. 303–327). JAKO-tietojärjestelmän avulla on ollut mahdollista selvittää, miten osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala on käyttäytynyt eri aikoina annetuissa oikeustapauksissa (ennen jakoa), ja pohdittu, voisiko luku kuvata pirstoutuneisuutta yleisemminkin. Vesialueen tiedot ennen jakoja sekä ratkaisut käyvät ilmi taulukosta 3/1.

3.5.1 Vesialueiden jaot ja AJ:n aika 1917–1952

Vuoden 1916 jakolainsäädännön alaisessa oikeuskäytännössä ja kirjallisuudessa on päädytty siihen, että vesialueen jaon edellytysten pitäisi samanaikaisesti olla olemassa kaikkien osuuksien erottamiseksi erilleen, mikäli asianosaiset eivät sopisi tiettyjen osuuksien jättämisestä yhteiseksi vesialueeksi. Muussa tapauksessa olisi vesialueen jako jätettävä kokonaan sikseen. 1930-luvulta on kaksi korkeimman oikeuden ratkaisua. (Hyvönen, V. 1976 s.309.)

Kirkkonummen Bobäckin (nykyisen Luodon kylän) yhteisen vesialueen jaossa toimitusmiehet katsoivat jaon edellytyksien puuttuvan. Jos jako olisi käsittänyt koko vesialueen, vesialueen vähäinen pinta-ala ja kalastuspaikkojen harvalukuisuus olisivat aiheuttaneet epätasaisen ja pienille tiloille epäedullisen lopputuloksen. Maanjako-oikeus hyväksyi jaon ottaen mm. huomioon, että jaon vastustajat voivat jättää osuutensa jaolla erottamatta. Korkein oikeus (KKO) palautti asian maanjako-oikeudelle, koska oli myös tutkittava, voitiinko kaikkien vesialueiden osakkaiden osuudet tarpeen vaatiessa jaolla erottaa ilman kenellekään tulevaa haittaa. (KKO 1932 II 429.)

Myrskylän kunnan Myrskylän kylän yhteisen vesialueen jaossa toimitusmiehet katsoivat jaon edellytyksien olevan olemassa. Maanjako-oikeus päätyi vastakkaiseen tulokseen ja totesi

edellytyksien puuttuvan, kun vesialue oli niin pieni (lisäksi 13 palstassa), ettei sen jako vesialueeseen osallisten tilojen lukumäärään nähden voinut tapahtua tuottamatta haittaa ainakin pienimmille osakkaille. Korkein oikeus pysytti maanjako-oikeuden päätöksen katsoen jääneen selvittämättä, että hakijan osuuden erottaminen voisi tapahtua muille osakkaille haittaa tuottamatta. Monet osakkaat eivät ilmeisesti tulisi jaossa saamaan kalavettä tonttiansa läheisyyteen, ja kalastaminen kävisi heille hankalaksi. Kun toisetkin osakkaat tahtoisivat osuutensa erilleen, pirstoutuisi vesialue heidän lukumääränsä vuoksi liian pieniin osiin, vaikka pienimmät osuudet jätettäisiinkin erilleen jakamatta. (KKO 1938 II 580.)

AJ:n aikaiset ratkaisut on asetettava 1930-luvun oloihin. Kotitarvekalastusta varten suoritettiin tuolloin vesialueiden jakoja, jotka tänä päivänä näkyvät tilastoissa pinta-alaltaan pieninä vesialueyksikköinä. Korkeimman oikeuden kielteiset ratkaisut AJ:n ajalta näyttävät yleensä koskevan pienehköjä ja keskikoisia n. 300–600 hehtaarin jakokuntia, joissa kuitenkin osakasmäärä on ollut suhteellisen suuri eli lähes sata osakasta. (Hyvönen, V. 1976 s. 319.)

Kangasniemen kunnan Äkryntaipaleen kylässä haetussa yhteisen vesialueen jaossa katsoivat toimitusmiehet jaon edellytysten täyttyvän. Maanjako-oikeus oli samaa mieltä, samoin korkein oikeus. Perusteluina mainitaan mm. kalastuspaikkojen verrattain tasainen jakautuminen, aikaisemmat kalastusriidat ja muiden osuuksien jääminen yhteen. (KKO 1940 II 267.) Jaon lopputulos on todettavissa Kangasniemen kunnan tämän tutkimuksen yhteydessä syntyneestä yhteisten vesialueiden taulukosta. Jaossa on jätetty osakkaiden yhteiseksi kolme kiinteistöyksikköä: Äkrynjoki, Vesialue varastoalueeksi sekä Rauhoituspiirit. Toimituksessa on muodostettu kuusi alle 50 hehtaarin suuruisia yhteistä vesialuetta sekä yksi 160 hehtaarin ja 29 osakaskiinteistön kahdeksanpalstainen vesialue. (JAKO-tietojärjestelmä 5.2.2005.)

Ratkaisut osoittavat, millä tasolla rajatapaukset liikkuivat jaon jälkeistä vesialueen pirstoutumista arvosteltaessa 1930- ja 1940-luvun oloissa. Suurehkot jakokunnat ja harvalukuiset osakasmäärät on tuolloin yleensä katsottu sekä asianosaisten että toimitusmiesten puolelta selviksi tapauksiksi (edellytykset toteutuvat) eikä niitä koskevia oikeustapauksia ole yleensä ilmaantunut. (Hyvönen, V. 1976 s. 319.)

3.5.2 Vesialueiden jaot ja JL:n aika 1953–1996

1970-luvun alkupuolella suhtauduttiin vesialueiden jakoihin kaksinaisesti. Suurehkojen tai muuten merkittävien osuuksien omistajat olivat yksittäistapauksissa kiinnittäneet huomiota yhteisten alueiden osuuksien pirstoutumiseen yhä pienempiin osiin. Se oli aiheuttanut holtittomuutta vesialueiden käyttämisessä ja yhdistynyt paikoittain kalastuskuntien kyvyttömyyteen omaisuuden hoitamisessa. Tältä pohjalta on yhä useammin jouduttu harkitsemaan vesialueen jaon vaatimusta. Ammattikalastajat olivat pääsääntöisesti vastustaneet vesialueiden jakojen suorittamista. (Hyvönen, V. 1976 s. 303.)

Saaristoasiain neuvottelukunta oli kiinnittänyt huomiota vesialueiden jakojen yleistymiseen ja lue-
tellut niiden haittavaikutuksia. Kalastuskuntien toimesta voidaan järjestää kalakantojen hoito ja kalastus monipuolisemmin ja tarkoituksenmukaisemmin kuin lukuisten yksityisten omistajien päättäessä vesialueittensa käytöstä ja hoidosta. Ammattimaista kalastusta harjoittavan perusedellytys on riittävän laajojen vesialueiden kalastusoikeuksien haltuun saaminen kohtuullisesta korvauksesta. Kalavesien tuottavuuden säilyminen häiriintymättömänä edellyttää, että kalastus kohdistetaan tasapuolisesti kaikkiin kalalajeihin,

kun taas yksityisten vesialueiden omistajien pyynti kohdistuisi neuvottelukunnan mukaan tavallisesti muutamaa kalalajiin. Vesialueita jaettaessa rajat lisääntyvät ja rajojen noudattaminen tulisi vaikeaksi, mikä monimutkaistaisi osaltaan kalastuksen valvontaa. (Hyvönen, V. 1976 s. 303–304.)

Kuopion kaupungin Pappilan kylän vesialueen jakotoimitus oli jätettävä sikseen haitan aiheuttamisen sekä etuisuuden vähenemisen vuoksi, koska nuottapaikat olisivat jakaantuneet epätasaisesti (KKO 3.10.1973, taltio 1788).

Perniön kunnan Germundsvedjan kylän yhteinen 203 hehtaarin suuruinen vesialue jaettiin kymmenelle osakkaalle (KKO 27.11.1970, taltio 2636) sekä Lokalahden kunnan Hakulan yksinäistalon 496 hehtaaria 25 osakkaalle (KKO 24.9.1969, taltio 2001). Hyvönen toteaa 1970-luvun ratkaisujen osoittavan, etteivät käsitykset olleet olennaisesti AJ:n ajoista muuttuneet. (Hyvönen, V. 1976 s. 310; 2001 s. 281.)

Maanmittaushallitus oli useissa lausunnoissaan KKO:lle maininnut, että kalavesien hoito ja kalastuksen valvonta olisivat tehokkaampia kalastuskunnan puitteissa, minkä vuoksi jakoa ei yleensä pitäisi suositella. Kuitenkin Hakulan yksinäistalon vesialueen jaon johdosta 5.11.1968 antamassaan lausunnossa MMH totesi: ”Päävaikuttimena ko. vesialueen jaolle lienee kuitenkin katsottu olevan, että kalastuskunnan puitteissa ei ole pystytty eikä pystytä järjestämään kalastusta ja kalaveden hoitoa siten, että jokainen osakas saisi kalastuksen tuotosta osuuttaan vesialueeseen vastaavan osan, mutta jos vesialue jaetaan ja mantereella olevat tilat saavat isosta eli 500 hehtaarin vesipalstasta omat alueet, sivulliset voidaan estää kalastamasta niillä”. (Hyvönen, V. 1976 s. 322.)

Hyvönen katsoi yleisen vesialueen pirstoutumisen olevan oikeuskäytännössä jokseenkin ratkaiseva tekijä vesialueen jaon edellytyksiä arvosteltaessa ja muut tekijät on sen rinnalla otettava huomioon täydentävästi (Hyvönen, V. 1976 s. 326).

3.5.3 Vesialueiden jaot ja KML:n aika 1997–

Yhteisen alueen jaosta säädetään vuonna 1997 voimaan tulleen kiinteistönmuodostamislain pykälissä 137–147. Muun yhteisen alueen kuin kosken tai yhteismetsälaissa tarkoitetun yhteismetsän osakkaalla on oikeus saada osuutensa jaolla erotetuksi, jos erottaminen voi tapahtua kenellekään osakkaalle sanottavaa haittaa tuottamatta. Yhteisten vesialueen jaon edellytyksenä on lisäksi, että osuuden erottaminen on tarpeen erityistä käyttöä varten tai että jakamiseen on muutoin painavia syitä. (KML 137 §.) Kiinteistönmuodostamistyöryhmä on kirjannut komiteamietintöönsä vesialueiden hyödyntämisen perustuvan tavallisesti kalastukseen. Kalastuksen järjestämisen ja kalanhoidon kannalta vesialueiden jakaminen pieniin alueisiin on epätarkoituksenmukaista. Työryhmä mainitsi jaon edellytyksiin liittyvinä erityisinä käyttömuotoina kalojen allaskasvattamoalueet, puutavaran varastointialueet ja voimalan lauhdeveden päästöalueet. Painava syy vesialueen erottamiseen voi olla myös silloin, kun osuus on niin suuri, että erotettua aluetta voidaan tarkoituksenmukaisesti hyödyntää kalastuksen kannalta itsenäisenä yksikkönä. (Kiinteistönmuodostamistyöryhmä 1990 s. 142–144.)

Vesialueiden jaoissa erilaiset intressit käyvät usein vastakkain. Suurten ja merkittävien osuuksien omistajat ovat Hyvösen mukaan monesti havainneet, että osuudet pirstoutuvat muilla tahoilla pieniin osiin ja että osakaskunnat ovat usein olleet kykenemättömiä omaisuuden hoitamiseen. Tällöin suurten osuuksien omistajat ovat vaatineet jakoa, mitä pienet osakkaat ja ammattikalastajat ovat säännönmukai-

sesti vastustaneet. Haitattomuusedellytyksen mittana on vanhastaan osuuksien ja tilusten pirstoutuminen jaon tuloksena. Tehokas kalastuksen hoito ja sen tarkoituksenmukainen järjestely kalastuslain mukaan edellyttää mielellään laajahkoja yhtenäisiä vesialueita, kun taas vesialueiden pirstoutuminen hyvin pieniin osiin tuottaa joskus hoidon kannalta vaikeuksia. Vesialueen monimuotoisuus voi olla esteenä jaolle, koska eri osakkaille pitäisi antaa sekä parempaa että huonompaa vesialuetta ja tämä saattaisi merkitä vielä suurempaa pirstoutumista kuin yhtenäisen vesialueen jakaminen. (Hyvönen, V. 2001 s. 279–281.) Taulukossa 3/1 on myös kolme kiinteistönmuodostamislain voimassa olon aikaista vesialueen jakoa koskevaa tapausta, joista kaksi on korkeimman oikeuden jaolle kielteistä tuomiota vuodelta 2001 ja yksi samana vuonna rekisteröity vesialueen jako.

3.5.4 Vesialueiden jaon edellytykset ja osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala

Taulukkoon 3/1 on koottu vesialueiden jakotoimituksissa ja muutamissa oikeustapauksissa mainittujen osakaskuntien pinta-ala- ja osakaskiinteistötiedot sekä laskettu osakaskunnan osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala. Viimeisessä sarakkeessa on tapaukseen liittyvän tuomion tai toimituksen ratkaisu. Tilastossa ovat myös korkeimman oikeuden viimeisimmät tuomiot sekä menetelmän testausmielessä Kerimäen kunnassa tekemäni vesialueen jako, jossa osakkaalle erotettiin kalojen ja rapujen poikaskasvattamon vedenottoa ja alaiden rakentamista varten oma vesialueensa (Arkistotunnus 246:2001:27). Tapaukset on ryhmitelty osakaskiinteistökohtaisen pinta-alan mukaan kasvavaan järjestykseen, jolloin on mahdollista arvioida, voisiko laskettu luku kuvata osaltaan vesialueen omistuksen pirstoutuneisuutta.

Tutkimuksessa määritelty osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala käyttäytyy eri aikoina annetuissa ratkaisuissa hämmästyttävän johdonmukaisesti, vaikka vesialueiden omistusolot eri puolilla maata sekä sisävesi- että merialueilla poikkeavat aikaisemmin todetusti paljon toisistaan. Taulukon perusteella luku näyttää kuvaavan osaltaan myös yhteisen vesialueen omistuksen pirstoutuneisuutta. Vesialueen jakamisen mahdollistava osakaskuntokohtainen raja on osakaskiinteistöä kohti neljän ja viiden vesihehtaarin välillä.

Taulukossa esiintyvät korkeimman oikeuden tuomiot Joutsenon kunnan Karsturannan Pappila 10:ssä, Pohjan kunnan Grabbskogissa ja Pyhtään kunnan Tuuskassa poikkeavat selvästi muiden ratkaisujen yhtenäisestä linjasta sekä alas- että ylöspäin, joten niitä on selostettu seuraavassa tarkemmin.

Joutsenon kunnan Karsturannan kylän Pappila 10:n yhteinen vesialue (21 osakaskiinteistöä) käsitti Saimaassa Myllyniemen ympärillä olevan vain noin 14 hehtaarin vesialueen. Hakijana oli Joutsenon seurakunta, jonka osuudet yhdessä Joutsenon kunnan osuuksien kanssa erotettiin omaksi vesialueeksi. Maa-oikeus oli katsonut, että vesialueiden yleiskäytöstä johtuvaa haittaa jako-osakkaiden omistamien rantojen ja vesialueiden käytölle ei voitu ottaa huomioon jakolain 25.1 §:ssä mainittua haittaa ja etuuden vähenemistä arvioitaessa. Korkein oikeus ei muuttanut maa-oikeuden ratkaisua, jolla asia palautettiin toimitusmiehille toimituksen suorittamista varten. (KKO 1979 t. 2755; Hyvönen, V. 1982 s. 365–366.)

Pohjan kunnan Grabbskogin vesialueen (44 ha) jaosta annettu tuomio vuodelta 1988 sisälsi aikaisemmin esittämättömän ratkaisumahdollisuuden. Korkein oikeus palautti toimituksen toimitusmiehille, koska edellytyksiä harkittaessa ei ollut tutkittu, olisiko mahdollista suorittaa sellainen jako, jossa vain toimitusta hakeneen osuus vesialueesta kokonaan tai osittain erotettaisiin. Grabbskogin osakaskunnalla (28 osakaskiinteistöä) on samanlaisia järviä, joista

Taulukko 3/1. Vesialueiden jakojen tietoja ja oikeustapauksia 1938–2001

Kiinteistötunnus tai paikkakunta	Kunnan ja/tai alueen nimi	Osakas-kiinteistöjä	Pinta-ala, ha	Vesi-ha/ osakaskiint.	Oikeustapaus tai arkistotunnus	Ratkaisu
173-412-876-6+7	Joutseno, Pappila 10	21	14	0,67	KKO 1979 t. 2755	Jaetaan
504-405-876-1	Myrskylä, Myrskylä	497	367	0,74	KKO 1938 II 580	Ei jaeta
606-419-876-3	Pohja, Grabbskog ym.	28	44	1,57	KKO:1988:58	Jaetaan
163-412-876-3	Jaala, Herransaari	442	739	1,67	KKO 1981 t. 3471	Ei jaeta
835-597-876-1	Ekenäs, Västankärr	21	41	1,95	KKO:2001:82	Ei jaeta
257-876-19-1	Kirkkonummi, Hvitträsk	134	279	2,08	KKO 1932 II 429	Ei jaeta
Kuopio	Pappila	127	277	2,18	KKO 1973 t. 1788	Ei jaeta
111-411-876-1	Heinola, Salmijärvi ym.	449	986	2,20	KKO 1981 t. 1492	Ei jaeta
886-876-1-2	Ulvila, Joutsijärvi	255	930	3,65	KKO 1975 t. 1908	Ei jaeta
243-467-876-1	Kemiö, Smedaböle	36	139	3,86	KKO:2001:83	Ei jaeta
49-403-876-7 ym.	Espoo, Bodom	38	160	4,21	KKO:1994:106	Jaetaan
Lammi	Mommila-Hietoinen	70	300	4,29	KKO 1979 t. 1221	Ei jaeta
213-876-10-0 ym.	Kangasniemi, Äkryntaipale	79	386	4,89	KKO 1940 II 267	Jaetaan
246-434-876-3	Kerimäki, Pohjahonkala	69	393	5,70	246:2001:27	Jaetaan
624-413-876-1	Pyhtää, Tuuska	146	1 925	13,18	KKO 1978 t. 1965	Ei jaeta
417-404-876-1	Lemland, Flaka	131	2 425	18,51	KKO:1995 t. 2909	Jaetaan*
Lokalahti	Hakula	25	497	19,88	KKO 1969 t. 2001	Jaetaan
Perniö	Germundsvedja	10	203	20,30	KKO 1970 t. 2636	Jaetaan
753-415-876-1	Sipoo, Krämarö	77	1 809	23,49	Turun MO 27.8.1974	Jaetaan
Lokalahti	Varanpää	78	2 000	25,64	KKO 1975 t. 1943	Jaetaan
(613-450-876-4)	Borgå lkm, Onas	74	2 660	35,95	KKO:1989 t. 46	Jaetaan
Yhteensä		28 07	16 574	5,90		

*Jako kesken

Lähteet: JAKO-tietojärjestelmä, Karttapaiikka, Finlex

osa voisi toiminnallisesti ja omistuksellisesti jaon kautta tulla kuulumaan yksinomaan järven ympärillä olevalle hakijakiinteistölle. Toimitusmiehet katsoivat jatkokäsittelyssä jaolle olevan edellytyksiä, ja hakijakiinteistö sai mm. kokonaan tilustensa sisäpuolella olevan noin neljän hehtaarin Lillträsketin järven omaksi vesialueekseen. (KKO:1988:58; Hyvönen, V. 1998 s. 352; Arkistotunnus Pohja 18:34-.)

Pyhtään kunnan Munapirtin kylän talon 1 (Tuuskan yksinäistalo) yhteisen vesialueen (1 925 ha, 146 osakaskiinteistöä) jako oli aloitettu 6.4.1956 ja sitä jatkettiin 4.2.1974, jolloin toimitusmiehet jättivät toimituksen sikseen, koska jako tuottaisi haittaa muille osakkaille ja alueella harjoitettava ammattikalastus huomioon ottaen vesialueen etuisuus vähenisi huomattavasti. Hakijat olivat vaatineet toimitusmiesten päätöksen kumoamista, koska jako oli päätetty suorittaa alkukokouksessa, vaikka silloin ei pidetty pöytäkirjaa. Maa-oikeus ei muuttanut toimitusmiesten päätöstä, koska vuonna 1956 tehdyistä muistiinpanoista ei käynyt selville, että jaon edellytyksistä tai laajuudesta olisi tehty päätös. Korkein oikeus ei muuttanut maa-oikeuden ratkaisua. (KKO 1979 t. 1965; Hyvönen, V. 1982 s. 365.)

Vesialueen jaon edellytyksiä ja edellytyksiin liittyviä oikeustapauksia on tarkasteltu tässä yhteydessä yksityiskohtaisesti. Vaikka jakaminen on ristiriidassa yhdistämispyrkimysten kanssa, jakoihin johtaneista oloista ja päätösten perusteluista voi löytyä samantyyppisiä tai vastakkaisia tekijöitä kuin yhdistämisissä. Suurten osakkaiden suhtautuminen yhdistämisiin voi muuttua suopeammaksi pienten lampien vesialueiden järjestelyjen, vaihtojen tai ”osittaisten” jakojen avulla. Pohjan vesialueen jaon mukaisesti on menetelty myös muutamissa vesitilusjärjestelytoimituksissa, joissa kiinteistöjen osuuksia on siirretty kiinteistön

sisällä sijaitseviin järviin tai jätetty tietty pienehkö osakkaalle tärkeä alue yhdistämisen ulkopuolelle ja näin saatu vesialueen omistustilanne kiinteistön käytön, toiminnan ja omistajien kannalta tyydyttävään ratkaisuun (KKO:1988:58; Arkistotunnukset 740:2004:108 ja MMLm/6059/33/2005).

Neljän–viiden hehtaarin osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala on vesialueiden jakojen edellytyksiä selvitetessä osoittautunut rajaksi, jota korkeammilla hehtaariarvoilla jakoedellytyksiä on katsottu oikeustapauksissa olevan. Tässä tutkimuksessa selvitetään, löytyykö toteutuneiden yhdistämisten ja yhdistämisistä kieltäytyneiden osakaskuntien välille sellaista osakaskunkohtaista vesihehtaariarvoa, jota pienemmät osakaskunnat ovat halunneet laajemman yhteisen vesialueen muodostamista ja jota suuremmat osakaskunnat ovat yhdistämisistä kieltäytyneet, ja miten raja-arvo suhtautuu vesialueiden jaon taulukon 3/1 oikeustapauksiin.

3.6 Yhdistämiseen vaikuttavat tekijät

Yhdistämiseen vaikuttavat tekijät olen muodostanut edellä luvuissa 2 ja 3 selostettujen, yhteiskäyttöä käsittelevien kansainvälisten ja kotimaisten tutkimusten, oikeustapausten, toimitusinsinöörinä saamieni kokemusten sekä toimitusasiakirjojen pohjalta. Asianomaiset ovat vesitilusjärjestely- tai yhdistämistoimituskokouksissa käyttämässään puheenvuoroissa tai muissa asiaan liittyvissä yhteyksissä esittäneet perusteluja, joiden takia vesialueet olisi yhdistettävä. Samoin on lueteltu syitä, miksi yhdistämistä vastustetaan. Tekijöitä on tarkasteltu maanmittaustoimistoittain, yhdistämistapauksittain tai osakaskunnittain, ja niiden esiintymismäärä antaa tiedon tekijän merkittävydestä ja tärkeydestä.

Tutkimukseen olen valinnut yhdeksän tekijää, joiden katson vaikuttavan yhdistämiseratkaisuihin. Ne voidaan jakaa kahteen ryhmään:

- osakaskohtaisiin ja
- osakaskunkohtaisiin tekijöihin.

Tekijät on tässä yhteydessä esitetty tiivistetysti ja luettelomaisesti. Taloudellinen hyöty ja yhdistämisestä koituvat säästöt on kirjattu sekä osakas- että osakaskunkohtaiseen ryhmään. Luvussa 5 tekijöitä on käsitelty yksityiskohtaisemmin yhdessä tutkimustulosten kanssa. Lähtöaineistona ovat olleet koko maan yhdistämistapaukset ja niissä mukana olleet osakaskunnat. Osakkaiden suhtautumista ja osakarakenteen vaikutusta yhdistämiin on tutkittu muutamien Savonlinnan, sen ympäristökuntien ja Savitaipaleen yhdistämistapausten avulla. Niistä osakaskunnista olen kerännyt osakkaiden asuinpaikkaan ja osuuksien suuruuteen liittyvät tiedot.

3.6.1 Osakaskohtaiset, vesialueiden yhdistämiseen vaikuttavat tekijät

1. Osakaskiinteistökohtainen pinta-ala

Osakaskiinteistökohtaista vesipinta-alaa ja sen käyttäytymistä vesialueiden jaoissa on kuvattu jaksossa 3.5, kun on käsitelty vesialueiden pirstoutuneisuutta. Luku lasketaan suoraan kiinteistörekisterin tiedoista, ja se kertoo keskiarvona osakaskunnasta sen, millainen merkitys vesialueella on osakaskiinteistöilleen. Lukua voidaan verrata myös kiinteistön oman, yksityisen vesialueen pinta-alaan ja tässä tutkimuksessa muutamien esimerkein siihen, miten kiinteistöjen vesialueiden omistajat ovat suhtautuneet yhdistämistykseen. Luku esiintyy aikaisemmin jaksossa 2.5.5 kuvatussa Pihlajaveden kalastushallintoa käsittelevässä RKTL:n tutkimuksessa (taulukko 2/9).

Taulukossa 2/2 lasketun keskiarvon avulla on mahdollisuus verrata eri maakuntien välisiä eroja, ja taulukossa 2/17 laskettu keskiarvo auttaa vertaamaan Etelä-Savon kuntien oloja keskenään.

2. Yhdistettävissä osakaskunnissa on samoja osakaskiinteistöjä

Kun osakaskunnilla on sama tai lähes sama osakasluettelo, yhdistämisistä on mahdollista saada selkeitä, edellä selostetuista tutkimuksista johdettuja osakkaan käyttäytymiseen vaikuttavia hyötyjä. Vierekkäin olevien vesialueiden osakaskunnissa voi olla myös useita samoja kiinteistöjen omistajia (=osakkaita). Hyödyt ovat sekä osakaskunta- että osakastasolla kustannusten säästöjä, joiden suuruuteen vaikuttaa mm. vallitseva korkokanta ja kokouksiin tai hallintoon käytettäviä aikasäästöjä.

3. Taloudellinen hyöty ja yhdistämisessä muodostuvat säästöt

Yhdistämisellä saavutettava hyöty voi olla yleistä tai osakaskuntaan ja osakaskiinteistöihin kohdistuvia rahamääräisiä säästöjä. Taloudellisiin tekijöihin vaikuttaa vallitseva korkokanta. Velkuan kalastusalueella eivät vesialueiden omistajat eivätkä osakkaat pitäneet vesialueesta saatavaa taloudellista tuottoa merkittävänä. Vesialue osoittautui kuitenkin tärkeäksi myös niille osakkaille, jotka eivät kalastaneet. Nauvon kalastusalueelta ilmoitti neljä osakaskuntaa jakavansa lupa- ym. tuottoja osakkailleen pääsääntöisesti ja kaksi satunnaisesti. Haastattelututkimusten tulokset osoittavat Velkuan tapauksessa, ettei vesialueiden yhdistämisten tuottamalla säästöillä ole osakkaalle merkitystä. Kannanotot vesialueiden yhdistämisiin osoittivat samaa. Ne olivat sekä Velkualla että Nauvossa kielteisiä.

4. Osakkaiden suhtautuminen yhdistämisiin (kannatus ja vireille tulo), osakasrakenne (vain kielteisen päätöksen yhdistämiseen tehneiden osakaskuntien aineisto)

Osakaskunnan kokouksissa äänestetään harvoin. Yhteisöomistajien kuten kuntien, seurakuntien, metsähallituksen ja metsäyhtiöiden edustajien kannanottoja kuunnellaan. Yhteisöomistajilla voi olla myös suuria osuuksia yhdistettävistä vesialueista.

Pienen osakaskunnan suuren osakkaan vallan menetys sen liittyessä laajempaan kokonaisuuteen voi olla yksi yhdistämishanketta estävistä tekijöistä. Samantyyppiselle osakaskunnalle on voinut päätöksentekoon syntyä myös sisäisiä normeja, joiden mukaan suuren osakkaan kanta on ratkaiseva yhdistämispäätöstä tehtäessä. Yhdistämällä syntyneen suuremman osakaskunnan pienehköinä osakkaina kannanotot eivät ehkä tulisi kuulluiksi tai niitä vähäteltäisiin.

3.6.2 Osakaskuntakohtaiset vesialueiden yhdistämiseen vaikuttavat tekijät

1. Yhteisen vesialueen kokonaispinta-ala

Mitä suurempi on yhdistettävän yhteisen vesialueen pinta-ala, sitä enemmän alue tuo mukanaan muodostettavaan osakaskuntaan suuruusrationalisoinnin tuntua. Pinta-alaltaan yli keskikoon olevien osakaskuntien yhdistämistähto on tärkeä, sillä näillä osakaskunnilla olisi edellytyksiä toimia itsenäisinäkin. Toisaalta niillä on myös taloudellisia mahdollisuuksia hoitaa yhdistämisestä aiheutuvat välittömät kulut. Kun alueella on erikoisarvoa kuten koskivoimaa tai koskikalastusta, yksikkö näyttää jäävän yhdistämisen ulkopuolelle.

2. Osakaskuntien yhteistoiminta ennen yhdistämistä

Yhteisten vesialueiden osakaskuntien aikaisemmalla yhteistoiminnalla on pyritty poistamaan pienten ja pirstoutuneiden vesialueiden aiheuttamia ongelmia. Yhteistoimintaa on ollut mm. kalavesien vuokrauksessa, kalastushoitoyhtymissä, yhteislupa-alueilla, kalojen yhteisistutuksissa, hoitokalastusten järjestämisissä ja järvien kunnostustoimissa. Aikaisempi yhteistoiminta on auttanut osakkaita tutustumaan toisiinsa ja poistanut ennakkoluuloja sekä Ostromin mainitsemaa luottamuspulaa toisiin sopimuskumppanina.

Kauan jatkunut yhteistoiminta on antanut myös osakkaalle mahdollisuuden tutustua toisten osakaskuntien sääntöihin ja sisäisiin normeihin. Yhteisistutusten avulla on ollut mahdollista saada selville, onko osakaskunnilla samanlainen tapa toimia ja suhtautua uusiin asioihin. Jos vaikutelma on myönteinen, yhdistämisspäätökset syntyvät nopeasti ja pitemmittä pohdiskeluita.

3. Osakaskuntien järjestäytyminen

Järjestäytyneellä osakaskunnalla on hallinto kunnossa valmistella yhdistämistä ja tehdä asiasta itsenäisesti päätös. Järjestäytyneen osakaskunnan on myös helppo toimia yhdistämisaloitteen tekijänä. Pitkään toimineissa osakaskunnissa sisäiset normit voivat olla niin vahvoja ja vakiintuneita, ettei yhdistämisen mukanaan tuoma muutos saa riittävästi kannatusta. Säännöissä ja yhteisalueissa on määritelty osakkaiden vähimmäismäärä, joka tarvitaan yhdistämisen toteuttamiseen.

Järjestäytymättömän osakaskunnan suhtautumista yhdistämishankkeeseen on etukäteen vaikea saada selville. Silloin nousevat esiin osakkaiden joukossa olevat johtohahmot ja suurimmat osakkaat. Vahvat yksilöt saattavat Ostromin mukaan nykytilanteesta hyötyvinä osakkaina estää vähemmän vaikutusvaltaisten pienosakkaiden yritykset liittää alue laajempaan vesialueyksikköön (Ostrom, E. 1990 s. 21). Sopimusta yhdistämisestä ei synny. Näissä tilanteissa tulisi harkittavaksi myös yhdistämissäännösten muuttaminen kokonaisetua paremmin huomioivaksi. Ongelmaa kuvataan tarkemmin Joroisten Kaitaisten yhdistämisen yhteydessä jaksossa 4.7.2.

4. Yhdistettävien osakaskuntien vesialuepalstat vierekkäin samassa järvessä tai tilussekaannuksessa

Vesialueita yhdistettäessä tavoitteena on muodostaa aikaisempaa selkeämpiä, mieluummin vesistö- tai järvikohtaisia kokonaisuuksia. Jos osakaskunta kattaa kokonaisen järven, mahdollisuudet kalaistutusten tuoton ja niihin liittyvien investointien hyödyntämiseen ovat paremmat eikä vesialueen rajoista ole epäselvyyttä. Yhdistämisesityksissä palstat ovat lähes aina olleet samassa vesistössä rajakkain, ristikkäin tai sisäkkäin, jolloin yhdistämisen yhtenäistävä vaikutus on helposti todettavissa.

5. Taloudellinen hyöty ja yhdistämisessä muodostuvat säästöt

Vesialueiden yhdistämisellä saavutettava hyöty voidaan jakaa yleisiin sekä osakaskohtaisiin hyötyihin. Yleinen hyötyedellytys on teknis-taloudellinen tarkoituksenmukaisuus. (Hyvönen, V. 2001 s. 348.) Mm. uusjakojen toteuttamisen yleisenä edellytyksenä on yleensä aina, että uusjaosta saatava hyöty on siitä aiheutuvia haittoja ja kustannuksia suurempi (Hyvönen, V. 1998 s. 351). Yleisinä hyötyinä voidaan yhdistämismenetelyssä pitää hallinnollisen selkeyden lisääntymistä, yksiköiden lukumäärän pienenemistä eri rekistereissä, kalastamisen, kalastuksen valvonnan ja lupamenettelyn helpottumista rajojen vähentyessä ja vesien kunnostukseen ja hoitoon sekä virkistyskäyttöön liittyvien hankkeiden käynnistämisen yksinkertaistumista.

Osakaskunnat ovat valmiimpia hyväksymään yhdistämisen, jos kustannuksia ei tule ja hankkeesta on osoitettavissa joko lisää tuloja tai selviä säästöjä. Säästöjä syntyy yhdistämisen jälkeen mm. uusien sääntöjen vahvistuttamisessa sekä hallintokuluissa. Osakaskunnan pinta-alan kasvaessa tulot lisääntyvät. Taloudellisiin tekijöihin vaikuttaa vallitseva korkokanta.

4 YHDISTÄMISMENETTELY JA YHDISTÄMISTAPAUKSIA

Tässä luvussa on selostettu kiinteistönmuodostamislain mukainen yhteisten alueiden yhdistämisen toimitusmenettely. Kuvaus on kolmivaiheinen. Se alkaa osakaskunnissa tapahtuvalla yhdistämishankkeen käynnistämishetkellä, jatkuu kiinteistötoimituksen kuvauksella ja päättyy uuden osakaskunnan järjestäytymisvaihtoehtojen sekä toiminnan käynnistämisen tarkasteluun. Neljän yhdistämisen etenemistä ja vaihteita on selostettu esimerkkitapauksina. Esitysjärjestyksessä on edetty pienimmästä ja yksinkertaisimmasta monivaiheisempiin. Yhdistämistapaukset on kuvattu muodostumistaulukoiden, karttojen sekä toimitusasiakirjalainausten avulla. Lainauksissa on selostettu toimituskokousten tilanteita ja kokouksissa esitettyjä puheenvuoroja sekä perusteluita yhdistämishankkeille tai niistä kieltäytymisille. Luvussa sivutaan myös yhteisten vesialueiden yhdistämiseen vaikuttavia tekijöitä.

Luvusta on rajattu pois yksityiskohtaiset muutoksenhakuun liittyvät oikeusprosessin kuvaukset.

Omina asiakohtinaan on kuvattu kiinteistön oman vesialueen liittäminen osuutta vastaan yhteiseen alueeseen sekä osakaskunnan omistukseensa saaman alueen liittäminen yhteiseen alueeseen.

4.1 Taustaa

Maa- ja metsätalousministeriö asetti vuonna 1994 työryhmän selvittämään mahdollisuuksia, joilla voitaisiin edistää nykyistä yhtenäisempien vesialueiden käyttöyksiköiden muodostumista heikentämättä kuitenkaan vesialueiden omistajien oikeussuojaa. Kalavesityöryhmä katsoi sen olevan mahdollista omistajien keskinäisen sopimuksen perusteella. Sopimus voisi koskea jaettujen vesialueiden yhdistämistä yhteiseksi vesialueeksi tai myös yhteisten vesialueiden yhdistämistä. Työryhmä esitti yhteisalueelakia tarkistettavaksi siten, että siihen otettaisiin maininta edellä tarkoitettusta sopimuksesta ja kiinteistönmuodostamislakiin lisättäisiin säännökset vesialueiden yhdistämisessä noudatettavasta maanmittausteknisestä menettelystä. (Kalavesityöryhmä 1995 s. I.)

Vuonna 1997 maa- ja metsätalousministeriö asetti uuden työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää yhteisalueelain (758/89) soveltamisessa havaittuja epäkohtia ja tehdä ehdotus niiden poistamiseksi. Lisäksi työryhmän tuli tarpeen mukaan selvittää yhteisalueelain suhdetta muuhun lainsäädäntöön. Yhteisalueelainsäädäntötyöryhmä esitti aikaisemman kalavesityöryhmän mukaisesti kiinteistönmuodostamislakiin otettavaksi säännökset yhteisten alueiden yhdistämisestä. Yhteisten alueiden yhdistämistä koskevan osakaskunnan kokouksen päätöksen työryhmä ehdotti tehtäväksi määräenemmistöllä. (Yhteisalueelainsäädäntötyöryhmä 1998 s. I, II.)

Uuden yhteisen alueen muodostaminen yhteisiä alueita yhdistämällä tuli mahdolliseksi kiinteistönmuodostamislakiin vuoden 2001 alussa tehdyllä muutoksella. Sellaiset yhteiset alueet, joiden osakaskunnat ovat sopineet niille kuuluvien yhteisten alueiden yhdistämisestä, liitetään yhteen muodostamalla niistä uusi yhteinen alue (KML 133.3 §). Muodostettavan yhteisen alueen tuli olla 1.7.2004 asti pääosin samaa laatua, joko maa-alueella tai vesialueella (KML 134.1 §). Hallituksen myöhemmässä, vuoden 2003 esityksessä kiinteistönmuodostamislain muuttamisesta ehdotettiin laatuun liittyvän rajoituksen poistamista. Yleisperusteluissa todettiin vaatimuksen tarpeettomasti rajoittavan yhteisten alueiden yhdistämistä niissäkin tapauksissa, joissa yhdistäminen olisi järkevää. Yhdistämisen edellytyksenä tulisi olla kuitenkin, että yhdistämällä muodostuva uusi yhteinen alue olisi tarkoituksenmukainen alueen käytön ja kiinteistöjärjestelmän kannalta. (HE 175/2003 vp s.8.) Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että tietyissä tapauksissa, kuten venevalkama-alueen ja vesialueen tai vesijätön ja siihen rajoittuvan vesialueen yhdis-

täminen yhdeksi yhteiseksi alueeksi edistää molempien alueiden käyttöä ja hoitoa, vaikka kyse onkin erilaatuisten alueiden yhdistämisestä. Muodostettavan yhteisen alueen tulee olla tarkoituksenmukainen alueen käytön järjestämisen ja hoidon kannalta, eikä liittäminen saa aiheuttaa epätarkoituksenmukaista kiinteistöjaotusta tai vaarantaa kiinteistöjärjestelmän selkeyttä. Perusteluissa pidetään yhteisten alueiden yhdistämistä epätarkoituksenmukaisena, jos yhdistetään kaukana toisistaan olevat alueet, joilla ei ole keskinäistä yhteyttä esimerkiksi niiden käytön tai osakaskiinteistöjen perusteella. (HE 175/2003 vp s.10, 17; KML:n muutos 455/2004.)

4.2 Yhteisten alueiden yhdistämismenettelyn yleisrakenne ja aikataulu

Yhteisten alueiden yhdistäminen (yhteisen alueen muodostaminen, KML 133.3 §) on toimituksena uusi. Nykyisessä yhdistämismenettelyssä sovelletaan vuorotellen sekä yhteisalue lakia että kiinteistönmuodostamislakia muutoksenhakuineen, mikä tekee hankkeesta monivaiheisen ja mutkikkaan. Vesialueiden omistusrakenteen muutokset koskevat myös monia tahoja; vesialueiden omistajia, yhteisten vesialueiden osakaskuntia ja osakkaita, kalastusalueita, TE-keskusten kalatalousyksiköitä sekä neuvontajärjestön kalatalousneuvoja, ammattikalastajia, vuokramiehiä sekä ympäristöhallintoa. Asian selkeyttämiseksi olen laatinut kaavion 4/1 mukaisen toimintakaavion, jossa on esitetty yhdistämishankkeen kulku, sen käynnistyminen ja eteneminen eri vaiheineen ja keskeisine toimijatahoineen.

Yhteisten alueiden yhdistäminen on selostettu tutkimuksen nimestä ja tutkimusalasta johtuen kiinteistönmuodostamislain mukaisena toimitusmenettelynä. Kuvauksen jakaminen kolmeen vaiheeseen perustuu

- hankkeen ajalliseen etenemiseen,
- noudatettavaan lainsäädäntöön ja
- eri henkilöiden tai organisaatioiden toimintavastuuseen.

Ensimmäiseen vaiheeseen sisältyvät osakkaan tai osakaskunnan toimet neuvottelujen käynnistämisestä osakaskunnan yhdistämispäätökseen ja toimitushakemuksen lähettämiseen tai jättämiseen. Menettelyn säädösperusteet löytyvät yhteisalue laista. Toisena vaiheena on nykyinen, vuodesta 2001 noudatettu kiinteistötoimitus ja siitä saatujen kokemusten kuvaus sekä analysointi. Tämän vaiheen valmistelu- ja toimintavastuu on kiinteistönmuodostamislain perusteella maanmittaustoimistolla, toimitusinsinöörillä ja toimitusmiehillä. Kolmas vaihe käsittelee uuden yhdistämällä muodostetun osakaskunnan järjestäytymisvaihtoehtoja, järjestäytymismenettelyä sekä toiminnan käynnistymisen tarkastelua. Menettelyn säädösperusteet ovat yhteisalue laissa.

Kaavion 4/1 oikeuskäsittelyt viittaavat muutoksenhakumahdollisuuksiin. Niistä on säädetty useissa eri laeissa. Osakaskuntien kokouksissa tehdyistä päätöksistä on muutoksenhausta ja oikeudenkäynnistä säännökset yhteisalue laissa. Yhdistämistoimituksen muutoksenhausta on säädetty kiinteistönmuodostamislain 19. luvussa. Osakaskunnan sääntöjen vahvistamiseen liittyvät erimielisyydet käsitellään maaseutuelinkeinojen valituslautakunnassa (Laki maaseutuelinkeinojen valituslautakunnasta 1203/1992).

Kalatalouskeskus, joka on mainittu kaaviossa 4/1 eräänä toimijoista, on Kalatalouden Keskusliiton alueellinen jäsenjärjestö ja usein osa vastaavaa maakunnallista neuvontajärjestöä, ProAgria-maaseutukeskusta. Kalatalouden Keskusliittoon kuuluu 21 kalatalouskeskusta ja kalastajaliittoa. Kalatalouskeskuksissa on jäseninä 3 000 osakaskuntaa, 200 kalastusaluetta, 150 kalastajaseuraa ja 150 muuta yhteisöä. Kalatalouskeskukset on otettu mukaan tärkeänä vesialueiden käyttöön ja kalastushallintoon vaikuttavana tahona. Kalatalouskeskusten toimihenkilöt hoitavat lähes puolet kalastusalueiden isännöinneistä. (Kalatalouden

Keskusliitto 2005, verkkodokumentti.)

Yhdistämishankkeen aikataulu ja eteneminen kytketään osakaskuntien kalenterivuoden toimintaan taloudellisista syistä, sillä ylimääräisten kokousten tiedottamiset ja pitämiset lisäävät osakaskuntien kustannuksia. Useimmat osakaskunnat pitävät helmi-huhtikuussa sääntöjensä mukaisen varsinaisen kokouksen, jossa yhdistymissuunnitelmat esitellään osakkaille. Keskusteluun ja mielipiteiden muodostamiseen on mahdollista ja käytännöllistä varata aikaa tarvittaessa koko vuosi. Kesän aikana on myös tilaisuus tiedottaa asiasta tarkemmin paikkakunnalla liikkuville loma-asunnon omistaville osakkaille. Osakaskunnat päättävät yhdistämissopimuksen hyväksymisestä seuraavassa varsinaisessa kokouksessa kevättalvella. Toimituksen hakeminen tapahtuu loppukevästä tai alkukesästä, kun osakaskunnan kokouksen päätöksistä on kulunut 60 päivän moittimisaika. Toimitus valmistellaan, tiedotetaan ja tehdään elo-lokakuussa. Kokouksessa muodostettu osakaskunta järjestäytyy. Toimitus rekisteröidään viimeistään joulukuun alussa. Uusi osakaskunta aloittaa sääntöjen mukaisen toiminta- ja tilivuotensa seuraavan kalenterivuoden alusta, ja yhdistettyjen osakaskuntien tilit käsitellään seuraavan varsinaisen osakaskunnan kokouksen yhteydessä helmi-huhtikuussa. Yhdistämistoimituksen teoreettinen kesto aika olisi maanmittaustoimistossa kuusi–kahdeksan kuukautta.

4.3 Yhdistämishankkeen käynnistyminen (Vaihe I)

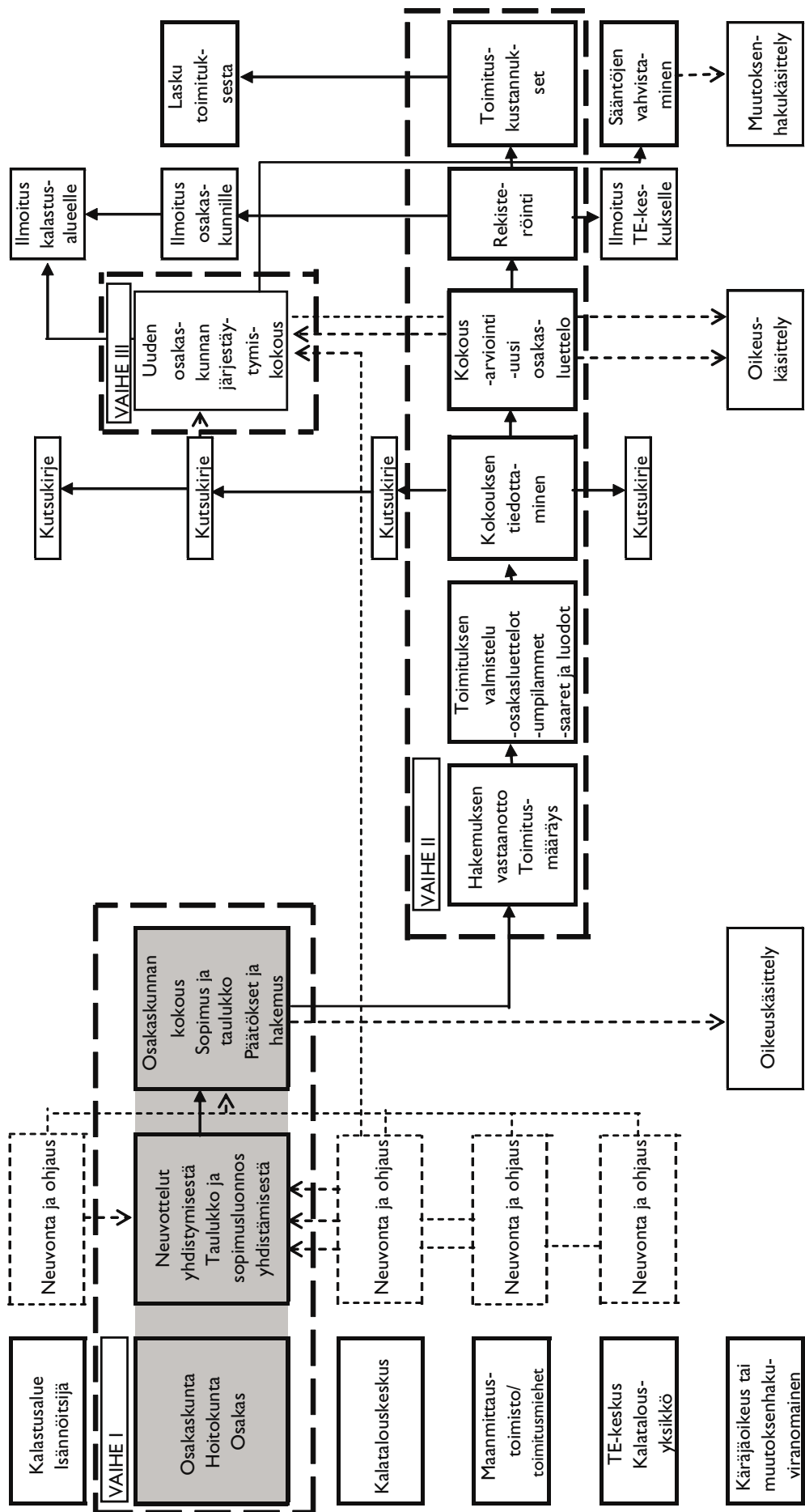
Yhteisten vesialueiden yhdistämismenettelyä kuvaavaan kaavioon 4/1 on kaaviossa 4/2 tummennettu tässä jaksossa selostetut yhdistämishankkeen käynnistymiseen liittyvät toimijat ja asianosaiset sekä hankkeen eteneminen neuvottelujen käynnistämisestä toimitushakemuksen tekemiseen.

4.3.1 Neuvottelut yhdistymisestä

Yhteisten alueiden yhdistäminen perustuu osakaskuntien tekemään sopimukseen (KML 133 §). Koska yhdistämisasiä on uusi, laajavaikutuksinen ja yhdistämismenettely monesti osakkaille tuntematon, tarvitaan monipuolista viestintää, ennen kuin sopimukseen on päästy. Usein kohdataan vahvoja asenteita, joiden muuttamiseen tähtäävää viestintää on tehtävä pitkän aikavälin kuluessa (ks. jakso 4.2). Mitä suurempi on arvomuutos, sitä pitemmän ajan se vaatii. (Högström, A. 2002 s. 48.) Tilannetta voidaan verrata viestintään ja vuorovaikutukseen vesistöjen käytössä ja hoidossa, mitä asiaa käsitellään laajemmin Suomen ympäristökeskuksen julkaisuissa (mm. Rotko, P. et al. 2004a s. 7). Kielellisesti kunnostuksiin suhtautuvat kohderyhmät ovat viestinnän kannalta haastavia. Epäilevien mielestä kunnostushankkeiden kustannukset ovat usein liian suuria ja hyödyt liian pieniä tai epävarmoja. (Rotko, P. et al. 2004b s. 8.)

Vuodesta 2004 lähtien olen pitänyt vesitilusjärjestelytoimituksia ja siihen liittyviä yhdistämismahdollisuuksia esittelevän kunta- tai kalastusaluekohtaisen tiedotustilaisuuden osakaskuntien puheenjohtajille. Tilaisuuteen ovat osallistuneet myös TE-keskuksen kalatalousyksikön edustaja, kalatalouskeskuksen edustaja, kalastusalueen hallituksen puheenjohtaja ja isännöitsijä sekä tiedotusvälineiden edustajat. Menettelyssä viesti yhdistämisistä kulkee lähettäjältä vastaanottajalle vaikuttajajaksiloiden välityksellä (mm. Rotko, P. et al. 2004b s. 16). Kalastusalueiden kokouksissa yhdistämismahdollisuuksien kertominen on myös lisännyt yleistä tietoutta asiasta. Yhdistämisvaihtoehtojen pohtiminen liittyy mielestäni luontevasti kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien päivittämiseen.

Osakkaat tai osakaskuntien edustajat ovat kokeneet ongelmalliseksi kutsun esittämisen ensimmäiseen neuvotteluun. Tätä ”puhemiehen” tehtävää on tarjottu joitakin kertoja myös maanmittausinsinööreille. Vesitilusjärjestelyihin liittyvissä tapauksissa olen ollut valmis asiaa selvittämään ja lähettänyt joitakin

Kaavio 4/2. Yhdistymishankkeen käynnistyminen

alkukokouksen kutsukirjeitä järjestäytymättömien osakaskuntien osakkaille. Näistä tapauksista on kertynyt myöskin yhdistämisten tutkimusaineistoa. Sopimuksiin perustuvissa yhdistämisissä olen edellyttänyt yhteydenottoa suurimpiin osakkaisiin ennen kirjeiden lähettämistä. Punkaharjulla pidetyssä vesialueiden yhdistämisessä ei aikaisempaa yhteydenottoa ollut tapahtunut ja kutsukirje lähetettiin sekä oman vesialueen omistavalle kiinteistölle että pienemmälle, 12 osakaskiinteistön osakaskunnalle. Vastaanotto oli tyly eikä yhdistämisestä yhteydenoton laiminlyönnin aiheuttaman närkästyksen takia tullut mitään, vaikka kaikki kiinteistöt olivat mukana yhdistämisen jo hyväksyneessä yhteisessä rauhoituspiirin osakaskunnassa. (Arkistotunnus 618:2003:36.).

Osakaskuntien edustajille tai yksittäiselle osakkaalle voidaan yhdistämisneuvottelujen pohjaksi kiinteistörekisterin tiedoista maanmittaustoimistossa koota taulukon 4/1 mukainen laskelma yhdistämiseen mukaan tulevista osakaskunnista. Taulukosta saadaan selville uuteen, suunniteltuun yhteiseen alueeseen tulevien kiinteistöyksiköiden pinta-alat, osakaskiinteistöjen määrät sekä osuuksien jakaantuminen. Samalla tulee tarkistetuksi, että kaikilla yhdistettäväksi aiotuilla osakaskunnilla on vahvistetut osaksluettelot. Taulukon lähtötiedot ovat helposti saatavilla, se on nopea laatia ja auttaa hahmottamaan uuden yhdistämällä syntyvän osakaskunnan kokoa, osakaskiinteistöjen lukumäärää sekä yhdistettävien osakaskuntien äänivallan jakautumista. Samalla syntyy myös tarvittaessa karttaesitys uuden osakaskunnan vesialueista (kartta 4/1). Taulukko on tähän asti ollut maksuton riippumatta siitä, ovatko neuvottelut johtaneet osakaskuntien myönteiseen päätökseen ja yhdistämistoimituksen hakemiseen.

Kaaviossa 4/1 esitetyillä yhteistoimintatahoilla, kalatalouskeskuksilla, maanmittaustoimistoilla ja TE-keskusten kalatalousyksiköillä on käytössään samanlaiset, keskeiset sovittavat asiat sisältävät sopimusluonnokset. Lisäksi tahot ovat yhteistoimin laatineet esitteen yhteisten vesialueiden yhdistämisestä. Menettelyllä on pyritty asiakas- ja osakaskuntalähtöiseen palveluun. Mallisopimusluonnos auttaa yhdistämisten alkuvaiheessa osakaskuntia välttämään yhdistymisessä piileviä karikoita ja säästämään osakaskunnat ylimääräisiltä kokouksilta sekä niiden aiheuttamilta kustannuksilta.

4.3.2 Osakaskunnan kokouksen tiedottamisesta, kokousmenettelystä ja äänivallasta

Osakaskunnan kokouksesta tiedotetaan kaikille osakkaille lähetettävällä kutsukirjeellä, tai siitä annetaan tieto muulla tavalla todisteellisesti. Kokouskutsu voidaan myös antaa siten, että kokouksesta kuulutetaan yhdessä tai useammassa paikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä ja niille toisesta kunnasta oleville osakkaille, joiden osoite on tiedossa ilmoitetaan kirjekortilla. Kutsu on asianmukaisesti toimitettu, kun edellä tarkoitetut kirjeet on postitettu ja ilmoitus julkaistu 14 päivää ennen kokousta. Järjestäytyneen osakaskunnan säännöissä voidaan määrätä, että kokouksesta tiedotetaan osakkaille muulla luotettavalla tavalla. (YhteisalueL 11.1, 11.3–4 §.)

Kalatalouden Keskusliiton julkaisemassa ”Kalaveden osakaskunnan kokous ABC” -opaskirjassa ehdotetaan sääntöihin merkittäväksi, että osakaskunnan varsinaisista kokouksista kuulutetaan paikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä. Lisäksi niistä ehdotetaan kuulutettavaksi Internet-osoitteessa www.ahven.net. Osakaskunnan ylimääräisestä kokouksesta kuulutetaan paikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä ja ilmoitetaan kirjekortilla niille osakkaille, joiden osoite on tiedossa. (Kalaveden osakaskunnan kokous ABC 2002 s. 15.)

Milloin osoite on osakaskunnan tiedossa? ”Kalaveden osakaskunnan kokous ABC” -opaskirjan mukaan asiaa on tulkittu siten, ettei hoitokunnan tarvitse erikseen selvittää toisesta kunnasta kotoisin olevien osakkaiden osoitteita. Ainoastaan siinä tilanteessa, jossa osakkaan osoite on tiedossa, esimerkiksi kun hän on ilmoittanut osoitteensa hoitokunnalle, tulee kirjallinen kutsu hänelle. (Kalaveden osakaskunnan

kokous ABC 2002 s. 11.) Tulkinnan tekee ymmärrettäväksi se, että osakaskuntien ja hoitokuntien asioita hoidetaan edelleen pitkälti talkooperiaatteella eivätkä sähköpostit, kopiokoneet tai tietokoneet ole kaikkien käytettävissä. Tiedottamismenettely on kuitenkin ristiriidassa mm. jaksossa 2.5.5 selostettujen Pihlajaveden haastattelutulosten kanssa. Paikallisilla kalavedenomistajilla on tarve saada uusia osakkaita mukaan kalastuskunnan toimintaan. Miten se on mahdollista, jos muualla asuville osakkaille ei lähetetä edes osakaskunnan kokouskutsua?

Yhteisten vesialueiden osakasluetteloissa olevien osakaskiinteistöjen omistaja- ja osoitetietoja mm. tiedottamista varten on saatavissa maanmittaustoimistoista. Tulostaina tai tiedostona luovutetuista tiedoista peritään vahvistetun hinnaston mukainen maksu, joka on 1.6.2005 lukien arvonlisäverollisena 1,00 euroa/osakas ja arvonlisäverottomana 0,82 euroa/osakas. Lisäksi velotetaan omistajatietojen tarkistaminen käytetyn työajan mukaan. Asiakaspalvelussa (henkilöryhmä 05) aikaveloitushinta on arvonlisäverollisena 58,56 €/h ja arvonlisäverottomana 48,00 €/h. Tulostettaessa osoitteet tarra-arkilla velotetaan lisäksi arvonlisäverollisena 2,00 €/tarra-arkki (16 osoitetta) ja arvonlisäverottomana 1,64 €/tarra-arkki. (Maanmittauslaitos 2005 s. 3, 56–57.)

Osakaskunnan kokousmenettely on uudistuksista huolimatta yhdistämiseen liittyviä päätöksiä tehtäessä mielestäni edelleen mutkikas. Osakaskunnan kokouksessa noudatetaan yhteisalueakia ja kullakin osakkaalla on osuuttaan vastaava äänioikeus. Kokouksen puheenjohtajaa valittaessa on kuitenkin jokaisella osakkaalla yksi ääni, ja jos osakaskunnan kokouksessa osakkaat yksimielisesti siitä sopivat, voidaan asianomaisessa kokouksessa muutkin päätökset tehdä siten (YhteisalueL 8.1 §). Hallituksen esityksessä (HE 198/1999 vp) ei osakas ja ääni -mahdollisuutta ollut kuin puheenjohtajan vaalissa. Maa- ja metsätalousvaliokunta lisäsi kokouskohtaisen osakas ja ääni -menettelymahdollisuuden (MmVM 6/2000 vp). Lisäys on käytännönläheinen ja noudattaa Kalastuskuntakyselyn 1999 antamia tuloksia. Kyselyyn vastanneista kalastuskunnista 90 % teki päätökset yleensä ilman äänestystä, ja jos kokouksessa jouduttiin äänestämään, 74 % kalastuskunnista ilmoitti päätökset tehtävän henkilö ja ääni -periaatteella. Äänestyskäytäntö vaihteli kuitenkin alueellisesti. Äänestäminen osuusluvun perusteella oli vallitseva käytäntö Pohjanlahden rannikkoalueilla. Järvisalueilla henkilö ja ääni -periaate oli käytetyin. Uudenmaan sekä Varsinais-Suomen rannikkoalueilla molemmat äänestystavat olivat yhtä yleisiä. (Salmi, J. et al. 2002 s. 13.)

Puheenjohtajan tultua valituksi on kokouksessa laadittava luettelo, johon merkitään läsnä olevat osakkaat sekä heidän omistamansa kiinteistöt ja niiden osuuksien suuruudet (äänestysluettelo). Äänestysluettelo tulee hyväksytyksi, jos enemmistö läsnä olevista osakkaista sitä kannattaa. Osakaskunnan kokouksessa osakasta voi edustaa hänen valtuuttamansa asiamies. Jollei säännöissä toisin määrätä, kukaan ei saa äänestää äänimäärällä, joka on yli kolmekymmentä prosenttia kokouksessa läsnä olevien osakkaiden yhteisestä äänimäärästä. (YhteisalueL 14 §.)

Äänestysluettelon laatiminen, kun äänimääriä joudutaan laskemaan ja tarvittaessa leikkaamaan, on hidasta ja vaikeaa. Varsinkin viime hetkellä kokoukseen saapuneiden lisääminen lähes valmiiseen äänestysluetteloon on ilman tietokoneiden apua hankalaa ja aikaa vievää.

Osakaskunnan kokousten avuksi voidaan laatia taulukkolaskentapohjainen äänestysluettelo (Liite 6: Juvolan osakaskunnan kokouksessa 28.11.2000 laadittu äänestysluettelo), joka laskee ja vertaa koko ajan äänestysluetteloon lisättyjen äänimääriä suhteessa kokouksessa edustettuina olevien yhteiseen äänimäärään.

Tähänastisista äänestysluetteloiden laadintamenettelyistä joustavimmaksi ja kokousväen

kannalta nopeimmaksi on osoittautunut parityöskentely. Siinä kokoukseen saapuvat osakkaat vastaanottavalla henkilöllä on tuore osakasluettelo, jossa kiinteistöt ovat omistajien mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Toisella henkilöllä on tietokone, jossa on osakaskunnan äänestysluettelo-pohja valmiina. Kokoukseen saapunut osakas tai asiamies kertoo nimensä luettelon haltijalle, joka toteaa luettelosta tulijan omistamat peräkkäiset kiinteistöt. Samaan aikaan äänestysluettelon laatija kirjaa osallistujan nimen tietokoneelle. Kiinteistöt tarkastetaan, ja lopuksi osakasluettelosta kirjataan kunkin kiinteistön kohdalle sillä oleva äänimäärä. Äänimäärät ja mahdolliset valtuutusta koskevien tilojen äänimäärät lasketaan yhteen, jolloin summa on kokouksessa paikalla olevan henkilön äänimäärä edellyttäen, ettei se ole yli kolmeakymmentä (1.1.2001 asti 5 %) prosenttia kokouksessa läsnä olevien osakkaiden yhteisestä äänimäärästä. Ohjelma laskukaavoineen hoitaa vertailun.

Alle viidenkymmenen osakaskiinteistön osakaskunnassa on mahdollista ja kokousta jouduttavaa siirtää kaikki osakasluettelon tiedot suoraan äänestysluetteloluonnokseksi, jossa ne ovat valmiina eikä virheeltistä, kokouksessa tapahtuvaa tallennusta tarvita. Äänestysluettelo on mahdollista myös muokata etukäteen valmiimmaksi ja omistajakohtaiseksi. Kokouspaikalla lisätään valtakirjaedustukset siirtämällä äänimäärät tarvittaessa valtuutetuille henkilöille tai lisäämällä asiamiehen nimi oikean kiinteistön kohdalle. Hieman ennen äänestysluettelon hyväksymistä poistetaan ylimääräiset tiedot (niiden omistajien nimet ja kiinteistöt, jotka eivät ole paikalla kokouksessa). Nyt kokouksessa tarvitaan vain yksi henkilö tietokoneineen ja äänestysluettelo syntyy nopeasti ja lähes virheettömästi.

Järjestäytymättömän osakaskunnan kokouksen kutsuu koolle joku osakkaista. Jos osakas ei halua huolehtia järjestäytymättömän osakaskunnan kokouksen koollekutsumisesta ja sen muusta järjestämisestä, hän voi pyytää maanmittaustoimistoa määräämään toimiston palveluksessa olevan virkamiehen, jonka tehtävänä on kiinteistötoimitusten suorittaminen, huolehtimaan kokouksen koollekutsumisesta ja järjestämisestä osakkaan ilmoittamalla tavalla. (YhteisalueL 10 §.)

Kun kokouksessa käsitellään yhteisten alueiden yhdistämistä tai sellaisen sopimuksen hyväksymistä, jossa kiinteistöön kuuluva alue liitetään yhteiseen alueeseen osuutta vastaan, vaaditaan osakaskunnan päätökseen, että päätöstä kannattaa vähintään kaksi kolmannesta äänestykseen osaa ottaneiden yhteisestä äänimäärästä ja vähintään yksi kolmannes äänestäneistä osakkaista (YhteisalueL 15.2 §). Koska laki edellyttää kahden kolmanneksen laskemista äänestykseen osaa ottaneiden yhteisestä äänimäärästä, vaaditaan kokouksen toimihenkilöiltä suurta tarkkuutta ja käytännössä nimenhuutoäänestyksen toteuttamista. Kalatalouden Keskusliiton opaskirjassa on käytännössä toimivimmaksi äänestystavaksi mainittu suljettu lippuäänestys, etenkin jos kukin äänestää osuutensa mukaisella äänimäärällä (Kalaveden osakaskunnan kokous ABC 2002 s. 26). Käsitykseni on julkaisun suosituksista poikkeava. Suljettu lippuäänestys on kokouskäytännöllemme asiakysymyksissä vieras. Kun äänestetään vahvistetun äänestysluettelon mukaisesti osuusluvun perusteella, tulee osakaskunnan asioista päättää avoimesti nimenhuutoäänestyksellä. Perustelut ovat yhteisaluelaissa. Kokouksen päätökseksi katsotaan se mielipide, jonka puolesta enemmistö äänistä on annettu. Äänten mennessä tasan tulee päätökseksi pääluvun mukaan lasketun enemmistön mielipide. Jos äänet myös siten laskien menevät tasan, ratkaisee äänestyksen tuloksen puheenjohtajan mielipide, jos hän on osakas. Jos puheenjohtaja ei ole osakas tai kun kysymyksessä on vaali, ratkaisee arpa. (YhteisalueL 15.1 §.) Nimenhuutoäänestyksen yhteydessä tulevat samaan aikaan esille sekä pääluvun mukaan laskettava enemmistö että puheenjohtajan mielipide.

Yhteisomistuksessa olevan kiinteistön osalta äänioikeutta käyttävät saapuvilla olevat yhteisomis-

tajat yhteisesti. Jolleivät saapuvilla olevat yhteisomistajat ole käsiteltävästä asiasta yksimielisiä, kullakin yhteisomistajalla on vain omistamaansa osuutta vastaava äänioikeus. (YhteisalueL 8.2 §.) Kun vuoden 1999 kalastuskuntakyselyn mukaan päätöksistä 90 % tehdään ilman äänestystä ja äänestyksistä kolme neljänestä ratkaistaan henkilö ja ääni -periaatteella, ovat osuuslukuun perustuvat useat äänestykset kokousta kohti erilaisilla vaihtoehtoilta harvinaisia. Ensimmäisessä aikaa vievässä äänestyksessä tulevat voimasuhteet selviksi, ja päätökset syntyvät käytännön kokemuksen mukaan jatkossa ilman lisä-äänestyksiä.

4.3.3 Sopimuksen muoto ja sisältö

Yhdistämistoimitus perustuu osakaskuntien tekemään sopimukseen osakaskunnille kuuluvien yhteisten alueiden tai niiden osien yhdistämisestä (KML 134 §). Yhdistämissopimus tehdään kirjallisena, ja se voidaan asettaa nähtäville sääntöjen määräämällä tavalla, kuten tarkastettu pöytäkirjakin. Monissa säännöissä pöytäkirjan nähtävänäpitopaikasta on mainittava kokouskutsussa. Jos tavoitteena on toteuttaa järvi-kohtainen yksikkö ja osakaskuntien vesialueita ovat useissa palstoissa eri järvissä, lienee mahdollista ottaa mukaan vain sopimukseen kirjattavat ja tarkoituksenmukaiseen yhdistämiseen johtavat palstat. Asia vaatii jatkoselvityksiä ja mahdollisesti kiinteistönmuodostamislain 133.3 §:n tarkistamisen.

Sopimuksessa mainitaan sopijaosapuolet osakaskuntien nimillä, osakaskuntien järjestäytymistilanne, kiinteistörekisterissä olevat yksiköiden nimet oikeassa muodossa sekä kiinteistötunnukset. Näin tulevat määritellyiksi selvästi ne rekisteriyksiköt, joita sopimus koskee. Jos jostakin yksiköstä tulee mukaan vain osa, alue määritellään yksikäsitteisesti luovutuskirjan määräämällä tapaan esimerkiksi tietyssä järvessä olevana palstana tai rajattuna alueena pinta-aloineen. Kun osakaskunta on järjestäytynyt, merkitään sopimukseen hoitokunnan puheenjohtajan nimi ja osoite. Sääntöjen perusteella hoitokunnan puheenjohtaja on useimmiten yksin myös osakaskunnan nimen kirjoittaja. (Vilka, P. 2003 s. 9.)

Yhdistämissopimus voi sisältää maininnat yhdistettävien yhteisten alueiden osakaskiinteistöjen osuuksien määrittämistavasta, uuden osakaskunnan nimestä, tilin avaamisesta rahalaitokseen sekä kiinteistötoimitusmaksun osittelusta. Jos yhdistämissopimuksessa on sovittu kiinteistölle tulevien osuuksien suuruuksista tai niiden laskemisperusteista, osuudet määrätään sopimuksen mukaisesti, jollei sopimus loukkaa kenenkään oikeutta (KML:n muutos 455/2004 133 a §, tullut voimaan 1.7.2004).

Lähes kaikissa tutkimusaineiston vesialueiden yhdistämistoimituksissa on uuden osakasluettelon laatimisperusteeksi sovittu pinta-alojen mukainen suhde. Pinta-alaperusteinen menettely on mainittu myös hallituksen esityksessä kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta. Esityksessä on myös sanottu, ettei voimassa olevassa laissa ole asiasta nimenomaisia säännöksiä. Jotta ei syntyisi epävarmuutta sopimuksen sallittavuudesta, sekä sopimus- ja toimitusmenettelyn selkeyttämiseksi lakiin ehdotettiin lisättäväksi sopimisen sallimista koskeva nimenomainen säännös. Osuuksien suuruuden määrittäminen sopimuksen mukaisesti edellyttää kuitenkin, ettei sopimus loukkaa kenenkään oikeutta. Sopimus ei saa sisältää sellaisia osuuden määrittämisperusteita, joiden johdosta osakaskiinteistöjen keskinäiset arvosuhteet muuttuisivat. Osuuksien määrittämisessä tulee olla lähtökohtana, ettei minkään osakaskiinteistön arvo vähene. Muussa tapauksessa osuuksien suuruudet määrättäisiin toimitusmiesten suorittaman arvioinnin perusteella 134 §:n 2 momentin mukaisesti sopimuksesta huolimatta. (HE 175/2003 vp s. 10.) Toimituksessa suoritettu arviointi lisää yleensä toimituskustannuksia.

Uuden osakaskunnan nimi on hyödyllistä sopia etukäteen ja kirjata sopimukseen. Kiinteistörekisterissä yhteisen alueen nimeksi on useimmiten annettu ”vain” Vesialue. Yhteisen vesialueen osakaskiinteis-

töt muodostavat tietyn nimisen osakaskunnan (entisen kalastuskunnan). Osakaskuntien erottamiseksi jo kiinteistörekisterissä olevan nimen perusteella ja JAKO-tietojärjestelmän nimihaun mahdollistamiseksi on käytännöllistä antaa muodostettavalle osakaskunnalle uusi, osakaskuntaa hyvin kuvaava nimi. Vesistön nimi sopii hyvin järvi-kohtaiselle osakaskunnalle, samoin kylän tai alueen nimi, esimerkiksi ”Särkilahti” tai ”Utrasniemi”. Laajoilla vesialueilla tai isomman saaren ympärillä oleva osakaskunta saa nimensä joko vesialueen nimestä (Pataselkä) tai saaren nimestä (Pietolansaari). Laajalla kalastusalueella osakaskunnan nimeäminen saarien, selkien tai ympäröivän maa-alueen mukaan helpottaa myös muualla asuvia sekä viranomaisia sijoittamaan osakaskunnan oikealle seudulle jo nimen perusteella. Tekemissään yhdistämistoimituksissa on osakaskuntien nimeämisessä pidetty tavoitteena saman osakaskunnan nimen esiintymistä vain kerran sijaintikunnassaan tai omalla kalastusalueellaan.

Vesitilusjärjestelytoimituksissa toteutuneissa yhdistämisissä on uusi osakaskunta äänestänyt kerran kolmen sopivan nimiehdotuksen välillä. Niistä yksi oli osakaskunnan suurimman järven nimi, toinen osakaskuntaan tulleen reittiveden vesistönimi ja kolmas, eniten vesialueita luovuttaneen osakaskunnan nimi. Tasaisessa äänestyksessä nimeksi tuli reittivesivaihtoehto, ”Pyäveden osakaskunta”. (Pyäveden osakaskunta 1999.)

Uuteen osakaskuntaan voi olla liittymässä sekä järjestäytyneitä että järjestäytymättömiä osakaskuntia. Yhdistämissopimuksessa voidaan mainita, minkä toimivan osakaskunnan pankkitilille tulee uuden osakaskunnan varainhoito vai avataanko kokonaan uusi tili.

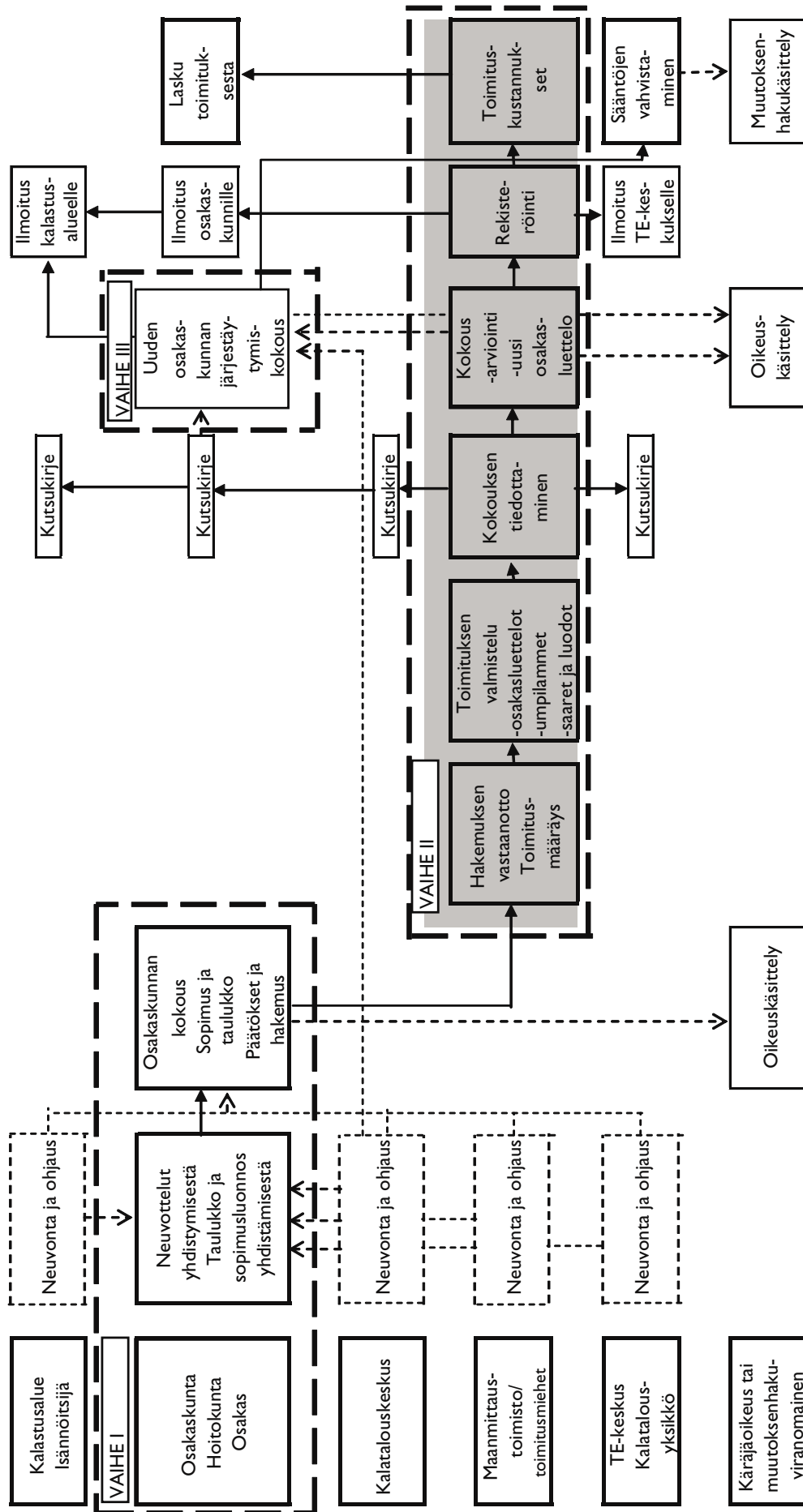
Sopimus kiinteistötoimitusmaksun suorittamisesta ja siitä, kenelle lasku lähetetään, nopeuttaa toimituksen valmistelua ja laskun käsittelyä. Osakaskunnat ovat varautuneet toimituskuluihin, ja useimmiten lasku on lähetetty suurimmalle tai varakkaimmalle osakaskunnalle (Arkistotunnukset 740:2001:156; 618:2003:21; 618:2003:22). Kaikkia osapuolia tyydyttävä neuvotteluratkaisu ja sen pohjalta kirjattu selkeä yhdistämissopimus luovat vankan pohjan uuden, perustettavan osakaskunnan alkavalle toiminnalle.

4.3.4 Toimitushakemus

Yhteisten alueiden yhdistämistä haetaan joko vapaamuotoisella hakemuksella tai maanmittaustoimistoilta, työvoima- ja elinkeinokeskusten kalatalousyksiköiltä sekä kalatalouskeskuksilta ja kalastajaliitoilta saatavilla räätälöidyillä hakemuslomakkeilla. Hakemuksessa on lueteltava ne yhteiset alueet (osakaskunta, yhteyshenkilöt, vesialueiden kiinteistötunnukset), jotka on tarkoitus yhdistää. Erityistapauksissa, kun kysymyksessä on järjestäytymätön osakaskunta, hakemuksen allekirjoittajana voi olla suuren osakaskiinteistön omistaja kuten kunta, metsähallitus tai suurehko yhtiö. Hakemukseen liitetään allekirjoitettu yhdistämissopimus ja osakaskuntien kokousten pöytäkirjat, joissa yhdistämisestä on päätetty (KMA 8 §). Hakemuksen lähettämisessä on huomioitava, että osakkaalla on oikeus moittia osakaskunnan päätöstä nostamalla kanne osakaskuntaa vastaan käräjäoikeudessa 60 päivän kuluessa päätöksen tekemisestä (YhteisalueL 23 §).

4.4 Yhteisten vesialueiden yhdistämistoimituksen nykyinen toimitusmenettely (Vaihe II)

Yhteisten vesialueiden yhdistämismenettelyä esittävään kaavioon 4/3 on tummennettu tässä jaksossa selostetut yhdistämistoimituksen etenemiseen liittyvät asiat toimitushakemuksen vastaanottamisesta toimituksen rekisteröintiin ja toimituskustannusten jakamiseen.

Kaavio 4/3. Yhdistämistoimituksen eteneminen

4.4.1 Toimitushakemuksen vastaanotto ja toimitusmääräys

Kiinteistötoimitusta haetaan kirjallisesti siltä maanmittaustoimistolta, jonka alueella toimituksen kohde tai pääosa siitä sijaitsee (KML 14 §). Yhteisten alueiden yhdistämistoimituksen hakijoina ovat yhdistettävät osakaskunnat. Jos hakemus on tehty kiinteistönmuodostamislain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaisesti, on maanmittaustoimiston annettava toimitusmääräys toimituksen suorittamiseksi (KML 15 §). Toimitusmääräyksen antamisesta sekä toimitusinsinöörin määräämisestä on annettava tieto hakijalle, jollei toimituksen alkukokousta pidetä viipymättä toimitusinsinöörin määräämisen jälkeen (KMA 10.2 §). Toimitusinsinöörin tulee olla teknillisen korkeakoulun maanmittausosastolla tehtävään soveltuvan tutkinnon suorittanut diplomi-insinööri (KML 5 §).

4.4.2 Toimituksen valmistelu

Jos alueellisia kiinteistönmääritystoimituksia (KML 101 §) ei ole vielä pidetty, maanmittaustoimistossa on mahdollista tutkia, onko yhdistettävillä osakaskunnilla omistukseltaan epäselviä alueita kuten pieniä lampia, saaria, luotoja tai ennen 1.7.2004 muodostuneita jakamattomia vesijättöjä. Vaikka saarten ja umpilampien omistuksen ratkaiseminen on oma, työteliäs sekä joskus muutoksenhakuunkin johtava tehtävänsä, uuden osakaskunnan toiminnan kannalta olisi selkeää, että osakaskunta tietää, mitä sen alueeseen, hallintaan ja valvontaan kuuluu.

Yhteisten alueiden yhdistämistoimituksissa omistukseltaan epäselvien alueiden käsittelyvaihtoehdot ovat:

- alueet selvitetään ja ratkaistaan yhdistämistoimituksessa,
- uusi osakaskunta hakee myöhemmin kiinteistönmääritystoimitusta alueiden ratkaisemiseksi tai
- selvityksiä ei tehdä, koska yhdistäminen itsessään on jo oma vaativa toimituksensa ja epäselvät alueet jäävät odottamaan aikanaan pidettäviä selvittelytoimituksia.

Jos alueet jätetään käsittelemättä, uudella osakaskunnalla on hakemuksesta mahdollisuus milloin tahansa laittaa kiinteistönmääritystoimitus vireille. Yhdistämistoimituksessa voidaan kuulla asianosaisia sekä kirjata heidän käsityksensä omistukseltaan epäselvistä alueista ja niitä mahdollisesti nauttineet tahot. Tiedot ovat avuksi tulevilla arkistotutkimuksissa ja toimituksissa. Jos päätökset tehdään yhdistämisen jälkeen ja omistukseltaan epäselvä vesialue ratkaistaan kuulumaan jollekin yhdistetyistä osakaskunnista, voi edessä olla lisää kiinteistötেকnisiä ongelmia. Onko alue mahdollista liittää suoraan yhdistämällä syntyneen osakaskunnan alueisiin, vai pitääkö yhdistämisessä lakannut osakaskunta ”herättää henkiin”? Kun kysymyksessä on yhteinen maa-alue, esimerkiksi saari tai vesijättö, alueen arvo voi nousta huomattavaksi suhteessa ympäröivän vesialueen arvoon ja muuttaa yhdistettäessä osakaskuntien ja osakkaiden välisiä suhteita

4.4.3 Toimituskokouksen tiedottaminen

Yhteisten alueiden yhdistämistoimituksen tiedottamisesta on säädetty kiinteistönmuodostamislain 168 §:ssä. Kaikille asianosaisille tiedotetaan kutsukirjeellä. Jos kutsukirjettä ei voida lähettää jollekin asianosaiselle sen vuoksi, että häntä tai hänen osoitettaan ei saada vaikeuksista selville, toimituksen aloittamisesta tiedotetaan lisäksi julkaisemalla kutsu yhdessä tai kahdessa paikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä. Samoin kutsu on julkaistava sanomalehdessä, kun on epätietoisuutta siitä, ketkä ovat

toimituksen asianosaisia. (KML 169.1 §.)

Jos osakaskunnat ovat kokouksissaan jo aikaisemmin hyväksyneet yhdistämissopimukset, ovat kalatalousneuvojat kalastusaluepäivillä esittämässään puheenvuoroissa pitäneet kaikki osakkaat kattavaa kiinteistömuodostamislain mukaista tiedottamista raskaana ja toimituskustannuksia lisäävänä menettelynä. Kiinteistötoimitusten ja osakaskuntien kokousten tiedottamiskäytännöt ovat kehittyneet erilaisiksi, vaikka kiinteistömuodostamislain ja yhteisaluelain asiaa koskeva lakiteksti on lähes sama. Osakaskuntien pääsääntöisesti paikallislehdissä julkaistujen kokouskutsujen lisäksi voidaan kaikille asianosaisille kiinteistötoimituksista lähetettävän kutsukirjeen katsoa myös täydentävän yhdistämistä tiedottamista.

Järjestäytymättömien osakaskuntien on tarkoituksenmukaista tehdä yhdistämissopimuksen hyväksymispäätökset toimituskokouksen yhteydessä pidettävissä osakaskuntien kokouksissa. Tällöin kokouskutsuissa on mainittava käsiteltävänä asiana yhdistämissopimuksen hyväksyminen ja niistä on tiedotettava yhteisaluelain mukaisesti vähintään 14 päivää ennen kokousta.

Yhdistämistöimitusten lakisääteisen tiedottamisen lisäksi olen havainnut tärkeäksi lähettää kutsukirjeet myös eri yhteistyötahoille. TE-keskuksen kalatalousyksikön, kalatalouskeskuksen sekä kalastusalueen isännöitsijän tulee olla selvillä toimialueensa osakaskuntarakenteen muutoksista, järjestäytymisvaiheesta sekä valituista toimihenkilöistä. Ajan tasalla olevat yhteystiedot ovat välttämättömät esimerkiksi kalastusalueiden sääntömääräisten kokousten koolle kutsumisessa.

4.4.4 Toimituskokous

Kiinteistötoimituksen suorittavat toimitusinsinööri ja kaksi uskottua miestä (*toimitusmiehet*). Yhteisten vesialueiden yhdistämisen voi toimitusinsinööri suorittaa ilman uskottuja miehiä, jos heidän käyttämissensä ei ole tarpeellista eikä kukaan asianosainen uskottujen miesten käyttämistä vaadi. (KML 4 §.) Kun kiinteistömuodostamislakiin lisättiin 1.7.2004 sopimisen sallimista koskeva nimenomainen säännös, hallituksen esityksestä voidaan lukea myös ohjaus uskottujen miesten käyttämiseen, jos sopimus sisältää sellaisia osuuden määräytysperusteita, joiden johdosta osakaskiinteistöjen keskinäiset arvosuhteet voisivat muuttua. Silloin osuuksien suuruudet määrätään toimitusmiesten suorittaman arvioinnin perusteella 134 §:n 2 momentin mukaisesti sopimuksesta huolimatta. (HE 175/2003 vp s. 10.) Kun yhdistämistöimitus edellyttää yhdistettävien alueiden arviointia tai toimituksessa arvioidaan sitä, loukkaako sopimus jonkin osapuolen oikeutta tai osakaskiinteistöjen arvosuhteet näyttäisivät muuttuvan, pidän uskottujen miesten käyttämistä niissä tapauksissa tarkoituksenmukaisena. Jos toimitus perustuu selkeään osakaskuntien jo aikaisemmin hyväksymään yhdistämissopimukseen, toimituksen voi tehdä toimitusinsinööri yksin ilman uskottuja miehiä.

Toimituksessa esille tulevien asioiden käsittelemistä ja ratkaisemista varten pidetään tarpeen mukaan yksi tai useampia kokouksia (KML 172 §). Toimituskokouksen tulee edetä sujuvasti ja asioiden käsittelyn kohtuullisen ripeästi, vaikka asianosaisia tulisi paikalle kokoukseen runsaasti. Tilanteeseen voidaan vaikuttaa asiakasnäkökulmaa korostavalla hyvällä ennakkovalmistelulla. Jotta kokouksen alku ei turhaan viivästyisi, valtakirjojen vastaanotto ja valtakirjoilla edustettujen kiinteistöjen tarkistaminen on syytä aloittaa hyvissä ajoin asianosaisten tullessa kokouspaikalle. Aikaisemmin jaksossa 4.3.2 mainittu osakaskunnan osaksluettelo, jossa osakaskiinteistöt ovat omistajan mukaisessa aakkosjärjestyksessä, lisää kokouksen alun sujuvuutta. Toimitusinsinööri laatii osallistujaluettelolomakkeet osakaskunnittain. Järjestäytyneiden osakaskuntien hoitokuntien puheenjohtajat ja muut toimihenkilöt ovat useimmiten valmiit auttamaan käytännön kokousjärjestelyissä paikan päällä.

Jos osakaskunnat pitävät kokouksiaan tai osakkaat käyvät tarpeelliseksi havaitsemiaan neuvotteluja toimituskokouksen aikana, istumajärjestys voidaan määrätä osakaskunnittain nimikyltein kokoustilan eri osiin.

Kokouksen avauksessa toimitusinsinööri selostaa lyhyesti yhdistämishankkeen käynnistymisen ja toimituksen taustaa. Samalla hän muistuttaa osallistujaluetteloiden täyttämisen merkityksestä. Toimitusmiesten esittelyn jälkeen toimitusinsinööri kertoo toimituksen tiedottamismenettelyn yksityiskohtaisesti ja toteaa kokouksen laillisuuden sekä toimitusmiesten esteettömyyden. Toimitusinsinööri selostaa toimituksen vireille tulon ja edellytykset. Jos osakaskunnat ovat sopineet yhdistämisestä, muodostettavasta alueesta tulee sen käytön kannalta tarkoituksenmukainen ja toimituksen edellytykset täyttyvät, päättävät toimitusmiehet toimituksen suorittamisesta (KML 174 §).

Toimitusmiehet ratkaisevat toimitukseen liittyvät, omistukseltaan epäselvät alueet (lammet, saaret), jos osakaskunnat ovat hakenneet niiden selvittämistä jakson 4.4.2 mukaisesti.

Toimitusinsinööri esittelee osakaskuntien alueet arviointia varten. Jos yhdistämissopimuksessa on sovittu kiinteistöille tulevien osuuksien suuruuksista tai näiden laskentaperusteista, osuudet määrätään sopimuksen mukaisesti, jollei sopimus loukkaa kenenkään oikeutta (KML 133 a §, lisätty 1.7.2004). Jos asiasta ei ole sovittu tai toimitusmiehet katsovat sopimuksen loukkaavan osakkaan oikeutta, toimitusmiehet arvioivat osuuksien määrittämistä varten yhdistettävät yhteiset alueet ja laativat uuden osakasluettelon siten, että kunkin kiinteistön osuus muodostettavaan yhteiseen alueeseen määrätään sellaiseksi, että se vastaa arvoltaan kiinteistölle kuuluneen yhteisalueosuuden arvoa (KML 134.2 §). Toimitusmiehet vahvistavat uuden osakasluettelon varattuaan sitä ennen asianosaisille kohtuullisen ajan siihen tutustumista varten. Yhdessä toteutuneessa yhdistämistoimituksessa on osuuksien määrittämisessä huomioitu osakaskunnalla olevat ja sen uuteen yhteiseen kassaan tuomat rahavarat (Arkistotunnus 084:2003:39).

Kun uuden osakaskunnan osakkaat on määritelty vahvistetussa osakasluettelossa, ratkaistaan uuden osakaskunnan toiminnan aloittamisajankohta ja tilusten haltuunottoaika. Asiaa on käsitelty tarkemmin jaksossa 4.5.2 Toimitusinsinööri toteaa yhdistettyjen yhteisten alueiden kiinteistöyksikköinä lakkaavan toimitusta rekisteröitäessä, jos niiden kaikki alueet on liitetty uuteen osakaskuntaan. Kun kaikki toimitukseen kuuluvat asiat on käsitelty, toimitusinsinööri lopettaa toimituksen sekä ilmoittaa muutoksenhakuoikeudesta ja siitä, miten muutoksenhaussa on meneteltävä. Asianosaiselle, joka sitä pyytää, on annettava valitusosoitus heti toimituksen lopettamisen jälkeen. (KML 190 §.)

4.4.5 Toimituksen rekisteröinti

Kun toimitusta koskeva valitusaika on päättynyt ja se on saanut lainvoiman, toimituksesta tehdään merkinnät kiinteistörekisteriin (KML 192 §). Jos järjestäytymätön osakaskunta on pitänyt osakaskunnan kokouksen toimituskokouksen yhteydessä, merkinnät on perusteltua tehdä vasta yhteisaluelain 23 §:n mukaisen 60 päivän moittimisajan jälkeen.

Maanmittaustoimistot ilmoittavat kiinteistörekisteriin merkitsemisestä eri yhteistoimintatahoille. Ilmoituksen saavat yhdistettyjen osakaskuntien edustajat ja uusi osakaskunta asianosaisina, TE-keskuksen kalatalousyksikkö kalastuskuntarekisterin ylläpitoa ja kalavesien käytöstä sekä viehekalastuksesta vesialueen omistajille maksettavien korvausten myöntämistä varten (KalL 89 a, 91 §), kalastusalue omaa hallintoaan varten ja jakaakseen viehekalastusmaksuina kertyneitä varoja vesialueen omistajille sekä kalatalouskeskus neuvontajärjestönä. Maanmittaustoimisto lähettää osakaskunnan toimihenkilöistä TE-keskukselle lisäksi yhteisaluelain 33 §:ssä säädetyt tiedot.

4.4.6 Toimituskustannukset

Toimituskustannuksiin kuuluvat toimitusmenot ja kiinteistötoimitusmaksu. Toimitusmenoja ovat mm. uskotuille miehille, toimitsijoille ja asiantuntijoille suoritettut palkkiot ja korvaukset. Kiinteistötoimitusmaksusta säädetään erikseen. (KML 207 §.) Toimituskustannukset jaetaan asianosaisten maksettaviksi heidän toimituksesta saamansa hyödyn mukaan, jollei muualla kiinteistönmuodostamislaisissa toisin säädetä tai jolleivät asianosaiset toisin sovi (KML 209 §).

Kiinteistötoimitusmaksun suuruuden tulee vastata kiinteistötoimituksesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo). Yhteisten alueiden yhdistämistoimituksista määrätään kiinteistötoimitusmaksu työkorvauksena. Työkorvaus määrätään toimituksen suorittamiseen käytetyn työajan, keskimääräisten palkkakustannusten sekä, – sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään – toimituksen suorittamisesta Maanmittauslaitokselle tai kunnalle aiheutuneiden muiden kustannusten perusteella. Kiinteistö, jonka osalta kiinteistötoimitusmaksu on määrätty suoritettavaksi, on panttina kiinteistötoimitusmaksusta ja sille laskettavasta korosta, niin kuin maakaaren (540/1995) 20. luvussa säädetään. Kiinteistötoimitusmaksun määrää kiinteistötoimituksen toimitusinsinööri sen jälkeen, kun toimitus on lainvoimainen. (Laki kiinteistötoimitusmaksusta 558/1995 3, 8, 9 ja 10 §:t.) Maa- ja metsätalousministeriön asetus kiinteistötoimitusmaksusta määrää työkorvauksen laskemista varten tuntihinnan kultakin alkavalta puolelta tunnilta. Asetuksen liitteenä olevan maksutaulukon mukaan tuntihinta yhteisen alueen muodostamisesta ja alueen liittämisestä yhteiseen alueeseen on 1.5.2005 lukien 63 euroa. (256/2005 2 § ja taulukko 1.)

Kun osakaskunnat ovat pieniä, niillä ei ole taloudellista toimintaa eikä varoja yhdistämistoimituksen hakemiseen kuten RKTL:n selvityksestä on käynyt ilmi (ks. jakso 2.5.1). Yhdistämiset eivät käynnisty, koska Ostromin mukaan yksilön valintoihin yleisellä tasolla vaikuttavat sisäisistä muuttujista mm. odotettavissa olevat hyödyt ja odotettavissa olevat kustannukset. Pienissä osakaskunnissa odotettavissa ja tiedossa olevat kustannukset aiheuttavat osakkaan kielteisen suhtautumisen yhdistämissiin, vaikka muutokset johtaisivat kokonaisuuden kannalta aiempaa edullisempaan lopputulokseen (vrt. Ahllund, O. 2004 s. 36).

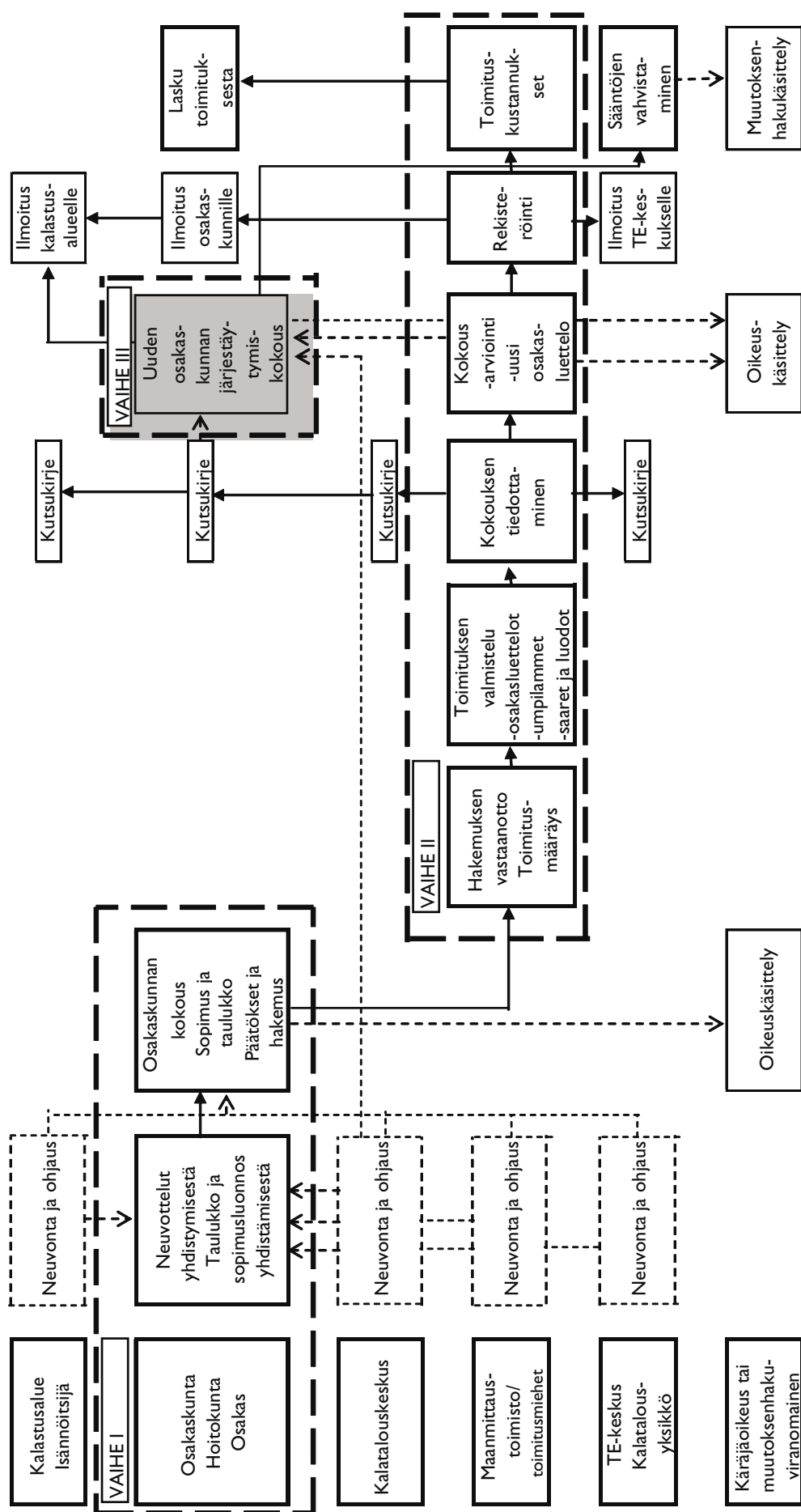
4.5 Uuden osakaskunnan järjestäytyminen (Vaihe III)

Yhteisten vesialueiden yhdistämismenettelyä kuvaavaan kaavioon 4/4 on tummennettu tässä jaksossa selostettu uuden osakaskunnan järjestäytymiskokouksen pitäminen ja toiminnan aloittaminen.

Yhteisen alueen osakkaina ovat osakasluettelossa mainittujen osakaskiinteistöjen omistajat. Osakkaat muodostavat osakaskunnan. Kalastuslaissa (286/1982) tarkoitettuna kalastuskuntana toimii yhteisalueain mukainen osakaskunta. Osakaskunnan tehtävänä on huolehtia yhteisen alueen hallinnosta sekä muiden asioiden hoidosta. Osakaskunta voi olla järjestäytynyt tai järjestäytymätön. Järjestäytynyt osakaskunta on hyväksynyt itselleen säännöt, jotka mahdollistavat osakaskunnan suunnitelmallisen ja kontrolloidun toiminnan. (YhteisalueL 3.1, 4 §:t.)

4.5.1 Järjestäytymiskokous

Vesialueiden yhdistämisen eräänä tavoitteena on pienten ja järjestäytymättömien osakaskuntien saaminen järjestäytyneen toiminnan piiriin, koska kyselyissä todetut vesialueiden pieni koko ja pirstaleisuus haittaavat toimintaa (ks. jaksot 2.5.4 ja 2.5.5). Uuden osakaskunnan järjestäytymiskokouksen pitäminen

toimituskokouksen yhteydessä on perusteltua ja pienentää yhdistämiskustannuksia. Järjestäytymiskokouksen tiedottaminen tulee hoidetuksi toimituksen samalla kutsukirjeellä, kun asiasta on lisätty maininta kokouskutsun. (YhteisalueL 12 §.) Lisäksi menettelyssä ei vanhan ja uuden tilanteen väliin jää epäselvää hallinnoimatonta jaksoa. Osakaskunta voi toki vahvistaa säännöt myöhemminkin, tai toiminta voi tapahtua yhteisalueain mukaisesti järjestäytymättömänä.

Yhteisillä vesialueilla osakaskunnan säännöt sisältävät huomattavan määrän kalastuksen järjestämiseen ja pyydäsyksiköiden määrääytymiseen liittyviä erityiskysymyksiä. Osakkaat voivat pyytää kalatalouskeskuksen kalatalousneuvojaa kalastuksen asiantuntijana valmistelevaan uudelle osakaskunnalle säännöt ja avustamaan kokousjärjestelyissä. Kalatalousneuvojan palkkio ei sisälly maanmittaustoimituksen toimituskustannuksiin. Monet suuremmista osakaskunnista ovat kalatalouskeskusten jäseniä ja saavat neuvontajärjestön palveluita edullisempaan hintaan (Kalatalouden Keskusliitto 2005, verkkodokumentti). Kalatalousneuvojan palveluiden käyttö ei ole pakollista, mutta menettely on Etelä-Savossa osoittautunut toimivaksi sekä vesialueiden eri hallinnonalojen yhteistoimintaa lisääväksi. Kun kalatalousneuvoja on usein myös muutaman kalastusalueen isännöitsijä, hän voi sääntöjä käsiteltäessä tuoda isännöitsijän roolissaan esille kalastusalueen näkemyksiä yhtenäisten vesistökohtaisten käytäntöjen muodostamiseksi. Tällaisissa tapauksissa tiedon kulku kalastusalueiden suuntaan tulee varmistetuksi jo yhdistämistä valmisteltaessa. Osakkaat pitävät uuden osakaskunnan järjestäytymiskokouksen, jossa osakaskunta hyväksyy toiminnalleen säännöt (YhteisalueL 4 §).

Säännöissä on mainittava osakaskunnan nimi ja kotipaikka sekä osakaskunnalle kuuluva yhteinen alue tai erityinen etuus, hoitokunnan kokoonpano ja toimiaika, kenellä on oikeus kirjoittaa osakaskunnan nimi, milloin osakaskunnan varsinainen kokous pidetään ja mitä asioita siellä käsitellään, osakkailta perittävien maksujen perusteet, miten osakaskunnan hallinnon ja varainhoidon tarkastus järjestetään, tilikausi, joka voi olla enintään neljä vuotta (jos osakaskunta ei ole kirjanpitovelvollinen) ja milloin tilinpäätös on tehtävä, miten osakaskunnan kokous on kutsuttava koolle ja muut tiedonannot toimitetaan osakkaille sekä muut osakaskunnan asioiden hoitoa varten tarpeelliset seikat. Osakaskunnan säännöt ja sääntöjen muutos on alistettava työ- ja elinkeinokeskuksen vahvistettavaksi. Työvoima- ja elinkeinokeskuksen on vahvistettava säännöt, jos ne ovat lain mukaiset eikä niistä aiheudu vahinkoa osakkaalle. (YhteisalueL 18 §.) Osakaskunnan kokoukseen liittyviä asioita sekä sääntöjä on käsitelty monipuolisesti Kalatalouden Keskusliiton julkaisussa ”Yhteisen kalaveden osakaskunta Opaskirja hoitokunnan jäsenille ja puheenjohtajalle” (Vesa, R. et al. 2001).

Yhteisalueain mukaan osakaskunnan säännöissä on mainittava hoitokunnan kokoonpano ja toimiaika (YhteisalueL 18.1 2-kohta §). Hoitokunta kutsuu koolle osakaskunnan kokouksen, ja hoitokunnan tehtävänä on huolehtia osakaskunnan päätösten valmistelusta ja täytäntöönpanosta sekä muusta käytännön toiminnasta. Hoitokunta käyttää osakaskunnan puhevaltaa tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä edustaa muutoin osakaskuntaa. Säännöissä voidaan määrätä, että hoitokunta voi osakaskunnan kokouksen sijasta käyttää päätösvaltaa osakaskuntaa koskevassa säännöissä määrättyssä merkitykseltään vähäisessä asiassa. Kullakin hoitokunnan jäsenellä tulee olla henkilökohtainen varamies. Hoitokunta valitsee puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan keskuudestaan. Osakaskunnan säännöissä voidaan myös määrätä, että osakaskunnalla on hoitokunnan sijasta tai sen lisäksi yksi tai useampi toimitsija. Jos toimitsijoita on useampia, heidän välisestään työnjaosta on määrättävä osakaskunnan säännöissä. (YhteisalueL 9, 19, 21.1, 22 §:t.)

Kalatalouden Keskusliiton laatimissa ja opaskirjassa julkaistuissa osakaskunnan mallisäännöissä on hoitokunnan jäsenten lukumäärä jätetty osakaskunnan ratkaistavaksi, mutta toimikaudeksi on määritetty kaksi vuotta siten, että joka vuosi on erovuorossa puolet hoitokunnan jäsenistä. Ensi kerran valituista jä-

senistä eroaa ensimmäisen vuoden lopussa arvan mukaan puolet ja toisen vuoden lopussa jäljelle jääneet hoitokunnan jäsenet. Sen jälkeen erovuoroisuus ratkaistaan siten, että puolet jäsenistä on valitsemisjärjestyksessä kunakin vuonna erovuorossa. Yhteisaluelaki ei edellytä, että hoitokunnan jäseneksi valitaan ainoastaan osakkaita, mutta tämä on yleensä suotavaa. (Vesa, R. et al. 2001 s. 32, 104.)

Mallisääntöjen 17 § käsittelee hoitokunnan tehtäviä.

Sen lisäksi, mitä kalastuslaissa ja yhteisalueissa sekä niiden nojalla muutoin on säädetty tai määrätty tulee hoitokunnan:

1. johtaa osakaskunnan toimintaa;
2. valvoa osakaskunnan etua;
3. tehdä osakaskunnan kokoukselle osakaskunnan toimintaa koskevia ehdotuksia ja valmistella osakaskunnan kokouksessa esille tulevat asiat;
4. panna täytäntöön osakaskunnan kokouksen päätökset sekä huolehtia niiden tiedottamisesta;
5. huolehtia osakaskunnan taloudenpidosta ja omaisuudesta;
6. edustaa osakaskuntaa kalaveden käyttöä ja hoitoa koskevissa asioissa yksityistä osakasta ja kolmatta henkilöä kohtaan;
7. pitää luetteloa osakaskunnan osakkaista ja heidän äänimääristä;
8. valvoa osakaskunnan sääntöjen ja päätösten noudattamista; sekä
9. ilmoittaa hoitokunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tultua valituiksi heidän nimensä ja postiosoitteensa työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosaston kalatalousyksikölle, asianomaiselle maanmittaustoimistolle, asianomaiselle poliisipäällikölle sekä sen kalastusalueen hallitukselle, jonka alueella osakaskunta toimii. (Vesa, R. et al. 2001 s. 105.)

Mallisääntöjen 18 §:n mukaan osakaskunnan nimen kirjoittaa hoitokunnan puheenjohtaja yksin tai varapuheenjohtaja ja yksi hoitokunnan jäsen yhdessä (Vesa, R. et al. 2001 s. 105).

Uuden hoitokunnan jäseniä ensimmäistä kertaa valittaessa olen havainnut suorittamissani yhdistämisissä hoitokunnan jäsenten määrän jaetun entisten osakaskuntien suuruuden mukaisesti. Asiasta on parissa tapauksessa sovittu jo yhdistämisestä neuvoteltaessa, mutta päätöstä ei ole erikseen dokumentoitu. Samoin osakaskunnan hallintoon olen todennut kokousrutiinien ja talousasioiden joustavaksi hoitamiseksi ja jatkuvuuden turvaamiseksi valitun yhdistettyjen osakaskuntien aikaisempia keskeisiä toimihenkilöitä kuten puheenjohtajia, sihteereitä tai rahastonhoitajia.

4.5.2 Toiminnan aloittaminen

Yhteisuelain mukaan osakaskunnan säännöissä on mm. mainittava osakkailta perittävien maksujen perusteet, miten osakaskunnan hallinnon ja varainhoidon tarkastus järjestetään, tilikausi, joka voi olla enintään neljä vuotta (jos osakaskunta ei ole kirjanpitovelvollinen) ja milloin tilinpäätös on tehtävä. Mallisääntöjen mukaan osakkailta perittävät maksut määrätään kunkin vesialueosuuden mukaan. Yhdistettyjen osakaskuntien säännöistä käyvät ilmi hallinnon ja varainhoidon tarkastuksen aikataulut sekä tilikausi. Järjestäytyneiden osakaskuntien tilikausi on kalenterivuosi. Yhdistetyt ja toimintansa lopettavat osakaskunnat pitävät vielä tilikokouksen sääntöjensä mukaisesti seuraavan vuoden alkupuolella useimmiten uuden osakaskunnan kokouksen yhteydessä.

Aikaisemmin toimineet, järjestäytyneet osakaskunnat tuovat alkuvaiheessa uuteen osakaskuntaan

varoja toiminnan käynnistämisestä aiheutuneiden menojen kattamiseen yhdistämissopimuksen mukaisesti. Uuden osakaskunnan toimikausi on osakaskuntien kokouksissa päätetty aloitettavaksi seuraavan kalenterivuoden alusta mm. tilinpidollisten syiden takia. Uuden osakaskunnan varojen kerääminen ja varainkäyttö sisältävät yhteistoiminnan ensimmäisiä haasteita. Vaikka asiaan liittyviä tutkimuksia ei ole tiedossani, osakaskunnilla näyttäisi toimituksissa tekemiäni havaintojen perusteella olevan varojen käytön osalta kaksi päätoimintatapaa. Osa osakaskunnista pitää vararahastoa tilillään ”pahan päivän varalle” ja osa käyttää kaiken liikenevän rahan kalavesien hoitoon ja kalanpoikasten istuttamiseen. Yhdistämisissä lakkaavien osakaskuntien varoja on käytetty kalaistutuksiin oman alueen järviin, jakamalla ylimääräiset varat osakkaille tai antamalla ne uudelle osakaskunnalle.

4.6 Alueen liittäminen yhteiseen alueeseen osuutta vastaan

4.6.1 Edellytykset

Yhteiseen alueeseen voidaan liittää yksityiseen kiinteistöön kuuluva alue antamalla kiinteistölle aluetta vastaava osuus yhteiseen alueeseen, jos kiinteistön omistaja ja yhteisen alueen osakaskunta siitä sopivat (KML 133.2. §). Alue liitetään yhteiseen alueeseen sitä varten suoritettavassa kiinteistötoimituksessa. Osuuksien määrittämistä varten liitettävä alue ja yhteiset alueet arvioidaan toimituksessa, ja kunkin kiinteistön osuus muodostettuun yhteiseen alueeseen määrätään sellaiseksi, että se vastaa arvoltaan kiinteistöön kuuluneen alueen tai kiinteistölle aikaisemmin kuuluneen yhteisalueosuuden arvoa. (KML 134.2 §)

Muodostettavan yhteisen alueen tulee olla tarkoituksenmukainen alueen käytön järjestämisen ja hoidon kannalta, eikä liittäminen saa aiheuttaa epätarkoituksenmukaista kiinteistöjaotusta tai vaarantaa kiinteistöjärjestelmän selvyttä (KML 134.3 §). Yhdistämistä pidetään epätarkoituksenmukaisena, jos alueet ovat kaukana toisistaan eikä niillä ole keskinäistä yhteyttä käytön tai osakaskiinteistöjen perusteella.

Säännösten mukaisesti on mahdollista liittää kiinteistöön kuuluva alue, käytännössä esimerkiksi kiinteistön erillinen, toisessa järvessä oleva vesipalsta, yhteiseen alueeseen osuutta vastaan vesistökohtaisen tai sitä suuremman yhteisen alueen muodostamiseksi. Jos vesialueen omistaja on paikkakunnalta poismuuton, ikääntymisen tai muun syyn takia kokenut, että hänen omistamansa vesialueen hoito tai kalastuksen valvonta on vaikeutunut eikä alueen vuokraus naapurikalaveden osakaskunnalle tunnu sopivalta ratkaisulta, antaa alueen liittäminen osuutta vastaan uuden, vesialueiden kiinteistörakennetta ehkeyttävän vaihtoehdon. (Vilksa, P. 2002 s. 26.)

4.6.2 Hakemus, vireille tulo ja osakasluettelon laatiminen

Hakijana toimituksessa, jossa alue liitetään yhteiseen alueeseen osuutta vastaan, on joko kiinteistön omistaja, osakaskunta tai molemmat yhdessä. Osakaskunta hyväksyy ennen hakemuksen jättämistä yhdistämissopimuksen osakaskunnan kokouksessa noudattaen kokouskutsussa ja -menettelyssä yhteisalueelakia. Yhdistämissopimuksen sisältö on jaksossa 4.2.2 esitetyn mukainen. Toisena sopijaosapuolena on kiinteistönomistaja, mikä yksinkertaistaa asian jatkokäsittelyä verrattuna osakaskuntien yhdistämiseen. Yksityinen kiinteistö tulee osakkaaksi osakaskuntaan, ellei se aikaisemmin ole siinä ollut. Tällöin osakaskiinteistöjen lukumäärä kasvaa ja uuteen vahvistettavaan osakasluetteloon tuleva kiinteistön osuusluku määräytyy sen tuoman vesialueen arvon mukaisessa suhteessa. Jos kiinteistö oli jo osakkaana, sen osuuslukua kasvatetaan yhdistettävän alueen arvon verran. (KML 134.2 §.) Muilta osin toimitusmenettely on jaksossa 4.3 kuvatun mukainen.

4.6.3 Kiinteistön vesialueiden ja rauhoituspiirien yhdistämisten erityistapauksia

Ehjän, järviكوhtaisen yksikön synnyttämiseksi voi kiinteistön omistaja luovuttaa erillisen vesialuepalstan osuutta vastaan osakaskunnalle ja säilyttää muut palstat itsellään. Tällaisessa tilanteessa hänen oikeutensa laajenee osuuden mukana yhteiselle vesialueelle.

Vesitilusjärjestelytoimituksessa n:o 2002-849120 suoritettussa yhdistämisessä, jossa muodostettiin Hiltulan osakaskunta (681-876-14-1, 740-513-876-23), olivat mukana myös kahden kiinteistön omat, seitsemän ja kymmenen hehtaarin vesialuepalstat. Ne ja kaksi yhteistä vesialuetta yhdistämällä poistuivat väkirajat 40 hehtaarin Parkulammesta ja kiinteistöt tulivat osakkaiksi yli 430 hehtaarin ja 182 osakaskiinteistön osakaskuntaan. Kiinteistöille ei jäänyt yhdistämisen jälkeen enää omaa varsinaista vesialuetta, sillä muut palstat sijaitsivat matalassa ja umpeenkasvaneessa Rantasalmen kunnan Putkilahdessa. (Arkistotunnus 681:2003:10.)

Vesialueiden jaossa muodostettujen rauhoituspiirien yhdistäminen on yleisen edun mukaista rajojen poistuessa, vesialueyksiköiden vähentyessä ja pinta-alan kasvaessa sekä vesialueiden tullessa järjestäytyneen osakaskunnan hoidon ja valvonnan piiriin. Yksityisen vesialueen omistajalla ei ole toimituksessa todettu olevan mitään sitä vastaan, että aikaisemmassa vesialueen jaossa muodostettu rauhoituspiiri yhdistetään ympäröiviin vesialueisiin (mm. arkistotunnukset 171:2003:36; 740:2004:108). Yhdistämisen jälkeen kiinteistön omistaja on rauhoituspiirin osuudellaan osakkaana myös niissä vesialueissa, joista hänen oma osuutensa aikanaan jaettiin erilleen. Se seikka, että yksityisen vesialueen omistaja pitäisi edelleen tärkeimmät ja parhaat vesipalstansa omanaan, mutta tulisi mukaan koko muun järven kattavaan osakaskuntaan vain rauhoituspiirin osuuksilla, voi vaikuttaa jatkossa osakkaiden keskinäisiin suhteisiin.

Jaksossa 4.8.2 ja taulukossa 4/2 on kuvattu Kaitaisten osakaskunnan muodostaminen. Kaikki viisi yhdistämisestä kieltäytynyttä vesialuekiinteistöä olivat osakkaina Rauhoituspiirissä 171-405-876-17 ja Rauhoituspiirin yhdistämisen jälkeen osakaskiinteistönä syntyneessä Kaitaisten osakaskunnassa 171-405-876-18. Osakkuuden laajeneminen koko järveen selittää osaltaan sitä, miksi eräs vesialueen omistajista oli allekirjoittamassa yhdistämishakemusta, vaikka hänen oma vesialueensa jäi pois yhdistämisestä. (Arkistotunnus 171:2003:36.)

4.7 Osakaskunnan omistukseensa saaman alueen liittäminen osakaskunnan yhteiseen alueeseen

Kiinteistönmuodostamislain 133.1 §:n mukainen osakaskunnan omistukseensa hankkiman alueen liittäminen yhteiseen alueeseen poikkeaa menettelyltään osuutta vastaan tapahtuvasta liittämisestä. Kun luovutettu alue erotetaan siitä rekisteriysiköistä, johon se kuuluu, kyse on lohkomiseen verrattavasta toimenpiteestä (HE 175/2003 vp s. 11). Tällaisen luovutetun alueen yhteiseen alueeseen liittämisen edellytyksenä on lisäksi, että kiinteistöön, josta alue otetaan, ei kohdistu kiinnityksiä tai että liitettävä alue vapautetaan vastaamasta sanotun kiinteistön kiinnityksistä. Edellytyksenä vapauttamiselle on, että panttioikeuden haltija antaa siihen suostumuksensa. Vapauttaminen voi tapahtua panttioikeuden haltijan suostumuksetta, jos kiinteistö, josta alue otetaan, riittää liittämisen jälkeen selvästi vastaamaan siihen kohdistuvista panttisaamisista. Mitä tässä momentissa säädetään kiinnityksestä, sovelletaan myös kirjattuun eläkeoikeuteen. (KML:n muutos 455/2004 134.3§.) Kirjattu eläkeoikeus (syytinki) oikeuttaa sen haltijan saamaan rasitetulta kiinteistöltä

esimerkiksi rahamääräisen toistuvaissuorituksen. Jotta eläkkeen saaminen ei vaarantuisi, tulee tällaiseen kirjattuun eläkeoikeuteen soveltaa kiinnityksiä koskevia säännöksiä. (HE 175/2003 vp s. II.)

4.8 Esimerkkejä erilaisista yhdistämisistä ja yhdistämisiin johtaneista tekijöistä

4.8.1 Harjulan osakaskunnan 740-538-876-20 muodostaminen vesitilusjärjestelyssä

Toimitusmiehet sisällyttivät vuoden 2000 kesäkuussa vesitilusjärjestelytoimituksen n:o 2000-666877 alustavaan järjestelysuunnitelmaan kolme yhteisten vesialueiden yhdistämistä. Kaksi niistä oli lähellä Savonlinnan kaupungin keskustaa ja kolmas Punkaharjun Särkilahdessa. Kaikissa tapauksissa oli mukana vesitilusjärjestelyssä muodostettuja osakaskuntia, joita esitettiin yhdistettäväksi niihin rajoittuvien osakaskuntien kanssa suurempien yksiköiden muodostamiseksi.

Punkaharjun Särkilahteen tehty esitys neljän osakaskunnan yhdistämisestä toteutui sellaisenaan. Toimituspöytäkirjaan merkittiin erään osakaskalastajan tähän yhdistämiseen liittyvä ja tulevaisuuteen tähtäävä pinta-alatoivomus:

”Kaukaisimpana tavoitteena tulisi olla Pihlajaveden eteläisen virkistyskalastusalueen muodostaminen (n. 10 000 ha), kun mm. Pahanien, Kokonsaaren, Ikoinniemen ja Utrasniemen ns. salopalstat saadaan selvitettyksi.” (Arkistotunnus 740:2001:54, pöytäkirja II §.)

Savonlinnan Pullinlahteen kohdistuva esitys kahden osakaskunnan (ent. Haapiala 740-538-876-17, 24 ha ja ent. Pihlajaniemi 740-538-876-19, 486 ha) yhdistämisestä kaatui Savonlinnan kaupungin kantaan. Haapialan osakaskunta oli osaltaan valmis hyväksymään yhdistämisen. Pihlajaniemen osakaskunta muodostui tuolloin vain kahdesta kiinteistöstä. Toisen osakaskiinteistön omisti Savonlinnan kaupunki (osuuksista 89 %) ja toisen (11 %) erään suuren metsäyhtiön metsäomaisuuden hoidosta vastaava yhtiö. Savonlinnan kaupunginhallitus suhtautui lausunnossaan 7.6.2000 yhdistämisiin periaatteessa myönteisesti, mutta tämä tapaus muodosti poikkeuksen.

Toimituksessa kaupungingeodeetti kertoi, että ”...kaupungin tavoitteena olisi saada vesialueita yhtenäisemmäksi lupamenettelyn yksinkertaistamiseksi. Esitetty yhdistäminen, vaikka muutoin on kannatettava, ei vie kaupungin suunnitelmia eteenpäin ja näin ollen kaupunki ei lähde mukaan esitykseen”. (Arkistotunnus 740:2001:54, pöytäkirja II §.)

Savonlinnan kaupungin käyttäytymistä voidaan tässä tapauksessa perustella vesialueen keskeisellä sijainnilla sekä osakasmäärän kasvun aiheuttamilla lisääntyvillä neuvottelukustannuksilla ja verrata sitä jaksossa 2.5.3 esitettyyn Velkuan kalastusalueen tutkimuksen tulokseen, jossa pienten kalastuskuntien pääosakkaat mielsivät vesialueen yksityisvedeksi eikä kalastuskunnaksi.

Kolmas kuuden osakaskunnan yhdistämisesitys käy ilmi taulukosta 4/I ja kartasta 4/I. Neljä vesitilusjärjestelyssä muodostettua osakaskuntaa on merkitty taulukkoon ’ent.’-lyhenteellä. Ent. Mielola tarkoittaa Mielola-nimisen osakaskunnan (entisen kalastuskunnan) savonlinnalaisista osakaskiinteistöistä muodostettua uutta osakaskuntaa Savonlinnassa sijaitseville vesialueille. Ent. Korppilasta on tullut Tykkisalmen osakaskunta, jota nimeä käytän lainauksia lukuun ottamatta jatkossa. Taulukosta käyvät ilmi kiinteistötunnus, osakaskunnan nimi, osakaskiinteistöjen lukumäärä, omistajien lukumäärä, pinta-

Taulukko 4/1. Harjulan osakaskunnan 740-538-876-20 muodostaminen

Kartta- n:o	Yhteisen alueen kiinteistötunnus	Osakaskunnan nimi	Osakas- kiinteistöjä kpl	Osak- kaita kpl	Pinta- ala, ha	Vesi- alueen arvo, €	Uudet osuus- luvut	Vesi-ha/ osakas- kiinteistö	Vesi- ha/ osakas
Yhdistämisesitys (Kartta 4/1)									
1	740-538-876-2	Kuusniemi	6	6	70,54	7 118	0,050558	11,76	11,76
2	740-538-876-14	Harjula	8	7	36,77	3 521	0,025007	4,60	5,25
3	740-538-876-16	ent. Mielola	9	9	7,90	533	0,003787	0,88	0,88
4	740-538-876-18	ent. Kettula	4	4	1,35	11	0,000081	0,34	0,34
5	740-876-12-1	Tykkisalmi ^a	45	41	400,40	23 098	0,164056	8,90	9,77
6	740-876-19-1	ent. Niinikoski	77	69	1 053,31	106 513	0,756511	13,68	15,27
		"Niinikoski"	149	136	1 570,27	140 795	1,000000	10,54	11,55
Toteutunut yhdistäminen (Kartta 4/2)									
2	740-538-876-14	Harjula	8	7	36,77	3 521	0,996762	4,60	5,25
4	740-538-876-18	ent. Kettula	4	4	1,35	11	0,003238	0,34	0,34
	740-538-876-20	Harjula (uusi)	7	7	38,12	3 533	1,000000	5,45	5,45

^a Tykkisalmen osakaskunta muodostunut entisestä Korppilasta

Lähde: Arkistotunnus 740:2001:54

ala ja toimituksessa vahvistettu alueen arvo. Seuraavissa sarakkeissa on osakaskunnan vesialueen arvon perusteella saama osuus uudesta osakaskunnasta sekä osakaskiinteistökohtainen vesihehtaarimäärä. Uusi osakaskunta olisi muodostettu 149 osakaskiinteistöstä ja 1 570 hehtaarin vesialueesta.

Yhdistäminen ei toteutunut esityksen mukaisena, vaan huomattavasti suppeampana kahden osakaskunnan yhdistymisenä. Syitä ja tapausta selvitetään seuraavassa tarkemmin.

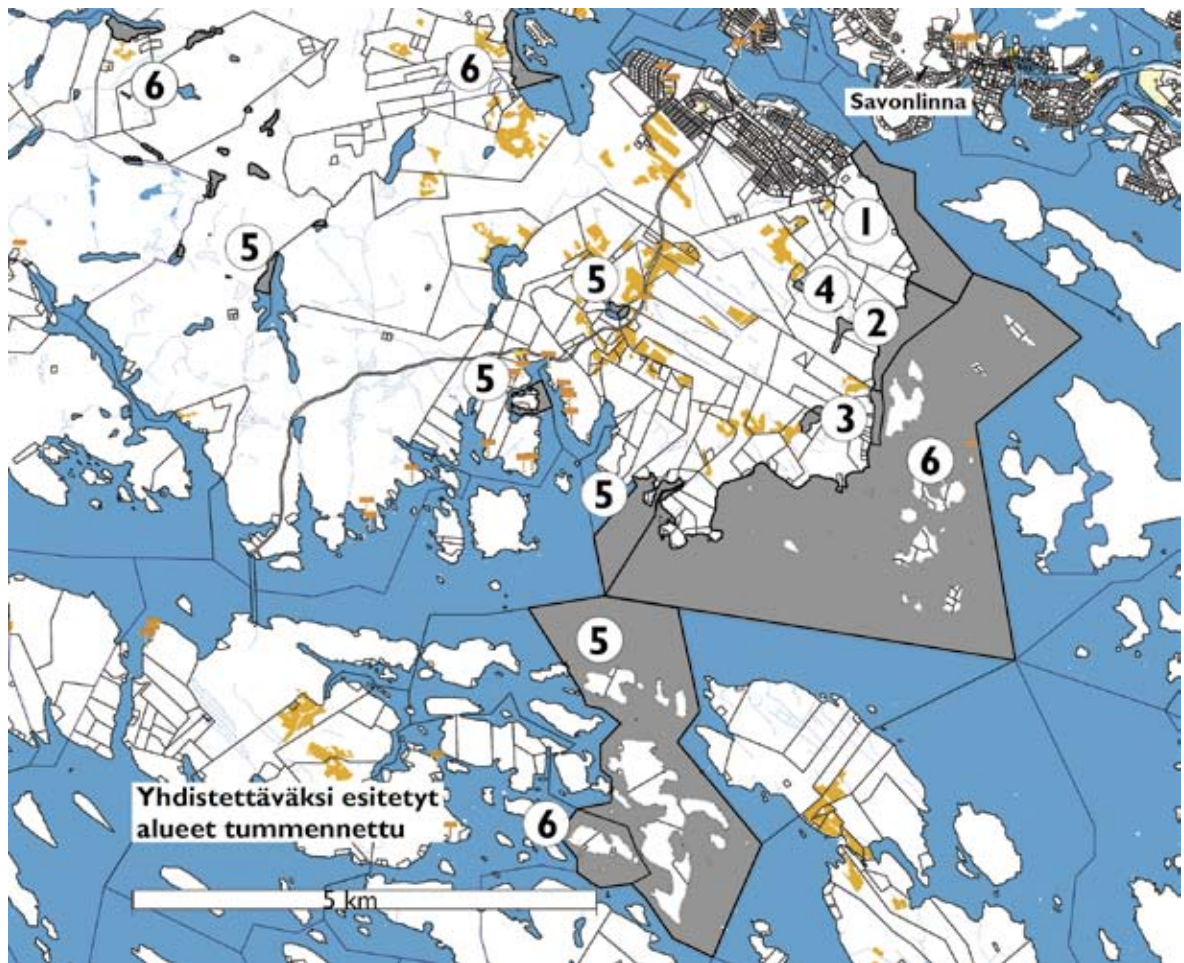
Osakaskohtaisista tekijöistä voidaan todeta, että osakaskunnilla on muutamia samoja osakkaita. Kuusniemen osakaskunnassa on suurimpana osakkaana Suomen valtion omaisuutta hoitava yhtiö (90 % osuusluvuista). Harjulan suurimmalla osakkaalla (55 %) on myös Kettulan suurimmat osuudet (31 %). Mielolan suurimman osakkaan osuus on 44 % ja seuraavan 16 %. Entisen Niinikosken merkittävin osakas (54 %) on metsäomaisuutta hoitava yhtiö, jolla on suurin osuus (38 %) myös Tykkisalmen osakaskunnassa. Tykkisalmen seuraavat osakkaat ovat suuruusjärjestyksessä kaksi yksityisomistajaa (12 % ja 11 %) ja neljäntenä Savonlinnan kaupunki (6 %).

Osakaskuntien kesken ei ole ollut aikaisempaa yhteistoimintaa, vaikka osakaskuntien vesialueet rajoittuvat pääosin toisiinsa. Kaikki kuusi osakaskuntaa olivat aikaisemmin järjestäytyneitä.

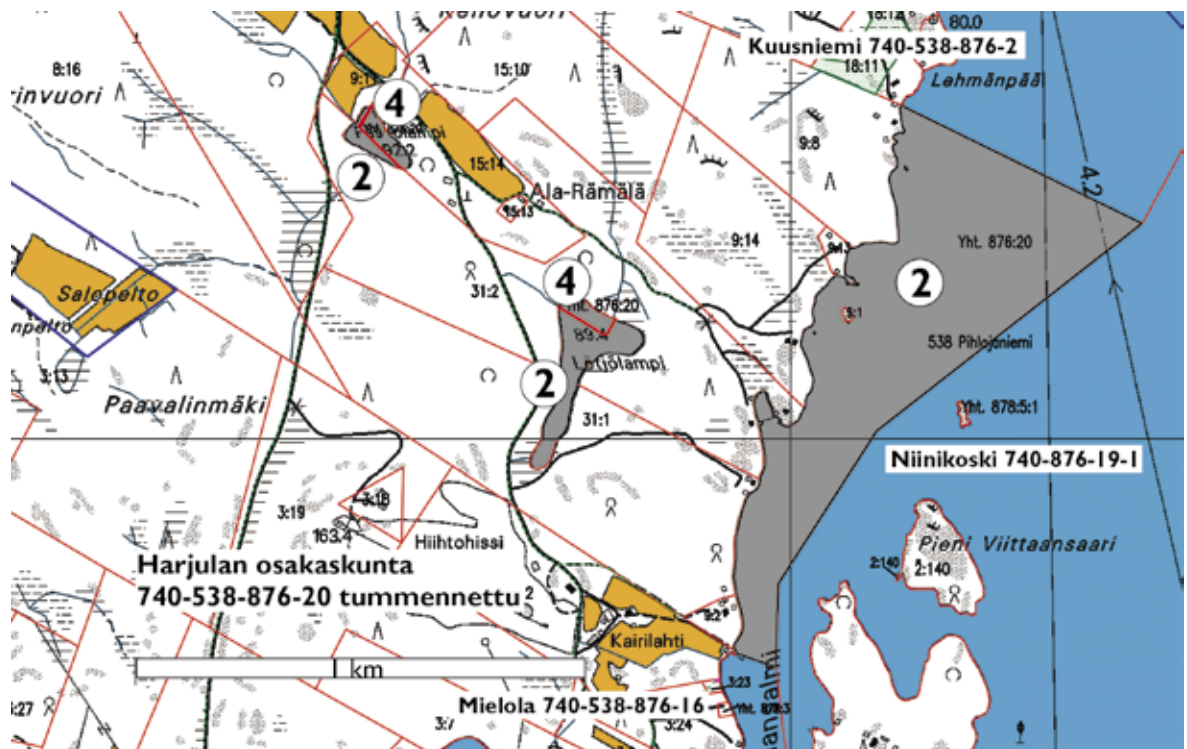
Niinikosken vesialueet soveltuvat ammattikalastukseen. Kaikki vesialueet ovat Savonlinnan kaupungin välittömässä läheisyydessä, mistä aiheutuu alueelle runsaasti kesäaikaista vene- ja laivaliikennettä. Lappeenrannasta Savonlinnan läpi Joensuuhun ja Kuopioon menevä 4,2 metrin syväväylä ja vastakkaiseen suuntaan soljuva uitto kulkevat yhdistettäväksi esitettyjen vesialueiden läpi. Saimaanhylkeen elinolosuhteiden ja lisääntymisen turvaamiseksi suurin osa alueesta kuuluu maa- ja metsätalousministeriön asetuksessaan ”Eräistä kalastusrajoituksista Saimaalla” Pihlajavedelle määriteltyyn alueeseen (258/2004). Lisäksi toinen järvilohen vaellusreittimahdollisuuksista sivuaa aluetta.

Kuusniemen osakaskunta kannatti yhdistämistä. Kalastuskunnan esimies kertoi, että pienen kalastuskunnan hoitaminen on vaikeaa, koska kokouksiin on vaikea saada osallistujia.

Harjulan osakaskunnasta on kirjattu kaksi mielipidettä. Ensimmäisen osakaskiinteistön edustajan kannanotto ”...että Harjulan kalastuskunnan tulisi säilyä itsenäisenä eikä sitä yhdistettäisi.” Vastakkainen käsitys on Harjulan suurimmalla osakkaalla (55 %), jolla on myös Kettulan suurimmat osuudet (31 %). Osakas ”...kannatti yhdistämistä ja esitti, että Kettula ja Harjula

Kartta 4/1. Harjulan ym. osakaskuntien yhdistämisesitys

Kartta 4/2. Harjulan osakaskunnan 740-538-876-20 muodostaminen

ainakin yhdistettäisiin, koska ne ovat sisäkkäin ja Lötjölampi sekä Paskolampi tulevat samaan yksikköön kuuluviksi välirajojen poistuessa.”

Mielolan osakaskunnan edustaja kannatti lämpimästi yhdistämistä ja piti sitä järkevänä.

Niinikosken kalastuskunnan esimies totesi alkukokouksessa, ”...ettei alue heidän kannaltaan tarjoakaan laajene, sen sijaan Korppilan jakokunnan (nyt Tykkisalmen osakaskunnan) alue antaisi lisäaluetta enemmän.”

Tykkisalmen osakaskunnan paikalla olleilla edustajilla ei ollut mitään esitystä vastaan. Alkukokousta seuraavana päivänä eräs kokouksessa saapuvilla ollut Tykkisalmen osakaskunnan edustaja ”...soitti toimitusinsinöörille kertoen olleensa yhteydessä suurimpiin entisen Korppilan osakaskunnan osakaskiinteistöjen omistajiin, jotka olivat ilmoittaneet, etteivät hyväksy osakaskunnan ottamista mukaan laajempaan yhteiseen alueeseen.”

Niinikosken kalastuskunnan johtokunta oli pitänyt kokouksen, minkä pöytäkirjan mukaan ”...johtokunta suhtautuu vesialueiden esitettyyn yhdistämiseen kielteisesti. Jos yhdistämisä tehdään, niin esityksen mukaiset pienemmät yhteiset alueet Niinikoskea lukuun ottamatta voitaisiin yhdistää.” Kaksi suurta yksityisomistajaa (11 % ja 6 %) vastustivat yhdistämistä. (Arkistotunnus 740:2001:54.)

Tykkisalmen osakaskunnan (ent. Korppila) poisjäänti alkukokousvaiheessa ei vielä sinänsä olisi kaatanut kaikilta osin yhdistämishanketta, koska Niinikosken osakaskunnan yli tuhannen hehtaarin alue on yksinäänkin suuri. Niinikosken vesialueet ovat kokonsa takia ammattikalastajien kiinnostuksen kohteina, mikä tuottaa osakaskunnalle säännöllistä tuloa pienin panostuksin. Supistuneesta yhdistämisestä ei Niinikoski kuitenkaan katsonut saavansa riittävää hyötyä, ja samalla sammui myös Kuusniemen osakaskunnan kiinnostus yhdistämiseen. Savonlinnan kaupungin ja suuren osakasyhtiön selkeämpi näkemys olisi saattanut johtaa toisenlaiseen tulokseen, mutta niiden ollessa poissa kokouksista pienemmät osakaat käyttivät kaupungin ja yhtiön ”valtaa”.

Harjulan uusi osakaskunta jäi pinta-alaltaan alle 50 hehtaarin, eikä se riitä edustajan nimeämiseen edes kalastusalueen kokouksiin. Mielolan osakaskunnan kahdeksan hehtaarin pinta-alan lisäyskään ei olisi tilannetta korjannut.

4.8.2 Kaitaisten osakaskunnan 171-405-876-18 muodostaminen järvien kunnostushankkeen yhteydessä

Kaitaisten kylän keskeinen alue Joroisten kunnassa kuuluu valtakunnallisesti arvokkaisiin maisemakokonaisuuksiin. Alueen järvistä ovat maisema-aluearjauksen piirissä Paljo, Kaita, Pikko ja Kostio. (Ympäristöministeriö 1993 s. 90.) Etelä-Savon ympäristökeskus oli suorittanut Paljon, Kaidan ja Alimmaisen järvissä vesikasvien niittoa ja hoitokalastusta vuosina 2001–2002. Vesialueiden kunnostuksia oli tarkoitus jatkaa vesikasvien niitolla. Suunnitelmissa oli myös yhteisen venevalkaman järjestäminen kylälle. Järvien kunnostus tukee kylän maatalo- ja maaseutumatkailua ja edistää valtakunnallisesti arvokkaan maisemakokonaisuuden säilymistä.

Etelä-Savon maanmittaustoimisto teki kyläyhdistyksen puheenjohtajan pyynnöstä taulukkomuotoisen yhdistämisesityksen isomman yhteisen vesialueen muodostamisesta Kaitaisiin (taulukko 4/2 sekä kartta 4/3). Osa vesialueyksiköistä oli syntynyt vesialueen jaossa 1960-luvulla. Yhdistämisesitys sisälsi ensin yhdeksän yhteistä vesialuetta (myös yhteisen Rauhoituspiirin) ja viiden tilan yksityiset vesialueet. Esityksen toteutuessa olisi muodostunut 87 osakaskiinteistön ja yli 400 vesihehtaarin osakaskunta. Sen

vesialueita olisi useammissa järvissä, joista viisi olisi kokonaan uuden osakaskunnan hallinnassa. Osakaskuntien kesken ei ole ollut aikaisempaa yhteistoimintaa kunnostushankkeeseen liittyviä asioita lukuun ottamatta. Osakaskuntien vesialueet rajoittuvat pääosin toisiinsa. Kaksi osakaskuntaa oli aikaisemmin järjestäytynyt kalastuskunniksi. Yhdistämisen kiinteistötoimitusmaksu maksetaan LEADER-hankkeen varoista kokonaan. Uusi osakaskunta ilmoitti maksavansa sääntöjen vahvistamisen.

Yhdistäminen ei toteutunut esityksen mukaisena, vaan suppeampana kuuden osakaskunnan yhdistymisenä. Ratkaisujen syitä ja asioiden kehittymistä tarkastellaan seuraavassa yksityiskohtaisemmin.

Toimituskokouksen tiedottamista valmisteltaessa kyläyhdistyksen puheenjohtaja täsmensi hake-
musta käymiensä keskustelujen perusteella niin, että pinta-alaltaan ja osakasmäärältään suurin Härkälänmäen osakaskunta (171-405-876-3) sekä 27 osakaskiinteistön Kumpusen osakaskunta (171-405-876-11) jätettiin yhdistämisen ulkopuolelle. Suurin osa näiden järjestäytyneiden osakaskuntien vesialueista sijaitsi kylän keskustasta kauempana olevissa Pihlas- ja Pieni Virnasjärvisä. Muutamaa päivää ennen toimituskokousta Vesialueen 171-405-876-15 suurin osakas (72 %) ilmoitti, ettei hyväksy yhdistämistä edustamansa alueen osalta. Tämän osakaskunnan toiseksi suurimman osuus oli 14 % ja kolmanneksi suurimman (metsäomistuksia hoitava yhtiö) 13 %. Vesialueen jaossa mukana olleet 29 osakastilaa kuuluivat Rauhoituspiirin osakaskuntaan. Ne on merkitty taulukkoon muiden osakaskuntien tai -kiinteistöjen kohdalla sulkuihin.

Toimituskokousta edeltävänä päivänä jätettiin vielä kyläyhdistyksen puheenjohtajan ja toimitusinsinöörin keskustelun perusteella Alimmaisessa olevat kolme yksityistä vesialuepals-
taa (Nissilä, Kivenharju ja Pöyhölä) pois kokouksessa esitettävästä yhdistämisesityksestä. Toi-
seksi suurimman (10,53 ha) niistä omisti yhdistämishakemuksen allekirjoittanut asianosainen. Pöyhölän tilan kahdesta vesialuepals-
tasta oli yhdistämisesitykseen otettu mukaan vain Paljo-
järvessä oleva alle kahden hehtaarin palsta.

Vesialueessa 171-405-876-15 osakkaana olevalla Saunaselän kiinteistöllä oli myös oma alle
kahden hehtaarin vesialue Paljo-järvessä. Kiinteistön omistava yhtiö ilmoitti sitä erikseen tie-
dusteltaessa, ”... ettei se hyväksy Paljossa olevan yksityisen vesialueen liittämistä muodostet-
tavaan yhteiseen alueeseen osuutta vastaan”. Yhdenmukaisuuden vuoksi toimitusinsinööri oli
jättänyt metsäyhtiön vesialueen lisäksi myös muut yksityisiin kiinteistöihin kuuluvat vesialueet
yhdistämisen ulkopuolelle. Paikalla ollut kiinteistön omistaja ilmoitti, että ratkaisu on oikea ja
hänen mielipiteensä mukainen.

Toimituskokouksessa Pitkälän kalastuskunnan entinen iäkäs esimies ”...muistutti, että
kalastuskunta on aikanaan perustettu ja aloite olisi pitänyt tulla sieltä suunnasta”. Kokouksessa
paikalla ollut kalastusalueen edustaja vastasi, ettei mikään näistä kalastuskunnista ole toiminut
kahteenkymmeneen vuoteen. (Arkistotunnus 171:2003:36, pöytäkirja 4 §.)

Kaksi osakaskiinteistöjen omistajaa, joiden kiinteistöt olivat hieman kauempana (yli 1
km) eivätkä yltäneet järviin, kannatti toimituskokouksessa yhdistämistä esitetyssä muodossa,
koska kalastuskunnat eivät olleet toimineet (Arkistotunnus 171:2003:36, pöytäkirja 6 §).

Koska mikään yhdistämisesityksessä mukana olevista yhteisten alueiden osakaskunnista ei ol-
lut järjestäytynyt, pidettiin osakaskuntien kokoukset kokouskutsun mukaisesti. Kiinteistöyksiköt
171-405-876-1, 171-405-876-13, 171-405-876-14 ja 171-405-876-17 päättivät yksimielisesti hyväksyä
esitellyn yhdistämissopimuksen. Vesialueiden 171-405-876-8 ja 171-405-876-10 osakasten kokouk-
set tekivät hyväksymispäätökset äänestysten jälkeen ja Vesialueen 171-405-876-15 osakaskunnan
kokous päätti yksimielisesti, ettei se lähde mukaan laajemman vesialueen muodostamiseen.

Taulukko 4/2. Kaitaisten osakaskunnan 171-405-876-18 muodostaminen

Kartta- n:o	Yhteisen alueen kiinteistötunnus	Osakaskunnan nimi	Osakas- kiinteistöjä kpl	Vesi- pinta- ala, ha	Yhdist. pinta- ala, ha	Uudet osuus- luvut	Vesi-ha/ osakas- kiinteistö
	Yhdistämisesitys valmistelun alussa (Kartta 4/3)						
1	171-405-876-1	Vesialue	(7)	9,47	9,47	0,023019	1,35
2	171-405-876-3	Vesialue	71	167,6	167,60	0,407389	2,36
3	171-405-876-8	Vesialue	24	57,6	57,60	0,140010	2,40
4	171-405-876-10	Vesialue	34	76,5	76,50	0,185950	2,25
5	171-405-876-11	Vesialue	27	41,5	41,50	0,100875	1,54
6	171-405-876-13	Vesialue	(2)	3,23	3,23	0,007851	1,62
7	171-405-876-14	Vesialue	(7)	16,79	16,79	0,040812	2,40
8	171-405-876-15	Vesialue	(8)	15,48	15,48	0,037628	1,94
9	171-405-876-17	Rauhoituspiiri	29	6,92	6,92	0,016821	0,24
10	171-405-19-6	KIVENPURO	(1)	2,06	2,06	0,005007	2,06
11	171-405-19-20	SAUNASELKÄ	(1)	1,71	1,71	0,004157	1,71
12	171-405-19-26	NISSILÄ	(1)	10,53	10,53	0,025596	10,53
13	171-405-20-10	KIVENHARJU	(1)	0,19	0,19	0,000462	0,19
14	171-405-20-11	PÖYHÖLÄ	(1)	11,77	1,82	0,004424	11,77
		"Kaita"	87	421,35	411,40	1,000000	4,84
	Toteutunut yhdistäminen (Kartta 4/4)						
1	171-405-876-1	Vesialue	(7)	9,47	9,47	0,055539	1,35
3	171-405-876-8	Vesialue	24	57,6	57,60	0,337810	2,40
4	171-405-876-10	Vesialue	34	76,5	76,50	0,448654	2,25
6	171-405-876-13	Vesialue	(2)	3,23	3,23	0,018943	1,62
7	171-405-876-14	Vesialue	(7)	16,79	16,79	0,098469	2,40
9	171-405-876-17	Rauhoituspiiri	29	6,92	6,92	0,040584	0,24
	171-405-876-18	Kaitaisten osakaskunta	87	170,51	170,51	1,000000	1,96

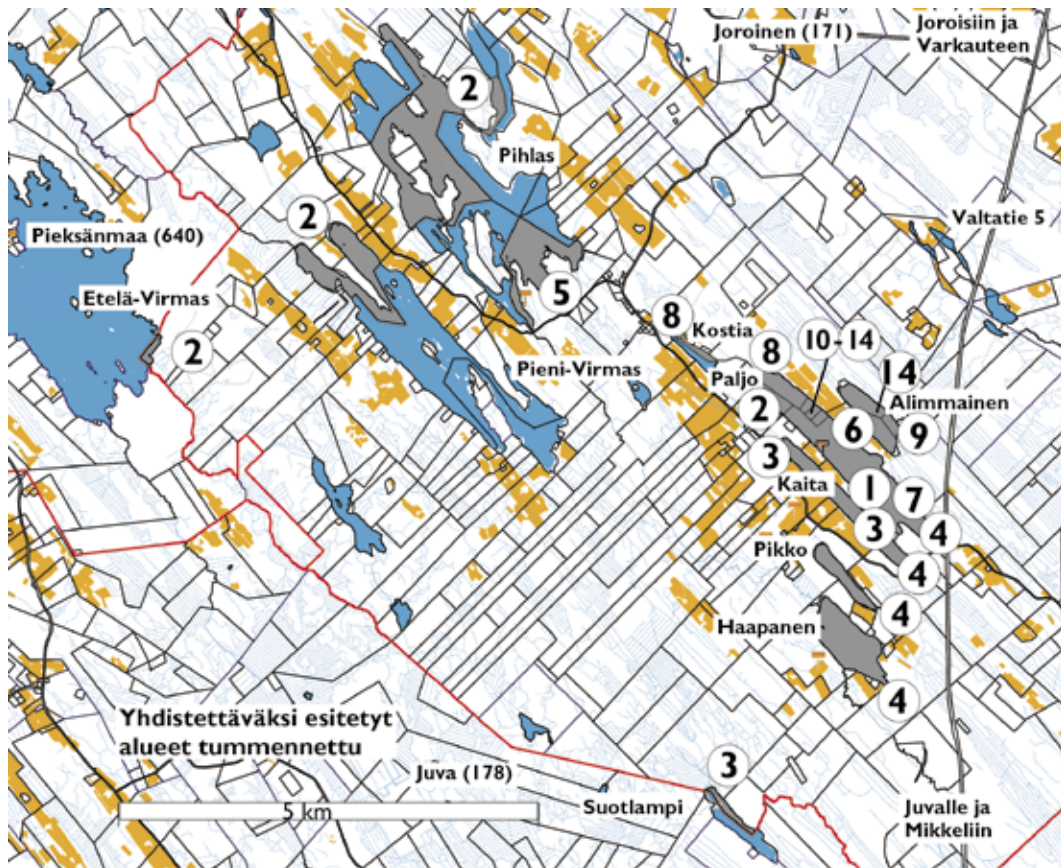
Lähde: Arkistotunnus 171:2003:36

Joroisten Kaitaisissa toteutettiin Suomen ensimmäinen vesialueiden kunnostamishankkeen yhteydessä tehty yhdistäminen. Rantaa omistamattomille osakkaille tehtiin hankkeen yhteydessä myös venevalkama. Kuusi yhteistä aluetta tuli järjestäytyneen toiminnan piiriin. "Kyläpäällikkö" valittiin osakaskunnan hoitokunnan puheenjohtajaksi. Toimituskustannusten rahoitus löytyi kylän "ulkopuolisista" varoista. Iäkkään kalastuskunnan esimiehen kommentti näyttäisi viittaavan aikaisempiin kylän sisäisiin jännitteisiin samoin kuin suoritettut äänestykset osakaskuntien kokouksissa. Kaitaisten tapaus on esimerkki reittivesien ulkopuolella tehdystä yhdistämisestä ja siellä kohdattavista ongelmista. Niiden ratkaiseminen olisi kuitenkin paikallisen viihtyvyyden ja kylien elinvoimaisuuden kannalta tärkeää.

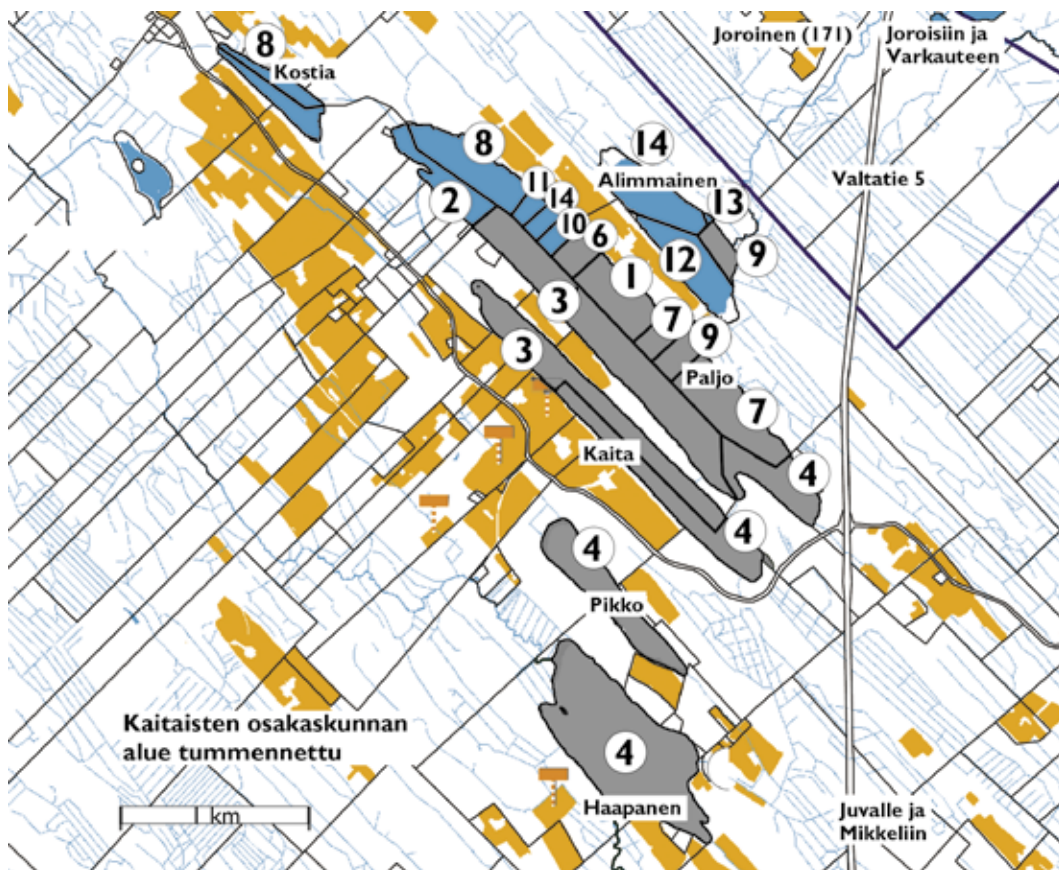
4.8.3 Pataselän osakaskunnan (618-876-25-1, 740-876-43-1) muodostaminen

Kun sama yhteinen alue sijaitsee kahden tai useamman kunnan alueella, eri kunnissa olevat osat on merkitty kiinteistörekisteriin omina yksikköinä. Osakasluetteloa pidetään ajan tasalla vain yhden rekisteriyksikön tiedoissa. Muiden rekisteriyksiköiden kohdalla on muistutustietona maininta siitä yksiköstä, jonka tiedoista osakasluettelo löytyy. Yhteistä aluetta käsitellään aina yhtenä kokonaisuutena (osakaskuntana), vaikka se muodostuukin eri kunnissa olevista rekisteriyksiköistä. Yhteisen alueen rekisteriyksikön nimeä on ohjeistettu täydennettäväksi siten, että nimestä voi päätellä "monikuntaisuuden". Nimikenttään lisätään kaikki ne kiinteistötunnukset, jotka kuuluvat samaan yhteiseen alueeseen, esimerkiksi Pataselän osakaskunta (618-876-25-1, 740-876-43-1). (Maanmittauslaitos 2002 s.1.)

Mustalahden ja Niinimäen osakaskunnilla oli molemmilla vesialueita sekä Punkaharjun (618) kun-

Kartta 4/3. Kaitaisten vesialueiden yhdistämisesitys

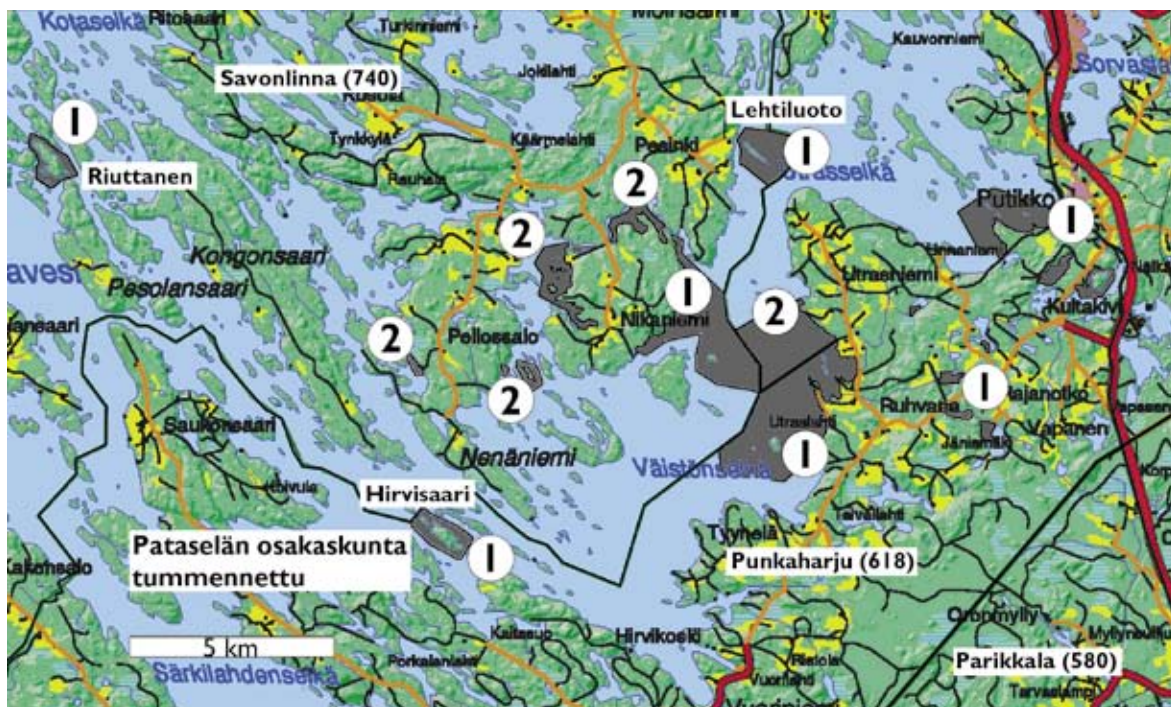
Kartta 4/4. Kaitaisten osakaskunnan 171-405-876-18 muodostaminen

nassa että Savonlinnan (740) kaupungissa. Kiinteistötunnukset sekä osakaskiinteistöjen ja pinta-alojen jakautuminen mainittujen kuntien kesken käyivät ilmi taulukosta 4/3. Vesialueet sijaitsivat ennen yhdistämistä osittain ristikkäin siten, että Niinimäen osakkaat joutuivat kulkemaan Mustalahden vesialueen kautta kauempana Väistönselän koillisosassa olevalle vesipalstalleen (kartta 4/5). Yhdistäminen perustui osakaskuntien väliseen sopimukseen. Osakaskunnat olivat kokouksissaan hyväksyneet sopimuksen ja nimenneet allekirjoittajat. Muutoksenhaku aika osakaskuntien päätöksistä oli ennen toimituskokousta ohi. Toimitukseen ei liittynyt tunnuksittomien alueiden kuten umpilampien tai saarten selvittämistä. Yhdistäminen tapahtui kiinteistörekisterissä olevien tietojen ja pinta-alojen perusteella (taulukko 4/3). Rahat yhdistämiskustannuksiin oli varattu jo hyvissä ajoin.

Taulukko 4/3. Pataselän osakaskunnan (618-876-25-1, 740-876-43-1) muodostaminen

Kartta-n:o	Yhteisen alueen kiinteistötunnus	Osakaskunnan nimi ja sijaintikunta	Osakas-kiinteistöjä kpl	Vesi-pinta-ala, ha	Yhdistetty pinta-ala, ha	Uudet osuus-luvut	Vesi-ha/ osakas-kiinteistö
1	618-876-9-0	Mustalahti, Punkaharju	111	918,47	1429,32	0,792504	9,86
1	740-876-6-0	Mustalahti, Savonlinna	34	510,85			
2	618-409-876-1	Niinimäki, Punkaharju	13	209,23	374,23	0,207496	7,96
2	740-535-876-2	Niinimäki, Savonlinna	34	165,00			
	618-876-25-1	Patasekä, Punkaharju	126	1127,70	1803,55	1,000000	9,39
	740-876-43-1	Patasekä, Savonlinna	68	675,85			

Lähde: Arkistotunnus 618:2003:21

Kartta 4/5. Pataselän osakaskunnan (618-876-25-1, 740-876-43-1) muodostaminen

Osakaskunnissa oli jonkin verran samoja osakkaita; mm. muutamat ammattikalastajat olivat hankineet osuuksia molemmista yhteisistä vesialueista. Molempien osakaskuntien osakaskiinteistökohtaiset vesipinta-alat ovat suuria: lähes kymmenen hehtaaria (9,86 ha/osakaskiinteistö) suuremmalla ja kahdeksan hehtaaria (7,96 ha/osakaskiinteistö) pienemmällä. Yhdistämisestä ei tullut osakkaille kuluja.

Osakaskuntien aikaisempi yhteistoiminta oli järjestetty taitavasti. Niinimäen kalastuskunnan esimies oli Mustalahden kalastuskunnan johtokunnassa. Näin molemmat kalastuskunnat olivat tietoisia

toistensa toiminnasta, pyydysyksikköjaon perusteista ja muista päätöksistä. (Heinonen 2004.) Molemmat osakaskunnat olivat yhdistämisestä yksimielisiä ja järjestäytyneitä.

Kun säännöt olisi joka tapauksessa ollut muutettava uuden yhteisäluelain mukaisiksi, sopi yhdistäminen tähän vaiheeseen hyvin ja toisen osakaskunnan sääntöjen vahvistamismaksu säästyi. Yhdistämisestä aiheutuvat kaikki kulut sääntöjen vahvistamisineen maksettiin osakaskuntien varoista.

Osakaskuntien tärkeimmät vesialueet rajoittuivat toisiinsa ja olivat ristikkäin, mutta palstoja jäi myös erilleen. Näistä huomattavimmat ovat Savonlinnan kaupungissa noin 20 kilometrin päässä, Riuttasen saaren ympärillä oleva 40,9 hehtaarin palsta ja Lehtiluodon ympärillä oleva 128 hehtaarin palsta sekä Punkaharjun kunnassa Hirvisaarten ympärillä oleva 55 hehtaarin palsta ja Putikonlahdella oleva 191 hehtaarin palsta. Pihlajaveden Pataselältä poistui yhdistämisessä välirajoja ja sinne muodostui 1 122 hehtaarin yhtenäinen vesialue.

Yhdistämällä syntyi Punkaharjun neljänneksi suurin osakaskunta. Ensimmäiseksi hoitokunnan puheenjohtajaksi osakaskunnan kokous valitsi hankkeen käynnistäjänä ja asian hoitajana toimineen sekä aikaisemmin kalastusalueenkin hallinnossa keskeisesti mukana olleen henkilön.

4.8.4 Raudanveden osakaskunnan 681-421-876-30 muodostaminen vesitilusjärjestelyssä

Kosulanlampi ja Pieni Raudanvesi sijaitsevat Rantasalmen keskustan välittömässä läheisyydessä ja antavat taajamalle vesistöllistä yleisilmettä. Niissä oli vireillä lupakäsittelyyn menevä kunnostussuunnitelma veden laadun ja ympäristön tilan parantamiseksi. Suunnitelma sisälsi mm. pohjapatojen ja pumppaamon rakentamisen Kosulanlammen vedenpinnan nostamiseksi sekä soutuvene- ja kanoottiväylän järjestämisen Raudanvedeltä Haapaselälle. Alueen osakaskunnilla oli todettu olevan myös vesitilusjärjestelytarvetta, mikä johti vesitilusjärjestelylain mukaisen toimituksen n:o 2003-884765 käynnistämiseen. Lain mukaan toimituksen tarkoituksena oli muodostaa pirstoutuneista vesialueista uusia kokonaisuuksia pääasiassa siten, että vesialueen tilukset lunastetaan ko. vesialueeseen rajoittuvien osakaskiinteistöjen tai osakaskuntien yhteiseksi. Tavoitteena on tilanne, jossa vesialueiden osakaskiinteistöjen maa-alueet rajoittuvat tai ainakin sijaitsevat lähellä vesialueitaan.

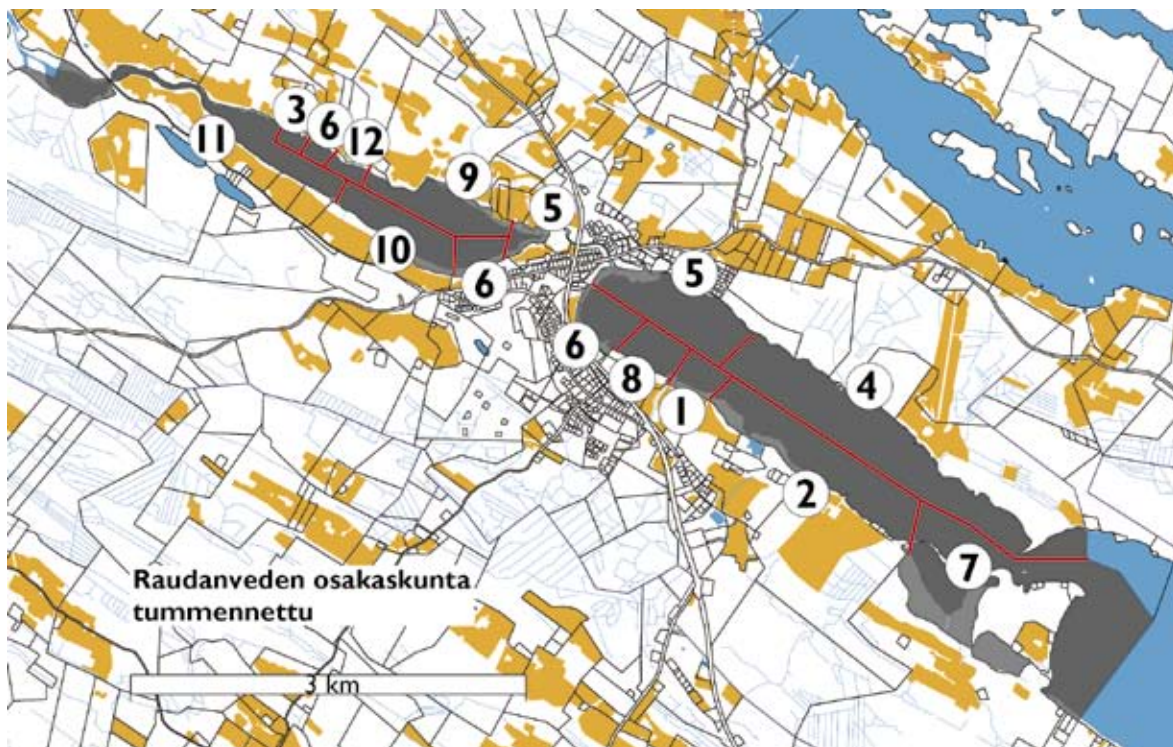
Toimituksessa järjesteltiin vesialueiden omistuksia vesitilusjärjestelylain mukaisesti, niin että Kosulanlammen ja Pienen Raudanveden alueille muodostui 12 yhteistä vesialuetta. Vesitilusjärjestelyn yhteydessä toimitusmiehet esittivät näiden osakaskuntien yhdistämistä Raudanveden osakaskunnaksi taulukon 4/4 ja kartan 4/6 mukaisesti.

Kuten kartasta 4/3 ja erityisesti Pataselän vesialueita osoittavasta kartasta 4/5 kävi ilmi, Etelä-Savossa tehdyissä yhdistämisesityksissä osakaskunnille tulee helposti erillisiä ”etäispalstoja”, jotka toiminnallisesti paremmin kuuluisivat johonkin lähempänä olevaan yksikköön. Kosulanlammissa ja Pienessä Raudanvedessä oli useilla osakaskunnilla tällaisia palstoja, vaikka varsinaiset vesialueet sijaitsivat kauempana muissa järvissä. Ennen kuin taulukon mukainen yhdistäminen oli mahdollista, oli vesitilusjärjestelytoimitukseen liittyen seitsemässä osakaskunnassa suoritettava vesialueen jakomenettelyä tai vesialueosuuksien vaihtoa muistuttavia järjestelyjä, jotka on selostettu lyhyesti osakaskunnittain. Yhdistäminen poisti myös vesitilusjärjestelyä vaativat tapaukset, joissa vieraan osakaskunnan vesialue ulottui toisen osakaskunnan rantakiinteistöjen edustalle (mm. Rantasalo 10, Vahvalahti, Pyyvilä). Järjestelyn ja yhdistämisen jälkeen Raudanveden osakaskunnassa on vain rantasalmelaisia osakaskiinteistöjä ja rantaan rajoittuvien osakaskiinteistöjen edustalla on oman osakaskunnan vesialuetta.

Taulukko 4/4. Raudanveden osakaskunnan 681-421-876-30 muodostaminen

Kartta n:o	Yhteisen alueen kiinteistötunnus	Osakaskunnan nimi	Osakas-kiinteistöjä, kpl	Pinta-ala ha	Vesi-alueen arvo, €	Uudet osuusluvut	Vesi-ha/ osakas-kiinteistö
1	681-421-876-5	Rantasalo 3	32	14,22	597	0,031239	0,44
2	681-421-876-9	Rantakartano	18	57,82	2 428	0,126996	3,21
3	681-421-876-13	Rantasalo 20	4	2,73	93	0,004855	0,68
4	681-421-876-16	ent. Pyyvilä	4	110,09	4 624	0,241858	27,52
5	681-421-876-17	ent. Vahvalahti	41	44,10	1 802	0,094251	1,08
6	681-421-876-18	ent. Rantasalo 5,7	18	30,17	1 126	0,058895	1,68
7	681-421-876-19	ent. Lamminpohja	19	115,77	4 862	0,254307	6,09
8	681-421-876-21	ent. Teemassaari 10	11	11,44	480	0,025106	1,04
9	681-421-876-22	ent. Rantasalo 10	10	32,18	1 094	0,057222	3,22
10	681-421-876-25	ent. Hasumäki 12	6	20,93	712	0,037221	3,49
11	681-421-876-28	ent. Rantasalo 4	33	36,33	1 125	0,058843	1,10
12	681-421-876-2	ent. Ritalahti	4	5,19	176	0,009206	1,30
	681-421-876-30	Raudanveden osakask.	200	480,97	19 119	1,000000	2,40

Lähde: Arkistotunnus MMLm/6059/83/2005

Kartta 4/6. Raudanveden osakaskunnan 681-421-876-30 muodostaminen

Rantasalo 3:n (681-421-876-5), Rantakartanon (681-421-876-9) ja Rantasalo 20:n (681-421-876-13) osakaskuntien vesialueet yhdistettiin sellaisenaan uuteen osakaskuntaan.

Pyyvilän osakaskunnalla (681-421-876-1) oli vesialueita ennen järjestelyä Haukivedessä 1 730 hehtaaria, Pienessä Raudanvedessä 110 hehtaaria ja Putkilahdessa 37 hehtaaria. Pienen Raudanvedeen rajoittuvista neljästä osakaskiinteistöstä ja edustalla olevasta vesialueesta muodostettiin omistajien suostumuksella uusi osakaskunta (681-421-876-16), joka yhdistettiin Raudanveden osakaskuntaan. Pienen Raudanveden rantaviivaa näillä tiloilla oli yli kolme kilometriä. Rantasalmen kunta omisti yhden tiloista. Kolme muuta rantaan rajoittuvaa kiinteistöä oli yksityisomistuksessa (mm. Pyyvilän kartano). Eräs omistajista piti osakaskiinteistöjen käytön kannalta tärkeänä, että veden laatu säilyy edelleen hyvänä. Osakastiloilla oli niin suuret osuu-

det, että kiinteistöjen osuudet Haukiveden puolella oleviin vesialueisiin säilyivät siellä tehdyn eri yhdistämisen jälkeenkin merkittävänä.

Vahvalahden järjestäytymättömällä osakaskunnalla (90-429-876-1, 681-421-876-4) oli vesialueita ennen vesitilusjärjestelyä Heinäveden kunnassa 38 hehtaaria (28 osakaskiinteistöä) ja Rantasalmen kunnassa 134 hehtaaria (41 osakaskiinteistöä). Rantasalmen vesialueista Haukivedessä Kaarnetsaaren ympärillä oli 90 hehtaaria, Pienessä Raudanvedessä 38 hehtaaria ja Kosulanlammissa 6 hehtaaria. Rantasalmelaisista 41 osakaskiinteistöstä muodostettiin vesitilusjärjestelyssä ensin uusi osakaskunta (681-421-876-17), joka lunasti Heinäveden kunnassa olevien osakaskiinteistöjen osuudet. Pienen Raudanveden ja Kosulanlammen palstat (44 ha) yhdistettiin Raudanveden osakaskuntaan ja Kaarnetsaaren palsta Pyyvilän osakaskuntaan. Vahvalahden rantasalmelaiset osakkaat ovat vesitilusjärjestelytoimituksen ja yhdistämisen jälkeen osakkaina osakastilojen edustalla olevassa Raudanveden osakaskunnassa sekä Haukiveden puolella olevassa Pyyvilän 2 300 hehtaarin osakaskunnassa vesialueisiin tuomiensa arvojen mukaisissa suhteissa.

Rantasalo 5,7:n osakaskunnalla (681-421-876-6) oli ennen järjestelyä 18 osakaskiinteistöä ja vesialueita Haapaselällä Venänsaaren palstassa 96 hehtaaria, Kukkoluodon palstassa 259 hehtaaria, Pienessä Raudanvedessä 14 hehtaaria ja Kosulanlammissa kaksi erillistä (9 ha ja 7 ha) palstaa. Osakaskunnan alueella oleva tunnuksen Ruutanalampi (0,61 ha) oli ratkaistu kuulumaan osakaskunnalle. Ruutanalampea ympäröivillä kahdella tilalla oli sama omistaja, joka oli esittänyt, että Ruutanalampi tulisi hänen omistamiensa tilojen yksityiseksi vesialueeksi. Lammen vastaisen hoidon kannalta olisi omistajan mielestä hyväksi, jos lampi kuuluisi tilaan. Toimitusmiehet jakoivat lammen, sen vähäisen arvon ja pienen koon takia, rantaan rajoittuville kahdelle kiinteistölle yksityiseksi tilukseksi. Tilojen osuusluvut pienenevät lammen arvoa vastaavasti Rantasalo 5,7:n osakaskunnassa. Osakaskunnan (681-421-876-18) vesialueista Kosulanlammen ja Pienen Raudanveden vesialuepalstat (30 ha) yhdistettiin Raudanveden osakaskuntaan. Rantasalo 5,7:n osakaskunnalle jäi edelleen Haapaselälle 355 vesihehtaaria.

Lamminpohjan osakaskunnalla (681-421-876-7) oli vesialueita ennen järjestelyä Pienessä Raudanvedessä 116 hehtaaria, kymmenen kilometrin päässä Pienessä Alasessa 39 hehtaaria ja Putkijärven 14 hehtaaria. 24 osakaskiinteistöstä 19 oli Pienen Raudanveden vaikutusalueella ja viisi osakaskiinteistöä Pienen Alasen-Putkijärven alueella. Pienen ja Suuren Raudanveden valuma-alueella olevista 19 osakaskiinteistöstä muodostettiin uusi osakaskunta (681-421-876-19), joka lunasti viiden osakaskiinteistön osuudet 116 hehtaarin vesialueesta. Tämän osakaskunnan vesialueet yhdistettiin Raudanveden osakaskuntaan. Vastaavasti Putkijärven ja Pienen Alasen viidestä osakaskiinteistöstä muodostettiin uusi osakaskunta, jonka vesialueet yhdistettiin Hiisjärven osakaskunnan vesialueiden kanssa. Järjestely ei mennyt vesialueiden arvojen osalta taasen. Raudanveden puoleisen osakaskunnan osakaskiinteistöjen omistajat maksoivat 295 euroa osuuksiensa mukaisessa suhteessa Pienen Alasen alueella oleville osakkaille.

Teemasaari 10:n osakaskunnan (681-876-1-0) kaikki vesialueet olivat Rantasalmen kunnassa (Haapaselällä Tikassaaren palstassa 127 hehtaaria, Paronselän ja Kaijansaaren palstoissa yhteensä 113 hehtaaria ja Pienessä Raudanvedessä 11 hehtaaria). Osakaskunta muodostui ennen järjestelyä viidestä Heinäveden kunnassa ja 52 Rantasalmen kunnassa sijaitsevasta osakaskiinteistöstä. Rantasalmelaisista osakaskiinteistöistä muodostettiin uusi osakaskunta (681-876-1-1), joka lunasti Heinäveden osakkaiden osuudet. Tämän jälkeen järjestely jatkui Rantasalmen osakaskiinteistöjen kesken. Pienen Raudanveden valuma-alueella olevista 11 osakaskiinteistöstä,

jotka kuuluivat taloon Rantasalo 9, muodostettiin edelleen uusi osakaskunta (681-421-876-21). Se lunasti muiden rantasalmelaisten osakaskiinteistöjen osuudet Pienessä Raudanvedessä olevasta 11 hehtaarin palstasta. Osakaskunta (681-421-876-21) ja sille kuuluva 11 hehtaarin vesialue yhdistettiin Raudanveden osakaskuntaan. Rantasalmelaisten kesken tehdyssä järjestelyssä ei rahakorvausta käytetty, vaan osuuksia vähennettiin vesialueiden arvoja vastaavasti ja Rantasalo 9:n osakkaat jäivät edelleen osakaskiinteistöiksi 240 hehtaarin vesialueeseen.

Rantasalo 10:n osakaskunta (212-416-876-1, 681-421-876-2) on yksi Haukiveden kalastusalueen pinta-alaltaan suurimmista (2 426 ha) osakaskunnista, jolla oli ennen järjestelyä Kangaslammin kunnassa 19 osakaskiinteistöä ja 813 vesihehtaaria sekä Rantasalmen kunnassa 32 osakaskiinteistöä ja 1 613 vesihehtaaria. Kangaslammin ja Rantasalmen osakaskiinteistöjen välistä vesitilusjärjestelytarvetta ei todettu osakaskunnassa olevan, koska tärkeimmät ”kaukokalastuspalstat” (2 375 ha) sijaitsivat vierekkäin kunnan rajan kahta puolta. Osakaskunnalla oli Rantasalmella myös kaksi erillistä vesialuepalsta: Haukiveden Ritalahdessa 19 hehtaarin palsta ja Kosulanlammissa 32 hehtaarin pala. Palstat edustivat alle prosentin osuutta koko osakaskunnan vesialueiden arvosta. Kosulanlammen vaikutuspiirissä olevasta kymmenestä osakaskiinteistöstä muodostettiin oma osakaskuntansa (681-421-876-22), joka vesialueineen (32 ha) yhdistettiin Raudanveden osakaskuntaan. Lunastaessaan muiden osuuksia osakaskunnan osakaskiinteistöt luopuivat vastaavalla arvolla osuuksistaan muissa vesialueissa. Rahakorvauksia ei käytetty ja lunastusten sijaan voidaan puhua myös vaihdoista. Kosulanlammen rannalla sijainneet osakaskiinteistöt vaihtoivat osan osuuksistaan 10–15 kilometrin päässä Haukivedellä sijaitsevilta palstoilta lähemmäksi kotipalstojaan ja tekivät vesistökohtaisen yhdistämisen mahdolliseksi.

Hasumäki 12:n osakaskunnalla (90-404-876-7, 212-404-876-2, 681-421-876-10, 740-502-876-5) oli ennen järjestelyä 1 985 vesihehtaaria useissa palstoissa neljän kunnan alueella. Osakaskiinteistöjä oli myös neljässä kunnassa. Rantasalmen kuntaan kuuluvia osakaskiinteistöjä oli kuusi, joiden edustalla Kosulanlammissa sijaitsi 21 hehtaarin vesialuepasta. Rantasalmen kuudesta osakaskiinteistöstä muodostettiin oma osakaskunta (681-421-876-25), joka vesialueineen (21 ha) yhdistettiin Raudanveden osakaskuntaan. Osakaskunta lunasti muiden osakaskiinteistöjen osuudet ja suoritti rahakorvauksen. Hasumäki 12 osakaskunta (90-404-876-7, 212-404-876-2, 740-502-876-5) jäi edelleen toimimaan, sillä oli alkuperäinen osakasluettelo, mutta vesialueita (1 964 ha) nyt vain kolmessa kunnassa.

Rantasalo 4:n järjestäytymättömässä osakaskunnassa (681-421-876-12) oli ennen järjestelyä 33 osakaskiinteistöä ja vesialueita Haapaselän puolella Syväsalmen palstassa 12 hehtaaria sekä Kosulanlammissa 24 hehtaaria. Osakaskunnan alueella olevat kaksi tunnukseton lampi (Heralampi/luode 3,7 ha ja Heralampi/kaakko 3 ha) oli vesitilusjärjestelytoimituksessa ratkaistu kuulumaan osakaskunnalle. Alkukokouksessa paikalla olleet lampiin rajoittuvien kiinteistöjen omistajat ilmoittivat hyväksyvänsä esitetyn yhdistämisen, jos Heralammet jätetään yhdistämisestä pois ja muodostetaan rantakiinteistöjen omistajille yhteiseksi. Toimitusmiehet menettelivät kuten Rantasalo 5,7:n osakaskunnan/Ruutanalammen tapauksessa ja muodostivat Luoteiseen Heralampeen rajoittuvista kolmesta osakastilasta oman osakaskuntansa (681-421-876-26) ja kaakonpuoleiseen Heralampeen rajoittuvista seitsemästä osakastilasta oman osakaskuntansa (681-421-876-27). Näiden osakaskiinteistöjen osuuksia vähennettiin vastaavasti alkuperäisen osakaskunnan osakasluettelosta, jolloin muodostui uusi osakaskunta (681-421-876-28). Tämän osakaskunnan (681-421-876-28) (33 osakaskiinteistöä) kaikki vesialueet (36 ha)

yhdistettiin Raudanveden osakaskuntaan.

Ritalahden osakaskunnalla (681-424-876-1) oli ennen järjestelyä 66 osakaskiinteistöä ja vesialueita Haukiveden Ritalahdessa 85 hehtaaria ja Kosulanlammessa 5 hehtaarin palsta. Kosulanlammen rannalla olevista neljästä osakaskiinteistöstä muodostettiin oma osakaskunta (681-424-876-2), joka vesialueineen (5 ha) yhdistettiin Raudanveden osakaskuntaan. Uuden osakaskunnan neljä osakaskiinteistöä jäivät edelleen osakkaiksi Ritalahdessa oleviin vesialueisiin. Niiden osuuksia vähennettiin, joten rahakorvauksia ei käytetty.

Osakaskunnilla ei ollut mainittavasti samoja osakkaita. Ainoastaan Rantasalmen kunta omisti kiinteistöjä useammissa osakaskunnissa. Yhdellä järjestelyssä muodostetulla osakaskunnalla (681-421-876-16) on muista huomattavasti poikkeava osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala (27,5 ha/osakaskiinteistö). Osakaskuntien kesken ei ole ollut aikaisempaa yhteistoimintaa. Sellaiseksi ei tässä tutkimuksessa ole katsottu Kosulanlammen ja Pienen Raudanveden vesien tilan parantamiseksi pidettyä muutamaa kokousta. Yhdistettävien osakaskuntien vesialueet rajoittuvat toisiinsa ja osakaskuntien kokousten päätökset olivat yksimielisiä. Kahdeksan osakaskuntaa on ollut järjestäytyneenä ennen toimitusta. Yhdistäminen liittyi vesitilusjärjestelyn lunastussuunnitelmaan eikä asianosaisilta peritty kiinteistötoimitusmaksua. Uusi osakaskunta ja Rantasalmen kunta maksoivat sääntöjen vahvistamisesta koituneet kustannukset. Kosulanlammen sekä Pienen Raudanveden vesialueiden yhdistäminen osoittautui kiinteistöt teknisesti haasteelliseksi. Raudanveden osakaskunnan muodostaminen kahdestatoista erilaisesta osakaskunnasta oli mahdollista, kun osuudet kauempana oleviin suurempiin vesialueisiin säilyivät.

Toteutunut yhdistäminen ja tulossa oleva kunnostus parantavat Rantasalmen keskustan yleisilmettä, kuntalaisten viihtyvyyttä, harrastustoimintaa (mm. lintutorni) ja edistävät matkailua. Metsähallituksen luontokeskus Oskari on Pienen Raudanveden rannalla. Muutama vuosi sitten valmistui Ketveleen kanava, jota pitkin on mahdollista tulla Pienelle Raudanvedelle ja kirkonkylän pienvenesatamaan (väylät ensin 1,7 metriä ja Pienellä Raudanvedellä 1,3 metriä syvät). Kosulanlampi on tärkeä lintuvesi ja merkitty Natura-alueeksi. Kosulanlammen kosteikoilta metsätetään myös vesilintuja. Muodostetun osakaskunnan vesialueiden kalastuksellinen merkitys on vähäinen, koska veden laatu on vain tyydyttävä ja vesialueet matalia. Vastaavasti Haukiveden laajat vesialueet ovat vain 2-4 kilometrin päässä.

Esitetyt tapaukset osoittavat yhdistämishankkeisiin liittyvän useita lähestymistapoja ja osakkaiden erilaisia käsityksiä reunaehdoineen. Harjulan ja Kaitaisten osakaskuntia muodostettaessa esityksissä pyrittiin huomattavasti laajempiin kokonaisuuksiin kuin toimituksissa toteutui. Pataselän osakaskuntaan jäi yhdistämisen jälkeen kuulumaan useita kaukana olevia erillisiä palstoja. Jotta Kosulanlammen ja Pienen Raudanveden vesialueet täysin kattava Raudanveden osakaskunnan muodostaminen oli mahdollista, toimitusmiehet joutuivat toteuttamaan kahdeksan osakaskunnan kohdalla monimutkaisia vesitilusjärjestelytoimituksen mahdollistamia alueiden ja osuuksien järjestelyjä, vaihtoja ja lunastuksia.

4.8.5 Toimitusten kestoajat

Jaksossa 4.1 kuvattiin yhdistämishankkeen liittyminen osakaskunnan toimintaan ja vuoden kulkuun yleisellä tasolla. Toimituksen tekeminen alkusyksystä vesien vapaana ollessa mahdollistaa myös arviointikatselmusten pitämisen. Teoreettiseksi kestoajaksi arvioitiin kuusi–kahdeksan kuukautta.

Selvitin yhteisen alueen muodostamistoimitusten kestoajat vuosilta 2001–2005. Aineistoon tuli 51 toimitusta, joista yhden toimituksen kesto aika puuttuu. Aineisto on sen pienuuden takia ryhmitelty viireilletulovuoden mukaisesti (taulukko 4/5).

Taulukko 4/5. Yhdistämistoimitusten kestoajat vuosina 2001–2005 ja tietoja toimituksista

Vireilletulo- vuosi	Toimituksia kpl	Kestoajojen keskiarvo, kk	Osakaskuntia		Osakaskiinteistöjä		Pinta-ala	
			yht. kpl	kpl/toimitus	yht. kpl	kpl/osakask.	yht. ha	ha/osakask.
2001	13	9,3 (12 kpl)	44	3	4 205	96	17 536	399
2002	15	13,0	50	3	6 356	127	28 336	567
2003	14	7,4	61	4	7 426	122	33 932	556
2004	5	7,8	27	5	2 647	98	9 763	362
2005	4	6,1	22	6	4 644	211	32 552	1 480
Yhteensä	51	9,5	204	4	25 278	124	122 119	599

Lähde: Maanmittauslaitos, JAKOinfo/Toimitusrekisteri 18.1.2006. Yhteisen alueen muodostaminen (1621)

Koko aineiston kestoajojen keskiarvo on 9,5 kuukautta ja mediaani 8,1 kuukautta. Vuoden 2001 toimitukset jakaantuivat kahteen ryhmään. Toimituksista seitsemän oli rekisteröity ja loppuunsaatettu 3–7,9 kuukauden aikana. Viiden toimituksen kesto aika oli selvästi pitempi ja sijoittui välille 11,7–19,4 kuukautta. Jälkimmäisen ryhmän sekä vuoden 2002 toimitusten kestoajojen kohoamista selittävät niiden rekisteröinnissä ilmenneet tekniset vaikeudet. Kun ongelmat oli ratkaistu, kesto aika alenevilla toimitusmäärillä pieneni puoleen vuoteen. Yhdistämistoimitusten lyhin kesto aika jäi alle kolmen kuukauden (2,8 kk). (Maanmittauslaitos 2006a, verkkodokumentti.)

4.8.6 Toteutuneita toimituskustannuksia

Suomen hallitukselle oli syksyllä 2005 tehty kirjallinen kysymys, jossa erääksi yhdistymisen esteeksi oli todettu suhteellisen kalliiksi muodostuneet toimituskustannukset ja esitetty osakaskuntien yhdistymiseen liittyvien toimituskulujen kattamista joko valtion talousarvioon sisältyvistä kehittämisrahoista tai EU-rahoituksella. Hallitus ei vastauksessaan nähnyt yleisen edun kannalta tarvetta ryhtyä tukemaan osakaskuntien yhdistymiseen liittyviä toimituskuluja ottaen huomioon, että ne eivät ole kohtuuttomia osakaskiinteistöä kohden laskettuna. Toimituskustannuksiin vaikuttavat yhdistettävien osakaskuntien määrä, yhdistettävien alueiden koko ja osakaskiinteistöjen määrä sekä se, ovatko osakaskunnat sopineet kiinteistöille tulevien osuuksien suuruuksista tai niiden laskemisperusteista, vai onko osuuksien määrittäminen jätetty kokonaan toimituksessa suoritettavaksi. Toimitusten vähäisyyden vuoksi ei ole voitu luotettavasti arvioida esimerkiksi osakaskiinteistökohtaista kustannusta. Toimituskustannukset ovat vaihdelleet runsaasti, mutta suuri osa toimituksista on ollut 1 000–3 000 euron luokkaa osakaskiinteistökohtaisen kustannuksen vaihdella 2–10 euron välillä. (KK 715/2005 vp.)

Selvitin 51 yhteisen alueen muodostamistoimituksen toimituskustannukset vuosilta 2001–2005. Aineistosta on tässä yhteydessä laskettu joitakin suuntaa-antavia tunnuslukuja. Toimituskustannusten tarkempi käsittely kuuluu jatkotutkimusten piiriin.

Toimituskustannusten keskiarvo oli 1 640 euroa ja mediaani 1 500 euroa. Alle tuhannen euron laskuja lähetettiin 15 tapauksessa (29 %). Neljässä toimituksessa (8 %) kustannukset ylittivät 3 000 euron rajan. Toimituksessa yhdistettiin keskimäärin neljä osakaskuntaa. Koko aineistosta (204 osakaskuntaa) laskettu osakaskunkohtainen kustannus oli 410 euroa. Viiden tai sitä useamman osakaskunnan ollessa yhdistämistoimituksessa mukana kustannus jäi alle 300 euron/osakaskunta. Kahden–kolmen osakaskunnan yhdistämisten kustannusten keskiarvo kohosi 724–750 euroon/osakaskunta.

Toimituskustannusten osakaskiinteistökohtainen keskiarvo koko aineistosta (25 278 osakaskiinteistöä) on 3,31 euroa ja mediaani 4,20 euroa. Alle 150 osakaskiinteistön osakaskunta muodostui 13 toimituksessa (25 %) ja yli tuhannen osakaskiinteistön osakaskuntia 7 toimituksessa (14 %). Osakaskiinteistökohtaiset

kustannusten keskiarvot olivat näissä ryhmissä 11,12 euroa ja 1,69 euroa. Osaan toimituksista sisältyi myös maa-alueita, joiden arviointi lisäsi käytettävää työaikaa ja kustannuksia. Poikkeava menettely vääristää hehtaarikohtaista keskiarvoa. Kustannus hehtaaria kohti koko aineistosta (122 119 ha) oli 0,68 euroa ja mediaani 1,06 euroa/ha.

Tulokset on laskettu toteutuneiden osakaskuntien tietojen perusteella. Kuten jaksoissa 4.8.1 ja 4.8.2 on kuvattu, yhdistämistoimituksiin liittyy usein valmistelutyötä huomattavasti laajemmalle osakaskiinteistömäärälle kuin, mikä lopullisesti toteutuu. Järjestäytymättömien osakaskuntien käsitykset yhdistymisistä on mahdollista saada selville vasta osakaskunnan kokouksessa, jonka koolle kutsumisesta ja järjestelyistä on jo aiheutunut kuluja.

Vaihtoehtoja yhdistämiskustannusten pienentämiseksi on esitetty myöhemmin jaksossa 6.6.

4.9 Työryhmämuistioista laiksi ja lainsäädännöstä yhdistämistoimituskäytännöksi

Kalavesityöryhmän muistio sisälsi kiinteistönmuodostamislain muutosesityksen yhteisten alueiden yhdistämiseksi. Yhteisaluvelainsäädäntötyöryhmä, johon kuuluin, päätyi samansisältöiseen ehdotukseen. Kalastushallinnon edustajat arvostelivat 1990-luvun loppupuolella Etelä-Savossa tehtyjä vesitilusjärjestelytoimituksia, koska maakunnan vesialueiden rakenne jäi edelleen pirstaleiseksi ja osakaskunnat vesipinta-aloiltaan pieniksi. Kun samaan aikaan osakaskuntien edustajat Savonrannan kunnassa pitämässään vesitilusjärjestelytoimituskokouksessa tekivät aloitteen vesialueidensa yhdistämisestä, kokeilin työryhmien esittämän menettelyn soveltuvuutta käytäntöön. Toimituksessa muodostettiin Suuressa Vasarajärvessä ja Pyyvedessä sijaitsevista viidestä yhteisestä alueesta Pyyveden osakaskunta. Kokemus oli kannustava. Esittelin tapauksen maa- ja metsätalousvaliokunnalle sen käsitellessä yhteisaluelain, kalastuslain ja kiinteistönmuodostamislain muutoksia. Yhdistämismenettelyn kehittäminen jatkui, ja ennen lainmuutosten voimaantuloa oli vesitilusjärjestelytoimituksissa suoritettu jo toistakymmentä yhdistämistä, joissa osakaskuntien keskikoko oli noussut kaksin–kolminkertaiseksi.

Yhteisten vesialueiden yhdistämiset mahdollistava kiinteistönmuodostamislain muutos tuli voimaan vuoden 2001 alusta. Lainsäädäntö oli nyt kunnossa ja toimitusmenettelyä kokeiltu erilaisissa tilanteissa. Edellytyksissä ja toimituskäytännössä todettuja ongelmakohtia (erilaatuiset yhteiset alueet, vesijätöt, JAKO-tietojärjestelmä) on poistettu mm. vuonna 2004 tehdyllä kiinteistönmuodostamislain muutoksella. Eri tahojen yhteistyössä on laadittu yhdistämisesite sekä sopimusmalli. Yhteistyötä, tiedonkulun parantamista sekä toimitusmenettelyn kehittämistä tulee jatkaa edelleen erityisesti toimituskustannuksiin kohdistuvan arvostelun takia.

5 ANALYYSI

Luvussa 2 on kuvattu Suomen vesialueiden jakaantuminen ja selvitetty yhdistämistarvetta. Siinä on selostettu valtakunnallisten ja alueellisten kysely- ja haastattelututkimusten tulokset sekä verrattu maakuntien yhteisten vesialueiden tilastotietoja vastaavien alueiden yhdistämishalukkuuteen. Luvussa 3 on tarkasteltu yhteiskäyttöön liittyviä teorioita, yhteisten vesialueiden jakojen oikeustapauksia ja muodostettu tutkittavat yhdistämiseen vaikuttavat tekijät. Luvussa 4 on kerrottu yhdistämismenettely, siihen kuuluvat vaiheet, hankkeen eteneminen ja esimerkkitapaukset.

Tässä luvussa selvitetään, kuinka teoriat yhteisten alueiden toiminnasta ja niihin tehtävistä muutoksista näkyvät käytännön tapauksissa ja ovatko valitut tekijät vaikuttaneet yhteisten vesialueiden yhdistämisiin ja missä laajuudessa tekijät ovat esiintyneet toteutuneissa yhdistämisissä. Luvussa vastataan tutkimuskysymykseen: Mitkä tekijät edistävät yhdistämisiä ja mitkä niitä vaikeuttavat?

Etelä-Savon rajatummasta aineistosta tutkitaan lisäksi osakkaiden omistamien kiinteistöjen lukumääriä osakaskunnittain, osuuksien suuruutta ja asuinpaikkaa. Yhdistämishetkiksi kielteisesti suhtautuneista osakaskunnista selvitetään päätösten syitä ja sitä, poikkeavatko ne osakasrakenteeltaan yhdistämisen hyväksyneistä osakaskunnista.

Etelä-Savon yhdistämällä syntyneiden uusien osakaskuntien ominaisuuksia tarkastellaan luvussa 2 esitellyn luokittelumenetelmän avulla. Saatuja tuloksia verrataan vesialueiden ja kalastuksen hallintoon liittyviin kehittämissankkeisiin.

5.1 Tutkittavien tekijöiden johtaminen aikaisemmista tutkimuksista, teoriasta sekä suoritetuista toimituksista

Yhdistämisiin vaikuttavat tekijät on muodostettu osaksi RKTL:n tutkimuksista, luvun 3 yhteisten alueiden ja yhteiskäytön tutkimusten teoriasta sekä vesialueiden jakojen oikeustapauksista. Niitä on johdettu myös luvussa 4 kuvatuista yhdistämistoimituksista. Erityisesti yhdistämishankkeiden ”ensimmäisessä vaiheessa” pidetyt alustavat neuvottelut, asianosaisten osakaskuntien kokouksissa esittämät perustelut sekä toimitusinsinöörinä tekemäni havainnot ovat auttaneet tekijöiden valinnassa. Tulokset osoittavat, esiintyykö samoja tekijöitä myös muissa yhdistämisissä ja ovatko tekijät yleistettävissä.

Osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala lasketaan sekä toteutuneista että kielteisesti yhdistämisiin suhtautuneista osakaskunnista, ja lukuja verrataan oikeustapauksista laskettuihin arvoihin. Muista osakaskohtaisista tekijöistä selvitetään, sisältyykö samoja osakaskiinteistöjä yhdistettyihin osakaskuntiin. Asiaa on kuvattu jaksossa 4.6.3, kun rauhoituspiirin vesialueita on yhdistetty samoja osakkaita sisältävien osakaskuntien kanssa. Se on noussut esille myös toimituksista, joissa yhdistettäväksi esitetyissä eri osakaskunnissa osakaskiinteistöjä omistava osakas (kunta, seurakunta, metsähallitus, metsäyhtiöt jne.) on voimakkaasti asettunut hanketta tukemaan. Osakkaan taloudellinen hyöty ja yhdistämisestä koituvat säästöt ovat osakkaan päätöksiin vaikuttavia sisäisiä muuttujia (odotettavissa olevat hyödyt ja kustannukset, korotaso). Osakkaiden suhtautuminen yhdistämisiin on sisältynyt vuodesta 2000 lähtien useisiin RKTL:n kysymyksiin ja haastatteluihin. Tämän tutkimuksen tuloksia verrataan aikaisempiin selvityksiin.

Osakaskuntakohtaisista tekijöistä tutkitaan yhteisen vesialueen kokonaispinta-alaa, aikaisempaa yhteistoimintaa, osakaskuntien järjestäytymisastetta ja tilussijoitusta sekä taloudellisia hyötyjä ja säästöjä. Vesialueen koon tarkastelu on johdettu luvussa 2 esitellystä osakaskuntien pinta-alaluokituksesta sekä RKTL:n tutkimuksissa todetuista pienien koon aiheuttamista ongelmista. Osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala on vesialueiden pirstoutumista osoittava tekijä, joka on laskettu myös vesialueiden jakoihin

liittyvistä oikeustapauksista. Yhdistettävien osakaskuntien aikaisempi yhteistoiminta on poistanut muutosten vastustajien usein esille tuomaa luottamuspulaa ja ennakkoluuloja sopimuskumppania kohtaan. Osakaskuntien järjestäytyminen liittyy moneen elinvoimaisen ja toimivan yhteiskäytön tekijään (paikallisten olojen ja hallintasääntöjen yhteensopivuus, osakkaiden osallistumismahdollisuudet, omat säännöt, valvonta). Tilussijoitus ja tilusrakenne kuuluvat tilusjärjestelyjen ja uusjakojen keskeiseen termistöön. Vuoden 2004 kiinteistönmuodostamislain perusteluissa esitetään, että muodostettava yhteinen alue on käytön hoidon ja kannalta tarkoituksenmukainen. Taloudellinen hyöty ja yhdistämisestä osakaskunnalle osoitettavissa olevat säästöt ovat päätöksiin vaikuttavia tärkeitä tekijöitä (odotettavissa olevat hyödyt ja kustannukset, korkotaso).

Osakkaalla voi olla omistuksessaan yksi tai useampia osakaskiinteistöjä. Osasta Etelä-Savon yhdistämisistä sekä Savitaipaleen kunnan yhdistämistoimituksesta selvitetään osakkaan omistamien kiinteistöjen määrä, koska yhteisalueilla puhutaan osakkaista ja osakaskunnan kokouksissa osakas käyttää kaikkien omistamiensa kiinteistöjen äänivaltaa. Yhteiskäyttöön liittyvien ongelmien ratkaisuun vaikuttavat mm. eri ryhmien väliset sisäiset tekijät. RKTL:n tutkimusten perusteella ryhmittelynä on käytetty osuuksien suuruutta ja osakkaiden asuinpaikkaa. Muualla asuvien osuudella on merkitystä myös osakaskunnan kokouksista ja päätöksistä tiedottamisessa, kuten RKTL:n raportit kertovat.

Kielteisesti yhdistämisiin suhtautuneista kaikista osakaskunnista on tutkittu kokonaispinta-alojen ja järjestäytyneisyyden vaikutus. Kielteisesti suhtautuneista järjestäytymättömistä yhteisistä alueista on selvitetty lisäksi osakasmäärät, osakkaiden asuinpaikat ja osuuksien suuruudet. Yhdistämisissä tapahtuvat suurten osakkaiden osuuksien muutokset on ollut mahdollista laskea, koska käytettävissä on ollut selkeä yhdistämisesitys, johon osakaskunta on ottanut kielteisen kannan. Tutkittavat tekijät on johdettu yhteiskäyttöön liittyvistä teorioista.

5.2 Tutkimusaineiston muodostuminen

5.2.1 Koko maan toteutuneet yhdistämiset

Toimitusinsinööreiltä keräämieni tietojen mukaan muodostettiin vesialueille vuosina 1999–2003 koko maassa yhdistämällä 73 uutta osakaskuntaa (taulukko 5/1). Niistä kaksi kolmannesta oli Etelä-Savon maanmittaustoimiston alueelta. Toteutuneissa yhdistämisissä oli mukana keskimäärin neljä osakaskuntaa. Yhdistämisissä mukana olleet osakaskunnat ovat olleet merkittävästi suurempia, keskikooltaan yli puolitoistakertaisia ja osakaskiinteistöjen lukumäärältään lähes kaksi kertaa suurempia kuin tämän tutkimuksen taulukossa 2/2 esitellyt yhteisten vesialueiden tilastotiedot. Etelä-Savoa lukuun ottamatta yksittäisten maanmittaustoimistojen aineisto on pieni ja tapaukset poikkeavat niin paljon toisistaan, että lukuja verrataan vain vastaavan toimiston toimialueen vesialueiden keskiarvoon.

Hämeen osakaskiinteistöt olivat lähes samoja kaikissa yhdistetyissä osakaskunnissa. Etelä-Savossa osakaskiinteistöjen lukumäärä osakaskuntaa kohti vastaa koko maakunnan arvoa, Varsinais-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla se on pienempi ja muiden toimistojen yhdistämisissä suurempi. Osakaskuntien keskikoko on pienempi vain Varsinais-Suomessa (toimitus on tehty järviolueella). Pirkanmaa-Satakunnassa keskikoko vastaa maakuntien tasoa ja on muissa maanmittaustoimistossa tehdyissä yhdistämisissä selvästi suurempi. Pinta-alavertailusta voidaan todeta, että toteutuneet yhdistämiset ovat kasvattaneet mukana olleiden osakaskuntien vesialueiden keskikokoa, mutta eivät ole vaikuttaneet maakuntatasolla vesialueiden pienen koon aiheuttamaan ongelmaan. Satakunnassa on tehty kaksi yhdistämistä merialueella ja Pohjois-Pohjanmaalla yksi. Muut 70 tapausta ovat käsittäneet vain sisävesialueita. Virtavesialueita

on mukana kahdessa Kaakkois-Suomen ja yhdessä Pohjois-Pohjanmaan maanmittaustoimistossa tehdyssä yhdistämisessä. Etelä-Savon lukuihin sisältyvät aikanaan Kangaslammin kunnassa tehdyt kaksi yhdistämistä. Kahdessa Kaakkois-Suomen maanmittaustoimistossa suoritettussa yhdistämisessä oli todettu olevan vesitilusjärjestelytarvetta (vieraan osakaskunnan vesialuetta kiinteistöjen edustalla), jonka yhdistäminen poisti (Kunnas 2004).

Taulukko 5/1. Toteutuneet yhdistämiset maanmittaustoimistoittain vuosina 1999–2003

Maanmittaustoimisto	Tapauksia kpl	Osakaskuntia		Osakaskiinteistöjä		Pinta-ala	
		yht. kpl	kpl/tapaus	yht. kpl	kpl/osakask.	yht. ha	ha/osakaskunta
Varsinais-Suomi	1	4	4	116	29	76	19
Häme	1	12	12	12 042	1 004	9 033	753
Pirkanmaa-Satakunta	3	9	3	1 034	115	1 056	117
Kaakkois-Suomi	9	38	4	7 388	194	15 797	416
Etelä-Savo	51	187	4	10 457	56	54 950	294
Pohjois-Karjala	2	8	4	1 330	166	4 004	501
Keski-Suomi	4	11	3	3 873	352	6 970	634
Pohjois-Pohjanmaa	2	11	6	827	75	3 376	307
Yhteensä	73	280	4	37 067	132	95 262	340

Etelä-Savossa suoritetuista yhdistämisistä on 88 osakaskunnan rakennetta selvitetty tarkemmin jaksossa 5.5 osakkaiden asuinpaikan ja osuuden suuruuden sekä osuuksien suuruusluokituksen mukaan. Aineistossa on 3 995 osakaskiinteistöä, kun Savitaipaleen kunnassa tehty yhdistäminen (8 osakaskuntaa, 218 osakaskiinteistöä) on otettu mukaan.

5.2.2 Etelä-Savon yhdistetyt osakaskunnat

Taulukossa 5/2 on esitetty Etelä-Savossa vuoden 2003 loppuun asti yhdistetyt osakaskunnat kunnittain. Yhdistämisä on tehty 14 kunnassa, joista Kangaslampi siirtyi tutkimuksen aikana Pohjois-Savon maakuntaan (1.1.2005 lukien Varkauden kaupunki). Kunta on mukana Etelä-Savon tilastoissa, koska Etelä-Savon maanmittaustoimiston toimitusinsinöörit ovat tehneet toimitukset toimistojen keskinäisen sopimuksen mukaisesti.

Taulukko 5/2. Etelä-Savon yhdistetyt osakaskunnat vuosina 1999–2003

Kunta	Osakaskunnat kpl	Osakaskiinteistöjä		Osakaskunnat yht. ha	Pinta-ala, ha/ osakaskunta	Vesiha/ osakaskiint.
		yht. kpl	kpl/osakaskunta			
Enonkoski	6	495	83	2 768	461	5,59
Joroinen	6	103	17	171	28	1,66
Juva	4	283	71	775	194	2,74
Kangaslampi	6	414	69	1 333	222	3,22
Kerimäki	13	738	57	3 169	244	4,29
Mikkeli	3	480	160	1 897	632	3,95
Mäntyharju	3	797	266	1 890	630	2,37
Punkaharju	29	2 375	82	14 058	485	5,92
Puumala	4	309	77	1 730	432	5,60
Rantasalmi	43	1 253	29	8 101	188	6,47
Ristiina	3	481	160	2 476	825	5,15
Savonlinna	42	1 299	31	10 662	254	8,21
Savonranta	20	1 258	63	5 667	283	4,50
Sulkava	5	172	34	255	51	1,48
Yhteensä	187	10 457	56	54 950	294	5,25

Yhdistämisissä mukana olleiden osakaskuntien tunnuslukuja voidaan verrata taulukon 2/13 Etelä-

Savon kuntien keskokokoon (sarake 4) ja taulukon 2/17 osakaskiinteistöjen määrään osakaskuntaa kohti (sarake 8). Enonkosken, Punkaharjun ja Rantasalmen kunnissa yhdistettyjen osakaskuntien keskokoko on varsin lähellä samojen kuntien keskiarvoja. Osakaskiinteistömäärältään ja keskikooltaan pienempiä osakaskuntia on yhdistetty Joroisissa, Puumalassa, Savonlinnassa, Savonrannalla ja Sulkavalla. Merkittävästi osakaskiinteistömäärältään ja keskikooltaan suurempia osakaskuntia on sitä vastoin yhdistetty Juvalla, Mikkelissä, Mäntyharjulla ja Ristiinassa, joissa kaikissa kuitenkin yhdistämistapausten ja osakaskuntien määrä on tässä aineistossa varsin pieni.

Yhdistämissä mukana olleissa osakaskunnissa on osakaskiinteistökohtainen vesipinta-alojen keskiarvo korkein Savonlinnassa (8,21 ha) ja pienin Sulkavalla (1,48 ha), kun se koko maakunnan yhdistämisissä on 5,25 hehtaaria ja taulukossa 2/17 3,93 hehtaaria.

5.2.3 Osakaskunnat, jotka hyväksyivät yhdistämisen, mutta joita ei yhdistetty

Taulukossa 5/3 on koostetiedot niistä kymmenestä osakaskunnasta, jotka omalta kohdaltaan hyväksyivät yhdistämisesityksen. Yhdistäminen ei toteutunut, koska ehdotetun laajemman kokonaisuuden kannalta keskeinen osakaskunta teki kielteisen päätöksen. Kaikki tapaukset ovat vesitilusjärjestelytoimituksista.

Taulukko 5/3. Osakaskunnat, joissa yhdistäminen hyväksyttiin, mutta ei toteutunut

Kunta	Osakaskunnat kpl	Osakaskiinteistöjä		Pinta-ala		
		yht. kpl	kpl/osakaskunta	yht. ha	ha/osakaskunta	ha/osakaskiint.
Enonkoski	2	74	37	304	152	4,11
Kerimäki	1	85	85	54	54	0,64
Savonlinna	4	39	10	125	31	3,21
Savonranta	3	204	68	407	136	2,00
Yhteensä	10	402	40	890	89	2,21

Tässä ryhmässä osakaskiinteistömäärä osakaskuntaa kohti on pienempi kuin Etelä-Savon osakaskuntien keskiarvo ja keskokoko alle puolet Etelä-Savon vastaavasta. Osakaskunnat halusivat yhdistymällä saada syntymään naapuriosakaskuntien kanssa isomman yksikön. Osakaskiinteistökohtainen vesipinta-alan keskiarvo on selvästi alle koko Etelä-Savon keskiarvon. Osakaskunnat eivät olisi merkittävästi lisänneet muodostettavan uuden osakaskunnan vesipinta-alaa, mutta poistaneet maakunnalle tyypillistä ja aikaisemmin tässä tutkimuksessa selostetuissa RKTL:n raporteissa mainittua vesialueiden pirstoutuneisuutta ja päässeet samalla osakkaaksi huomattavasti suurempiin vesialueisiin.

5.2.4 Yhdistämisistä kielteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien tietoja

Taulukkoon 5/4 on koottu tiedot niistä 50 osakaskunnasta, jotka ovat olleet mukana yhdistämisesityksissä mutta eivät ole hyväksyneet ehdotusta. Näistä vesitilusjärjestelytoimituksissa on käsitelty 46 osakaskuntaa ja erillisissä yhdistämistoimituksissa neljää osakaskuntaa.

Taulukon 5/4 alaosassa on tiedot neljästä kiinteistöstä, joilla oli omaa vesialuetta ja joille tarjottiin yhteisalueosuutta vastaan mahdollisuutta liittyä yhdistämiseen, mutta jotka eivät halunneet tulla mukaan. Jaksossa 4.8.2 Kaitasten osakaskunnan muodostamista kuvaavan taulukon 4/2 viidestä kiinteistöstä kaksi jäi pois jo ennen tiedottamisvaihetta, joten niistä ei ole tiedossa asiakirjoista todettavaa syytä kielteiseen päätökseen eivätkä ne sen tähden ole mukana aineistossa. Yhdestä esitettiin liitettäväksi vain kahden hehtaarin palstaa. Yksityisten vesialueiden tapaukset liittyivät yhdistämistoimituksiin, joissa toimituskustannuksia ei olisi tullut kiinteistöjen omistajille.

Taulukko 5/4. Osakaskunnat ja kiinteistöt, joissa yhdistämistä ei hyväksytty

Kunta	Osakaskunnat kpl	Osakaskiinteistöjä		Pinta-ala		
		yht. kpl	kpl/osakaskunta	yht. ha	ha/osakaskunta	ha/osakaskiint.
Enonkoski	2	211	106	1 574	787	7,46
Joroinen	1	8	8	15	15	1,94
Kerimäki	8	650	81	2 005	251	3,08
Punkaharju	3	61	20	604	201	9,90
Rantasalmi	5	116	23	664	133	5,72
Savonlinna	26	631	24	7 319	282	11,60
Savonranta	5	355	71	1 840	368	5,18
Yhteensä	50	2 032	41	14 021	280	6,90
<i>Kiinteistöt, joilla omaa vesialuetta ja joissa yhdistämisehdotusta ei hyväksytty</i>						
Joroinen		3		6		1,86
Punkaharju		1		33		33,00
Yhteensä		4		39		9,65

Yhdistämisistä kieltäytyneiden osakaskuntien osakaskiinteistöjen lukumäärän keskiarvo on selvästi alle Etelä-Savon keskiarvon (41 < 57) ja keskipinta-ala suurempi (280 ha > 225 ha). Osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala on lähes kaksi kertaa suurempi kuin koko maakunnan osakaskunnilla keskimäärin (6,90 ha > 3,93 ha).

Savonrannalla yhdistämisistä kieltäytyneiden osakaskuntien keskiarvot vastaavat koko kunnan kaikkien osakaskuntien vastaavia keskiarvoja (taulukot 2/15 ja 2/17). Joroisten ainut osakaskunta sekä Punkaharjun ja Savonlinnan osakaskunnat ovat alle vastaavien keskiarvojen. Näiden osakaskuntien tuleminen mukaan yhdistämisiin olisi poistanut pienen pinta-alan ja vähäisen osakasmäärän toiminnalle aiheuttamia haittoja sekä osaltaan kasvattanut keskikokoa kunnassa ja maakunnassa.

Yhdistämisen hyväksyneiden mutta ei toteutuneiden osakaskuntien (taulukko 5/3) ja yhdistämisistä kielteisen päätöksen tehneiden (taulukko 5/4) tietoja vertailtaessa osakaskiinteistömäärät osakaskuntaa kohti ovat yhtä suuret. Kieltäytyneissä osakaskunnissa keskikoko ja osakaskiinteistökohtainen vesipinta-alan keskiarvo olivat yli kolminkertaiset (280 ha / 89 ha ja 6,90 ha / 2,21 ha) verrattuna yhdistämisen hyväksyneisiin kymmeneen osakaskuntaan.

Etelä-Savossa yhdistämisistä kieltäytyneiden 50 osakaskunnan rakennetta, omistajia, osakkaiden asuinpaikkoja ja osuuksien suuruutta sekä osuuksien suuruusluokitusta on selvitetty tarkemmin jaksossa 5.7.

5.3 Yhdistämiseen vaikuttavat osakaskohtaiset tekijät

Yksittäisen osakkaan suhtautumista vesialueiden yhdistämiseen tutkitaan jaksossa 3.6 lueteltujen tekijöiden osalta. Tekijöiden muodostamisperusteet on selostettu jaksossa 5.1. Osakkaiden kasvava lukumäärä ei hallinnon järjestämisen osalta tuota ongelmia, kuten olen jaksossa 3.3 edustajiston käyttömahdollisuudesta todennut. Osaksmäärältään voimakkaasti laajenevan osakaskunnan on mahdollista kalastusrajoituksilla säädellä vesialueiden käyttäjien määrää.

5.3.1 Osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala

Osakaskiinteistökohtaista vesipinta-alaa on tarjottu yhdeksi yhteisten vesialueiden pirstoutuneisuutta kuvaavaksi tunnusluvuksi jaksossa 3.5.4. tutkittujen vesialueiden jakojen oikeustapausten perusteella. Lähtötiedot (pinta-ala ja osakaskiinteistöjen lukumäärä) luvun laskemiseksi saadaan suoraan kiinteistörekisteristä. Tunnusluku kertoo keskiarvona, millainen merkitys vesialueella on osakaskiinteistöilleen. Ve-

sialueiden jaossa osakkaiden yhteiseksi jätetyissä rauhoituspiireissä, apajapaikoissa tai muissa erityiskoh-teissa on osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala pieni. Se on suhteellisen alhainen myöskin vähäjärvisillä alueilla ja jokivesissä. Luku on suuri laajoilla vesistöalueilla ja vielä suurempi merialueilla Nauvon aineis-ton perusteella (taulukko 2/13 Nauvo 36,76 ha/osakaskiinteistö) verrattuna sisävesialueisiin. Vesipinta-ala (ha) osakasta kohti esiintyy myös Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Pihlajaveden kalastusta ja hallintoa käsittelevässä raportissa (Muje,K. et al. 2001, taulukko 3. s.6).

Taulukkoon 5/5 on laskettu kaikkien yhdistämisissä mukana olleiden osakaskuntien osakaskiinteis-tökohtainen vesipinta-ala maanmittaustoimistoittain. Koko maan keskiarvoon (2,67 ha) vaikuttaa Hä-meen poikkeuksellinen yhdistäminen, jossa noin tuhat osakaskiinteistöä on ollut erilaisina yhdistelminä mukana kahdessatoista osakaskunnassa. Jos Häme jätetään keskiarvolaskelman ulkopuolelle, saadaan keskiarvoksi 3,59 vesihehtaaria/osakaskiinteistö. Koko Suomen aineistosta laskettu kaikkien yhteisten vesialueiden vesipinta-ala osakaskiinteistöä kohti on 2,87 hehtaaria (taulukko 2/2), joten toteutuneissa yhdistämisissä mukana olleet osakaskunnat ovat keskiarvoltaan melko lähellä koko maan keskiarvoa.

Taulukko 5/5. Käsiteltyjen osakaskuntien osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala

Maanmittaustoimisto	Osakaskunnat, kpl	Pinta-ala yhteensä, ha	Pinta-ala, ha/ osakas-kunta	Osakaskiinteistöt, kpl	Osakaskiinteistöt/ osakaskunta	Vesi-ha/ osakaskiin-teistö
Varsinais-Suomi	4	76	19	116	29	0,66
Häme	12	9 033	753	12 042	1 004	0,75
Pirkanmaa-Satakunta	9	1 056	117	1 034	115	1,02
Kaakkois-Suomi	38	15 797	416	7 388	194	2,14
Etelä-Savo	190	54 992	289	10 548	56	5,21
Pohjois-Karjala	8	4 004	501	1 330	166	3,01
Keski-Suomi	11	10 782	980	3 873	352	2,78
Pohjois-Pohjanmaa	11	3 376	307	827	75	4,08
Yhteensä	283	99 116	350	37 158	131	2,67
Yhteensä ilman Hämettä	271	90 083	332	25 116	93	3,59
Etelä-Savo, toteutuneet	187	54 992	294	10 548	56	5,21
Toteutumattomat; kielteinen	50	14 021	280	2 032	41	6,90
Toteutumattomat; myönteinen	10	890	89	402	40	2,21
Etelä-Savo	247	69 903	283	12 982	53	5,38

Etelä-Savon toteutuneiden yhdistämisten keskiarvo on taulukon korkein, 5,21 ha/osakaskiinteistö. Luku on kolmanneksen suurempi kuin kaikkien maakunnan osakaskuntien keskiarvo 3,93 ha/osakaskiin-teistö (taulukko 2/17). Lukujen perusteella ensimmäisissä toteutuneissa yhdistämisissä on ollut mukana monia osakasmäärältään pienempiä ja vesipinta-alaltaan suurempia osakaskuntia kuin Etelä-Savossa keskimäärin. Yhdistämiset eivät ole poistaneet pienen koon ja pirstoutuneisuuden ongelmaa. Suuret osakas-kunnat ovat yhdistämisissä kasvaneet vielä suuremmiksi.

Etelä-Savossa on yhdistämisesityksiin kielteisen kannan ottaneiden osakaskuntien osakaskiinteis-tökohtainen vesipinta-ala (taulukko 5/5, toteutumattomat, kielteiset; sarake 7) kolmanneksen suurem-pi kuin yhdistämisen toteuttaneiden osakaskuntien vastaava arvo (5,21 ha) ja peräti kolme neljänestä suurempi kuin maakunnan kaikkien osakaskuntien keskiarvo (taulukko 2/17, 3,93 ha/osakaskiinteistö). Yhdistämisesityksiin myönteisesti suhtautuneiden (mutta toteutumattomien) osakaskuntien osakaskiin-teistökohtainen vesipinta-ala on pienin 2,21 ha (taulukko 5/5, toteutumattomat, myönteiset; sarake 7),

hieman yli puolet Etelä-Savon kaikkien yhteisten vesialueiden (ei osakaskuntien) keskiarvosta 3,53 ha (taulukko 2/13).

Aineiston perusteella osakaskunnat, joiden osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala on ollut maan keskiarvoa suurempi, ovat suhtautuneet yhdistämisehdotuksiin kielteisemmin kuin osakaskunnat, joissa vastaava luku on ollut keskiarvoa pienempi. Taulukkoon 3/1 koottujen koko maan vesialueiden jakojen oikeustapausten mediaani oli 4,21 vesihehtaaria/osakaskiinteistö ja keskiarvo 5,90 vesihehtaaria/osakaskiinteistö. Oikeustapausten perusteella vesialueen jaon mahdollisuudet paranisivat, kun osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala lähestyy viittä vesihehtaaria tai on sitä korkeampi. Tämän tutkimusaineiston mukaan yhdistämishalukkuus vastaavasti vähenee osakaskiinteistökohtaisen vesipinta-alan suurenessa ja vesialueen merkityksen kasvaessa. Kun osakaskunnan osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala on selvästi keskiarvoa alhaisempi, ei osakaskunta myönteisestä kannastaan huolimatta näytä olevan kiinnostava kumppani yhdistämisessä.

Tunnuslukuna osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala käyttäytyy tutkimusaineistossa johdonmukaisesti Etelä-Savon järviolueilla. Muissa maakunnissa, merialueilla sekä virtavesien osalta tarvitaan useampia tapauksia ja suurempaa aineistoa johtopäätösten tekemiseksi.

5.3.2 Yhdistettävissä osakaskunnissa samoja osakaskiinteistöjä

Taulukossa 5/6 on tutkimuksen tulokset siitä, miten samoja osakaskiinteistöjä on esiintynyt toteutuneissa yhdistämistoimituksissa. Lähes puolessa (48 %) maan kaikista vuosien 1999–2003 yhdistämisistä oli useampia samoja osakaskiinteistöjä. Yhdistämisessä mukana ollut apajapaikka, rauhoituspiiri tai muu paljon samoja osakaskiinteistöjä sisältävä yhteinen alue on selvitetty erikseen (sarake 5). Rauhoituspiirin yms. osakaskiinteistoina ovat olleet tässä lähes kaikki uudet yhdistämällä syntyneen uuden osakaskunnan osakaskiinteistöt. Tällaisten yhdistämisten osuus oli viidennes (21 %) kaikista toteutuneista yhdistämisistä.

Taulukko 5/6. Yhdistämistapaukset, joihin on sisältynyt samoja osakaskiinteistöjä ja apajapaikka, rauhoituspiiri tai muu samojen osakaskiinteistöjen yhteinen alue

Maanmittaustoimisto	Yhdistämistapauksia,				
	yhteensä, kpl	joissa samoja osakaskiinteistöjä	Osuus, %	joissa apajapaikka, rauhoituspiiri tai muu yhteinen	Osuus, %
Varsinais-Suomi	1	0	0 %	0	0 %
Häme	1	1	100 %	1	100 %
Pirkanmaa-Satakunta	3	3	100 %	3	100 %
Kaakkois-Suomi, sop.yhdistämiset	7	5	71 %	1	14 %
Kaakkois-Suomi, vtj-yhdistämiset	2	1	50 %	0	0 %
Etelä-Savo, sopimusyhdistämiset	17	7	41 %	6	35 %
Etelä-Savo, vesitj-yhdistämiset	34	12	35 %	2	6 %
Pohjois-Karjala	2	2	100 %	1	50 %
Keski-Suomi	4	2	50 %	0	0 %
Pohjois-Pohjanmaa	2	2	100 %	1	50 %
Yhteensä	73	35	48 %	15	21 %
Ilman vesitilusjärjestelyjen yhdistämisää	37	22	59 %	13	35 %

Kaakkois-Suomen maanmittaustoimiston yhdeksän ja Etelä-Savon 51 yhdistämistapausta on jaettu taulukossa 5/6 kahteen osaan. Erilliset yhdistämistoimitukset (7 ja 17 kpl) on erotettu omaksi ryhmäkseen ja vesitilusjärjestelytoimituksissa tehdyt yhdistämiset tai niihin liittyvät tapaukset (2 ja 34 kpl) omakseen. Menettelyn perusteena on se, että vesitilusjärjestelytarvetta ei ole ollut jaetuilla vesialueilla. Rauhoituspiiri on ollut mukana vain kahdessa Etelä-Savon vesitilusjärjestelytoimituksen yhteydessä tehdyssä

yhdistämisessä (taulukko 5/6). Erillisten yhdistämistoimitusten tapaukset ovat näin saman tyyppisinä verrattavissa muiden maanmittaustoimistojen lukuihin. Kun vesitilusjärjestelyjen vaikutus on poistettu, on rauhoituspiirin tai muun lähes kaikki osakkaat käsittävän yhteisen alueen ympärille muodostettu kolmannes tapauksista.

Etelä-Savon yksityiskohtaisemmin tarkastellusta aineistosta on samojen osakaskiinteistöjen esiintymistä selvitetty myös osakaskunnittain. Toteutuneissa yhdistämisissä oli mukana 187 osakaskuntaa, joista 58 %:lla (109 osakaskuntaa) oli samoja osakkaita jonkin toisen osakaskunnan kanssa. Kielteisesti yhdistämisiin suhtautuvista osakaskunnista (50) vastaava luku (21) oli 42 %. Myönteisesti yhdistämisiin suhtautuvista, mutta ”hylätyistä” osakaskunnista vain kolmella kymmenestä (30 %) oli samoja osakkaita yhdistämisesityksessä mukana olleiden muiden osakaskuntien kanssa.

Kun osakaskunnilla on sama osakasluettelo, vaikka alueen käyttötarkoitus olisikin erilainen, osakkaat ovat suhtautuneet yhdistämiseen myönteisesti ja yhdistäminen on selkeyttänyt alueiden hallintoa. Suoraan yhteisalueista johdettuna teoreettiset edellytykset yhdistämissopimuksen hyväksymiseen ovat olemassa, jos samoilla osakaskiinteistöillä on yhteisalue lain 15 §:n mukaisesti kaksi kolmannesta osakkaiden osuuksista. Asian tarkempi selvittäminen edellyttää jatkotutkimuksia.

5.3.3 Taloudellinen hyöty ja yhdistämisessä muodostuvat säästöt

Osakkaalle tulevat taloudelliset hyödyt ovat Ostromin (jakso 3.3) tarkoittamia ja yksilön päätöksentekoon, osakaskiinteistöihin ja osakkaisiin vaikuttavia rahamääräisiä tuloja ja/tai kustannussäästöjä.

Osakkaan yhdistämisistä saaman taloudellisen hyödyn määrittäminen osoittautui vaikeaksi. RKTL:n vuoden 1999 kalastuskuntakyselyn mukaan suunnilleen puolella kalastuskunnista oli taloudellista toimintaa – joko tuloja tai menoja. Vain kolme prosenttia vastanneista kalastuskunnista (2 508) oli jakanut säännölliset lupa- ym. tuotot pääsääntöisesti osakkaille ja pari prosenttia satunnaisesti. Kertaluontoisten korvausten jakaminen oli lähes yhtä harvinaista. Kaksi prosenttia kalastuskunnista jakoi korvaukset pääsääntöisesti ja kolme prosenttia satunnaisesti. (Salmi, J. et al. 2002 s. 7.) Nauvon yli 500 hehtaarin kymmenestä vastanneesta osakaskunnasta neljä oli ilmoittanut jakavansa osakkailleen tuottoja pääsääntöisesti ja kaksi satunnaisesti. Velkuan raportin mukaan vain yksi vastannut kalastuskunta oli vuonna 1999 jakanut rahallista tuottoa osakkaille. Raportissa on myös todettu, etteivät osakkaat eivätkä yksityisomistajat Velkualla ole pitäneet vesialueidensa taloudellista tuottoa merkittävänä.

Osakkaan vesialueestaan saamaa hyötyä voidaan välillisesti arvioida vuoden 1999 kalastuskuntakyselyn tuloksista. Kalastuskunnat käyttivät vuonna 1999 kaksi kolmasosaa (57 %) menoistaan kalaistutuksiin ja muuhun kalaveden hoitoon (10 %). Kalastuslain mukaan on kalastusta harjoitettaessa pyrittävä mahdollisimman suureen pysyvään tuottavuuteen (KalL 1 §). Kalastuksen ohjaamiseksi 62 % kalastuskunnista oli ottanut käyttöönsä kalastuslain 61 §:n mukaisesti pyydysyksiköt. Kun koko maan pyydysyksiköistä 81 % oli osakkailta, osakaskunnan taloudelliset panostukset kalaistutuksiin ja kalavesien hoitoon kiertyvät osakkaille. (Salmi, J. et al. 2002 s. 9.)

Kalastuskuntakyselyssä ei tiedusteltu osakkailta yhteisen alueen käyttöä, hoitoa taikka osakaskunnan muita tarpeellisia menoja varten osuuden suuruuden perustella määrättäviä maksuja (YhteisalueL 5 §). Vastaavat säännökset olivat ennen vuoden 2001 lain muutoksia myös kalastuslain 60 §:ssä. Osakaskuntien kokouksissa tekemisteni havainnoista olen päätellyt, että osakkaille määrättävistä maksuista tehdään päätöksiä vain poikkeustapauksissa mm. perimismenettelyn työläyden takia.

Kun yhdistäminen on liittynyt vesitilusjärjestelytoimituksessa vahvistettuun järjestelysuunnitelmaan, se on toteutettu vesitilusjärjestelylain mukaisesti valtion varoin. Tässä tutkimusaineistossa yh-

distämisesityksiin kielteisesti suhtautuneilla 46 osakaskunnan lähes 2 000 osakkaalla ja neljän kiinteistön omistajalla eivät yhdistämisestä aiheutuvat kustannukset olleet kielteisen päätöksen syynä, koska osakkaat eivät olisi joutuneet maksamaan itse mitään. Hyödyt ja säästöt olisivat tulleet osakkaille täysimääräisinä ilman kustannuksia. Tämän kohdan tulokset taloudellisen hyödyn merkityksestä vesitilujärjestelytoimitusten yhteydessä esitetyille yhdistämisille ovat samansuuntaisia Westholmin Taa-lainmaan isojakoseudulta saamien tutkimustulosten kanssa. Niiden mukaan taloudellisten tekijöiden lisäksi myös ei-materiaalisilla tekijöillä kuten symbolisella vallalla, arvostuksilla ja kulttuuritekijöillä on merkitystä ja ne vaikuttavat toisiinsa. Sisäisiä normeja tutkitaan seuraavassa jaksossa ja osakkaan aseman muuttumista jaksossa 5.6.5.

5.3.4 Osakkaiden ja osakaskuntien suhtautuminen yhdistämisiin

Jaksossa 2.5.2 esitellyn kalastuskuntakyselyn 1999 tulokset on julkaistu vain TE-keskuksittain. Kun osakaskuntien suhtautumisessa väittämään ”Pienet kalastuskunnat tulisi yhdistää suuremmiksi” vastausten keskiarvo on alle 2,5 (Täysin samaa mieltä = 1, Lähes samaa mieltä = 2, Hieman eri mieltä = 3, Täysin eri mieltä = 4), näyttää maakunnissa yleisesti olevan vallalla lievästi myönteinen yhdistämisiin kannustava henki. Sisävesialueiden TE-keskuksista yhdistämisiin suhtauduttiin myönteisimmin Etelä- ja Pohjois-Savossa sekä Hämeessä, johon sisältyi myös Pirkanmaa (taulukko 2/5).

Etelä-Savossa yhdistämisasiaa on käsitelty 247 osakaskunnassa, joista 197 osakaskuntaa (80 %) teki myönteisen päätöksen ja 50 (20 %) kielteisen. Osakaskiinteistöt (12 891) jakaantuivat vastaavasti myönteisen päätöksen tehneisiin 10 859 (84 %) ja kielteisesti suhtautuneisiin 2 032 (16 %) osakaskiinteistöön. Yhdistämisistä kielteisten päätöksen tehneitä osakkaita ja osakaskuntia käsitellään lisää jaksossa 5.6.

Osakaskunnan kokouksissa äänestetään harvoin, sillä kalastuskunnista 90 % teki päätökset ilman äänestystä (Salmi, J. et al. 2002 s.13). Osakaskunnissa näyttää olevan ilman osakasluetteloa tai äänestysluettelon laatimistakin ”perimätietoa” osuuksien jakaantumisesta ja siitä, ketkä ovat suurimpia osakkaita. Näiden käsityksiä kuunnellaan yhdistämisasiota käsiteltäessä varsin tarkoin. Sama koskee yhteisöomistajien, kuntien, seurakuntien, metsähallituksen ja metsäyhtiöiden edustajia, jotka ovat olleet mukana monissa kiinteistötoimituksissa ja ehkä aikaisemmissa yhdistämisisäkin. Yhteisöomistajilla voi olla myös suuria osuuksia yhdistettävistä vesialueista.

Osakaskunnan kokousten päätökset ovat jaettavissa syntyvän osalta kahteen ryhmään, jotka kuvaavat osakkaiden suhtautumista laajempien vesialueiden muodostamiseen:

1. Yksimielinen, myönteinen kannanotto on selkeä luottamuksen osoitus myös muille osapuolille halusta lähteä etsimään uusia ja ehyempiä vesistökohtaisia, omistuksellisia ja hallinnollisia ratkaisuja.
2. Äänestämällä syntyneet päätökset osoittavat yhdistämisasioiden käsittelyn olevan vielä keskeneräinen, tai – kuten kokeneet maanmittarit tietävät – taustalla voi heijastella osakkaiden välinen vanha erimielisyys tai koettu vääräys, jota asianosaisten on vaikea tai lähes mahdoton unohtaa.

Osakaskuntien tekemistä 197 myönteisestä ratkaisusta vain kolme (1,5 %) syntyi äänestyspäätöksellä. Kahdessa käytettiin henkilö ja ääni -periaatetta, ja yhdessä äänestettiin osuuslukujen mukaisesti. Osakaskuntien 50 kielteisestä päätöksestä kaksi (4 %) syntyi äänestämällä. Niistä toinen oli henkilö ja ääni -perusteinen ja toinen päätös syntyi osuuslukujen mukaan äänestäen. Äänestämällä tehtiin kaksi prosenttia kaikista osakaskuntien yhdistämisiin liittyvistä päätöksistä.

Jos pienissä osakaskunnissa iso (> 30%) yksittäinen osakas kokee yhteisen vesialueen ”omakseen” eikä halua mukaan yhdistämiseen, on myös osakaskunnan päätös kielteinen (ks. jakso 5.6). Jos kaikilla

osakaskiinteistöillä on sama omistaja, vesialue voidaan rinnastaa kiinteistön vesialueeksi. Aineistossa on yksi tällainen tapaus. Siinä omistaja ei halunnut mukaan yhdistämiseen. (Arkistotunnus 681:2001:71.)

5.4 Yhdistämiseen vaikuttavat osakaskuntakohtaiset tekijät

Yhteisäluelaki, toimivaa yhteiskäyttöä selittävät tekijät sekä kalastuskuntalaitoksen satavuotias historia luovat pohjan osakaskuntakohtaiselle tarkastelulle. Yhteisen vesialueen osakaskunta voi olla joko järjestäytynyt tai järjestäytymätön ja tekee päätöksensä lähes aina osakaskunnan kokouksessa.

5.4.1 Yhteisen vesialueen kokonaispinta-ala

Käsiteltyjen osakaskuntien vesipinta-alojen jakaantumista tarkastellaan jaksossa 2.6.6 esitellyn pinta-alaluokituksen mukaisesti. Tutkimuksessa selvitetään, onko jokin luokka erityisen suostuvainen yhdistämiseen ja poikkeavatko yhdistämisistä kieltäytyneet osakaskunnat Etelä-Savon osakaskuntien pinta-alajakaumasta.

Kun yhteisen vesialueen koko on suurempi kuin 200 hehtaaria eli yli Suomen ja Etelä-Savon yhteisten vesialueiden keskipinta-ala, alue tuo yleisesti ottaen mukanaan yhdistämiseen suuruusrationalisoinnin tuntua. Etelä-Savossa pinta-alaltaan 50–199 hehtaarin osakaskunnat muodostavat taulukon 2/15 mukaan lukumäärältään kolmanneksen maakunnan kaikista osakaskunnista. Niiden pinta-alaosuus on 15 %, mikä vaihtelee Hirvensalmen kunnan viidestä prosentista Juvan peräti 51 ja Joroisten 41 prosenttiin (liite 4). Jos osakaskuntien luokan 50–199 hehtaaria pinta-alaosuus on lähes viidennes kunnan vesipinta-alasta (kahdeksan kuntaa), kokoluokkaan kuuluvat osakaskunnat ovat mielestäni vesien käytön, kalastuksen sekä osakaskuntien koon kasvattamisen kannalta tärkeä yhdistämisiin mukaan innostettava kohderyhmä. Pinta-alaluokista riippumatta merkittäviä ovat myös ne osakaskunnat, jotka yhdistämällä syntyy järvi-kohtainen osakaskunta.

Kun vesialue on alle 50 hehtaaria, arvoltaan vähäinen ja osakaskiinteistöjä on yli 50, se ei näytä kelpaavan yhdistämisessä kenellekään kumppaniksi eikä kiinnosta edes naapuriosakaskuntia. Yhdistämisessä tällainen osakaskunta tuo uuteen osakaskuntaan suhteessa enemmän osakkaita kuin sen edustaman vesialueen arvo on ja edustaa omistukseltaan pirstoutunutta yhteistä aluetta (ks. jakso 5.3.1).

Kun alue on kooltaan alle 50 hehtaaria ja sillä on erikoisarvoa (koskikalastuskohde, mylly, rapuvesi ym.), yksikkö näyttää helposti jättäytyvän tai jätetään yhdistämisten ulkopuolelle. Asianosaisten on vaikeampi päästä sopimukseen sellaisten erikoiskohteiden kuin virtavesien arvosta suhteessa vakavesialueisiin. Heinäveden kunnassa olevan Kermajärven kalastusalueen alustavissa yhdistämiskeskusteluissa jäisi Pilpankoskessa oleva alle kuuden hehtaarin vesialueyksikkö Koskialue, Pilpan osakaskunta 90-876-6-0 yhdistämisten ulkopuolelle ja Pilpankosken alapuolelle sekä yläpuolelle Ruokoveteen muodostettaisiin omat osakaskunnat (Rekiö 2005). Pinta-alaltaan pienet vesialueiden erikoiskohteet vaativat tarkempia jatkotutkimuksia ja vesialueiden käyttöön liittyvien suunnittelumenetelmien kehittämistä.

Taulukossa 5/7 on tutkimuksessa mukana olevat osakaskunnat jaettu pinta-alaluokkiin. Koska vain Etelä-Savosta on olemassa tutkimuksessa syntynyt maanmittaustoimiston alueen kattava samansisältöinen luokitteluaineisto, vertailu tapahtuu taulukon 2/15 tietoihin. Toteutuneissa yhdistämisissä on ollut suhteessa vähemmän pieniä alle kymmenen hehtaarin osakaskuntia ja vastaavasti enemmän keskikokoa suurempia (luokka 200–999 ha) kuin maakunnassa keskimäärin. Yhdistämisiin kielteisesti suhtautuneita osakaskuntia on selvästi enemmän luokassa 200–999 ha ja vastaavasti vähemmän luokissa 50–199 ha ja 10–49 ha kuin taulukon 2/15 tiedoissa. Toteutuneiden ja toteutumattomien osakaskuntien suhteellinen ero on suurin pienimmässä kokoluokassa (alle 10 ha), jossa kielteisesti suhtautuneiden osuus on selvästi suurempi. Kielteisesti suhtautuneiden osakaskuntien ryhmää tutkitaan tarkemmin jaksossa 5.6.

Taulukko 5/7. Käsiteltyjen osakaskuntien pinta-alaluokitus

Maanmittaustoimisto	Osakaskunnat										
	Yht.	< 10 ha		10–49 ha		50–199 ha		200–999 ha		≥ 1 000 ha	
	kpl	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Varsinais-Suomi	4	0	0	4	100	0	0	0	0	0	0
Häme	12	2	17	2	17	3	25	4	33	1	8
Pirkanmaa-Satakunta	9	2	22	3	33	3	33	1	11	0	0
Kaakkois-Suomi	38	10	26	10	26	7	18	7	18	4	11
Etelä-Savo	187	14	7	42	22	55	29	62	33	14	7
Pohjois-Karjala	8	0	0	3	38	2	25	2	25	1	13
Keski-Suomi	11	0	0	1	9	2	18	4	36	4	36
Pohjois-Pohjanmaa	11	2	18	7	64	1	9	0	0	1	9
Yhteensä	280	30	11	72	26	73	26	80	29	25	9

Etelä-Savo, toteutuneet	187	14	7	42	22	55	29	62	33	14	7
Toteutumattomat; kielteiset	50	9	18	9	18	8	16	20	40	4	8
Toteutumattomat; myönteiset	10	1	10	2	20	6	60	1	10	0	0
Etelä-Savo	247	24	10	53	21	69	28	83	34	18	7

Pinta-alaluokituksesta ja taulukosta 5/7 näkyy sama tulos kuin taulukon 5/2 perusteella on aikaisemmin todettu. Etelä-Savon yhdistetyt osakaskunnat ovat olleet keskimääräistä suurempia.

5.4.2 Osakaskuntien yhteistoiminta ennen yhdistämisesitystä

Kun toimituskokouksissa on käsitelty osakaskuntien yhdistämistä, on hankkeen toteuttamiskelpoisuutta perusteltu aikaisemmalla yhteistoiminnalla. Osakaskuntien käytännön yhteistoiminnan muotoja, tasoja ja tapoja on useita. Monet niistä on kehitetty poistamaan tai vähentämään pienten ja pirstoutuneiden vesialueiden aiheuttamia ongelmia. Nyt tutkittujen yhdistämistapausten ”laillisin” muoto lienee Pohjois-Pohjanmaalta. Osakaskuntien asioita oli hoitanut yhteistoimintaelin, jonka säännöt on osakkaiden hyväksymisen lisäksi vahvistanut myös tuomioistuin tuolloin voimassa olleen lain mukaisesti. (Arkistotunnus 972:2002:28.)

Hämeen yhdistämisessä on aloitteen tekijänä ollut jo vuoden 1962 julkaisussa esiintyvä Jääsjärven kalastushoitoyhtymä (Pitkänen, H. 1962 s. 55). Kalastushoitoyhtymä on perustettu useamman kalastuskunnan alueelle vuoden 1951 kalastuslain (503/1951) mukaisesti, ja se on jatkanut hyväksi havaittuna toimintaansa lainmuutoksista huolimatta (KalL 286/1982 131 §).

Hämeessä, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa on vesioikeudellisten kylien selvittäminen ja osaksluettelojen laatiminen saatu valmiiksi vuoden 2003 aikana. Osa kalastuskunnista on siellä toiminut vuosikymmeniä ongelmitta useamman kiinteistörekisterissä olevan vesialueyksikön alueella. Juvan jo aikaisemmin jaksossa 2.6.8 todettua vesialueiden pirstoutuneisuutta on hoidettu kalastusyhdistyspohjalta (jakso 3.1). Yhteistoimintaa on tässä tutkimuksessa tulkittu olevan myös silloin, kun alue on kalastusoikeutta vastaan vuokrattu toiselle osakaskunnalle tai on sovittu yhteisistä rauhoitusalueista, pyydysmerkeistä tai tietyntyypisten pyydysten käytön rajoituksista. Yhteistoiminnasta kertovat edelleen yhtenäislupa-alueet, osakaskuntien tekemät kalojen yhteisistutukset, hoitokalastuksen järjestäminen, yhteistyö lupien myynissä ja järvien kunnostustoimet. Samaan aihepiiriin voidaan lukea myös osakaskuntien yhteisistä venevalkamista ja autopaikoista sopimiset tai talviauraukset suosittujen pilkkivesien rantaan.

Vaikeimmin määriteltävän yhteistoiminnan muodon löysin Äänekosken kaupungissa suoritetusta yhdistämisestä toimitusnumero 2001-833481. Yhdistäminen tehtiin Havusalmen 992-458-

876-1, Hakolan 992-458-876-4 ja Kajaman 992-458-876-5 jakokuntien vesialueilla. Hakolan ja Kajaman jakokunnat olivat keskeyttäneet vesialueiden jakotoimituksen ja ilmoittaneet sopineensa asian niin, että Hakolalle tuli noin 300 vesihehtaaria ja Kajamalle 600 hehtaaria. Tuolloisista kahdesta osakastilasta pienempi, Nisula oli aikanaan tehnyt yhteistoimintasopimuksen Hakolan jakokunnan kanssa ja suurempi osakastiloista, Havusalmi, Kajaman jakokunnan kanssa. Saadakseen kalastusoikeuden yhteistyökumppanin Hakolan vesiin sai Havusalmen jakokunnan tiloista pienempi eli Nisula ensin kolmasosan Havusalmen vesistä sekä oikeudet nuottakotaan, polttopuihin ja kalapirttiin kalastusoikeutta ym. vastaan, jotka se luovutti vastineeksi Hakolan jakokunnan osakkaille. Havusalmen jakokunnan suurempi osakastila (Havusalmi) sai 2/3 vesialueista ja aloitti yhteistyön Kajaman jakokunnan kanssa lähes samoilla ehdoilla. Käytännössä kolmella kiinteistörekisteriin merkityllä yhteisellä vesialueella toimi kaksi kalastuskuntaa eikä sopimusta Hakolan ja Kajaman välillä ollut kirjattu mihinkään. Kalastus, nuottakodan ja kalapirtin rakentaminen sujuivat sovitulla tavalla niin kauan, kunnes loma-asuntotontteja alettiin lohkoa ja kalaveden käyttäjiä tuli lisää. Rekisteritiedot ja käytäntö erkanivat toisistaan yhä enemmän, mikä aiheutti epäselvyyksiä. Riitaa Hakolan ja Kajaman välisestä ”sovintojaosta” selviteltiin korkeinta oikeutta myöten (KKO 21.8.1992, taltio 2636).

Alueellisessa selvittelytoimituksessa todettiin, ettei Hakolan ja Kajaman välistä vesipiirirajaa ollut käyty ja että Havusalmen jakokunnalla oli kaksi eri käyttöyksiköistä johtuvaa jakokuntanumeroa. Havusalmen eri alueille olisi ollut varsin vaikea laatia osakasluetteloita. Toimintamiehet ratkaisivat asian soveltaen vain vuoden voimassa ollutta kiinteistönmuodostamislain muutosta yhteisten alueiden yhdistämisestä. Kaikki osakaskunnat hyväksyivät yksimielisesti toimitusmiesten esittämän yhdistämisehdotuksen. Uuden osakaskunnan osakasluettelon perusteeksi kaikki hyväksyivät myös osakkaiden vuosikausia noudattaman nautintarajan, eikä mahdollisesti vanhoja intohimoja nostattava vesipiirirajankäynti ollut tarpeen. Myöskin Havusalmen vesialueiden vanha sovintojako saatiin ratkaistuksi. (Arkistotunnus 992:2002:53.)

Keski-Suomen maanmittaustoimiston edellä kuvatut kolme osakaskuntaa eivät päässeet taulukon 5/8 yhteistoimintasarakkeeseen. Yhdistämisen onnistumiseen näyttää tapauksessa vaikuttaneen toimitusinsinöörin vesialueiden yhdistämismenettelystä löytämä ja taitavasti esittelemä ratkaisu sekä asianosaisten väsyminen vuosikymmeniä jatkuneeseen riiteltyyn.

Taulukko 5/8. Käsiteltyjen osakaskuntien aikaisempi yhteistoiminta

Maanmittaustoimisto	Osakaskunnat, kpl	Yhteistoimintaa, kpl	%
Varsinais-Suomi	4	4	100
Häme	12	12	100
Pirkanmaa-Satakunta	9	9	100
Kaakkois-Suomi	38	23	61
Etelä-Savo	187	41	22
Pohjois-Karjala	8	8	100
Keski-Suomi	11	8	73
Pohjois-Pohjanmaa	11	11	100
Yhteensä	280	116	41
Etelä-Savo, toteutuneet	187	41	22
Toteutumattomat; kielteinen	50	1	2
Toteutumattomat; myönteinen	10	1	10
Etelä-Savo	247	43	17

Koko maan aineistosta laskettuna on aikaisempaa yhteistoimintaa ollut 41 prosentilla yhdistämisissä mukana olleista osakaskunnista (taulukko 5/8). Lukua pienentää selvästi Etelä-Savon vähäisen yhteistoiminnan määrä (22 %). Jos vesitilusjärjestelyjen yhteydessä ”viranomaisaloitteesta” liikkeelle lähteneet yhdistämiset jätetään pois, Etelä-Savonkin keskiarvo kohoaa 70 prosenttiin.

Viiden maanmittaustoimiston alueella on yhdistettyjen osakaskuntien välinen yhteistoiminta ollut kattavaa (100 %). Keski-Suomessakin kolme neljänestä osakaskunnista ja Kaakkois-Suomessa lähes kaksi kolmesta ovat harjoittaneet yhteistoimintaa.

Etelä-Savossa kielteisesti yhdistämiseen suhtautuneiden osakaskuntien välinen yhteistoiminta yhdistämisesityksessä mukana olleiden muiden osakaskuntien kanssa on ollut vähäistä (1 osakaskunta/2 %) eikä myönteisesti suhtautuneiden, mutta ”hylättyjen” osalta tilanne ole sitä parempi (1 osakaskunta/10 %).

Yhdistämistä haittaavaksi tekijäksi voidaan taulukon perusteella käänteisesti todeta aikaisemman yhteistoiminnan puuttuminen kalastusasioissa. Osakkailla ei ole ollut millään muullakaan sektorilla (metsästysseura, tiekunnat, kyläyhdistykset, paikallisyhdistykset jne.) yhteistoimintaa. Kun henkilöitä ei tunneta, syntyy epävarmuutta ja ennakkoluuloja yhteistyön onnistumisesta. Yhdistämishankkeella ei ole menestymisen mahdollisuuksia, jos osakkaiden välillä on ollut kalastusriitoja, oikeusjuttuja, rikosilmoituksia, konflikteja tai riitaa millä elämän alalla tahansa (mm. Arkistotunnus 740:2001:65 s.7).

Tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta yhdistämisen onnistuvan, jos osakaskunnilla on ollut pitkään toiminut yhteinen hallinto. Tällaista päätelmää tukevat Varsinais-Suomessa, Hämeessä ja Pohjois-Pohjanmaalla tehdyt yhdistämiset. Yhdistäminen onnistuu todennäköisesti, jos osakaskunnilla on ollut aikaisempaa yhteistoimintaa eikä menneisyyteen liity mainittavia ristiriitoja. Yhteistoiminta on jo luonut yhtenäisiä sisäisiä normeja sekä muokannut paikalliset toimintatavat yhteensopiviksi (vrt. jakso 3.3).

5.4.3 Osakaskuntien järjestäytyminen

Yhdistämällä syntyvän uuden osakaskunnan toiminnan käynnistymisen kannalta on hyödyllistä, jos osakkailla on aikaisempaa kokemusta osakaskunnan asioiden ja hallinnon hoidosta. Toimivalle yhteiskäytölle on Ostromin mukaan tunnusomaista ja eduksi, jos osakkaat tekevät itse yhteistä aluetta ja sen käyttöä koskevat tärkeimmät päätökset. Järjestäytynyt osakaskunta on vahvistanut säännöt toiminnalleen. Sillä on säännölliset kokoukset, suunnitelmallista ja taloudellista toimintaa sekä varoja rahalaitoksessa. Yhdistämisaloitteen tekijänä tai neuvottelevana osapuolena järjestäytyneellä osakaskunnalla on hallinnollista, toiminnallista sekä taloudellista vakuuttavuutta.

Suomessa on tuhansia aikanaan kalastuslain 49 §:n (kumottu KalL:n muutoksella 687/2000 vuoden 2001 alusta) mukaisesti kalastuskuntana perustettuja, järjestäytyneitä osakaskuntia, joilla ei ole ollut juurikaan toimintaa sitten pakollisen järjestäytymisen. Ainoa merkintä on TE-keskuksen kalastuskuntarekisterissä oleva esimiestieto ja sekin 1980-luvulta. (mm. Salmi, J 2002 s. 2.) Esimiehillä voi olla ”tunnonvaivoja” kalastuskunnan asioiden heikosta hoidosta varojen puutteesta sekä huoli osakkaiden vähäisestä kiinnostuksesta osallistua osakaskunnan kokouksiin. Yhdistämisalotteisiin on suhtauduttu mm. näistä syistä myönteisesti. (Arkistonumero 740:2001:54; tämä tutkimus 4.8.1.)

Taulukossa 5/9 on tarkasteltu tutkimusaineiston osakaskuntien järjestäytymisastetta. Varsinais-Suomen, Hämeen, Pirkanmaa-Satakunnan, Keski-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan sadan prosentin järjestäytymistä on selostettu jo jaksossa 5.4.2. Pohjana on ollut saman järjestäytyneen hallintoyksikön (kalastuskunta, kalastushoitoyhtymä, osakas-/jakokunta) alaisuudessa pitkään jatkunut toiminta. Pohjois-Karjalassa järjestäytyneiden osakaskuntien osuus on alhaisin. Pinta-alaltaan vain yli 200 hehtaarin yhdistetyt

osakaskunnat (3 kpl) olivat maakunnassa järjestäytyneet (vrt. taulukko 5/7).

Etelä-Savon aineistossa on selvä ero yhdistämisen toteuttaneiden ja yhdistämiin kielteisesti suhtautuneiden osakaskuntien välillä. Yhdistyneistä osakaskunnista kolme neljäsosaa oli järjestäytynyt. Kielteisesti suhtautuneista osakaskunnista vain hieman yli puolet oli järjestäytyneen hallinnon piirissä.

Taulukko 5/9. Käsiteltyjen osakaskuntien järjestäytyminen

Maanmittaustoimisto	Osakaskunnat, kpl	Järjestäytyneet osakaskunnat, kpl	%
Varsinais-Suomi	4	4	100
Häme	12	12	100
Pirkanmaa-Satakunta	9	9	100
Kaakkois-Suomi	38	28	74
Etelä-Savo	187	138	74
Pohjois-Karjala	8	3	38
Keski-Suomi	11	11	100
Pohjois-Pohjanmaa	11	11	100
Yhteensä	280	216	77
Etelä-Savo, toteutuneet	187	138	74
Toteutumattomat; kielteinen	50	26	52
Toteutumattomat; myönteinen	10	8	80
Etelä-Savo	247	172	70

Järjestäytymättömän osakaskunnan pienen osakkaan ensimmäinen kontakti yhdistämiseen on usein ollut kutsukirje osakaskunnan kokoukseen tai toimituskokoukseen. Kokouskutsussa on asia selvitetty varsin lyhyesti ja usein ilman karttaliitettä. Jos yhdistäminen ei ole ollut mitenkään aikaisemmin esillä ja asia esitellään vasta kokouksessa, voi monenlaisia huhuja ja ennakkoarvailuja syntyä kokouskutsun saapumisen ja kokouksen välisenä kahden viikon aikana. Yhdistämisesitykseen suhtaudutaan hyvin tunnepitoisesti ja muutosvastarinta ehtii kohota osakkaiden keskuudessa, jos asian valmisteluun ja ennakkotiedottamiseen ei ole riittävästi panostettu. (Arkistotunnus 618:2001:77.)

Osakaskuntien järjestäytyminen edistää ja helpottaa yhdistämisneuvottelujen aloittamista, käymistä ja yhdistämisen valmistelua. Yhteisaluelaissa ja osakaskuntien säännöissä on selvästi määritelty osakaskunnan kokouksen, hoitokunnan ja toimitsijan tehtävät. Järjestäytymättömältä, yli kymmenen osakaskiinteistön osakaskunnalta on vaikea saada ennakkohyväksyntää tai minkäänlaista ennakkokannanottoa yhdistämisvalmisteluihin.

5.4.4 Yhdistettävien osakaskuntien vesialuepalstat vierekkäin samassa järvestä

Vesialueita yhdistettäessä on tavoitteena muodostaa aikaisempaa suurempia, mieluummin järviakohtaisia kokonaisuuksia, jotka täyttäisivät myös Ostromin toimivalle yhteisomistukselle esittämän vaatimuksen rajojen selkeydestä. Kun palstat ovat samassa vesistössä rajakkain, ristikkäin tai sisäkkäin, yhdistämishyöty on helposti todettavissa vaikeasti paikannettavien ja valvottavien välirajojen poistuessa. Jos alueet ovat kaukana toisistaan, erillään eri vesistöissä ja eri kunnissa eikä niillä ole keskinäistä yhteyttä, yhdistäminen on epätarkoituksenmukaista (HE 175/2003 s. 10).

Kun pääosa vesialuepalstoista on samassa vesistössä rajakkain, mutta yksi tai muutamia pieniä, erillisiä palstoja on muissa vesistöissä, yhdistämishankkeen hyväksyminen mutkistuu (esim. Niinikosken osakaskunta jaksossa 4.8.1). Kun palstat ovat erillään samassa vesistössä, ei yhteisen alueen selkeys lisäännä ja yhdistämiseen liittyvät edut ovat lähinnä hallinnollisia. Kyse voi olla näissä tapauksissa myös välivaiheesta, jossa laajemman alueen muodostuminen on saatu käyntiin. Prosessi jatkuu eheyttävänä muutaman vuoden sisällä. (Arkistotunnus 740:2001:54.) Kuntaraja vesistön keskellä ei estä vesistökohtai-

sen yhdistämisen suorittamista (mm. Hiisjärven osakaskunta (246-876-30-1, 740-876-34-1), Arkistotunnus 740:2001:65; jakso 4.8.3). Yhtenäisen vesialueen muodostaminen voi tukea myös mm. kunnallisen aluejaon kehitystä sekä talouskyläjakoa.

Taulukossa 5/10 on tarkasteltu yhdistettävien osakaskuntien vesialueiden keskinäistä sijaintia. Lähes kaikissa sekä toteutuneissa että toteutumattomissa yhdistämisissä osakaskuntien vesialueet ovat sijainneet samassa järvestä tai samoissa järjissä rajakkain eikä eroja toteutuneissa tapauksissa ole verrattuna toteutumattomiin. Yhdistämisesityksillä olisi ja toteutuneissa tapauksissa onkin päästy tarkoituksenmukaiseen tilussijoitukseen.

Taulukko 5/10. Käsiteltyjen osakaskuntien vesialueet vierekkäin

Maanmittaustoimisto	Osakaskunnat, kpl	Osakaskunnan vesialueet vierekkäin, kpl	%
Varsinais-Suomi	4	4	100
Häme	12	12	100
Pirkanmaa-Satakunta	9	9	100
Kaakkois-Suomi	38	38	100
Etelä-Savo	187	186	99
Pohjois-Karjala	8	8	100
Keski-Suomi	11	11	100
Pohjois-Pohjanmaa	11	11	100
Yhteensä	280	279	100
Etelä-Savo, toteutuneet	187	186	99
Toteutumattomat; kielteinen	50	49	98
Toteutumattomat; myönteinen	10	10	100
Etelä-Savo	247	245	99

Ainut poikkeama toteutuneiden aineistossa on Etelä-Savossa jaksossa 4.8.3 ja kartalla 4/5 esitetty Mustalahden osakaskunta, joka oli mukana Pataselän osakaskunnan muodostamisessa. Osakaskunnalla oli useita erillisiä palstoja, mutta silti yhdistäminen toteutui, koska pääosa vesialueista oli kuitenkin Niinimäen osakaskunnan alueiden kanssa vierekkäin ja muodosti Pataselälle yli 1 100 hehtaarin yhtenäisen vesialueen. Muissa toteutuneissa yhdistämisissä vesialueet ovat olleet vierekkäin tai lomittain, niiden yhdistäminen on ollut tarkoituksenmukaista ja johtanut parempaan tilussijoitukseen ja yhtenäisempään kokonaisuuteen. Tutkimusaineisto ei sisältänyt epätarkoituksenmukaisia yhdistämisiiä.

Yhdistämiseen kielteisesti suhtautuneista osakaskunnista Niinikosken osakaskunnalla (740-876-19-1) oli 130 hehtaarin vesipalsta 12 kilometrin päässä Hirvisaaren ympärillä ja 37 hehtaarin palsta Hiissaa-aren ympärillä neljän kilometrin etäisyydellä Savonlinnan Pihlajaniemen ympärillä olevista ja kartalla 4/1 esitetyistä vesialueista. Kuten jakson 4.8.1 selostuksesta ilmenee, erilliset palstat eivät olleet perusteena osakaskunnan kielteisen kannan muodostumiseen.

5.4.5 Yhdistämisessä osakaskunnalle muodostuva taloudellinen hyöty

Osakaskunnan ja osakkaiden päätöksentekoon vaikuttavat hyödyt ovat yleisiä hyötyjä täsmällisempiä, rahamääräisiä kustannussäästöjä, ja ne tuovat lisätuloja osakaskunnalle. Osakaskunnan pinta-alan kasvaessa myös tulot lisääntyvät, sillä yli tuhannen hehtaarin osakaskunnan tuottavuus on pieniä parempi (Kilpinen, K. 1995a s. 12). Oulujärven useista useamman tuhannen hehtaarin osakaskunnista voidaan todeta, että mitä isompi osakaskunta, sitä parempi taloudellinen tilanne. Asia selittyy suurelta osin lisääntyvillä kalastuslupien myyntituloilla. Kalastajat ostavat mieluummin luvan isolle vesialueelle, koska siellä on monipuolisemmat kalastusmahdollisuudet verrattuna pienten osakaskuntien vesialueiden rajoitetumpiin mahdollisuuksiin. (Korhonen 2003.)

Etelä-Savo edusti vuoden 1999 kalastuskuntakyselyssä maan alhaisinta tulo-/menotasoa. Maakunnan osakaskuntien vuosittaisiksi hallintokuluiksi voidaan laskea 100 euroa (menot 670 €, josta hallintoon 15 %). Kun Etelä-Savossa on 1 185 järjestäytynyttä osakaskuntaa, hallintomenojen osuudeksi saadaan 118 500 euroa/vuosi. (Salmi, J. et al. 2002 s. 2, 7.)

Tässä tarkastelussa on lähtötietoina käytetty vuoden 1999 kalastuskuntakyselystä saatuja sisävesialueiden keskimääräisiä tuloja ja menoja ja niiden jakaantumista. Kalastuskunnan menot olivat keskimäärin 1 500 euroa, joista hallintomenojen osuus oli kalaistutusten (57 %) jälkeen toiseksi suurin 240 euroa (16 %). Kun kyselyyn vastanneissa kalastuskunnissa oli keskimäärin 123 osakasta, olivat hallintomenot 2 euroa osakasta kohti, mistä olen arvioinut tiedottamisen osuudeksi 50 % (1 €/osakas). (Salmi, J. et al. 2002 s.9.) Yhdistämisissä uuden osakaskunnan osakkaiden määrä kasvaa. Sen johdosta lisääntyvät postitus- sekä tiedottamiskulut jonkin verran. Olen arvioinut tiedottamiskulujen vakio-osuudeksi 50 %. Kun toteutuneissa yhdistämisissä on ollut mukana keskimäärin neljä osakaskuntaa (taulukko 5/1), niiden hallintomenot ovat erikseen laskettuna 960 euroa vuodessa. Yhdistämisen jälkeen, kun yhden osakaskunnan menot lasketaan täysimääräisinä ja kolmen osalta 50 %:n osuutena, olisivat hallintomenot 600 euroa. Vuotuinen säästö hallintomenoissa kohoaisi keskimäärin 360 euroon. Viidessä vuodessa viiden prosentin (mm. Itä-Suomen MO M 95/073; Arkistotunnus Enonkoski 190:1 sek) korkokannalla laskettuna säästöksi tulisi lähes 2 000 euroa. Näin esimerkiksi 500 osakaskiinteistöä käsittävän yhdistämällä syntyneen osakaskunnan parin tuhannen euron toimituskustannukset tulisivat pienentyneinä hallintokuluina takaisin viidessä vuodessa.

Muiden kulujen osuus oli kalastuskuntien vuoden 1999 menoista kolmanneksi suurin (14 %, 210 €). Niihin on luettu mm. pyydysmerkit ja jäsenmaksut. Pyydysmerkkien suurempien erien tilaukset alenavat yleensä yksikköhintoja. Jäsenmaksut käsittävät mm. kalatalouskeskusten pinta-alaperusteisen maksun. Mikkelin kalatalouskeskuksessa 1 000–2 000 hehtaarin osakaskunnan jäsenmaksu (60 €) on puolet neljän 100–500 hehtaarin suuruisen osakaskunnan (á 30 €) yhteen lasketuista vuoden 2005 jäsenmaksuista (Härkönen 2005).

Yhteisäluelain muutos edellytti osakaskunnan sääntöjen uudistamista ja vahvistuttamista alueellisessa työvoima- ja elinkeinokeskuksessa. Vuonna 2004 vahvistaminen maksoi 90 euroa/osakaskunta/kerta (Maa- ja metsätalousministeriön asetus työvoima- ja elinkeinokeskusten maksullisista suoritteista 1189/2001 1 §). Neljän osakaskunnan yhdistämisen jälkeen on sääntöjen vahvistamisesta osakkaille tuleva kertahyöty 270 euroa.

Kalanpoikasten yhteisostot ja ostoihin liittyvät tukkualennukset antavat suuremmille osakaskunnille säästöjä tai samalla rahalla enemmän kalanpoikasia. Jos järjestäytymättömille osakaskunnille on lääninhallitukseen talletettu korvauksia viehekalastusmaksuista, vesijätöistä, jätevesien, uiton, teollisuuden tai turvetuotannon kalakannalle aiheuttamista haitoista, helpottaa yhdistämishankkeeseen liittyvä osakaskunnan järjestäytyminen korvausten nostamista.

Yhdistämisissä osakaskuntien pinta-ala kasvaa. Kun vesialueen omistajille jaettavien viehekalastusmaksuina kertyneiden varojen sekä kalavesien käytöstä kalavesien omistajille tulevien korvausten määrä nousee molemmissa erikseen yli 30 euron, korvauksia aletaan maksaa osakaskunnalle kalastusalueen sijaan (KalL 89a ja 91 §:t).

Taulukossa 5/11 osakaskunnalle tulevia hyötyjä ja säästöjä on verrattu korkeina pidettyihin toimituskustannuksiin. Säästöt on määritelty edellä selostetun laskentatavan mukaisesti. Kun yhdistämisessä on ollut mukana neljä tai sitä enemmän osakaskuntia, kaikki osakaskunnat on kirjattu hyödynsaajiksi. Vesitilujärjestelyissä tai niihin liittyvissä toimituksissa tehdyt yhdistämiset ovat hyödyttäneet mukana olleita osakaskuntia niiden lukumäärästä riippumatta.

Taulukko 5/11. Käsiteltyjen osakaskuntien taloudellinen hyöty ja säästöt

Maanmittaustoimisto	Osakaskunnat, kpl	Hyödyt ja säästöt osakaskunnalle, kpl	%
Varsinais-Suomi	4	4	100
Häme	12	12	100
Pirkanmaa-Satakunta	9	4	44
Kaakkois-Suomi	38	33	87
Etelä-Savo	187	166	89
Pohjois-Karjala	8	6	75
Keski-Suomi	11	7	64
Pohjois-Pohjanmaa	11	9	82
Yhteensä	280	241	86

Etelä-Savo, toteutuneet	187	166	89
Toteutumattomat; kielteiset	50	49	98
Toteutumattomat; myönteiset	10	10	100
Etelä-Savo	247	225	91

Taulukko 5/11 osoittaa, etteivät tutkimusaineistossa olevien osakaskuntien kielteiset päätökset (”toteutumattomat, kielteiset”) perustu yhdistämisten aiheuttamiin korkeisiin toimituskustannuksiin. Yhdistämisen toteuttaminen ei olisi maksanut yhdistämisesityksiin kielteisesti suhtautuneista 50 osakaskunnasta 49 osakaskunnalle mitään.

Osakaskuntien erilaisen varallisuustason vaikutusta yhdistämisiin ei tutkittu, koska osakaskunnan varojen määrää ja taloudellista tilannetta ei yleensä kerrota toimitusinsinöörille. Kysymys säästyneistä varoista ja niiden käsittelystä tulee esille vasta toimituskokousten lopussa tai myöhemmin uuden osakaskunnan toiminnan käynnistyessä. Yhdessä yhdistämisessä oli otettu huomioon myös yhdistettävien osakaskuntien erilaiset rahavarat osuuksien suuruutta määrittäessä. Menettelyä selittänee osittain se seikka, että yhdistettävissä osakaskunnissa oli yli kolmannes samoja osakkaita ja alueista saatavat tulot (vesijättöjä, laajat vesialueet) huomattavia. (Arkistotunnus 084:2003:39.)

5.5 Käsiteltyjen yhteisten vesialueiden osakkaita koskevia tietoja

Tässä tutkimuksessa esitellyn RKTL:n raporttien lisäksi kirjallisuudesta ei löytynyt aineistoa, jossa olisi selvitetty yhteisten vesialueiden osakkaiden omistamien osakaskiinteistöjen lukumääriä, asuinpaikkoja tai osuuksien suuruuksia. Tiedot siitä, kuinka monta kiinteistöä omistajalla keskimäärin on, puuttuvat niin ikään. Osakaskiinteistöjen osuuksien suuruutta ja ryhmittelyä koskevia tutkimuksia en odottanutkaan löytyvän, koska osakasluetteloista viimeiset on saatu laadituksi vasta vuonna 2003. Tiedolla on merkitystä mm. pienen (10–20 osakaskiinteistöä) osakaskunnan tiedottamiskäytännön ja -kustannusten määrytymisessä. Osakaskunnan kokouksiin osallistuvat osakkaat käyttävät kaikkien omistamiensa osakaskiinteistöjen äänivaltaa (YhteisalueL 14 §).

Tämän jakson aineiston muodostavat

- Etelä-Savon 88 sekä Savitaipaleen kunnan 8 yhdistettyä osakaskuntaa. Niissä on yhteensä 3 995 osakaskiinteistöä (toteutuneet),
- kaikki kielteisen päätöksen yhdistämisistä tehneet 50 osakaskuntaa, joissa on yhteensä 2 032 osakaskiinteistöä (toteutumattomat, kielteiset) ja
- kaikki yhdistämisistä myönteisen päätöksen tehneet, mutta yhdistämättömät kymmenen osakaskuntaa, joissa on yhteensä 402 osakaskiinteistöä (toteutumattomat, myönteiset).

Osakas- ja asuinpaikkaselvitykset ja osuuksien suuruusselvitykset on tehty tutkimuksen alkuvaiheessa. Halusin osoittaa asuinpaikka- ja osuusselvitysten lisäksi mm. silloin esillä olleen väittämän ”Yhteisöomistajien osuus on keskimääräistä suurempi toteutuneissa yhdistämisissä” oikeaksi. Tutkimusaineisto kattaa lähes puolet Etelä-Savon yhdistetyistä osakaskunnista ja kolmanneksen yhdistettyjen osakaskiinteistöjen lukumäärästä. Etelä-Savon yhteisillä vesialueilla on taulukon 2/2 mukaan 124 500 osakaskiinteistöä, mistä 6 211 osakaskiinteistön aineisto on viisi prosenttia. Kun mukaan otetaan Savitaipaleen osakaskunnat ja osakaskiinteistöt sekä toteutumattomat (kielteisesti ja myönteisesti yhdistämiin suhtautuneet), on asiaa selvitetty 156 osakaskunnasta, joissa on yhteensä 6 429 osakaskiinteistöä.

5.5.1 Kuinka monta osakaskiinteistöä on yhteisen vesialueen osakkaalla?

Tutkimuksessa selvitettiin saman omistajan samaan osakskuntaan kuuluvien osakaskiinteistöjen lukumäärää JAKO-tietojärjestelmän avulla. Kirjallisuudesta en löytänyt arviota, kuinka monta kiinteistörekisteriin merkittyä tilaa omistajalla keskimäärin on Suomessa. Maatalouslaskennoissakaan ei ole kysytty maatalan muodostavien rekisteritilojen lukumäärää. Verohallinnon tilastoista ei tietoa löydy sellaisenaan. Uusjakojen yhteydessä tehdyt selvitykset kertovat maatalaan kuuluvan useita kiinteistöjä, mutta yhteenvetotilastot puuttuvat. Yhteisen vesialueen osakaskiinteistön omistajalla voi olla useampia kiinteistöjä omistuksessaan samassa osakskunnassa. Kiinteistöt voivat kuulua myös eri osakskuntiin, vaikka ne sijaitsisivat rajakkain. Tulokset on esitetty taulukossa 5/12.

Taulukko 5/12. Kuinka monta kiinteistöä osakas omistaa tutkituissa osakskunnissa?

Kunta	Osakas- kiinteistöjä, kpl	Osakkaita, kpl	Kiinteistöjä/ osakas	Ei omistajatietoa	
				Kiinteistöjä	%
Enonkoski (46)	215	176	1,27	6	3
Kerimäki (246)	741	636	1,18	26	4
Punkaharju (618)	658	590	1,13	34	5
Puumala (623)	85	67	1,21	0	0
Rantasalmi (681)	332	274	1,19	3	1
Savonlinna (740)	824	641	1,21	15	2
Savonranta (741)	922	700	1,22	21	2
Savitaipale (753)	218	196	1,32	0	0
Toteutuneet, yhteensä	3 995	3 280	1,19	105	3
Toteutumattomat, kielteiset	2 032	1 707	1,19	30	1
Toteutumattomat, myönteiset	402	292	1,38	13	3
Yhteensä, koko aineisto	6 429	5 279	1,22	148	2

Lähde: JAKO-tietojärjestelmä 2000–2004

Aineiston perusteella on samalla omistajalla keskimäärin 1,22 yhteisen vesialueen osakaskiinteistöä. Osakskunnassa siis joka viidennellä osakkaalla olisi kaksi kiinteistöä. Kielteisesti yhdistämiin suhtautuneissa osakskunnissa luku on vain hieman pienempi. Myönteisesti yhdistämiin suhtautuneissa mutta toteutumattomissa osakskunnissa keskiarvo on selvästi suurempi. Joka kolmannella osakkaalla olisi siis kaksi osakaskiinteistöä.

Kuntien välinen vertailu osoittaa Savonrannan omistajilla olevan useampia osakaskiinteistöjä (1,32) kuin esimerkiksi Etelä-Karjalan Savitaipaleen omistajilla (1,11). Savitaipaleen osakaskiinteistömäärä tutkimusaineistossa on pieni. Uudessa osakskunnassa näyttää korostuvan lappeenrantalaisten yhden loma-asuntokiinteistön omistajien osuus. Savonrannan luvussa näkyy kunnassa laajalla ranta-asemakaava-alueella tehty ”omiin nimiin” lohkominen. Kiinteistön omistaja on lohkonut jo valmiiksi lähes kaikki kaavan mukaiset rakennuspaikat itselleen. Niistä on suuri osa edelleen myymättä, ja menettely näkyy nyt Savonrannan tiedoissa.

Osakkaan asuinpaikkaa selvitetessä mukana oli myös ”Ei tietoa”-sarake. Tarkoituksena oli tässä yhteydessä saada oheistuloksena käsitys JAKO-tietojärjestelmän puutteellisten omistaja- tai osoitetietojen määrästä. Tutkimusaineisto sisälsi kuitenkin niin paljon vesitilusjärjestelytoimitusten yhteydessä täydennettyjä tietoja, että tulokset (1–3 %) ovat merkittävästi paremmat kuin Etelä-Savon maanmittaustoimistossa osakasluetteloiden vahvistamisen yhteydessä lasketut kirjeiden palautumiset (Kutsukirjeitä lähetettiin 2 500, joista 3–5 % palautui lähettäjälle osoitetietojen puutteellisuuden takia).

5.5.2 Yhteisten vesialueiden osakkaiden luokittelu osuuden suuruuden mukaan

Taulukossa 5/13 on esitetty tutkimusaineiston osakkaiden jakaantuminen osuuden suuruuden mukaan. Luokkien rajat on muodostettu RKTL:n tutkijoiden kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen kuten aikaisemmin käsitelty osakaskuntien pinta-alojen kokoluokitus ja osakaskiinteistöjen lukumääräluokitus (vrt. jaksot 2.6.6 ja 2.6.7). Jollei säännöissä toisin määrätä, kukaan ei saa äänestää äänimäärällä, joka on yli kolmekymmentä prosenttia kokouksessa läsnä olevien osakkaiden yhteisestä äänimäärästä (YhteisalueL 14.2 §). Äänimäärän kattoa pohtiessaan maa- ja metsätalousvaliokunta oli mietinnössään todennut kysymyksen olevan tarkoituksenmukaisuusharkinnasta eikä ehdotonta oikeaa prosenttilukua voida osoittaa. Kolmenkymmenen prosentin äänimäärän rajan hyvänä puolena valiokunta pitää sitä, ettei kaksi suurta osakasta voi yhteen lyöttäytymällä saada aikaan kahden kolmasosan (2/3) määränemmistöä, mikä vaaditaan osakaskunnan tärkeimpien päätösten tekemiseen. Valiokunta piti tärkeänä, että vähemmistösuojarajaa koskevan säännöksen vaikutuksia seurataan. (MmVM 6/2000 vp s. 3.)

Suurin tarkastelussa käytetty osuusraja 30 % on saatu suoraan yhteisalueista ja liittyy osaltaan maa- ja metsätalousvaliokunnan edellyttämään säännöksen seuraamisvelvoitteeseen. Alle yhden prosentin osuudet ovat pienin luokka, ja ryhmän muodostavat käytännössä loma-asunto- ja asuntokiinteistöt. Tutkimusaineistosta siihen kuuluu 66 % osakkaista. Seuraavat luokat ovat 1–4,9 %; 5–14,9 % sekä 15–29,9 %. Tuloksia osakkaiden lukumäärän mukaan tarkasteltaessa neljä luokkaa olisi tämän aineiston perusteella mielestäni riittänyt. Luokat 5–14,9 % ja 15–29,9 % olisi voinut yhdistää, jolloin se olisi edustanut 12 % osakkaista. Luokkarajat olin määritellyt, ennen kuin taulukossa 2/2 julkaistu tilasto yhteisten vesialueiden osakaskiinteistömääristä oli käytettävissä.

Yhdistämissiini kielteisesti suhtautuneiden osakaskuntien rakenne ei poikkeaa osuuden suuruuden jakaantumisen osalta juurikaan toteutuneiden yhdistämisten aineistosta. Yhdistämissiini myönteisesti suhtautuneissa toteutumattomissa osakaskunnissa on alle 1 % luokassa hieman vähemmän ja vastaavasti luokissa 1–4,9 % ja 5–14,9 % hieman enemmän osakkaita kuin toteutuneiden tai kielteisesti suhtautuneiden ryhmissä.

Taulukko 5/13. Yhteisten vesialueiden osakkaiden luokittelu osuuden suuruuden mukaan

Kunta	Osakkaita, kpl	< 1 %		1–4,9 %		5–14,9 %		15–29,9 %		≥ 30 %	
		kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Enonkoski (46)	176	131	74	29	16	14	8	1	1	1	1
Kerimäki (246)	636	418	66	160	25	40	6	15	2	3	0
Punkaharju (618)	590	452	77	84	14	38	6	6	1	10	2
Puumala (623)	67	35	52	18	27	12	18	2	3	0	0
Rantasalmi (681)	274	171	62	42	15	39	14	13	5	9	3
Savonlinna (740)	641	375	59	129	20	78	12	35	5	24	4
Savonranta (741)	700	446	228	167	85	64	33	17	9	6	1
Savitaipale (753)	196	123	18	33	5	19	3	16	2	5	3
Toteutuneet, yhteensä	3 280	2 151	66	662	20	304	9	105	3	58	2
Toteutumattomat; kielteiset	1 707	1 171	69	339	20	125	7	41	2	31	2
Toteutumattomat; myönteiset	292	158	54	84	29	35	12	11	4	4	1
Koko aineisto	5 279	3 480	66	1 085	21	464	9	157	3	93	2

Kootun aineiston perusteella yli kolmenkymmenen prosentin osakkaita (huom! ei osakaskiinteistöjä) on vain prosentin verran, joten äänileikkuri koskettaisi vain muutamia osakkaita, mikäli kaikki osakkaat olisivat kokouksessa saapuvilla. Kun RKTL:n kala- ja riistaraportin mukaan kalastuskunnista 90 % teki päätöksensä ilman äänestystä ja 74 % osakaskunnista käytti äänestäessään henkilö ja ääni –periaatetta, äänileikkuria tarvittaisiin enimmillään vain kahdessa kolmessa prosentissa kalastuskunnista (Salmi, J. et al. 2002 s. 13). Kun yli 90 prosentissa osakaskunnan kokouksista käy kuitenkin alle 20 osakasta, niissä jouduttaneen käyttämään äänestysluetteloa laadittaessa äänileikkuria. Suuren osakkaan osuus nousee helpommin yli 30 prosentin, kun kokoukseen osallistujia on vähän. (Salmi, J. et al. 2002 liite 2G.)

5.5.3 Yhteisten vesialueiden osakkaiden luokittelu asuinpaikan mukaan

Yhteisten vesialueiden osakaskiinteistöjen omistajien asuinpaikkatutkimuksia ei ole tässä muodossa tehty. Metsäntutkimuslaitos selvitti metsänomistajien asuinpaikkoja vuonna 2000. Etelä-Savon metsäkeskuksen alueella yli viisi hehtaaria metsää omistavista 59 % asui metsän sijaintikunnassa. (Karppinen, H. et al. 2002 s. 82.)

Taulukossa 5/14 on esitetty yhteisten vesialueiden osakkaiden jakaantuminen asuinpaikan ja eräiltä osin myös osuuden suuruuden mukaan. Paikallisia eli sijaintikunnassa asuvia omistajia on koko aineistosta 46 %. Jos osakaskunnan vesialue on ulottunut kahden tai useamman kunnan alueelle, kaikkia kuntia on pidetty sijaintikuntina. Jos paikallistuntemukseni ei ole riittänyt, sijaintikunta on ratkaistu Postinumeroluettelon osassa 2 olevien tietojen perusteella. Luettelossa ovat postinumerot nimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä ja lopuksi kunta, jossa postiosoite on. Samat tiedot löytyvät helpommin vastaavilta Internet-sivuilta. (Posti 2006, verkkodokumentti.)

Taulukko 5/14. Yhteisten vesialueiden osakkaiden asuinpaikkaluokittelu

Kunta	Osakkaita, kpl	Paikalliset			Seutukunta			Muut			Yhteisöt			Ei tietoa		
		kpl	%	% osuuksista	kpl	%	% osuuksista	kpl	%	% osuuksista	kpl	%	% osuuksista	kpl	%	% osuuksista
Enonkoski (46)	176	89	51	–	41	23	–	34	19	–	6	3	–	6	3	–
Kerimäki (246)	636	312	49	–	94	15	–	187	29	–	28	4	–	15	2	–
Punkaharju (618)	590	216	37	–	82	14	–	229	39	–	29	5	–	34	6	–
Puumala (623)	67	17	25	60	10	15	18	35	52	19	5	7	3	0	0	0
Rantasalmi (681)	274	100	36	–	44	16	–	114	42	–	13	5	–	3	1	–
Savonlinna (740)	641	387	60	–	13	2	–	173	27	–	52	8	–	16	2	–
Savonranta (741)	700	299	43	66	138	20	11	196	28	13	46	7	10	21	3	0
Savitaipale (753)	196	58	30	–	82	42	–	48	24	–	8	4	–	0	0	–
Toteutuneet, yhteensä	3 280	1 478	45	54	504	15	10	1 016	31	11	187	6	24	95	3	1
Toteutumattomat; kielteiset	1 707	810	47	50	218	13	9	552	32	16	97	6	24	30	2	1
Toteutumattomat; myönteiset	292	133	46	–	43	15	–	87	30	–	16	5	–	13	4	–
Koko aineisto	5 279	2 421	46	–	765	14	–	1 655	31	–	300	6	–	138	3	–

Seutukunta on määritelty sisäasiainministeriön Suomen aluejaoista tekemän päätöksen mukaisesti (Sisäasiainministeriö 2005, verkkodokumentti). Seutukunnassa sijaintikunnan ulkopuolella asuvia osakkaita on aineistosta 14 %.

Muut ovat sijaintikunnan ja seutukunnan ulkopuolella asuvia osakkaita. Tässä ryhmässä ovat myös ulkomailla asuvat, joita ei ole otettu omaksi ryhmäksi määrän pienuuden takia. Muualla asuvien osakkaiden osuus on 31 %.

Yhteisöillä tarkoitetaan kuntia, seurakuntia, Suomen valtiota eri laitoksineen, yhtiöitä, yhdistyksiä ja säätiöitä. Merkittäviä osuuksia muutamissa osakaskunnissa omistavat metsäyhtiöt tai niiden omaisuudenhoitoa varten perustetut yhtiöt. Yhteisöosakkaiden osuus on kuusi prosenttia ja jo aikaisemmin mainittu ”Ei omistaja- tai osoitetietoa” -osakkaiden osuus pari prosenttia.

Kahden kunnan kohdalle taulukkoon on merkitty tiedot kunkin ryhmän osuuksien suuruuksista verrattuna koko osakaskunnan osuuksiin. Puumalan ja Savitaipaleen kuntien luvut on saatu suoraan yhdistämällä syntyneen uuden osakaskunnan osuuksista. Paikallisten osakkaiden osuuksien suuruus on molemmilla yli 60 %, seutukunnalla asuvien osakkaiden 11–18 %, muualla asuvien osakkaiden hieman korkeampi 13–19 % ja yhteisöosakkaiden 3–10 %:n välillä.

RKTL:n kyselytutkimusta Velkuan kalastusalueesta on esitelty jaksossa 2.5.3 ja Pihlajaveden kalastuksen paikallis- ja aluehallintoa jaksossa 2.5.5. Velkuan kalastusalueella paikallisten käsitykset yhdistämisistä olivat kielteisempiä kuin lähialueen asukkaiden ja etäalueella asuvat suhtautuivat yhdistämisiin ryhmistä myönteisemmin. Vastaavan tuloksen odotin näkyvän taulukossa 5/15 siten, että paikallisten osuus yhdistämiseen kielteisesti suhtautuvien ryhmässä olisi selvästi suurempi kuin toteutuneissa yhdistämisissä. Muualla asuvien ja yhteisöomistajien osuus ilmeni päinvastaisena; toteutuneissa yhdistämisissä se olisi suurempi ja kielteisen päätöksen tehneissä pienempi.

Yhdistämisiin kielteisesti suhtautuneiden osakaskuntien jakauma ei tutkimallani aineistolla näin tarkasteltuna miltei osin poikkeaa 1–2 % enempää toteutuneiden yhdistämisten tai myönteisesti suhtautuneiden ja toteutumattomien osakaskuntien aineistosta.

RKTL:n raportin Pihlajaveden osakasryhmien (paikalliset, ei-paikalliset, yhteisöomistajat) jakauma on esitetty tämän tutkimuksen taulukossa 2/10. Tuolloin olivat käytettävissä osakasluettelot 96 osakaskunnasta, joiden keskikoko oli 454 hehtaaria ja osakaskiinteistöjen (5 343 kpl) keskiarvo 56 osakaskiinteistöä/osakaskunta. Paikallisten (Punkaharju, Savonlinna, Sulkava) omistajien lukumääräosuus (25 %) poikkeaa huomattavasti tässä tutkimuksessa saadusta 46 %:n tuloksesta. Suuri ero selittyy sillä, että RKTL:n tutkimuksessa on 5 343 osakaskiinteistön kaikki omistajat (kiinteistöillä yksi, kaksi tai useampia omistajia) laskettu mukaan osakasryhmiin, jolloin määrä on noussut 8 143 omistajaan. Osakaskiinteistöllä on tuon tutkimuksen mukaan keskimäärin 1,52 omistajaa. Tässä tutkimuksessa osakaskiinteistöt on yhdistetty samoin kuin yhteisäluelain äänestysluetteloa laadittaessa omistajittain (yksi tai useampia omistajia), jolloin samalla omistajalla (puolisilla, omistajaryhmillä) on keskimäärin 1,22 osakaskiinteistöä. Kun RKTL:n tutkimuksen osakaskunnat ovat keskikooltaan suurempia (15 %) kuin taulukosta 2/15 laskettu kolmen paikallisen kunnan keskiarvo 395 ha/osakaskunta, niissä on mukana enemmän suuria osakaskuntia, joissa on edelleen enemmän loma-asuntokiinteistöjä kuin tässä tutkimuksessa mukana olevissa osakaskunnissa. Loma-asuntokiinteistöjen omistajina ovat usein molemmat puoliset, mikä aiheuttaa ei-paikallisten omistajien osuuden kasvua. Yhteisöomistajien osalta taulukon 5/14 arvo on vain kaksi prosenttiyksikköä suurempi kuin RKTL:n tutkimuksessa.

Puumalan ja Savitaipaleen osakkaiden asuinpaikan mukaiset osuuksien suuruudet on saatu taulukkoon 5/14 suoraan kunnan ainoan, aineistossa olevan osakaskunnan osakasluettelosta. Kaikissa muissa osakaskunnissa osuusjakauma on laskettu nyt erikseen vesipinta-alaperusteisesti, koska osassa yhdistämisistä oli käytetty pinta-alaperustetta ja vesitilusjärjestelyissä arvojen mukaista suhdetta. Toteutuneiden yhdistämisten ja yhdistämisistä kielteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien osakkaiden asuinpaikan mukaiset osuudet eivät poikkeaa paljoakaan toisistaan. Paikallisten osuus on toteutuneissa yhdistämisissä neljä prosenttiyksikköä suurempi kuin kielteisesti suhtautuneiden paikkakunnalla asuvien osakkaiden. Tulos poikkeaa RKTL:n raportissa ”Kalastuksen paikallis- ja aluehallinto Pihlajavedellä” esitetystä (jakso 2.5.5). Paikallisten osuus ”äänivallasta” on taulukossa 5/14 kymmenen prosenttiyksikköä suurempi kuin

taulukossa 2/10. Yhteisöomistajien osuudet ovat kolme prosenttia suuremmat. Seutukunnalla ja muualla asuvien osuudet ovat vastaavasti pienempiä.

Metsäntutkimuslaitoksen metsänomistajien asuinpaikkatietoja voidaan verrata tämän tutkimuksen osakaskuntien osakkaiden asuinpaikkaa koskevaan osaan. Suomalainen metsänomistaja 2000 -tutkimus ilmoitti Etelä-Savon metsäkeskuksen metsänomistajista 59 % asuvan sijaintikunnassa. Tämän aineiston mukaan yhteisen alueen sijaintikunnassa asui 46 % osakkaista. Tulokset näyttävät oikeasuuntaisilta ja ovat johdonmukaisia, koska lomarakennuspaikkojen omistajina on enemmän sekä seutukunnalla että muualla asuvia osakkaita kuin yli viiden hehtaarin metsätilojen omistajina.

5.6 Yhdistämisesityksiin kielteisesti suhtautuneiden osakaskuntien tarkastelua

Kun yhdistämisestä aiheutuvat kustannukset eivät olleet jaksossa 5.4.5 todetusti osakaskuntien tekemien kielteisten päätösten syynä, osakaskuntia on tarkasteltu edelleen tutkimuksessa kehitettyjen menetelmien perusteella. Kielteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien yhteinen vesipinta-ala (14 021 ha) on suurempi kuin Enonkosken tai Savonrannan kunnan kaikkien osakaskuntien vesipinta-ala ja puolet Rantasalmen kunnan osakaskuntien vesipinta-alasta. Kieltäytyneiden osakaskuntien lukumäärä on lähes kaksinkertainen Enonkosken osakaskuntien lukumäärään verrattuna ja yhtä suuri kuin Punkaharjun kunnan osakaskuntien määrä. Kaikista Etelä-Savon kunnista on tehty liitteinä 4 ja 5 olevat sekä pinta-ala- että osakaskiinteistömääräluokitukset, joihin kielteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien tietoja verrataan.

5.6.1 Kielteisen päätöksen tehneet osakaskunnat pinta-alan mukaan

Taulukossa 5/15 on kielteisen päätöksen tehneet osakaskunnat luokiteltu jaksossa 2.6.6 esitetyn menetelmän avulla pinta-alojen mukaiseen järjestykseen. Alle kymmenen hehtaarin osakaskuntia on aineistossa yhtä paljon kuin koko Etelä-Savossa (18/17 %). Seuraavissa kokoluokissa (10–49 ha ja 50–199 ha) kielteisesti suhtautuneiden osuus on selvästi pienempi (18/26 % ja 16 /32 %). Yli 200 hehtaarin mutta alle tuhannen hehtaarin osakaskuntien osuus on kielteisesti suhtautuneissa lähes kaksinkertainen maakunnan osuuteen verrattuna (40/21 %) ja yli tuhannen hehtaarin osakaskunnissa korkeampi kuin koko Etelä-Savon arvo (8/5 %). Lähes puolet kielteisen päätöksen tehneistä osakaskunnista on pinta-alaltaan yli 200 hehtaarin ja yli Etelä-Savon keskiarvoon. Etelä-Savon kielteisesti yhdistämisiin suhtautuneiden osakaskuntien keskokoko on myös selvästi suurempi kuin maakunnan keskokoko (280/225 ha). RKTL:n postikyselytutkimuksessa ja Jyväskylän yliopiston julkaisemattomassa kyselytutkimuksessa ei osakaskunnan pinta-alalla ole todettu olevan vaikutusta suhtautumisessa yhdistämiseen.

5.6.2 Kielteisen päätöksen tehneet osakaskunnat järjestäytyneisyyden mukaan

Taulukossa 5/15 osakaskunnan nimi on lihavoitu, kun kyseessä on TE-keskuksen kalastuskuntarekisteristä löytyvä järjestäytynyt osakaskunta. Järjestäytyneiden osakaskuntien osuus on yli puolet (54 %) kieltäytyneistä osakaskunnista, ja niiden keskokoko on peräti 476 hehtaaria. Järjestäytyneiden osakaskuntien osakaskiinteistökohtainen vesipinta-alan keskiarvo on 8,0 hehtaaria ja järjestäytymättömillä 2,7 hehtaaria. Yli 200 hehtaarin osakaskunnista (24 osakaskuntaa) vain kaksi osakaskuntaa ei ollut järjestäytynyt.

Taulukko 5/15. Yhdistämisestä kieltäytyneiden osakaskuntien pinta-alaluokitus ja järjestäytyminen

Kiinteistötunnus	Osakaskunnan nimi	Osakas- kiinteistöjä	Pinta- ala, ha	Osakas- kuntia/%	Osakas- kiint./%	Pinta-ala yht. ha/%	Vesi-ha/ osakaskiint.
740-513-876-8	Kallislahti 4-5, Rauh.piiri	19	1				0,03
740-513-876-10	Kallislahti 5:27-28 yht.	2	1				0,46
681-416-876-1	Kanta-Korhola, vtj	35	1				0,04
740-513-876-13	Kallislahti 4:3,5:8	4	3				0,73
740-540-876-2	Pirhiänniemi 2:6, 3:45	2	5				2,52
740-513-876-12	Kallislahti 4:4,5:24, 5:29-30	4	6				1,42
740-876-7-0	Kallislahti 9, Rauh.piiri	33	7				0,22
740-513-876-15	Kallislahti 9:55-56	2	8				4,23
246-424-876-8	Yhteinen apaja	55	9	9 / 18 %	156 / 8 %	41 / 0 %	0,16
740-547-876-1	Tolvanniemi 10-14 rauh.p	38	14				0,38
681-416-876-7	Parkumäki 9	3	15				4,93
740-513-876-20	Kallislahti 3	13	15				1,16
171-405-876-15	Vesialue	8	15				1,94
740-540-876-5	Pirhiänniemi 2:17, 2:23-25	12	20				1,70
246-424-876-1	Vesialue (Varpaniemi)	3	26				8,80
740-511-876-5	Juvola 13	9	30				3,38
740-540-876-1	Pirhiänniemi 1:8, 3:13, 3:18	6	37				6,15
246-403-876-1 ym.	Haapalahti 2-3, 11	22	40	9 / 18 %	114 / 6 %	214 / 2 %	1,82
618-416-876-6	Turtianniemi 5	9	53				5,85
681-409-876-7	ent. Joutsenmäki 8	2	55				27,70
246-412-876-2	Kupiala rauh.piiri	111	63				0,57
741-402-876-3	Hanhijärvi 5	19	85				4,50
681-432-876-3	Vesialue/Rantala	48	86				1,79
46-403-876-6	Kautola 12	17	106				6,26
740-876-23-0	Rauhoituspiiri, Kukassaari	29	127			mediaani 143	4,37
618-419-876-3	Vaara 1:11, 8:8	14	159	8 / 16 %	249 / 12 %	735 / 5 %	11,36
740-513-876-17	Kallislahti 9:41, 9:53-54/ vtj	4	214				53,40
740-876-32-1	Paakkunala	72	255				3,54
740-511-876-2	Herralanpohja	29	282				9,74
740-547-876-3	Tolvanniemi 14:43-45/vtj	29	289				9,95
740-551-876-9	Tiisanmäki	19	338				17,80
741-405-876-4	Oriniemi	25	366				14,65
246-876-23-0	Makkola K	98	370				3,78
741-876-22-1	Suurlahti	143	389				2,72
618-416-876-2	Enanlahti-Kukkoniemi	40	392				9,81
740-876-12-1	Tykkisalmi	45	400				8,89
246-434-876-2	Yläkuona 4	38	401				10,54
741-419-876-3	Kirvesmäki	75	410				5,47
740-503-876-3	Kukassaari	5	415				82,95
740-538-876-19	ent. Pihlajaniemi	5	486				97,13
246-408-876-1	Joutsenniemi	275	493				1,79
681-432-876-5	Jokiniemi	28	506				18,07
740-511-876-7	Juvola	86	510				5,93
740-507-876-2	Kontiala	29	549				18,92
741-876-6-1	Turtianniemi-Rönkönvaara	93	588				6,33
246-876-3-0	Mäntylä	48	602	20 / 40 %	1186 / 58 %	8256 / 59 %	12,55
740-876-19-1	ent. Niinikoski	77	1 053				13,68
740-516-876-2	Kankainen	30	1 119				37,29
740-516-876-1	Kokonsaari	67	1 136				16,96
46-876-11-0	Enovesi	159	1 467	4 / 8 %	333 / 16 %	4775 / 34 %	9,23
Yhteensä		2 038	14 021				6,88
Järjestäytyneet 27 osakaskuntaa	lihavoitu	1 607	12 863		Keskikoko	476 ha	8,00
Järjestäytymättömiä 23 osakaskuntaa		431	1 157		Keskikoko	50 ha	2,69

----- = pinta-alaluokkaraja

Kahta yli 200 hehtaarin järjestäytymätöntä osakaskuntaa tarkastellaan vielä pinta-alan, osakaskiinteistöjen ja osakasten lukumäärän sekä suurimpien osakkaiden osuuksien kannalta.

1. Osakaskunnista pienemmällä (740-513-876-17, 214 ha) on vain neljä osakaskiinteistöä ja kolme osakasta. Osakkaiden osuudet jakaantuvat 54,0 %, 45,9 % ja 0,1 %.
2. Suuremmassa osakaskunnassa (740-547-876-3, 289 ha) on 29 osakaskiinteistöä ja osakkaita 27. Suurimman osakkaan osuus on 43,6 %, seuraavan 21,1 % sekä kolmannen 7,6 %. Kolmen osakkaan osuudet ovat yhteensä 72,3 %. Osakaskunnassa on 17 alle yhden prosentin osuuden omistavaa osakasta, joiden osuusmäärä on yhteensä vain neljä prosenttia.

Yhdistämiseen kielteisesti suhtautuneita, alle 200 hehtaarin järjestäytyneitä osakaskuntia on tutkimusaineistossa viisi, yksi pinta-alaluokassa alle 10 ha ja neljä luokassa 50–199 ha. Jokaista osakaskuntaa tarkastellaan pinta-alan, osakaskiinteistöjen ja osakasten lukumäärän sekä suurimpien osakkaiden osuuksien ja muiden erityisten syiden kannalta.

1. Alle 10 hehtaarin Kanta-Korholan osakaskunnan (681-416-876-1) vesipinta-ala on vain yksi hehtaari. Osakaskunnassa on 35 osakaskiinteistöä ja osakkaita 28. Suurimman osakkaan osuus on 44,7 % ja seuraavan 10,4 % sekä kolmannen 10,3 %, yhteensä 65,4 %. Osakaskunnassa on 17 alle yhden prosentin osuuden omistavaa osakasta, joiden osuusmäärä on yhteensä yhdeksän prosenttia. Osakaskunnalla oli 50 kilometrin päässä Savonrannan kunnassa 186 hehtaarin vesialue, jonka savonrantalaiset lunastivat vesitilusjärjestelytoimituksessa. Vastikevesialueita ei osakaskiinteistöjen lähialueilta ollut osoitettavissa.
2. Pinta-alaltaan 55 hehtaarin ent. Joutsenmäki 8 osakaskunta (681-409-876-7) oli vapautettu järjestäytymisestä, mutta sille oli nimetty kalastuskuntarekisteristä löytyvä toimitsijamies. Osakaskunnassa on kaksi osakaskiinteistöä, jotka omisti sama henkilö (100 %). Vesialue on rinnastettavissa yksityiseen vesialueeseen, eikä omistaja halunnut liittyä ympärille perustettuun noin 2 600 hehtaarin osakaskuntaan.
3. Hanhijärvi 5 osakaskunnan (741-402-876-3) pinta-ala on 85 hehtaaria, siinä on 19 osakaskiinteistöä ja 17 osakasta. Suurimman osakkaan osuus on 44,8 %, toisen 12,2 % sekä kolmannen 10,1 %, yhteensä 67,1 %. Osakaskunnassa on kymmenen alle yhden prosentin osuuden omistavaa osakasta, joiden osuusmäärä on yhteensä vain kaksi prosenttia.
4. Rantalan osakaskunnan (681-432-876-3) pinta-ala on 86 hehtaaria, siinä on 48 osakaskiinteistöä ja 43 osakasta. Suurimman osakkaan osuus on 18,9 % ja seuraavat neljä 15,1 %, 12,2 %, 11,6 % sekä 11,2 %, yhteensä 67,0 %. Osakaskunnassa on 34 alle yhden prosentin osuuden omistavaa osakasta, joiden osuusmäärä on yhteensä seitsemän prosenttia.
5. Kautola 12 osakaskunnan (46-403-876-6) pinta-ala on 106 hehtaaria, siinä on 17 osakaskiinteistöä ja 13 osakasta. Suurimman osakkaan osuus on 29,1 % ja seuraavat kolme 18,8 %, 17,5 % sekä 8,6 %, yhteensä 74,0 %. Osakaskunnassa on neljä alle yhden prosentin osuuden omistavaa osakasta, joiden osuusmäärä on yhteensä yksi prosentti. Osakaskunta on muodostettu vesitilusjärjestelytoimituksessa lunastamalla Kerimäen kunnassa olevien osakaskiinteistöjen osuudet. Sillä on yhteistoimintaa, mm. samat pyydysmerkit ja samoja osakkaita kuin vieressä olevalla yli 1 400 hehtaarin osakaskunnalla, jonka kanssa yhdistymistä esitettiin.

Yhteistä kaikille seitsemälle osakaskunnalle on muutaman (1–5) suuren osakkaan esiintyminen. Kaksi osakaskunnista oli alle kymmenen osakaskiinteistön osakaskuntia, joissa esiintyy suhteellisesti suuria osuuksia. Myöskin muissa saavutettiin 3–5 osakkaalla jo lähes kahden kolmanneksen osuus.

Järjestäytynyt osakaskunta täyttää aikaisemmin todetusti useita Ostromin toimivalle yhteiskäytölle

asettamista vaatimuksista (mm. jaksot 3.3.2 ja 5.4.3). Kun Etelä-Savon maakunnan tilastojen ja tämän tutkimuksen perusteella kaikkien kielteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien keskikoko on yli maakunnan osakaskuntien keskikoon ja järjestäytyneiden osakaskuntien keskikoko jopa kaksinkertainen, edustavat osakaskunnat elinvoimaisia, itsenäisiä ja taloudellisestikin toimintakykyisiä yhteisalueyksiköitä. Yhdistämisistä saatavat hyödyt eivät ole olleet osakaskuntien ja suurimpien osakkaiden mielestä niin merkittäviä, että ne olisivat johtaneet myönteiseen yhdistämisspätöksen.

Sisäiset normit voidaan näissä tapauksissa ymmärtää osakaskunnan (entisen kalastuskunnan) vaikiintuneeksi, vuosikymmeniä jatkuneeksi yhteisten asioiden hoidoksi, josta vastaavat käytännössä suurimmat osakkaat, kalastuksesta kiinnostuneet sekä osakaskunnan aktiivisimmat jäsenet. Järjestäytyneissä osakaskunnissa on yhteisen alueen käyttöön liittyvien ongelmien ratkaisemiseen luotu osakaskunnalle säännöt, jotka yhteisalue lain mukaisesti rajoittavat osakkaan äänioikeutta (30 %) ja määrittelevät osakkaiden edustaman vähimmäismäärän (2/3 äänistä ja 1/3 osakkaista) tärkeissä päätöksissä.

Ostromin tarkoittamiksi osakkaiden johtohahmoiksi on valittu hoitokunnan jäsenet. Hoitokunnan puheenjohtaja edustaa pääsääntöisesti osakaskuntaa, ja hänen kannanotoillaan on laajempaa merkitystä. Pinta-alaltaan suurimpien osakaskuntien puheenjohtajat ovat usein niiden kalastusalueen kokouksen valitsemien kalastusalueen hallituksen jäsenten joukossa, joista kokous valitsee hallituksen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan koko kalastusalueen ”johtohahmoksi”.

5.6.3 Kielteisen päätöksen tehneet, järjestäytymättömät osakaskunnat osakasmäärän ja osuuksien suuruuden mukaan

Velkuan kalastusalueen tutkimuksessa on todettu, että haastateltujen pienten kalastuskuntien pääosakkaat mielsivät vesialueen yksityisvedeksi – ei kalastuskunnaksi (mm. Salmi, J. et al. 2001 s. 33; Salmi, P. et al. 2003 s. 7–8). Taulukossa 5/16 selvitetään, onko kielteisen päätöksen tehneiden 23 järjestäytymättömän osakaskunnan osakarakenteessa yhteisiä tekijöitä, jotka voisivat vaikuttaa ratkaisun sisältöön. Edellisen kohdan seitsemän järjestäytyneen osakaskunnan yhteiseksi tekijäksi osoittautui, että niillä kaikilla oli muutama suuri osakas, joiden kanta yhdistämiseen oli kielteinen.

Taulukossa ovat kielteisen päätöksen yhdistämisasiassa tehneet 23 järjestäytymättömä osakaskuntaa kasvavassa osakaskiinteistöjen lukumäärän mukaisessa järjestyksessä. Osakaskunnista yli puolet (12/52 %) on osakaskiinteistömäärältään alle kymmenen, yhdeksän (39 %) on osakaskiinteistöluokassa 10–49 ja kaksi luokassa 50–149. Viisi osakaskuntaa on vesialueiden jaossa muodostuneita rauhoituspiirejä ja yksi osakaskunta hallinnoi yhteistä apajapaikkaa. Ne kaikki ovat taulukossa kuuden osakasmäärältään suurimman joukossa.

Järjestäytymättömien osakaskuntien joukossa on 18 osakaskunnalla (78 %) vähintään yksi osakas, jonka osuus on yli 30 % ja 11 osakaskuntaa (48 %), joissa kahdella osakkaalla on yli 2/3 osuuksista.

Alle 10 osakaskiinteistön luokassa kaikissa osakaskunnissa oli osakas, jonka osuus oli vähintään 42 %. Rauhoituspiirit jäivät odotetusti tämän suuren osakkaan tai suurten osakkaiden tarkastelun ulkopuolelle niiden muodostumistavan perusteella. Sen sijaan Yhteisessä apajassa oli yksi yli 60 % omistava osakas.

5.6.4 Kielteisen päätöksen tehneet, järjestäytymättömien osakaskuntien osakkaat asuinpaikan mukaan

Kielteisen ratkaisun tehneitä järjestäytymättömiä osakaskuntia on ryhmitelty ja tutkittu osakkaan asuinpaikan mukaan. Osuuksien suuruudet on laskettu osakaskunnittain asuinpaikkajaotuksen mukaisesti. Taulu-

Taulukko 5/16. Yhdistämisestä kieltäytyneiden järjestäytymättömien osakaskuntien osuusluokittelu

Kiinteistö- tunnus	Osakaskunnan nimi	< 1 %					1–4,9 %			5–14,9 %			15–29,9 %			≥ 30 %		
		Osakaskiinteistöjä, kpl	Osakkaita, kpl	Osakkaita, kpl	% osakkaista	% osuuksista	Osakkaita, kpl	% osakkaista	% osuuksista	Osakkaita, kpl	% osakkaista	% osuuksista	Osakkaita, kpl	% osakkaista	% osuuksista	Osakkaita, kpl	% osakkaista	% osuuksista
740-513-876-10	Kallistahti 5:27-28	2	2	–	–	–	1	50	2	–	–	–	–	–	–	1	50	98
740-513-876-15	Kallistahti 9:55-56	2	2	–	–	–	–	–	–	1	50	8	–	–	–	1	50	92
740-540-876-2	Pirhiänniemi 2:6 ym.	2	2	–	–	–	–	–	–	1	50	15	–	–	–	1	50	85
246-424-876-1	Varpaniemi	3	3	1	33	1	–	–	–	1	33	11	–	–	–	1	33	88
681-416-876-7	Parkumäki 9	3	3	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	67	50	1	33	50
740-513-876-12	Kallistahti 4:4, 5:24	4	3	1	33	0	1	33	1	–	–	–	–	–	–	1	34	99
740-513-876-13	Kallistahti 4:3, 5:8	4	3	–	–	–	–	–	–	1	33	10	1	33	16	1	34	74
740-513-876-17	Kallistahti 9:41 ym.	4	3	1	33	0	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	67	100 ^a
740-540-876-1	Pirhiänniemi 1:8 ym.	6	3	2	67	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	33	98
171-405-876-15	Vesialue	8	6	3	50	1	–	–	–	2	33	27	–	–	–	1	17	72
740-511-876-5	Juvola 13	9	7	4	57	2	–	–	–	1	14	7	1	14	29	1	14	62
618-416-876-6	Turtianniemi 5	9	6	1	17	1	2	33	7	–	–	–	2	33	50	1	17	42
740-540-876-5	Pirhiänniemi 2:17 ym.	12	11	3	27	2	6	55	13	–	–	–	–	–	–	2	18	85 ^b
740-513-876-20	Kallistahti 3	13	10	2	10	1	3	30	10	2	20	16	2	20	37	1	10	36
618-419-876-3	Vaara 1:11, 8:8	14	13	5	38	2	1	8	1	5	38	57	2	15	40	–	–	–
740-513-876-8	Kallistahti 4-5 rp.	19	16	7	44	2	5	31	14	2	13	13	–	–	–	2	13	71 ^c
246-403-876-1	Haapalahti 2-3, 11	22	18	2	11	0	9	50	25	5	28	41	2	11	33	–	–	–
740-876-23-0	Kukassaari rp.	29	27	22	81	1	3	11	9	1	4	14	–	–	–	1	4	76
740-547-876-3	Tolvanniemi 14:43 ym.	29	27	17	63	4	6	22	17	2	7	14	1	4	21	1	4	44
740-876-7-0	Kallistahti 9, rp.	33	28	18	64	3	4	14	16	4	14	31	2	7	50	–	–	–
740-547-876-1	Tolvanniemi 10-14 rp.	38	34	21	62	3	10	29	27	1	3	42	2	6	28	–	–	–
246-424-876-8	Yhteinen apaja	55	49	40	82	6	5	10	11	3	6	22	–	–	–	1	2	61
246-412-876-2	Kupiala rp.	111	99	71	72	17	24	24	50	4	4	33	–	–	–	–	–	–
Yhteensä		431	375	221	58,9	–	80	21,3	–	36	9,6	–	17	4,5	–	21	5,6	–

100^a, osakkaiden osuudet 54 % ja 46 %; 85^b, osakkaiden osuudet 53 % ja 32 %; 71^c, osuudet 37 % ja 34 %

rp= rauhoituspiiri – – – – = kymmenen osakaskiinteistön ja osakkaan raja

kossa 5/17 on 16 osakaskuntaa (69 % yhdistämisistä kieltäytyneistä osakaskunnista), joilla paikallisten osakkaiden omistamat osuudet ovat yli 67 %. Yhdessä osakaskunnassa viidellä yhteisöosakkaalla on selvä enemmistö (93 % osuuksista) ja yhdessä osakaskunnassa (rauhoituspiirissä) yhteisöosakkaan osuus on 34 %.

Kun tietoja verrataan koko tutkimusaineistosta laaditun taulukon 5/14 asuinpaikkatietoihin, noudattavat seutukunnalla asuvien ja yhteisöosakkaiden osuudet aikaisemmin todettua jakaumaa. Paikallisten osuus on järjestäytymättömien ja kielteisesti yhdistämiseen suhtautuneiden osalta seitsemän prosenttia suurempi ja muualla asuvien osuus vastaavasti nelisen prosenttia pienempi kuin koko aineiston vastaavat luvut. Tulos tutkittavassa ryhmässä onkin jaksossa 5.5.3 esitetystä poikkeava ja Velkuan kalastusalueen raportin (jakso 2.5.3) mukainen. Velkualla asuinvyöhykkeittäin tarkasteltuna paikallisten käsitykset olivat kielteisempiä kuin lähialueen asukkaiden. Pitemmälle menevien johtopäätösten tekeminen vaatisi Velkuan alueen osakaskunnista samanlaista omistaja-, osuuden suuruus- ja asuinpaikkaselvitystä. Kun Velkuan kalastusalueella on tehty vesialueiden jakoja, joista yksityiset ja näistä edelleen yhteiset vesialueet ovat syntyneet, niin osakaskunnat olisivat rakenteeltaan tämän kohdan osakaskuntien mukaisia ja tulokset yleistettävissä. ”Haastateltujen pienten kalastuskuntien pääosakkaat mielsivät vesialueen yksityisvedeksi – eivät kalastuskunnaksi” -päätelmä sopii myös taulukossa esiteltyihin kielteisen päätöksen tehneisiin järjestäytymättömiin osakaskuntiin.

Taulukko 5/17. Yhdistämisestä kieltäytyneiden järjestäytymättömien osakaskuntien osakkaiden asuinpaikkaluokittelu

Kiinteistö- tunnus	Osakaskunnan nimi	Osakaita, kpl	Paikalliset			Seutukunta			Muut			Yhteisöt		
			Osakkaita, kpl	% osakkaista	% osuuksista	Osakkaita, kpl	% osakkaista	% osuuksista	Osakkaita, kpl	% osakkaista	% osuuksista	Osakkaita, kpl	% osakkaista	% osuuksista
740-513-876-10	Kallistahti 5:27-28	2	1	50	92	–	–	–	1	50	8	–	–	–
740-513-876-15	Kallistahti 9:55-56	2	2	100	100	–	–	–	–	–	–	–	–	–
740-540-876-2	Pirhiänniemi 2:6 ym.	2	1	50	85	–	–	–	1	50	15	–	–	–
246-424-876-1	Varpaniemi	3	2	67	99	–	–	–	1	33	1	–	–	–
681-416-876-7	Parkumäki 9	3	3	100	100	–	–	–	–	–	–	–	–	–
740-513-876-12	Kallistahti 4:4, 5:24	3	3	100	100	–	–	–	–	–	–	–	–	–
740-513-876-13	Kallistahti 4:3, 5:8	3	2	67	25	–	–	–	1	33	74	–	–	–
740-513-876-17	Kallistahti 9:41 ym.	3	3	100	100	–	–	–	–	–	–	–	–	–
740-540-876-1	Pirhiänniemi 1:8 ym.	3	3	100	100	–	–	–	–	–	–	–	–	–
171-405-876-15 ^a	Vesialue	6	2	33	72	–	–	–	2	33	1	1	17	13
740-511-876-5	Juvola 13	7	6	86	99	1	14	1	–	–	–	–	–	–
618-416-876-6	Turtianniemi 5	6	5	83	97	–	–	–	1	17	3	–	–	–
740-540-876-5	Pirhiänniemi 2:17 ym.	11	8	73	96	1	9	1	2	18	3	–	–	–
740-513-876-20	Kallistahti 3	10	8	80	98	–	–	–	2	20	2	–	–	–
618-419-876-3	Vaara 1:11, 8:8	13	3	23	36	2	15	12	7	54	37	1	8	15
740-513-876-8	Kallistahti 4-5 rp.	16	12	75	57	–	–	–	3	19	9	1	6	34
246-403-876-1	Haapalahti 2-3, 11	18	9	50	39	3	17	29	5	28	22	1	5	10
740-876-23-0	Kukassaari rp.	27	9	33	1	3	11	0	10	37	6	5	19	93
740-547-876-3	Tolvanniemi 14:43 ym.	27	17	63	69	1	4	0	8	30	24	1	3	7
740-876-7-0	Kallistahti 9, rp.	28	21	75	75	1	4	14	4	14	5	2	7	6
740-547-876-1	Tolvanniemi 10-14 rp.	34	21	62	49	2	6	2	9	26	16	2	6	33
246-424-876-8	Yhteinen apaja	49	25	51	94	7	14	1	15	31	2	2	4	3
246-412-876-2	Kupiala rp.	99	35	35	43	32	32	37	27	27	8	5	5	12
Yhteensä		375	201	53,6	–	53	14,1	–	99	26,4	–	21	5,6	–

171-405-876-15^a Yhdelle osakkaalle (17 % osakkaista ja 14 % osuuksista) ei löytynyt asuinpaikkatietoa

5.6.5 Yhdistämisestä kieltäytyneiden suurten osakkaiden osuuksien muutos

Osakaskuntien ja osakkaiden suhtautumista yhdistämisiin on tarkasteltu aikaisemmin jaksossa 5.3.4. Kun osakasmäärältään pienessä ja järjestäytymättömässä osakaskunnassa on yli 30 %:n osuuden omistava iso osakas, joka kokee yhteisen vesialueen ”omakseen”, suhtautuminen yhdistämisesitykseen on ollut kielteinen.

Uuden osakaskunnan osakasluettelo laaditaan siihen tuotujen alueiden arvojen mukaisessa suhteessa (KML 134.2 §). Tällöin yksittäisen suurenkin osakkaan osuus pienentyy. Muutoksen määrä riippuu muiden yhdistettävien osakaskuntien arvoista ja osakasrakenteesta.

Tässä tutkimuksessa oli mahdollista tutkia suurten yksittäisten osakkaiden osuuksien muutoksia, koska tapauksista oli valmisteltu yhdistämishdotukset, joissa kaikkien osakaskuntien vesialueiden arvot oli määritelty samoin perustein sekä esitetty taulukkomuotoisena asianosaisille.

Westholm on todennut symbolisen vallan, arvostusten sekä kulttuuritekijöiden vaikuttavan taloudellisten seikkojen lisäksi ratkaisuihin. Taulukossa 5/18 on kuvattu yhdistämisestä kieltäytyneissä järjestäytymättömissä osakaskunnissa yli 30 %:n osuuden omistavien osakkaiden osuuden muutosta. Vertailuaineistona on myönteisen yhdistämispäätöksen tehneistä mutta toteutumattomista osakaskunnista sama asia.

Taulukko 5/18. Yhdistämisestä kieltäytyneiden ja sen hyväksyneiden mutta toteutumattomien osakaskuntien suurten osakkaiden osuuksien muutos esitetyissä yhdistämisissä

Ennen yhdistämistä		Osakaskiinteistöjä, kpl	Osakkaita, kpl	Osuus > 30 %			Yhdistämisen jälkeen Suurimman osakkaan uusi %-osuus esitetyssä yhdistämisessä
Kiinteistötunnus	Osakaskunnan nimi			Osakkaita, kpl	% osakkaista	% osuuksista	
681-409-876-7	Joutsenmäki 8	2	1	1	100	100	2,00
740-513-876-10	Kallislahti 5:27-28 yht.	2	2	1	50	98	0,02
740-513-876-15	Kallislahti 9:55-56	2	2	1	50	92	0,18
740-540-876-2	Pirhiänniemi 2:6, 3:45	2	2	1	50	85	0,08
246-424-876-1	Vesialue (Varpaniemi)	3	3	1	33	88	9,90
681-416-876-7	Parkumäki 9	3	3	1	33	50	0,10
740-513-876-12	Kallislahti 4:4,5:24, 5:29-30	4	3	1	34	99	0,07
740-513-876-13	Kallislahti 4:3,5:8	4	3	1	34	74	0,02
740-513-876-17	Kallislahti 9:41, 9:53-54	4	3	2	67	100 ^a	5,20
740-540-876-1	Pirhiänniemi 1:8, 3:13, 3:18	6	3	1	33	98	0,74
171-405-876-15	Vesialue	8	6	1	17	72	2,88
740-511-876-5	Juvola 13	9	7	1	14	62	7,50
618-416-876-6	Turtianniemi 5	9	6	1	17	42	2,94
740-540-876-5	Pirhiänniemi 2:17, 2:23-25	12	11	2	18	85 ^b	0,20
740-513-876-20	Kallislahti 3	13	10	1	10	36	0,07
740-513-876-8	Kallislahti 4-5, Rauh.piiri	19	16	2	13	71 ^c	0,01
740-876-23-0	Kukassaari, Rauh. piiri	29	27	1	4	76	2,28
740-547-876-3	Tolvanniemi 14:43-45	29	27	1	4	44	4,80
246-424-876-8	Yhteinen apaja	55	49	1	2	61	2,30
Yhteensä	19 osakaskuntaa	215	184	21	11		
Toteutumattomat, myönteiset							
740-538-876-2	Kuusniemi	6	6	1	17	90	5,40
740-538-876-16	ent. Mielola	10	9	1	11	44	0,88
740-538-876-17	Haapiala	10	9	1	11	60	4,90
741-405-876-1	Orivirta	82	47	1	2	32	5,12
Yhteensä	4 osakaskuntaa	108	71	4	6		

100^a, osakkaiden osuudet 54 % ja 46 %; 85^b, osakkaiden osuudet 53 % ja 32 %; 71^c, osuudet 37 % ja 34 %

Kielteisen päätöksen tehneistä 19 osakaskunnasta kymmenessä suurimman osakkaan valta romahtaa alle yhden prosentin, kuudessa päädytään luokkaan 1–4,9 % ja kolmessa luokkaan 5–14,9 %, missä luokassa kaikkien osuus jää alle kymmenen prosentin. Vaikka yhdistämiseen vaikuttavia tekijöitä on useita, tulos on Westholmin ja Ahllundin esittämien näkemysten mukainen. Suuren osakkaan vallan menetys osakaskunnan liittyessä laajempaan kokonaisuuteen näyttää olevan yhdistämisestä estävä tekijä.

Myönteisen päätöksen tehneistä kolmen osakkaan osuus on yhdistämisen jälkeen viiden prosentin tienoilla ja putoaa yhdellä osakkaalla alle yhden prosentin. Nykyisessä osakaskuntien kokousten osallistumiskäytännössä 5–10 %:n osuuksilla on merkittävää ratkaisuvallaa, johon myönteiset suhtautumiset yhdistämiin voivat osaltaan perustua.

5.7 Etelä-Savon yhdistämällä muodostettujen osakaskuntien tarkastelua

5.7.1 Luokittelu osakaskunnan pinta-alan mukaan

Etelä-Savoon yhdistämällä muodostetut 53 osakaskuntaa jakaantuvat jaksossa 2.6.6 esitetyn pinta-alaluokituksen mukaisesti siten, että alle 50 hehtaarin osakaskuntia on vain yksi, tässä tutkimuksessa jaksossa 4.5.1 esitelty Harjulan osakaskunta. Luokassa 50–199 ha on kolme osakaskuntaa, joihin kuuluu jaksossa 4.5.2. esitelty Kaitaisten osakaskunta.

Etelä-Savon maakunnan vesialueiden keskikoon ylittävään luokkaan 200–999 hehtaaria kohosi 25 osakaskuntaa, mikä on puolet yhdistämällä muodostetuista osakaskunnista. Yli tuhannen hehtaarin ryhmässä on 22 osakaskuntaa, joista kymmenen pinta-ala on jo yli 2 000 hehtaaria.

Aineiston keskikoko on 1 090 hehtaaria ja mediaani 720 hehtaaria. Aineistoon kuuluu joidakin osakaskuntia, jotka on yhdistetty useampaan kertaan vesitilusjärjestelytoimitusten edetessä (Hiismäki, Joutsenmäki 1,4,7 yhdistetty Hiekonselän osakaskuntaan ja Särkilähti). Särkilahden osakaskunta oli ensin 407 hehtaaria. Toisen yhdistämisen jälkeen osakaskunnan pinta-ala oli yli 3 000 hehtaaria.

5.7.2 Luokittelu osakaskiinteistöjen osakkaiden lukumäärän mukaan

Etelä-Savon yhdistämällä muodostetut osakaskunnat jakaantuivat osakaskiinteistöjen lukumääräluokituksen perusteella siten, että alle kymmenen osakaskiinteistön osakaskuntia ei ole yhtään. Seuraavassa luokassa (10–49 osakaskiinteistöä) on kolme osakaskuntaa.

Osakaskiinteistömäärä on yhdistetyissä osakaskunnissa kohonnut yli Etelä-Savon keskiarvon. Ryhmässä 50–149 osakaskiinteistöä on puolet (51 %) osakaskunnista, ja yli 150 osakaskiinteistön luokkaan tuli 22 osakaskuntaa (43 %). Yli 300 osakaskiinteistön osakaskuntia on kuusi, joista suurimmassa, mäntyharjulaissa Virransalmen osakaskunnassa on 797 osakaskiinteistöä.

5.7.3 Luokittelu osakaskiinteistöjen osuuksien mukaan

Etelä-Savon yhdistämällä syntyneistä 25 uudesta osakaskunnasta ja niiden 2 886 osakaskiinteistöstä on selvitetty omistajien lukumäärä sekä osakkaiden jakaantuminen osuuden suuruuden mukaan. Osuuksien suuruusluokat on tutkimuksessa määritetty ja esitelty jaksossa 5.5.2. Taulukoiden 5/13 (6 430 osakaskiinteistöä, 5 281 osakasta) ja 5/14 sisältämiä tietoja verrataan yhdistämisessä muodostettujen osakaskuntien vastaaviin tietoihin.

Yhdistämällä syntyneissä osakaskunnissa on 1,28 osakaskiinteistöä omistajaa kohti. Alle 1 %:n osakkaiden osuus on kasvanut 66 %:sta 77 %:iin, kuten oli odotettua. Vastaava vähennys on tapahtunut suuremmissa osuusluokissa. Kun osuudet ovat 1–4,9 %, osakasten suhteellinen osuus on laskenut 20 %:sta 18 %:iin, luokassa 5–14,9 % yhdeksästä neljään prosenttiin, luokassa 15–29,9 % kolmesta yhteen ja yli 30 %:n luokassa yhdestä nollaan prosenttiin. Ennen yhdistämisä yli 30 %:n luokassa oli 44 osakasta ja yhdistämisten jälkeen osakkaita oli vain viisi, joita yhteisäluelain äänileikkuri koskisi, jos kaikki osakkaat olisivat osakaskunnan kokouksessa läsnä. Yhdistämiset pienentävät suurimpien osakkaiden osuuksia ja äänileikkuria tarvittaisiin nykyistä harvemmin.

5.7.4 Luokittelu osakkaiden asuinpaikan ja osuuden suuruuden mukaan

Etelä-Savon yhdistämällä syntyneistä 25 uudesta osakaskunnasta ja niiden 2 886 osakaskiinteistöstä on selvitetty osakkaiden jakaantuminen asuinpaikan mukaan. Samalla on laskettu myös uudessa tilanteessa eri asuinpaikan mukaan määräytyneiden omistajaryhmien osuuksien suuruudet. Tarkoitus on selvittää, onko toteutuneissa yhdistämisissä tapahtunut mainittavia muutoksia. Omistajien asuinpaikkaluokat on esitelty jaksossa 5.5.3. Yhdistämisessä muodostettujen uusien osakaskuntien tietoja verrataan taulukon 5/15 vastaaviin tietoihin.

Yhdistämisten jälkeen paikallisten eli yhteisen alueen sijaintikunnassa asuvien osuus omistajista on 48 % (taulukko 5/15, koko aineisto 46 %) ja osuus osakaskunnan äänivallasta 56 % (54 %). Kasvua on vain kaksi prosenttiyksikköä. Seutukunnalla asuvien osuus on hieman pienentynyt. Osuus omistajista on 13 % (14 %) ja äänivallasta seitsemän prosenttia (10 %). Muualla asuvien osuus äänivallasta on 12 % (11 %) ja yhteisöomistajien osuus äänivallasta sama eli lähes neljännes (24 %). Aineiston perusteella voidaan todeta hienoisen siirtymän tapahtuneen paikallisten osakkaiden suuntaan. Osakkaiden asuinpaikkajakauman ja siihen liittyvän äänivallan jakaantumisen selvittäminen antaa vertailupohjaa muille kiinteistön omistajien asuinpaikkatutkimuksille.

Tutkimusaineiston perusteella Etelä-Savon itäosissa asuvien paikallisten osuus on 46–48 % osakkaisista ja hieman yli puolet (56 %) äänivallasta. Seutukunnalla asuvia osakkaita on 13–15 % ja heillä äänivaltaa 7–10 %. Muualla asuvien osuus osakkaiden lukumäärästä on vajaa kolmannes (31 %). Tällä ryhmällä on äänivaltaa hieman yli kymmenesosa (11–12 %). Yhteisöomistajia on keskimäärin 5–6 % osakkaista, mutta ryhmällä on lähes neljännes (24 %) äänivallasta. Vesialueiden yhdistämiset eivät ole muuttaneet asuinpaikan perusteella määriteltyjen ryhmien keskinäisiä valtasuhteita.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDESUOSITUKSET

Luvussa kootaan yhteen tutkimuskysymysten kautta tutkimustuloksista johdettuja päätelmiä ja arvioidaan niiden merkitystä. Tutkimuksen aikana ja tulosten perusteella on esille noussut asioita sekä ongelmakohtia, joiden ratkaisemiseksi esitetään toimenpidesuosituksia ja jatkotutkimuskohteita. Toimenpidesuosituksia on kohdistettu sille hallintoelimelle tai viranomaiselle, jonka toimialaan asian hoitaminen mielestäni parhaiten sopii. Luvussa esitetään kaksi vaihtoehtoa tehdä yhdistäminen siten, että korkeina pidettyjä toimituskustannuksia olisi toimintoja yhdistämällä mahdollisuus pienentää.

6.1 Suomen vesialueiden jakaantuminen ja niiden hallinnon kehittyminen

Luvussa 2 selvitettiin eri hallinnonalojen rekistereissä olevien vesipinta-alojen vertailumahdollisuuksia. Vertailun ongelmaksi osoittautui merialueiden pinta-alojen puuttuminen kuntakohtaisista tilastoista ja niiden julkaisemattomuus. Sisävesien pinta-ala oli Maanmittauslaitoksen tilastossa vain prosentin suurempi kuin ympäristöhallinnon järvi- ja järvirekisterin yhteispinta-ala. Järvi- ja järvirekisterin sisältämiä monipuolisia tietoja suosittelen käyttämään mm. tunnuksettomien vesialueiden selvitystyössä. Maanmittauslaitoksessa on työn alla maastotietokannan kohdeluokkamuutos, jossa virtavesistä erotetut vakavedet jaetaan vielä makeiksi vesiksi ja merivesiksi. Tiedot parantavat eri rekisterien sisältöä ja vertailtavuutta. Yleisvesien kuntakohtaiset pinta-alat on julkaistu nyt myös merialueiden osalta (liite 1).

Kiinteistöjen vesialueiden osuus Etelä-Savossa, Keski-Suomessa ja Pohjois-Karjalassa vaihteli kahdesta kolmeen prosenttiin. Pohjois-Savossa vastaava osuus oli kuusi prosenttia. Kiinteistöjen vesialueet vaativat edelleen tarkempia kunta- ja kalastusaluekohtaisia selvityksiä. Tutkitussa aineistossa oli mm. Nauvon kunnan kiinteistöjen vesialueiden osuus yli 19 % ja Joroisissaakin lähes 14 % kunnan vesialueista. Enonkosken ja Hirvensalmen kunnissa niiden osuus oli vain promillen luokkaa. Etelä-Savossa kiinteistörekisteristä laskettu vesialueiden kokonaispinta-ala poikkesi hyvin vähän (0,14 %) Etelä-Savon TE-keskuksen kalatalousyksikön kalastusalueittain kootuista tiedoista, vaikka alaryhmien väliset erot olivat suurempia.

Kiinteistörekisteristä maanmittaustoimistoittain kootut yhteisten vesialueiden keskikoot ja osakaskiinteistömäärien keskiarvot vaihtelivat paljon. Pohjamaalla keskikoko on yli 13 kertaa suurempi kuin Uudellamaalla. Pohjanmaan osakaskiinteistöjen lukumäärän keskiarvo on 16-kertainen verrattuna Varsinais-Suomeen. Puhekielessä ja kirjallisuudessaakin pieni osakaskunta käsitetään eri maakunnissa eri tavalla osakasten lukumäärän ja pinta-alan osalta. Valtakunnalliset yhteisen vesialueen keskiarvot (197 ha ja 67 osakaskiinteistöä) vastasivat melko hyvin Etelä-Savon osakaskunnista koottua aineistoa. Maakunta- sekä kalastusaluekohtaiset ja tarvittaessa kyläkohtaiset selvitykset vesialueiden rakenteesta ovat suurten paikallisten erojen takia tarpeen.

Valtakunnallisiin kyselyihin vastanneiden kalastuskuntien pinta-ala tiedot ja osakaskiinteistömäärät olivat kiinteistörekisteristä saatuja tietoja merkittävästi suuremmat. Kyselyt oli lähetetty vain järjestäytyneille kalastuskunnille, ja niihin vastasivat suuret ja toimivat osakaskunnat. Tarkempi tilastoiminen ja luokittelu on välttämätöntä todellisen tilanteen selvittämiseksi erityisesti pienissä kokoluokissa.

Vesialueiden hallinnon kehityksessä näkyy kalastuksen suuri merkitys vesialueiden tärkeimpänä käyttömuotona sekä yli viisikymmentä vuotta jatkunut hallinnon päällekkäisyys ”jakokuntien” ja kalastuskuntien kesken. Yhteen hallintomuotoon siirtyminen ja siinä yhteydessä tehtävä sääntöjen uudistaminen sisältävät haasteen kalastushallinnolle. Muutoksen ripeä toteuttaminen on myös viesti koko orga-

nisaation toimivuudesta ja valmiudesta reagoida yhteiskunnassa tapahtuvaan kehitykseen. Tutkimuksen kuluessa ja kirjallisuutta lukiessani sain sen käsityksen, että kalastusalueet eivät ole kaikilta osin täyttäneet niitä odotuksia, joita niille asetettiin keskusjohtoista tutkimustietoa ja paikallista tietoa yhteen sovittavana yksikkönä. Yhteishallinnan tavoitteet ovat vielä monelta osin saavuttamatta.

6.2 Vesialueiden yhdistämistarpeen paikantaminen

”Kalaveden omistajan profiili” -tutkimushanke nosti esiin kalastukseen liittyviä ongelmakohtia. Kysymyksissä ja haastatteluissa tiedusteltiin myös osakaskuntien ja kalastusalueiden suhtautumista pienten vesialueiden yhdistämisiin. Valtakunnallisen postikyselyn aikaan vuoden 2000 alussa eivät yhdistämismenettely eivätkä siitä aiheutuvat kustannukset olleet vielä tiedossa. Vastauksissaan sisävesialueet ja rannikkoalueet suhtautuivat yhdistämisiin varsin eri tavalla. Rannikkoalueiden kalastuskunnat pitivät yhdistämisiä lähes tarpeettomina. Muutospaine niissä on talouden suhteen varsin vähäinen, kun kalastuskunnan tulot ovat saman kyselyn mukaan olleet keskimäärin kaksi kertaa suuremmat kuin menot. Kalastuskuntien koolla ei ollut vaikutusta suhtautumisessa vesialueiden yhdistämiseen. Rannikkoalueiden kalastusalueiden vastaukset yhdistämisten tarpeellisuuteen olivat kalastuskuntia myönteisemmät. TE-keskusten tarkkuudella esitetyt tulokset vaativat yksityiskohtaisempaa paikallista tarkastelua Nauvon ja Velkuan kalastusalueiden tutkimusten tapaan.

Yhdistämistarpeen selvittämiseksi tarvitaan mielipidetiedustelujen lisäksi luvussa 2 esiteltyjä kiinteistötekniisiä tietoja vesialueista, niiden pinta-alaluokista ja osakaskiinteistöjen lukumääristä. Kyselyistä saatu myönteinen viesti yhdistämishalukkuudesta sekä tiedot vesialueiden pienestä koosta ja pirstoutuneisuudesta antavat yhdessä lähtökohdat yhdistämistarpeen arvioimiseksi. Näillä alueilla käynnistyvän vesialueen kunnostuksen yhteydessä voisi toteutua myös osakaskuntien yhdistäminen.

6.3 Yhteisten alueiden yhdistäminen

Luvussa 4 on kuvattu yhdistämismenettely. Se on mielestäni mutkikas ja monivaiheinen. Yhdistämisessä toimitaan yhteisäluelain ja kiinteistönmuodostamislain säännösten mukaan. Laeissa on mm. erilaiset muutoksenhakuajat ja -tavat. Osakaskunnan kokouksissa laadittava äänestysluettelo ja yhdistämisissä noudatettavat määräenemmistösäännökset sisältävät haasteen kokouksen järjestelijöille ja vaativat avukseen nykyaikaista tietotekniikkaa. Asiantuntijapalvelut ovat kalliita. Kun pienillä ja toimimattomilla osakaskunnilla ei varoja ole, aloitteita yhdistämisten suuntaan ei myöskään ole mahdollista tehdä taloudellisten mahdollisuuksien puuttuessa. Aikaisemmin ongelmana olivat puuttuvat osakasluettelot ja osakaskuntien järjestäytymättömyys, jolloin tiedossa ei useinkaan ollut ketään, jonka kanssa yhdistämisneuvottelut olisi voinut aloittaa.

Olot eri puolilla Suomea vaihtelevat sekä vesialueiden kiinteistörakenteen että osakasluetteloiden vahvistamisen osalta. Jaksossa 6.6 esitän kaksi voimassa olevaan lainsäädäntöön perustuvaa mahdollisuutta korkeina pidettyjen toimituskustannusten pienentämiseksi toimintoja yhdistämällä. Ensimmäinen liittyy osakasluetteloiden vahvistamisen yhteydessä tehtävään yhdistämiseen ja toinen yhdistämistoimituksen kehittämiseen. Hankkeiden käynnistämiseksi ja toimitusmenettelyn parantamiseksi tarvitaan toimijoiden välistä yhteistoimintaa ja joustavuutta sekä kokemusten ja tietojen vaihtoa eri alueiden kesken.

6.4 Yhdistämisen toteutuminen

6.4.1 Myönteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien tarkastelua

Kun tutkimusaineistona ovat olleet vuosina 2001–2003 tehdyt ensimmäiset yhdistämiset, ei kokemusperäistä tietoa syntyneiden uusien osakaskuntien toiminnasta ole käytettävissä. Hallintokuluissa todetut säästöt ovat laskennallisia ja vaativat tarkempia jatkotutkimuksia. Tutkimuksessa eivät toimituskustannukset näyttäneet vaikuttavan osakaskuntien yhdistämisistä tekemiin kielteisiin päätöksiin.

Osakaskohtaisista tekijöistä samat osakkaat osakaskunnissa edistävät yhdistämisää. Tutkituista yhdistämistapauksista puolella oli samoja osakkaita ja lähes samat osakkaat viidenneksessä tapauksista. Muissa kuin vesitilusjärjestelyjen yhteydessä tehdyissä yhdistämisissä osuudet olivat suuremmat: 59 % ja 35 %. Kun osakaskunnan osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala on pienempi kuin oikeustapauksista saatu 4–5 hehtaaria, omistus on pirstoutunut ja halukkuus vesialueiden yhdistämiseen näyttää lisääntyvän.

Osakaskuntakohtaisista tekijöistä osakaskuntien välinen aikaisempi yhteistoiminta osoittautui yhdessä osakaskunnan järjestäytymisen kanssa tärkeäksi. Etelä-Savon ulkopuolella tehdyissä yhdistämisissä yhteistoimintaa on ollut neljällä viidestä osakaskunnasta. Etelä-Savon vastaava luku toteutuneissa yhdistämisissä on viidenes ja yhdistämiin kielteisesti suhtautuneissa osakaskunnissa vain kaksi prosenttia.

Yhdistettävien osakaskuntien järjestäytyminen edistää yhdistymistä. Kolme neljänestä yhdistetyistä osakaskunnista oli järjestäytynyt. Kielteisen päätöksen tehneistä osakaskunnista oli kuitenkin myös puolet järjestäytyneitä.

Etelä-Savon ulkopuolella tehtyjen yhdistämisten osalta aineisto on niin pieni, ettei osakaskunnan vesipinta-alan vaikutuksesta yhdistämiin voi päätellä mitään. Etelä-Savon yhdistettyjen osakaskuntien pinta-alojen jakautumista on verrattu koko maakunnan tietoihin pinta-alaluokittain. Yhdistämiset ovat toteutuneet keskimääräistä enemmän yli tuhannen hehtaarin ja 200–999 hehtaarin pinta-alaluokissa.

Yhdistettävien osakaskuntien vesialueiden sijainti lähekkäin on edellytyksenä toimituksen suorittamiselle. Yhdistämisesityksiä laadittaessa vesialueiden sijainti vierekkäin on ollut lähtökohtana, joten aineisto ei sisällä tapauksia, joissa uuden osakaskunnan vesialueet olisivat edes samassa järvessä erillään useissa palstoissa. Tuloksissa ei ole eroa yhdistettyjen osakaskuntien ja yhdistämiin kielteisesti suhtautuneiden osakaskuntien välillä.

Vesialueiden moninaiskäytöstä eli yleisemmistä yhdistämiin vaikuttavista tekijöistä ei saatu tässä tutkimuksessa numerollisia tuloksia. Etelä-Savon yhdistetyistä osakaskunnista yli puoleen kohdistui kalastuksen lisäksi myös muita vesialueiden käyttömuotoja. Tekijöiden vaikutuksen selvittämiseen tarvitaan eri tieteen- ja hallinnonalojen välistä jatkotutkimusta.

6.4.2 Aikaisempien yhteistoimintamuotojen selvittäminen

Osakaskuntien välinen aikaisempi yhteistoiminta on tutkimuksessa todettu erääksi tärkeimmistä yhdistämisää edistävästä tekijöistä. Kalastushoitoyhtymät aikaisemmin ja nykyiset kalastusalueet ovat lisänneet osakaskuntien välistä vuorovaikutusta. Vapaamuotoista yhteistoimintaa ilmentävät osakaskuntien kuuluminen samaan kalastuksen hoitoalueeseen, kalastusta vesistössä hoitavaan kalastusseuraan, viehekalastuksen yhtenäislupa-alueeseen tai kalastuksen neuvontajärjestöön. Viitteitä yhteistoiminnasta voi löytyä myös istutusrekisteristä.

Hoitoalueet, yhdistykset ja kalastusseurat

Vesistökohtaista yhteistyötä on tehty ns. hoitoalueissa. Hoitoalueet ovat vapaaehtoisen yhteistyön ilmentymiä ilman säännöllisiä kokouksia. Ne ovat keskittyneet mm. kalakannan hoitoon, yhteisistutuksiin ja

-lupiin. Niistä ei ole olemassa yhtenäistä ”virallista” luetteloa. Hoitoalueista ja niiden toiminnasta on saatavissa tietoja kalastusalueen isännöitsijöiltä ja TE-keskuksista. Kalastusseurat ja paikoin rekisteröimättömät yhdistykset ovat hoitaneet kalakantoja ja kalastuksen järjestämistä pienillä ja pirstaleisilla vesialueilla sopimusperusteisesti.

Viehekalastuksen yhtenäislupa-alueet

Viehekalastuksen yhtenäislupa-alueet voidaan selvittää maakunnan kalatalouskeskuksista tai TE-keskuksen kalatalousyksiköistä. Jos yhtenäislupa-alue on laaja ja lähes maakunnan kattava, tällaisen yhteistoiminnan heijastumista osakaskuntatasolle on tutkittava tarkemmin.

Istutusrekisteri

TE-keskusten vesistökohtaisista istutusrekisteriä on ylläpidetty vuodesta 1989 lähtien (Hyytinen 2005). Jos samaan järveen on samaan aikaan istutettu eri osakaskuntien toimesta samaa kalalajia tai rapuja, yhteistoimintaa on ainakin kalakannan hoidon osalta ollut olemassa. Yhteisistä istutuksista tietävät usein myös kalastusalueen isännöitsijät ja kalatalousneuvojat.

Neuvontajärjestöön kuuluminen

Jos saman vesialueen osakaskunnat kuuluvat Kalatalouden Keskusliiton alaisiin jäsenjärjestöihin, niiden edustajat osallistuvat myös kalatalouskeskusten kokouksiin. Tieto osakaskuntiin kulkee kalatalousneuvonajan kautta, ja hänen avullaan järjestöön kuuluvat osakaskunnat ovat todennäköisemmin yhteistoiminnassa keskenään kuin järjestöön kuulumattomat osakaskunnat.

Mikäli yhteistoimintaa ei ole osakaskuntien välillä aikaisemmin ollut ja yhdistämisaloitteen tekeminen tuntuu liian rohkealta keskustelun avaukselta, lienee soveliainta esittää naapuriosakaskunnalle ensin yhteistä istutushanketta, valvonnan järjestämistä tai rantakalatapahtumaa.

6.4.3 Osakaskunnan järjestäytyminen

Tutkimusaineiston perusteella osakaskuntien järjestäytyminen on todettu vesialueiden yhdistämistä edistävaksi tekijäksi.

Vitikainen on uusjaon toimitusmenettelyn uudistamista käsittelevässä väitöstutkimuksessaan maininnut myös yhteisten alueiden osakaskuntien järjestäytymisen. Uusjakotoimituksessa käsitellään ja hyväksytään yhteisten alueiden säännöt, valitaan alueiden hallintoa varten hoitokunnat tai toimitsijat ja alistetaan säännöt työvoima- ja elinkeinokeskuksen vahvistettaviksi. Ensimmäinen osatehtävä on yhteisten alueiden luokittelu järjestäytymistarpeen perusteella. Tutkimus ei ota kantaa luokitteluperusteisiin (osakasten lukumäärään, alueen käyttötarkoitukseen tai arvoon). (Vitikainen, A. 2003, liite A s. 30–31.)

Yhteisen vesialueen osakaskunnan järjestäytymistarvetta pohdittaessa voidaan yhdeksi vertailupohjaksi ottaa yksityistielain mukaisen tiekunnan perustaminen. Tiekunta voidaan perustaa vain yksityistietoimituksessa tai tielautakunnan toimituksessa. Mikäli tieosakkaat järjestäytyvät muulla tavoin vapaamuotoisesti, tieosakkaisiin sovelletaan yksityistielain 8. luvun säännöksiä järjestäytymättömistä tieosakkaita. Tieosakkaiden tietä koskevien päätösten on oltava yksimielisiä, jotta ne sitoisivat kaikkia tieosakkaita. (Markkula, M. 2005 s. 64.) Fagerlund on katsonut, että mikäli tieosakkaita on hyvin vähän, tiekuntaa ei ole tarkoituksenmukaista perustaa. Vähintään tulee tieosakkaita olla ainakin kolme. Kun osakkaita on useita kymmeniä, on syytä aina harkita tiekunnan perustamista. (Fagerlund, M. 2001 s. 27.) Markkula ei ole ottanut tieosakkaiden lukumäärään Fagerlundia enempää kantaa, mutta on todennut

tieosakkaiden lukumäärän olevan vain yksi seikka, jota on tarkasteltava, kun harkitaan tiekunnan perustamisen tarpeellisuutta (Markkula, M. 2005 s. 65). Tiekunnan järjestäytymiskynnys on käytännössä Etelä-Savossa muodostunut pienemmäksi kuin kymmenen tieosakasta. Tiekunta perustetaan usein, kun tieosakkaiden lukumäärä on viittä suurempi. Yli kymmenen tieosakkaan tiekunnat järjestäytyvät, jos erityisiä syitä ei ole, lähes säännöllisesti. (Ylilammi 2004)

Yhteisäluelain 7 §:n mukaan osakaskunnan päätösvaltaa käyttää osakaskunnan kokous. Alle kymmenen osakaskiinteistön osakaskunta pystyy tarvittaessa kokoontumaan joustavasti. Se voi pienin tiedotuskustannuksin (20–30 euroa) pitää osakaskunnan kokouksen ja päättää yhteisen vesialueen asioista ilman järjestäytymistä. Kokouspaikan löytäminen ei vaadi erityisiä toimenpiteitä. Kokous voidaan pitää koollekutsujan kotona tai hänen loma-asunnossaan ”saman pöydän” ympärillä.

Sen estämättä, mitä yhteisäluelain 7 §:n ensimmäisessä momentissa on säädetty, osakkaat voivat muutoinkin päättää osakaskuntaa koskevasta asiasta, jos kaikki osakkaat ovat päätöksestä yksimielisiä (YhteisälueL 7.2 §). Alle kymmenen osakaskiinteistön (käytännössä 8–9 osakkaan, jakso 5.5.1) osalta yksimielisen päätöksen osoittaminen voisi tapahtua esimerkiksi kirjaamalla päätös asiakirjaan, jonka kaikki osakkaat allekirjoittavat. Yksimielisyyden osoittaminen tällä tavoin on osakasmäärältään suuremmissa osakaskunnissa hyvin työlästä ja käytännössä osakkaalle mahdotonta.

Yli kymmenen osakaskiinteistön osakaskunnilla on hallinnon kannalta katsottuna kaksi vaihtoehtoa. Ne voivat järjestäytyä ja vahvistaa osakaskunnalle säännöt, joissa osakaskunnan asioita hoitaa hoitokunta tai toimitsija ja jotka mahdollistavat tilikaudeksi enintään neljä vuotta (YhteisälueL 18.1§ 7-kohta, 22 §) tai järjestäytymättä käsittelevät kulloinkin päätettävät asiat erikseen koolle kutsuttavassa osakaskunnan kokouksessa.

6.5 Yhdistämishanke ei etene

6.5.1 Kielteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien tarkastelua

Yhteisten vesialueiden yhdistämiseen vaikuttavien tekijöiden keskeiset tulokset voidaan todeta tutkimalla kielteisen päätöksen tehneitä Etelä-Savon 50 osakaskuntaa. Niistä 27 oli järjestäytynyt. Kielteisen päätöksen tehneet osakaskunnat voidaan jakaa tutkimuksessa esitettyjen tekijöiden perusteella kolmeen ryhmään:

1. Pinta-alaltaan yli 200 hehtaarin järjestäytyneitä osakaskuntia oli 22 (44 %).
2. Osakaskuntia, joissa vähintään yhdellä osakkaalla on yli 15 %:n osuus, oli 23 (46 %). Niistä 18 järjestäytymättömällä ja kolmella järjestäytyneellä osakaskunnalla oli yksi yli 30 %:n osakas. Myös kahdessa muussa järjestäytyneessä osakaskunnassa olivat suurimman osakkaan osuudet korkeat (29,1 % ja 18,9 %). Tähän ryhmään sisältyi 11 osakaskuntaa, joissa kahden osakkaan osuus oli jopa yli 67 %.
3. Yhteiseksi muodostettuja rauhoituspiirien järjestäytymättömiä osakaskuntia oli viisi (10 %). Kielteiset päätökset johtuivat osittain vesitilusjärjestelytoimituksissa tehdyistä ratkaisuista.

Osakaskunnalla ei ole kielteistä päätöstä tehdessään ollut vahvoja yhdistymisperusteita, kun

- osakaskunnan vesipinta-ala on ollut yli maakunnan keskiarvon (yli 200 hehtaaria),
- osakaskunta on järjestäytynyt sekä toiminut aikaisemmin vakiintuneesti kalastuskuntana,
- vesialueet ovat usein suurissa järvissä osakaskiinteistöjen läheisyydessä ja
- osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala on vähintään kuusi hehtaaria.

RKTL:n tutkimuksen ”Velkuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä” mukaan pienten ka-

lastuskuntien pääosakkaat ovat mieltäneet vesialueen yksityisvedeksi – eivät kalastuskunnaksi (Salmi, J. et al. 2001, s. 33). Tässä tutkimuksessa saadut vesialueiden yhdistämiseen liittyvät tulokset tukevat näiltä osin Velkuan haastattelututkimuksen tuloksia.

Järjestäytymätön osakaskunta on tämän aineiston perusteella myös halunnut pysyä itsenäisenä ja suhtautunut kielteisesti yhdistämisesityksiin, kun

- yhden osakkaan osuus on yli 30 % tai
- 1–4 osakkaan osuudet ovat yhteensä vähintään kaksi kolmannesta (taulukko 5/16). Osakaskunta on tällöin ollut pinta-alaltaan alle 50 hehtaaria ja osakasmäärältään pieni.

6.5.2 Muita yhdistämistä vaikeuttavia seikkoja

Jos aikaisempaa yhteistoimintaa ei ole ollut tai toiminnasta kyläyhteisössä, tiekunnissa, metsästysseuroissa jne. on kumppaniksi esitettyjen osakkaiden kanssa huonoja kokemuksia, ei yhdistämisesitys ole saanut kannatusta. Kun alueella oli keskimääräistä enemmän yksityisiä vesialueita, osakastilojen määrä oli pieni ja yhdellä tai kahdella osakkaalla oli iso osuus, vesialue koettiin ”omaksi”. Tällöin kasvavilla ”neuvottelukustannuksilla” vastustettiin yhdistämistä ja sen mukana osakasmäärältään suuremman yksikön muodostamista, sillä nykytilanteessa kaksi tai kolme suurta osakasta sopivat nopeasti alueen käytöstä ja myönnettävistä luvista. Kymmenien osakkaiden osakaskunnassa tarvitaan nykytilanteeseen verrattaessa neuvotteluja, keskusteluja sekä osakaskunnan kokous päätösten tekemiseksi. Neuvottelukustannukset kohoaavat merkittävästi.

Kun osakaskunnassa oli paljon osakkaita ja vesialue oli pinta-alaltaan pieni sekä useassa palstassa, se ei kelvannut kumppaniksi kenellekään. Tällaisia osakaskuntia olivat mm. vesialueiden jaoissa yhteisiksi erotetut rauhoituspiirit ja apajapaikat. Rauhoituspiirien ottamista mukaan vastustettiin osakkaiden suurella määrällä ja kalastuksen lisääntymisellä. Kun osakaskunta on järjestäytymätön, ei ensimmäisen osakaskunnan kokouksen koollekutsujaa sekä tiedottamis- ja järjestelykulujen maksajaa löydy helposti eivätkä yhdistämiset edes lähde liikkeelle saati etene, eivät varsinkaan, jos yhdistämistä yritetään jaksossa 6.5.1 kuvatun, suuren ja toimivan osakaskunnan kanssa.

6.6 Kehittämisehdotukset

Maa- ja metsätalousvaliokunnan asettama seurantavelvoite, aikaisemmat tutkimukset, tämän tutkimusaineiston käsittely ja tutkimustulokset ovat nostaneet esille joitakin kannanottoja ja kehittämissuhteita.

6.6.1 Osallistujan äänimäärän katto osakaskunnan kokouksessa

Ennen vuoden 2001 lainmuutoksia kukaan ei saanut osakaskunnan kokouksissa äänestää suuremmalla kuin viidellä prosentilla ja kalastuskunnan kokouksissa enemmällä kuin puolella kokouksessa läsnä olevien yhteisestä äänimäärästä, jollei säännöissä ollut toisin määrätty. Nyt raja on 30 %.

Jos kaikki osakkaat olisivat osakaskunnan kokouksessa paikalla tai edustettuina, tarvittaisiin yhteisaluelain kolmenkymmenen prosentin äänileikkuria harvoin. Tutkimusaineiston 5 279 osakkaasta vain 93 osakkaalla (1,8 %) oli yli 30 %:n osuus. Äänileikkuria tarvitaan vielä harvemmin yhdistämällä syntyneissä osakaskunnissa. Yhdistämisten jälkeen vain viiden osakkaan osuus oli suurempi kuin yhteisalueissa mainittu 30 %.

Maa- ja metsätalousvaliokunta (MmVM 6/2000 vp) oli äänimäärän kattoa määritellössään todennut kysymyksen olevan tarkoituksenmukaisuusharkinnasta eikä ehdotonta oikeaa prosenttilukua voida osoittaa. Yhteisalueissa määriteltyä kolmenkymmenen prosentin äänimäärärajaa ei ole tarvetta tämän tutkimusaineiston perusteella muuttaa.

6.6.2 Osakaskuntien yhteyshenkilöt

Kalastusalueiden, kalatalouskeskusten, maanmittaustoimistojen ja TE-keskusten kalatalousyksiköiden välinen osakaskuntien yhteyshenkilöiden osoitetietojen saatavuus ja vaihto tulee tehdä helpommaksi. Kysymyksessä on asiakaslähtöinen, yleistä etua palveleva yhteistyömuoto, joka lisää osakaskunnan oikeusturvaa ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä helpottaa muiden viranomaisten ja yhteisöjen yhteydenotto- ja kuulemismahdollisuuksia. Kysyessään yhteystietoja miltä taholta tahansa asiakas saa vastauksen yhtä nopeasti ja samansisältöisenä. Osakaskuntien tiedot karttoineen tulisi saada näkyville myös kalastusalueiden Internet-sivuille, kuntien sivuille tai seutukuntien palvelusivuille.

Pohjois-Päijänteen kalastusalueen isännöitsijä kuvaa tavoitetilaa seuraavasti: "... kun kalastuskunnilla on kuitenkin omanlaiset säännöt ja lupasysteemit... et saatas tehtyä semmonen kartta, ja siihen päivitetty esimiesluettelo tai luvanmyyntipisteet, ja sitä jaettaisiin infopisteisiin." (Muje, K. 2000 s. 19.)

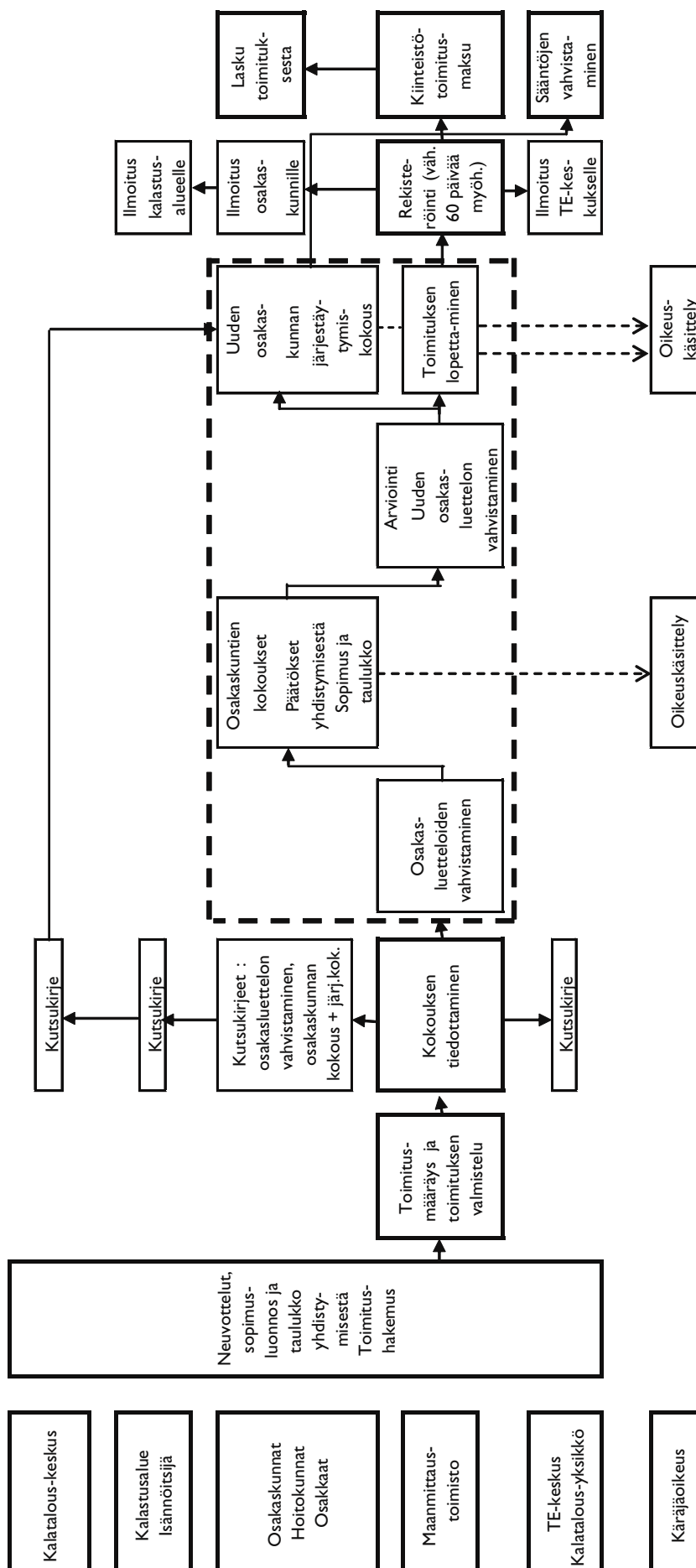
6.6.3 Yhdistäminen kiinteistönmääritystoimituksen (osakasluettelon vahvistaminen) yhteydessä

Osakasluettelot olivat vuoden 2003 loppuun mennessä vahvistamatta vielä kolmanneksella maamme vesioikeudellisista kylistä. Eniten työtä on Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Hämeen ja Pirkanmaan-Satakunnan maanmittaustoimistoissa. (Maanmittauslaitos 2004 s. 1.) Samoissa maakunnissa on keskusteltu myös vesialueiden yhdistämismahdollisuuksista.

Jos osakasluettelo on vahvistamatta, kiinteistönmääritystoimitus tulee vireille maanmittaustoimiston määräyksestä. Toimitus liittyy kiinteistörekisterin perusparannukseen, ja se tehdään valtion varoin. Toimituksen yhteydessä voidaan esitellä myös yhdistämismahdollisuuksia, pitää osakaskunnan kokous, jossa yhdistämisestä päätetään tai jopa suorittaa yhdistäminen. Tällöin samalla kutsukirjeellä tiedotettaisiin sekä toimituksesta että yhdistettävien osakaskuntien kokouksista. Kokouskutsussa on mainittava osakaskunnan kokouksessa käsiteltävät asiat. (YhteisalueL 12 §.)

Kun yhdistäminen tehdään kiinteistönmääritystoimituksen yhteydessä, säästöjä syntyy tiedottamis- ja kokouskuluissa. Samassa toimituskokouksessa vahvistetaan ensin kaikki puuttuvat osakasluettelot yhdistettävistä osakaskunnista. Yhdistämiseen liittyvät neuvottelukustannukset jäisivät osakkaille, mutta toimituskustannukset jakaantuisivat osakasluettelon vahvistamisen ja yhdistämistoimenpiteen kesken. Tällöin valtion lopulliseksi menoksi ja osakaskuntien maksettavaksi jäisivät pienemmät toimitusmaksut, vesialueiden pirstaleisuus vähenisi ja osakaskuntakoko kasvaisi. Osakaskiinteistön omistaja saa menette-lyssä vain yhden kokouskutsun.

Toimituksen kulku esitetään kaaviossa 6/I. Menettely on mahdollinen vain niissä maakunnissa ja vesialueilla, joilla osakasluettelot ovat vahvistamatta. Menettelyn heikkoutena on ennakkotiedottamisen vaikeus, neuvottelujen aloittaminen ja varman tiedon saaminen yhdistämisen toteutumisesta kokouskutsuja sekä -valmisteluja varten. Yhdistämisen onnistuminen vaatii kiinteää yhteistyötä ja yhteydenpitoa

kalatalousneuvojan, kalastusalueiden isännöitsijän, järjestäytyneiden osakaskuntien, TE-keskuksen kalastalouslyksikön ja maanmittaustoimiston toimitusinsinöörin välillä ennen toimitusta ja erityisesti toimituskokouksen valmistelussa. Laaja ja monipuolinen yleinen viestintä, yhteiset tiedotustilaisuudet sekä toteutuneiden tapausten esittely parantavat onnistumismahdollisuuksia ja vähentävät ennakkoluujoja.

6.6.4 Yhdistämistoimituksen kustannusten pienentäminen

Yhdistämistoimituksen kiinteistötoimitusmaksu määräytyy siihen käytetyn työajan perusteella. Kun yhdistämiseen liittyviä tehtäviä siirretään osakaskunnille, muille ”edullisemmille tekijöille” tai talkoomiehille, kiinteistönmuodostamislain tarkoittamat toimituskustannukset pienenevät. Yhdistämisen kokonaiskustannukset saattavat silti edelleen olla korkeat.

Kaaviossa 6/2 on esitetty yhdistämismenettely, jossa maanmittaustoimisto tekee vain ”lakimääräisen” osuutensa. Toimitushakemuksen mukana tulevat osakaskuntien kokousten pöytäkirjat sekä sopimus, jonka osakaskunnat ovat hyväksyneet, allekirjoittaneet ja jossa ne ovat sopineet myös uuden osakaskunnan osakasluettelon laatimisperusteista. Mukana on käräjäoikeuden ilmoitus, ettei kannetta ole osakaskunnan kokouksen päätöksistä määräaikana nostettu. Hakemukseen ei sisälly pyyntöä omistukseltaan epäselvien alueiden ratkaisemisesta. Toimituksessa ei käsitellä uuden osakaskunnan järjestäytymistä, koska järjestäytyminen on osakaskunnan oma asia ja hoidetaan eri yhteydessä. Osakaskunta- ja kalastushallinto hoitavat oman osuutensa, ja maanmittaustoimisto tekee haetun yhdistämistoimituksen.

Osakaskunnat kannattaisivat todennäköisesti Vitikaisen väitöskirjatutkimuksessaan mainitsemaa takuuhintajärjestelmää. Maanmittaustoimisto tekisi yhdistämistoimituksen tietyllä hinnalla, joka on määritelty jatkotutkimusten avulla selvitettävien tekijöiden tai esimerkiksi osakaskiinteistöjen lukumäärän perusteella. (Vitikainen, A. 2003 s. 181.)

6.6.5 Muutoksenhaun yhtenäistäminen

Lainsäädännöllisenä toimenpiteenä esitän muutoksenhaun yhtenäistämistä niissä tapauksissa, joissa yhdistämistoimituksen yhteydessä on pidetty myös osakaskuntien kokoukset (kaavio 6/1). Jos toimituskokouksessa pidetään järjestäytymättömien osakaskuntien kokoukset, muutoksenhaku tässä tilanteessa voisi tapahtua kiinteistönmääritystoimituksen muutoksenhaun mukaisesti kattavan kutsukirjetiedottamisen perusteella.

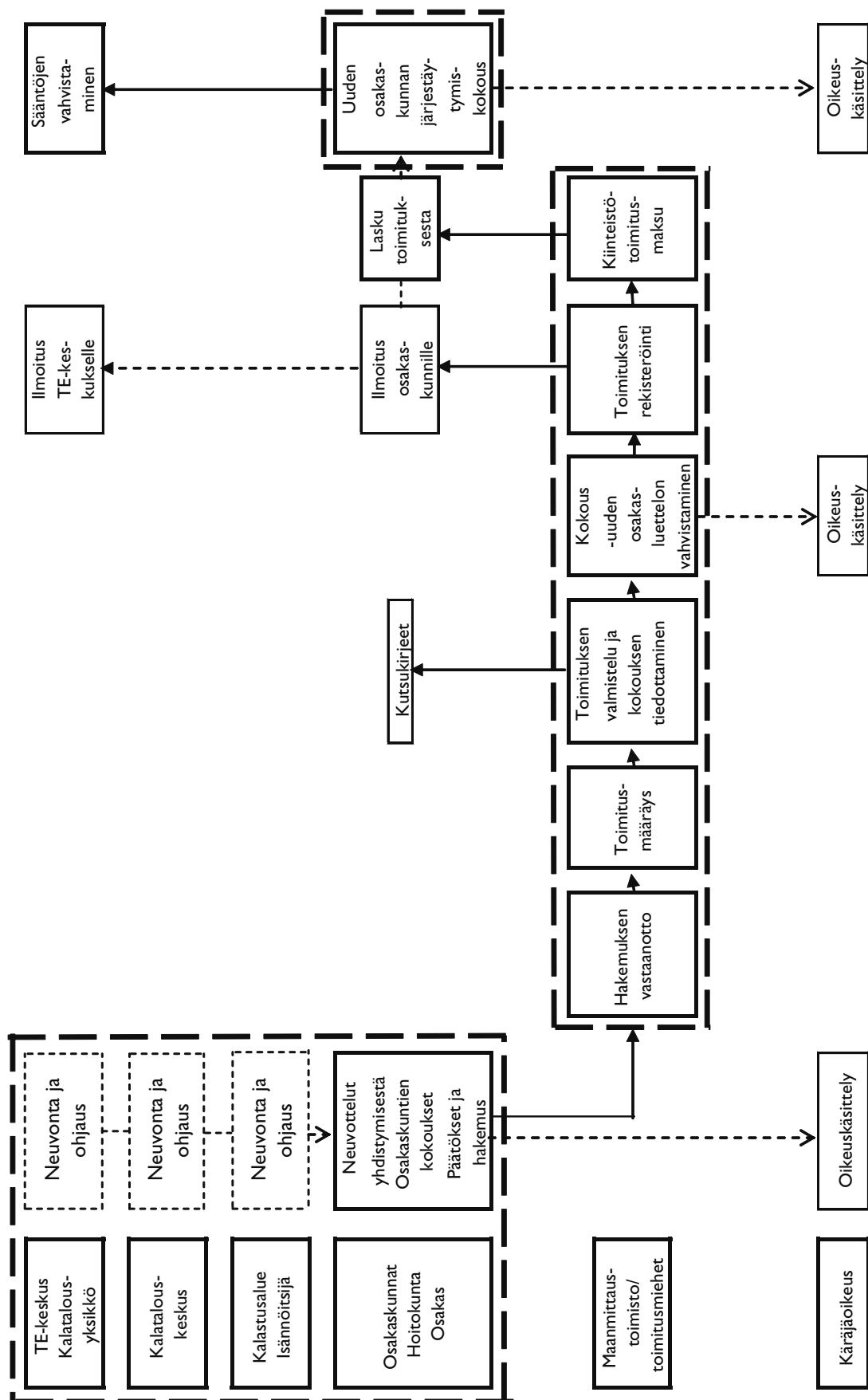
Muiden kuin kalastukseen liittyvien tehtävien järjestämisestä kalastusalueen ja osakaskunnan välillä tarvittaneen lainsäädäntöön sopimusmenettelyä täydentäviä säännöksiä kokemusten karttuessa (vrt. Koirteen kalastusalue).

6.7 Toimenpidesuosituks

Toimenpidesuosituks on osoitettu niille toimijaryhmille tai viranomaisille, joille asian vieminen eteenpäin mielestäni parhaiten kuuluu.

6.7.1 Toimenpidesuosituksia osakkaille, osakaskunnille, kalatalouden edunvalvonta- ja neuvontajärjestöille

- 1) Osakaskuntien sääntöihin kirjattua kokous- ja tiedotuskäytäntöä tulisi tarkistaa ja muuttaa nykyistä viestintä- ja tietotekniikkaa hyödyntäväksi (sähköposti ja postitusluettelot, kylien

Kaavio 6/2. Yhdistämisneuvottelut, yhdistämisneuvottelut, yhdistämisneuvottelut ja osakaskunnan järjestäytyminen toteutetaan erillään

Internet-laajakaistahankkeet, ryhmätekstiviestit, osoitetarrat jne.). Kalatalouden Keskusliiton kalastusalueille ja osakaskunnille tarkoitettu tiedotuskanava, Internet-sivusto ”ahven.net” tai vastaavat alueelliset tai paikalliset Internet-sivut tulisi ottaa laajemmin käyttöön. Ainoana toimivana tiedottamistapana pidetään pääsääntöisesti henkilökohtaista ilmoittamista kaikille osakkaille (YhteisalueL 11 §; KML 168 §; Muje, K. 2000 s. 8). Kokousajankohdan siirtoa helmi-huhtikuulta (Salmi, J. et al. 2002 s. 13) tulisi harkita muualla kuin sijaintikunnassa asuvat paremmin huomioon ottavaksi, koska sijaintikuntien ulkopuolella asuu yli puolet osakkaista.

- 2) Osakaskunnille tarkoitettua koulutusta suunniteltaessa tai toimintaa ohjaavia opaskirjoja laadittaessa tulisi paremmin huomioida maakunnalliset eroavuudet ja osakasmäärien laaja vaihtelu maan eri osissa.
- 3) Osakaskuntien päätöksenteko, säännöt ja sääntöjen käsittelemät vesialueiden käyttömuodot ovat painottuneet vahvasti kalastukseen liittyviin toimintoihin. Toiminnan vakiinnuttua tulisi sääntöjä ja päätöksentekokäytäntöä muokata vesialueiden moninaiskäyttöä (vesien kunnostus, virkistys, vesiliikenne, vesirakentaminen jne.) paremmin huomioivaan suuntaan. Osakaskunnan toimintasuunnitelmia voidaan suunnata toteuttamaan osakkaiden käytännön tarpeita ja kyläsuunnitelmia.
- 4) Yhteisten vesialueiden ”pakkojäsenyys” osakaskunnat voivat poistaa epäluuloja ja parantaa maaseudun ja kaupunkien asukkaiden välistä vuorovaikutusta lisäämällä tiedotustoimintaansa. Hyvänä esimerkkinä toimii Kalatalouden Keskusliiton painattaman esite ”Mökkiläinen – Tunnelko kalastuskuntasi?”. Osakaskunnan tavoitteista, veden puhtaudesta ja siihen tähtäävästä toiminnasta on kaikkien osakkaiden ilmeisen helppo päästä yksimielisyyteen. Maaseutupo-liittisessa kokonaisuohjelmassa vuosille 2005–2008 ja Euroopan Unionin Itä-Suomen tavoite 1 -ohjelmassa on myös tavoitteena maaseudun ja kaupunkien yhteistyön ja vuorovaikutuksen lisääminen (MMM 2004b s.15; Itä-Suomen tavoite 1 s. 63–64).
- 5) Yhdistämismenettelyn tavanomaisimmista tapauksista laadittu käsikirja tai julkaisu osoit-tautunee tarpeelliseksi, kun hankkeista on saatu riittävästi kokemuksia eri puolilta Suomea. Yli miljoonan osakkaan joukosta löytynee vesialueiden yhdistämisten suunnittelijoita ja toi-mijoita, joille aineisto antaa lähtötiedot yhdistämishankkeen käynnistämiseen ja eteenpäin viemiseen.

6.7.2 Toimenpidesuosituksia kalastusalueille

- 1) Kalastusalueet voivat käynnistää hankkeita vesialueiden pirstoutuneisuuden vähentämiseksi ja kiinteistörakenteen parantamiseksi. Hankkeet edistäisivät kalastuksen järjestämistä ja vesi-alueiden muutakin käyttöä. Esimerkiksi Etelä-Savossa pienempien vesialueiden yhdistäminen vähintään 200 hehtaarin osakaskunniksi voisi olla joidenkin kalastusalueiden käyttö- ja hoito-suunnitelmien tavoitteena, mistä vain erityisistä syistä poikettaisiin. Erityisiä syitä voisivat olla mm. pintavesimuodostuman koko, virtavedet, koskikalastusalueet ja rapujärvet.
- 2) Yhdistämishankkeessa aloitteentekijä riippuu kohteen paikallisesta ja alueellisesta merkittävyys-tästä. Kaitaisissa aloite oli kylätoimikunnalla ja Harjulan osakaskunnan muodostamisessa yh-dellä suurimmista osakkaista. Reittivesillä aloite sopisi kalastusalueelle, jonka hallinnossa ovat edustettuina mm. suurimmat osakaskunnat. Kalastusalue aloitteentekijänä poistaisi yhdistämi-sen käynnistäjän tarkoitusperistä syntyviä arvailuja ja ennakkoluuloja.

6.7.3 Toimenpidesuosituksia kunnille, yhteisöille ja metsäyhtiöille

- 1) Kunnan asemakaava-alueen sisällä olevat pienimmät vesialueet olisi kaavan toteuttamisen helpottamiseksi tarkoituksenmukaista hankkia kunnan omistukseen ostamalla tai vaihtamalla kunnan muualla omistamiin vesialueisiin tai vesialueosuuksiin. Jos kunta omistaa rantaan rajoittuvan kiinteistön, vesialue tulisi edellytysten täyttyessä liittää mainittuun kiinteistöön. Omistukselliset ja kiinteistötekniset seikat eivät olisi esteenä rantojen kunnostusta toteutettaessa.
- 2) Kun iso yhteisöosakas ei ole ottanut kantaa yhdistämisasiassa eikä osallistunut osakaskunnan hallintoon eikä kokouksiin, ovat muutamat keskikokoiset osakkaat tottuneet käyttämään myös yhteisöjen valtaa. Yhdistämishanketta ei hyväksytä, koska uudessa tilanteessa ”vallankäyttäjiä” olisi enemmän ja yhteisö voisi itsekin kiinnostua laajemman alueen hallinnosta (vrt. vahvat johtajat tai osakkaat). Paljon kiinteistöjä hallinnoivien yhteisöjen tulee selvittää yhdistämisperusteet ja menettelytapansa valmiiksi. Yhteisön edustaja ei näin menetellen joudu kokouksessa uuteen ja hänelle yllättävään tilanteeseen.

Yleisesti ottaen kunnat ja muut yhteisöt ovat vankasti yhdistämisten kannalla, koska se selkiinnyttää omistusta ja vähentää osakaskuntien kokousten lukumäärää. Yhtiöt eivät kuitenkaan näytä osallistuvan aktiivisesti tavanomaisten osakaskuntien hallintoon ja toimintaan. Osallistumattomuuden syynä ovat niistä aiheutuvat kulut verrattuna hyötyihin tai tuottoihin ja tavoite pysyä ”kylän konfliktien” ulkopuolella. Poikkeuksen muodostavat tuotantolaitosten edustalla tai läheisyydessä olevat osakaskunnat tai osakaskunnat, joissa yhtiöllä on ”määräävä” osuus. Niissä tapauksissa yhteisön edustaja on mukana hallinnossa.

6.7.4 Toimenpidesuosituksia TE-keskusten kalatalousyksiköille ja alueellisille ympäristökeskuksille

- 1) Kun rahoitusta myönnetään kalatalouden edistämiseen tai vesistöjen kunnostuksiin, voitaneen varojen myöntämisen yhteydessä myös keskustella vesialueen hallinnon kehittämistarpeista. Edistäisikö ja helpottaisiko yksi osakaskunta hanketta ja alueen tulevaa hoitoa?
- 2) TE-keskusten kalatalousyksiköiden ja maanmittaustoimistojen välisellä maakunnallisella yhteistyöllä kootaan ja tilastoidaan keskitetysti kiinteistöjen vesialueiden pinta-alatiedot kalastusalueittain. Näin ne aikaisempaa tarkemmin kuvaavat vesialueiden omistusta ja paremmin palvelevat kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien tarkistuksia.
- 3) Kalastusalueita muodostettaessa perusteena oli kalataloudellinen yhtenäisyys. Kun kalastusaluejako ei noudattele useinkaan kuntarajoja, on kiinteistörekisterin ja kalastuskuntatietojen vertaaminen vaikeaa ja aikaavievää. Kalastusaluekohtainen vesialueiden omistuksen jakaantuminen tulisi tehdä erillisinä hankkeina tutkimuksessa esitettyä luokittelumenetelmää käyttäen.

6.7.5 Toimenpidesuosituksia Maanmittauslaitokselle ja maanmittaustoimistoille

- 1) Kun osakaskunnan vesialueet muodostuvat eri kunnissa olevista rekisteriyksiköistä, tulisi rekisteriyksiköiden nimet ensi tilassa täydentää koko maassa Maanmittauslaitoksen työohjeen 2.8.2002 mukaisesti siten, että ”monikuntaisuus” on pääteltävissä kunkin yksikön nimessä olevien kiinteistötunnusten avulla. Toimenpide nopeuttaa asiakaspalvelua ja selkeyttää kiinteistörekisteriä.
- 2) Maanmittaustoimistot voivat JAKO-tietojärjestelmää hyödyntäen tarjota kalastusalueille tarkkoja tietoja kalastusalueen vesien jakaantumisesta yksityisiin ja yhteisiin vesialueisiin. Yhteisten

vesialueiden osakaskiinteistöjen lukumääristä tarvitaan myös osakaskuntakohtaisia tietoja. Tietojen ryhmittelyssä käytetään esitettyä osakaskuntien pinta-ala- ja osakaskiinteistöluokittelua, jolloin kalastusalueiden on mahdollista pohtia käyttö- ja hoitosuunnitelman ajantasaistamisen yhteydessä toimenpidesuosituksia vesipalstojen tilusvaihtoista tai yksiköiden yhdistämisistä.

- 3) Vesialueiden yhdistäminen ei riitä pirstoutuneisuuden poistamiseen. Raudanveden osakaskunnan muodostaminen osoitti useita erillisiä vesialuepalstoja sisältävien osakaskuntien yhdistämisen kiinteistötekniisesti vaikeaksi. Maassamme tarvitaan yhdistämisten yhteydessä vesitilujärjestelyjen ja vesialueiden jakojen kaltaisia toimenpiteitä. Maanmittaustoimistoissa tulisi selvittää yhteistyössä kalastusaluehallinnon kanssa vesialueiden kiinteistörakenne tarpeellisten kehittämistoimenpiteiden suunnittelemiseksi.
- 4) Vuoden 1999 kalastuskuntatiedustelun mukaan kyselyyn vastanneista 2 508 osakaskunnasta (kalastuskunnasta) 59 prosentilla oli virallinen tai itse laadittu osakasluettelo käytössään. Lainsäädäntö on kalastuskuntatiedustelun jälkeen muuttunut. Kalastuskunnista on tullut osakaskuntia, ja niiden valta on laajentunut koskemaan kaikkea yhteisten vesialueiden käyttöä. Maanmittaustoimistoissa paljon työtä vaatineet yhteisten vesialueiden osakasluettelot on tarkoitettu käytettäväksi. Osakasluetteloiden saanti ja oheispalvelut tulee saattaa tarvitsijoiden tietoon. Yhteisäluelain muutoksen jälkeen esimerkiksi Suonteen kalastusalue hankki maanmittaustoimistosta keskitetysti kaikille osakaskunnilleen osakasluettelot.

Maanmittaustoimistojen tulisi yhteistyössä kalastusalueiden ja kalatalouskeskusten kanssa tehdä osakasluetteloiden saaminen helpoksi ja kertoa niiden ajantasaisuudesta. Osakaskunnat ja kalatalouskeskukset ovat pitäneet osakasluetteloon liittyvien omistaja- ja osoitetietojen hinnoittelua kalliina. Neuvottelujen käynnistäminen ja yhteistyömuotojen etsiminen asiassa voisi johtaa eri osapuolia hyödyttävään ja nopeampaan ratkaisuun kuin oikeustapausten odottaminen. (Wallgren, M. 2005 s. 25.)

- 5) Pohjois-Karjalan maanmittaustoimisto on esittänyt kylän alueella olevien yhteisten maa- ja vesialueiden yhdistämistä yhdeksi osakaskunnaksi tavoitteena kylän kaikkien yhteisten osakaskunta (kirje Maanmittauslaitokselle 2003). Lainsäädännölliset esteet poistuivat 1.7.2004 voimaan tullella kiinteistönmuodostamislain muutoksella (455/2004). Yhdistämismenetelmä on valmiina. Hyvän kokonaisuuden muodostamiseen ja kustannuksiltaan edulliseen toteuttamiseen tarvitaan eri tahojen ennakkoluulotonta yhteistyötä ja perusteellista valmistelua. Näin on mahdollista saada yksi taloudellisiakin voimavaroja omaava toimija lisää edistämään maakunnan kylien hyvinvointia. Suositus täyttää maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa esitetyn vaatimuksen maaseudun toiminnallisten ja organisatoristen rakenteiden uusimisen välttämättömyydestä. (MMM 2004b s. 8.)
- 6) Tehdyn osakaskuntaselvityksen perusteella (Mikkeli, Pieksänmaa) tulisi kiinteistörekisterin luettavuutta ja selkeyttä parantaa kuntaliitosten jälkeisessä tilanteessa.

6.8 Vesialueiden käytön suunnittelutarpeet ja omistajien edunvalvonta

6.8.1 Haasteita vesialueiden ja maaseutualueiden suunnitteluun

Elinkeinotoiminnan tukeminen ja kylien viihtyvyyden parantaminen vesialueiden käyttöä suunnittelemalla, tehostamalla ja monipuolistamalla ei tässä tutkimuksessa saa sille kuuluvaa merkitys-

tä. Tarkastelukulma on kiinteistöopillinen ja kiinteistötekkinen. Maastamme puuttuu vesialueiden suunnittelumenetelmä ja vesialueiden eri käyttömuodot huomioiva kokonaisvaltainen lähestymistapa. Ehdotus ”kalavesien kaavoituksesta” ja siihen liittyvästä, ainoastaan eri kalastusmuotojen välisten erimielisyyksien ratkaisemisesta on lähes kuoliaaksi vaiettu. Tässä jaksossa olen muutamien esimerkein kuvannut laajempien vesialueiden antamia mahdollisuuksia ja merkitystä kylien elinvoimaisuuden tukemisessa.

Kylätoiminta oli aluksi luonteeltaan kylien etujen valvomista ja talkoohenkistä yhdessäoloa. Toiminta on vähitellen muuttunut maaseudun elinkeinojen ja palveluiden kehittämisen suuntaan. Nykyisin kylätoiminta on ottanut taloudellista vastuuta kylien asukkaiden palvelijana ja yhteistyöelimenä. Vuonna 2004 Suomessa oli 3 900 kyläyhdistystä tai niitä vastaavia yhteistyöelimiä, joilla oli 1 500 voimassa olevaa kyläsuunnitelmaa. Kylätoiminta on ottamassa vastuuta myös kylien infrastruktuurin kehittämisestä yhteistyössä kuntien ja muiden asioista vastaavien organisaatioiden kanssa. Se on aloitteellisuuden lisäksi vahvistamassa otetta toteuttajana ja välittäjäorganisaationa myös pientiestön isännöintiin, kylän- ja mökkitalonmiespalveluihin sekä maiseman ja ympäristönhoitoon liittyviin tehtäviin. (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2004 s. 116, 118.)

Jos alueella on vesialueisiin tukeutuvaa elinkeinotoimintaa, joka on saanut esimerkiksi TE-keskuksen kalatalouden kehittämisvaroja veneidenlaskuluiskia, kalasatamia, kalankäsittelyrakennuksia tai jäähilekoneita varten, tukisi yhdistäminen pirstoutuneilla vesialueilla jo tehtyjä investointeja. Useimmiten tällöin mukana osakkaina on myös ammattikalastajia. (mm. Arkistotunnukset 740:2001:54; 618:2003:21; 618:2003:36; 618:2004:1.) Kyläsuunnitelma tai rantojen käyttöä koskeva suunnitelma, jossa on huomioitu vesialueiden moninaiskäytön tarpeita, voisi edistää yleisellä tasolla myös pienten osakaskuntien ja pirstaleisten vesialueiden yhdistämistä.

Matkailuun liittyvinä toimintoina alueella oleva lomakylä, maatilamatkailuyritys, vuokratavat loma-asunnot tai kalastusmatkailua järjestävä yritys hyötyvät myös pinta-alaltaan suurista ja yhtenäisistä vesialueiden osakaskunnista. Pinta-alaltaan 1 460 hehtaarin Oravin osakaskunnan muodostaminen yhdistämällä neljästä yhteisestä vesialueesta kesällä 2004 laajentuneen Oravin matkailukeskuksen ympärille tukee käsitystäni (Arkistotunnus 740:2004:91). Matkailukeskuksen aktiviteetteihin kuuluvat myös kalastukseen ja kalastuslupiin liittyvät palvelut. (Saimaansydan 2005, verkkodokumentti.)

6.8.2 Edunvalvonta tehostuu

Vesialueilla on kalastuksen ja kalankasvatuksen lisäksi myös muita käyttömuotoja. Niitä on tässä jaksossa käsitelty yhtenä ryhmänä. Järjestäytyneet, suuret vesialueiden osakaskunnat vähentävät neuvotteluosapuolten määrää, kun selvitetään uiton ja vesiliikenteen tarpeita sekä väylämerkkien sijoittamista ja alueisiin liittyvää edunvalvontaa. Voimataloutta ja energiansiirtoa varten tapahtuva rakentaminen, vesistöjen säännöstelyyn liittyvät lupa-asiat ja vesiensuojelu hyötyvät siitä, jos osakaskuntia on vähemmän ja niiden hallinto on kunnossa ja osakaskuntien edustajien tiedot helposti saatavilla. Järven pohjaan tapahtuvasta kaapeleiden ja johtojen upottamisesta aiheutuvasta haitasta on järjestäytyneen osakaskunnan vesialueen omistajana mahdollista vaatia korvausta. (Vesialueen omistajan edunvalvontaopas 2004 s. 26.) Laajeneva vesien virkistyskäyttö voi aiheuttaa ristiriitatilanteita esimerkiksi vesilintujen metsästyksen kanssa. Tällöin tarvitaan järjestäytyneen osakaskunnan perusteltuja kannanottoja. Taito sovitella eri toimintoja (troolauksen meluhaitat, vesiskootterit, moottorikelkkareitit, moottoriveneilykielloista sopiminen jne.) keskenään tulee yhä tärkeämmäksi.

6.9 Jatkotutkimustarpeet

1. Yhteisalueainsäädännön ajan tasalla pitämiseksi ja kehittämiseksi tarvitaan tutkimusta osakaskiinteistömäärältään suurten osakaskuntien lukumääristä ja esiintymisalueista. Tutkimuksessa käytetty luokittelu (suurimmassa luokassa yli 150 osakaskiinteistöä) soveltui Etelä-Savon osakaskuntien osakaskiinteistömääriin. Osakaskiinteistöjen keskiarvo osakaskuntaa kohti on taulukon 2/2 perusteella suurin Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa. Maakunnissa tulisi selvittää, alentaisiko edustajiston käyttäminen osakasmäärältään suurten osakaskuntien hallintokuluja.
2. Vesialueilta puuttuu suunnittelumenetelmä ja -ohjeisto. Vesialueiden eri käyttömuotojen kesken on vallalla edelleen kalastuksesta lähtöisin oleva ”ennättämisperiaate”. Ensimmäisenä hankkeen toteuttanut ei välitä, millaisia kehittämis ehdotuksia ja -ajatuksia on muilla vesialueen käyttäjillä. Erityyppisille vesistöalueille tarvitaan erilaisia lähestymistapoja. Kun vedestä on niukkuutta ja järviä harvassa, niiden arvo lisääntyy ja moninais- sekä virkistyskäytön merkitys kasvaa. Virtavat vedet tarvitsevat niihin sopivia toimenpiteitä. Vesipuitedirektiivin toteuttamisessa syntyy runsaasti yhtenäistä ja hyödynnettävää vesien tilaa kuvaavaa aineistoa. Vesialueiden tarkastelu tulee kytkeä maakunta- ja kuntatason suunnitteluun sekä muuhun maaseutualueiden suunnitteluun. Maaseutualueilla vesialueiden käytön tarkemman suunnittelun tulee tukea kylien elinkeino- ja virkistystoiminnan edistämiseen liittyviä hankkeita.
3. Valuma-alueen soveltuvuutta uuden yhdistämällä syntyvän osakaskunnan pohjaksi olisi selvitettävä yhteistutkimushankkeena ympäristöhallinnon kanssa. Nykyinen järvien kunnostusajattelu tähtää koko valuma-aluetta koskevaan vesienhoitoon, ja sitä tukevat vesipolitiikan puitedirektiivistä johdettava kansallinen lainsäädäntö ja suunnittelukäytäntö (Ulvi, T. et al. 2005 s.9). Tutkimus parantaisi järvirekisterin ja kiinteistörekisterin tietojen vertailtavuutta ja yhteensopivuutta.

7 KOOSTE

Vesialueyksiköiden pirstaleisuus ja pieni koko oli todettu useissa riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen raporteissa maamme vesialueiden käyttöä ja kalakannan hoitoa haittaavaksi tekijäksi. Raportit liittyivät vuosina 1998–2001 toteutettuun ”Kalaveden omistajan profili” -tutkimushankkeeseen.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää

- Suomen vesialueiden kiinteistötekkinen jakaantuminen sekä yhteisten vesialueiden hallinnon kehittyminen nykyiseksi,
- vesialueiden pienen koon ja yhdistämistarpeessa olevien alueiden paikantamismenetelmä,
- yhdistämismenettelyn kulku ja
- yhdistämistä edistäviä sekä niitä estäviä tekijöitä.

Tutkimuksessa on esitetty vesialueiden kiinteistörekisterissä oleva omistuksen mukainen jakaantuminen. Pinta-aloja on verrattu muihin maanmittaushallinnon, ympäristöhallinnon ja alueellisten työvoima- ja elinkeinokeskusten vesialueita koskeviin tilastotietoihin.

Suomen kiinteistörekisterissä oli vuonna 2004 lähes 20 500 yhteistä vesialuetta, joilla oli 1,39 miljoonaa osakaskiinteistöä. Yhteisistä vesialueista yli 2 200 oli Etelä-Savossa. Maakunnan 1 949 yhteisten vesialueen osakaskuntaa on luokiteltu koon ja osakaskiinteistömäärän suhteen. Kokoluokat ovat: alle 10 ha, 10–49 ha, 50–199 ha, 200–999 ha ja yli 1 000 ha. Pinta-alaluokituksen jälkeen voidaan kalastusalue toiminnan ulkopuolella (pinta-ala alle 50 ha) todeta olevan peräti 43 % Etelä-Savon osakaskunnista. Niiden osuus pinta-alasta on tosin vain kolme prosenttia. Osakaskiinteistömäärien mukaan ryhmiteltyinä alle kymmenen osakaskiinteistön osakaskuntien osuus oli 23 %, 10–49 43 %, 50–149 24 % ja yli 150 osakaskiinteistön osakaskuntia 9 %. Osakaskiinteistöjen lukumäärän mukainen ryhmittely tarvitsee yli 150 osakaskiinteistöä korkeampia luokkia Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan sekä Kaakkois-Suomen maanmittaustoimistojen alueilla, sillä osakaskuntien osakaskiinteistöjen lukumäärien keskiarvo on näissä toimistoissa yli sadan.

Tutkimus liittyy yhteen Maanmittauslaitoksen JAKO-tietojärjestelmästä saatuja tietoja sekä riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tutkimusten antamia kyselytuloksia. Eri maakunnista saatuja tietoja yhteisten alueiden ja osakaskuntien rakenteesta verrataan saman alueen osakaskuntien ja kalastusalueiden käsityksiin vesialueiden hallinnon nykytilasta ja yhdistämistarpeesta. Tutkimuksessa esitetyn ja Etelä-Savon aineistolla testatun menetelmän avulla voidaan lisäselvitykset ja jatkotoimenpiteet kohdistaa oikeisiin kalastusalueisiin, kuntiin tai niiden osa-alueisiin. Menetelmää soveltaen tulisi vastaavat tiedot kerätä ja julkaista kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmissa.

Yhteisomistuksen ja yhteiskäytön teoriaa on tutkimuksessa verrattu vesialueiden kalastuskunta- ja osakaskuntahallintoon. Suomeen kehittynyt ja kehitetty järjestelmä on osoittautunut oloissamme toimivaksi ja elinvoimaiseksi.

Pinta-alaltaan pienten vesialueen osakaskuntien ongelmien poistaminen yksiköitä yhdistämällä mahdollistui kiinteistönmuodostamislakiin tehdyn muutoksen myötä vuoden 2001 alusta. Yhdistämiseen vaikuttavat tekijät on muodostettu yleisten teorioiden ja toimituksissa esiin tuotujen näkemysten pohjalta. Tekijät on jaoteltu osakaskohtaisiin ja osakaskuntakohtaisiin tekijöihin. Pääpaino on osakaskuntakohtaisilla tekijöillä.

Osakaskuntien osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala nousi vesialueiden jakojen oikeustapausten kautta omistuksen pirstoutuneisuutta ja vesialueen merkitystä selittäväksi tekijäksi. 1900-luvun oikeustapauksista laskin osakaskiinteistökohtaisen vesipinta-alan kuvaamaan toimituksen edellytyksiä ja jaon suorittamismahdollisuuksia. Eri aikoina annetuista ratkaisuista laskettu luku käyttäytyi johdonmukaisesti.

ti, ja jaon mahdollistava raja asettui samalle tasolle (4–5 ha/osakaskiinteistö) eri lainsäädännön voimassaoloaikoina. Vesialueen jaolle oli edellytyksiä, kun osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala lähestyi viittä hehtaaria tai oli sitä suurempi.

Yhdistämishankkeen eteneminen vaiheittain on kuvattu toimintakaaviona ja siihen liittyvänä selostuksena. Esimerkkeinä on kuvattu neljää erilaisista yhdistämistapausta. Tutkimus sisältää myös selvityksen kiinteistön vesialueen liittämisestä osuutta vastaan yhteiseen alueeseen, niiltä osin kuin menettely poikkeaa yhteisten alueiden yhdistämisestä.

Yhdistämismenettely on todettu monivaiheiseksi ja mutkikkaaksi. Se vaatii eri hallinnonalojen välistä kiinteää yhteistoimintaa ja kokonaisuuksien hahmottamista. Yhdistämissiin liittyvien tehtävien jakamisessa on useita vaihtoehtoja ja toimintatapoja viranomaisvetoisista osakaskunta- tai kyläyhdistysaktiivien hoitamiin hankkeisiin. Toteuttamisessa tarvitaan eri ympäristöihin kehitettyjä ja niihin soveltuvia ratkaisuja.

Yhteisten vesialueiden yhdistämiä edistävien ja niitä vaikeuttavien tekijöiden tutkimusaineistossa olivat kaikki Suomessa vuoden 2003 loppuun mennessä tehdyt 73 yhdistämistä. Niissä oli mukana 280 yhteisen vesialueen osakaskuntaa. Keskimäärin neljästä osakaskunnasta muodostettiin yhdistämällä yksi uusi osakaskunta. Uudenmaan, Pohjois-Savon, Pohjanmaan ja Lapin maanmittaustoimistoista ei aineistossa ollut yhtään tapausta.

Osakaskohtaisia tekijöitä tarkasteltaessa joka viidennellä osakkaalla oli omistuksessaan kaksi osakaskiinteistöä. Samoja osakkaita esiintyi mm. yhteisten rauhoituspiirien tai apajapaikkojen kautta kolmanneksessa yhdistämistapauksista; heitä oli lähes kahdessa kolmanneksessa (59 %) niistä tapauksista, kun vesitilusjärjestelyjen yhteydessä tehdyt yhdistämiset oli otettu omaksi ryhmäkseen. Osakaskohtaista vesipinta-alaa oli tutkittu eräänä yhdistämiseen vaikuttavana tekijänä, joka jakoi yhdistettyjä osakaskuntia ja yhdistämissiin kielteisesti suhtautuneita osakaskuntia. Mitä suurempi oli osakaskiinteistökohtainen vesipinta-ala, sitä varauksellisempi oli osakkaiden suhtautuminen yhdistämissiin. Etelä-Savon toteutuneista yhdistämisistä laskettu osakaskiinteistökohtainen vesipinta-alan keskiarvo oli 5,21 hehtaaria osittain vesitilusjärjestelyjen vaikutuksesta, kun se kielteisen päätöksen tehneillä osakaskunnilla oli 6,89. Muiden maanmittaustoimistojen toteutuneiden yhdistämisten keskiarvo oli neljä (Pohjois-Pohjanmaa) tai selvästi alle neljän hehtaarin.

Yhdistämisistä saatavilla säästöillä tai alentuneilla hallintokuluilla ei ollut osakkaille merkitystä. Vaikka yhdistäminen kiinteistötoimituksena ei olisi aiheuttanut kustannuksia osakkaalle eikä osakaskunnallekaan, asialla ei näytä olleen vaikutusta päätökseen. Joko osakkaat eivät toimineet tässä suhteessa rationaalisesti tai taloudellisilla seikoilla ei ollut merkitystä, ja osakaskunnan sisäiset normit, symbolinen valta, arvostus sekä kulttuuritekijät osoittautuivat merkityksellisemmiksi.

Yhdistymisiä edistävästä, osakaskuntakohtaisista tekijöistä tärkeimmiksi nousivat osakaskuntien järjestäytyneisyys ja aikaisempi yhteistoiminta. Yhteistoimintaa oli Etelä-Savon ulkopuolella tehdyistä yhdistämisistä 80 prosentilla osakaskunnista. Etelä-Savon luku toteutuneissa yhdistämisissä oli 22 % ja yhdistämissiin kielteisesti suhtautuneissa osakaskunnissa vain kaksi prosenttia. Osakaskuntien välinen yhteistoiminta on mielestäni varma merkki yhdistämisille myönteisestä ilmapiiristä.

Toisena merkittävänä yhdistämiä edistävänä tekijänä oli osakaskuntien järjestäytyminen, mikä täyttää tässä tutkimuksessa todetut elinvoimaisen ja toimivan yhteiskäyttöalueiden tunnusmerkit. Kolme neljästä (77 %) yhdistetystä osakaskunnasta oli järjestäytynyt, kun kielteisen päätöksen tehneistä osakaskunnista oli järjestäytynyt vain joka toinen (52 %). Vuosituhannen vaihteessa kalastuskuntarekisterissä oli yli 9 900 kalastuskuntaa, joista 75 prosentille löytyivät osoitetiedot. Kun vuoden 2001 alusta voimaan tullut yhteisalue lain muutos teki kalastuskunnista yhteisten vesialueiden osakaskuntia, arvioitiin

järjestäytyneen toiminnan piiriin tulevan noin 90 % yhteisten vesialueiden pinta-alasta. Osakaskuntien yhteyshenkilöiden vanhentuneet tiedot, kalastuskuntarekisteristä puuttuvat kiinteistötunnukset sekä yli 10 000 järjestäytymätöntä osakaskuntaa antavat aiheen moniin jatkotutkimuksiin.

Vesialueiden muiden käyttömuotojen selvittämisen ja niiden vaikutuksen yhdistämisiin jätin tutkimuksen loppuvaiheessa sen ulkopuolelle aineiston pienuuden takia. Suunnittelumenetelmän kehittäminen vesialueille eri kalastus- ja käyttömuotojen välisten ristiriitojen poistamiseksi kohosi työn aikana tärkeäksi jatkotutkimusaiheeksi. Vesien säännöstely, järvien kunnostushankkeet sekä saimaanhylkeen ja järvilohen suojelutarpeet tulisi tiedotusta lisäämällä kytkeä paremmin kalastusalueiden ja osakaskuntien toiminnan sekä vesien muun käytön suunnitteluun.

Tutkimuksen tulokset täydentyivät, kun selvitin yhdistämisestä kielteisen päätöksen tehneiden osakaskuntien pinta-aloja, järjestäytyneisyyttä ja osakasrakennetta. Järjestäytyneet osakaskunnat, joiden pinta-ala oli yli maakunnan keskiarvon, toiminta vakiintunutta ja osakaskohtainen vesipinta-ala yli kuuden hehtaarin, halusivat tilanteen pysyvän ennallaan ja muodostivat oman ryhmänsä. Toisessa ryhmässä olivat joko järjestäytyneet tai järjestäytymättömät osakaskunnat, joissa yhden–neljän osakkaan osuudet ovat vähintään kaksi kolmannesta koko osakaskunnan osuuksista. Siis osakaskunnat, joissa on suuri (> 30 %) osakas tai suuria osakkaita. Kolmannen ryhmän muodostivat tässä aineistossa rauhoituspiirien järjestäytymättömät osakaskunnat, joiden osakasmäärät olivat kielteisen päätöksen tehneistä suurimmat. Tilannetta parantaisi aikaisemmin todettu vesialueiden suunnittelu ja siihen liittyvät yleiset hyötynäkökohdat.

Tutkimuksessa selvitettiin osasta yhdistämistoimituksissa mukana olleista yhteisistä vesialueista osakaskiinteistöjen ja osakkaiden osuuksien suuruutta, osakkaiden asuinpaikkoja ja päätösvallan muutoksia. Sijaintikunnassa asuvia on lähes puolet (46 %) osakasmäärästä ja hieman yli puolet (54 %) yhteisalueosuuksista. Seutukunnalla asuvien osuus on kymmenen prosenttia sekä osakkaista että osuuksista. Muualla asuvia on liki kolmannes osakkaiden lukumäärästä, mutta vain reilu kymmenen prosenttia osuuksista. Yhteisöomistajia oli osakkaista kuusi prosenttia, mutta yhteisöjen omistamat yhteisalueosuudet olivat nelinkertaiset (24 %). Tulokset sopivat lähtötiedoiksi selvitettäessä kiinteistönomistajien ”kaupungistumista” sekä kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksen lisäämistä. Tulosten laajempaa maakunnallista kattavuutta ei arvioitu vertailutilastojen puuttuessa. Tutkimuksessa selvitettiin myös RKTL:n raporteista esiin noussut otaksuma, jonka mukaan muualla asuvien ja yhteisöosakkaiden osuus olisi suurempi yhdistetyissä osakaskunnissa kuin yhdistämisiin kielteisesti suhtautuneissa osakaskunnissa. Paikallisten osakkaiden osuus olisi vastaavasti pienempi yhdistetyissä ja suurempi kielteisesti suhtautuneissa osakaskunnissa. Tutkimusaineisto ei tue otaksumaa. Ero ryhmien osuuksissa ei ollut yhtä–kahta prosenttia suurempi. Yhdistämisiin kielteisesti suhtautuneet osakaskunnat eivät poikenneet osakasrakenteeltaan tässä suhteessa yhdistetyistä osakaskunnista.

Yhdistämisissä tapahtuva suuren osakkaan ”vallan menetyks” näkyi aineistossa odotetusti. Osakkaat jakaantuivat ennen yhdistämistä osuuksien suuruuden mukaan siten, että alle yhden prosentin suuruisen osuuden omistavia osakkaita oli 66 %, 1–4,9 %:n osuuden 20 %, 5–14,9 %:n osuuden 9 %, 15–29,9 %:n osuuden 3 % ja yli 30 %:n osuuden omisti kaksi prosenttia osakkaista. Uudessa, yhdistämällä muodostetuissa osakaskunnissa alle yhden prosentin osakkaiden määrä oli kasvanut 77 prosenttiin ja vastaavasti laskenut muissa luokissa seuraavasti: 1–4,9 %, osakasten uusi osuus 18 %; 5–14,9 %, uusi osuus 4 %; 15–29,9 %, uusi osuus 1 % ja yli 30 %, uusi osuus 0 % (5 osakasta).

Maa- ja metsätalousvaliokunta (MmVM 6/2000 vp) oli osakkaan äänimäärän kattoa määritellesään todennut kysymyksen olevan tarkoituksenmukaisuusharkinnasta eikä ehdotonta oikeaa prosenttilukua voida osoittaa. Jos kaikki osakkaat olisivat osakaskunnan kokouksessa paikalla tai edustettuina, yhteisaluelain kolmenkymmenen prosentin äänileikkuria tarvittaisiin harvoin. Tutkimusaineiston 5 279

osakkaasta vain 93 osakkaalla (1,8 %) oli yli 30 prosentin osuus. Äänileikkuria tarvitaan vielä harvemmin yhdistämällä syntyneissä osakaskunnissa. Yhdistämisten jälkeen vain viiden osakkaan osuus oli suurempi kuin yhteisalueilla mainittu 30 %. Yhteisalueilla määriteltyä kolmenkymmenen prosentin äänimäärärajaa ei ole tämän tutkimusaineiston perusteella tarvetta muuttaa.

Etelä-Savossa on tehty kaksi kolmannelta tutkituista vesialueiden yhdistämistoimituksista. Sopimuksiin perustuneet, toteutuneet yhdistämiset eivät ole poistaneet pienten ja järjestäytymättömien osakaskuntien ongelmaa. Maakunnassa ovat erillisissä toimituksissa yhdistyneet keskikokoa suuremmat osakaskunnat. Vesitilujärjestelytoimituksissa tehdyt yhdistämiset sisälsivät pinta-alaltaan myös pieniä osakaskuntia, samoin vesialueiden kunnostamisiin liittyvät yhdistämiset. Vapaaehtoisten ja sopimuksiin perustuvien yhdistämisten lisäksi runsaspaltaisilla vesialueilla tarvitaan monipuolisia kiinteistötekniisiä ratkaisuja sisältäviä ”järjestely-yhdistämiä”.

Yhteisten vesialueiden yhdistäminen sisältää useita ongelmakohtia. Hankkeen käynnistyminen on osoittautunut vaikeaksi. Järjestäytymättömissä osakaskunnissa ei ole ketään nimettyä henkilöä, jonka kanssa neuvotella ja jolle yhdistämistarjous olisi mahdollista tehdä. Kun kaikille yhteisille vesialueille on nyt laadittu osakasluettelot, niistä löytyy suurin osakas tai suurimmat osakkaat, joiden puoleen kääntyä. Jos osakkaana on valtio, kunta tai suuria yhtiöitä, keskustelujen aloittaminen näiden kanssa on helppompaa ja suhtautuminen muutoksiin todennäköisesti myönteisempää. Järjestäytymättömien tai järjestäytyneiden, pinta-alaltaan pienten osakaskuntien varojen puute sekä ennakkoasenteet muutoksiin vaikeuttavat jatkossakin yhdistämisten käynnistymistä. Osakaskunnan kokouskutsun laatiminen ja kokouksista tiedottaminen vaatii aktiivisuutta ja kokemusta yhteisten asioiden hoidosta sekä nykyaikaista tietotekniikkaa. Kokousten järjestäminen, äänestysluettelon laatiminen ja päätösten tekeminen tarkkoine pöytäkirjamerkintöineen nostaa osaltaan aloituskynnystä.

Osakaskunnat pitävät yhdistämistoimitusten kustannuksia korkeina, vaikka saavutetut hyödyt olisivatkin osoitettavissa. Toimitusmenettelyn kehittämistä on jatkettava. Esitetty takuuhintajärjestelmä, järjestäytyneiden osakaskuntien ja kalastusalueiden aloitteellisuus sekä hallinnonalojen välinen yhteistyö voisivat edistää vesialueiden yhdistämiä ja järvissämme olevien rajojen, niiden ”veteen piirrettyjen viivojen” vähentämistä.

LÄHTEET

Graafiset lähteet

- Ahllund, O. 2004. Maanomistajan asema ja vaikutusmahdollisuudet tilusjärjestelyissä, erityisesti Pedersöressä isojaosta nykypäivään. Väitöskirja. Kiinteistöopin ja talousoikeuden julkaisuja A 36. Espoo. 251 s.
- Anon. 2005. Yritetään yhdessä – kalaoppia nuorisolle. Pääkirjoitus. Suomen Kalastuslehti 3/2005, s. 3.
- Dahlman, C.J. 1980. The Open Field System and Beyond – a Property Rights Analysis of an Economical Institution. Cambridge. 227 s.
- Etelä-Savon työvoima- ja elinkeinokeskus, maaseutuosasto. Toimintakertomus 1998. 61 s.
- Etelä-Savon työvoima- ja elinkeinokeskus, maaseutuosasto. Toimintakertomus 1999. 61 s.
- Fagerlund, M. 2001. Tiekunta. Helsinki. 224 s.
- Haataja, K. 1951. Vesioikeus I. Vaasa. 550 s.
- Honkanen, M-L. 1985. Kalastusoikeus. Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy, Helsinki. 199 s.
- Hyvönen, V.O. 1976. Maapaketti. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, B-sarja N:o 175. Espoo. 338 s.
- Hyvönen, V.O. 1982. Kiinteistöjärjestelmä ja kiinteistönmuodostamisoikeus. Jyväskylä. 767 s.
- Hyvönen, V.O. 1998. Kiinteistönmuodostamisoikeus I, Yleiset opit. Jyväskylä. 569 s.
- Hyvönen, V.O. 2001. Kiinteistönmuodostamisoikeus II, Kiinteistötoimitukset. Jyväskylä. 712 s.
- Hyytinen, L., Kupiainen, H. 1994. Miksi veden viljaa ja elämysten apajia tarvitaan? Teoksessa Kalaveen piirretty viiva. Ss. 211–218. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja no 37. Mikkeli.
- Hänninen, J., Tonder, M. 2001. Matkailukalastuksen kehittäminen Saimaan Pihlajavedellä. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kala- ja riistaraportteja nro 240. 29 s.
- Härö, E., Karsson, K-P., Ursin-Iivanainen, H. 1993. Suomi Euroopassa. Karttoja ja diagrammeja. Jyväskylä. 157 s.
- Högström, A. 2002. Yhteiskunnallinen viestintä. Tiedottamisesta tavoitteelliseen viestintään. ???Infor-viestintä Oy. Helsinki. 108 s.
- Itä-Suomen tavoite 1-ohjelma. CCI 1999 FI 16 1 DO 002. Vuosiraportti 2002. 86 s.
- Kalastuskomitea 1910. Kalastuskomitean mietintö 1910:17. Helsinki. 247 s.
- Kalaveden osakaskunnan kokous ABC. Kalatalouden Keskusliitto n:o 148. Vammala 2002. 44 s.
- Kalavesityöryhmän muistio 1995. Työryhmämuistio MMM 1995:16. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki. 32 s.
- Karppinen, H., Hänninen, H., Ripatti, P. 2002. Suomalainen metsänomistaja 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 852. Jyväskylä. 83 s.
- Kiinteistönmuodostamistyöryhmän I mietintö 1990. Komiteamietintö 1990:22. Helsinki. 604 s.
- Kilpinen, K. 1995a. Kalastuskuntatiedustelu vuoden 1993 tilanne. Kalatalouden Keskusliitto. Moniste 2/1995. 14 s. + liitt.
- Kilpinen, K. 1995b. Kalastusalue-tiedustelu vuoden 1993 tilanne. Kalatalouden Keskusliitto. Moniste 2/1995. 4 s. + liitt.
- Kilpinen, K. 1998. Kalastuskunta- ja kalastusalue-tiedustelu. Raportti vuodelta 1996. Kalatalouden Keskusliitto. Moniste 2/1998. 15 s. + liitt.
- Kotkasaari, T. 2000. Yhteisalue-lainsäädännön kehityspiirteitä. Teoksessa Juhlajulkaisu Erkki J. Hollo 1940–28/11-2000. Ss. 140–148. Jyväskylä.

- Lappalainen, A. 1994. Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Kalaveteen piirretty viiva. Ss. 53–87. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja no 37. Mikkeli.
- Lappalainen, A. 1998. Kalastuskulttuuri muuttuvassa yhteiskunnassa. Väitöskirja. Kalastusmuseoyhdistys ry:n julkaisuja nro 13. Vammala. 489 s.
- Libecap, G. 1989. Contracting for Property Rights. Cambridge. 132 s.
- MMM 2004. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnon tietostrategia 2004–2007. MMM:n julkaisuja 11/2004. 62 s.
- MMM 2004a. Selvitys kiinteistörekisterin perusparannusstrategian 2015 perustaksi. Maa- ja metsätalousministeriö ja Maanmittauslaitos. Selvitys. 24 s.
- MMM 2004b. Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2005–2006. Alueiden kehittämislain (602/2002) ja VN:n alueiden kehittämisasetuksen (1224/2002) mukainen erityisohjelma. MMM:n julkaisuja 15/2004. 28 s.
- Maanmittaus 1996. Maanmittaus 1996 Lantmäteri. Maanmittauslaitoksen vuositilastoja. Ympäristö 1997:3. 24 s.
- Maanmittaus 2001. Maanmittaus 2001 Lantmäteri. Maanmittauslaitoksen vuositilastoja. Ympäristö ja luonnonvarat 2002:2. 26 s.
- Maanmittaus 2004. Maanmittaus 2004 Lantmäteri. Maanmittauslaitoksen vuositilastoja. Ympäristö ja luonnonvarat 2005:1. 24 s.
- Maanmittauslaitos 1997. Maanmittauslaitos, Kiinteistötietokeskus. Kuntien pinta-alatilaston kehittämisprojektin loppuraportti 15.12.1997. 12 s.
- Maanmittauslaitos 2001a. Maanmittauslaitos, Keskushallinto. Ohjeet kiinteistörekisterin pitämisestä. MML/2/012/2001 13.6.2001. 32 s.
- Maanmittauslaitos 2001b. Maanmittauslaitos, Kehittämiskeskus. Pinta-alat kunnittain vuonna 2001 (Luonnos). Julkaisematon. Sisältää meret 15.8.2002. 11 s.
- Maanmittauslaitos 2002. Maanmittauslaitos, RETI-tiimi (Säädösperusteisten rekisterien ylläpitoprosessi). Työohje. Yhteiset alueet usean kunnan alueella 2.8.2002. 1 s.
- Maanmittauslaitos 2004. Maanmittauslaitos, yli-insinööri Tuomas Lukkarinen. Vesioikeudellisten kylien osaksluetteloiden valmistumistilanne 31.12.2003 (julkaisematon). 3 s.
- Maanmittauslaitos 2005. Maanmittauslaitoksen tuottamien ja välittämien tuotteiden hinnasto. MML/2/012/2005. 68 s.
- Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä. ELINVOIMAINEN MAASEUTU – yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2005–2008. Julkaisu 10/2004. Hyvinkää. 267 s. + liitt.
- Majamaa, V., Markkula, M. 2001. Kiinteistönmuodostamislaki. Helsinki. 260 s.
- Markkula, M. 2005. Yksityiset tiet. Helsinki. 424 s.
- Muje, K. 1994. Kalastuskunta maaseudun ja kaupungin rajalla. Teoksessa Kalaveteen piirretty viiva. Ss. 151–171. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja no 37. Mikkeli.
- Muje, K. 2000. Vapaa-ajan kalastuksen kehittäminen. Intressiryhmien näkökulmia Keski-Suomessa. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kala- ja riistaraportteja nro 175. 27 s.
- Muje, K., Tonder, M., Salmi, P. 2001. Kalastuksen paikallis- ja aluehallinto Pihlajavedellä. Vesialueen omistus ja intressiryhmien näkökulmat. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kala- ja riistaraportteja nro 216. 32 s.
- Myllylä, M. 2003. Maailman vanhin kalastuskunta 100 vuotta. Suomen Kalastuslehti 6/2003, ss. 4–5.

- Myyrä, S. 2000. Maatilojen tilusrakenne. Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos. Selvityksiä 3/2000. 47 s.
- Määttä, T. 1999. Maanomistusoikeus. Väitöskirja. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja no 220. Jyväskylä. 531 s.
- Määttä, T. 2002. Kalavesi kollektiivisena yksityisomistuskohteenä. Teoksessa Vesialueiden omistus ja alueellinen hallinnointi. Ss. 23–45. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kalatutkimuksia nro 183.
- Ng'ang'a, S., Sutherland, M. Cockburn, S., Nichols, S. 2001. Toward a 3D marine cadastre in support of good ocean governance. Teoksessa Proceedings of the International Workshop on "3D Cadastres". Ss. 99–114. Denmark.
- Nykänen, M. 2005. Kohti kestävämpää ammattikalastusta? Sisävesien ammattikalastuksen uudenlaisen aluelupajärjestelyn edellytykset kalavesien omistajien näkökulmasta. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu-tutkielma (julkaisematon). Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitos. 108 s.
- Nyrönen, J. 1995. Kalavesien kaavoitus vai kaikille kaikkea kaikkialla? Esityksen tiivistelmä RKTL:n kalatutkimuspäivillä 7.10.1995 Savonlinnassa (julkaisematon).
- Oksanen, M. 1999. Luonto omistamisen kohteenä: Ympäristöfilosofisia näkökohtia. Teoksessa Oikeus ja oikeudenmukaisuus. Oikeustieteenpäivät 3.–4.6.1999 Joensuussa. Ss. 121–128.
- Ollila, M. (toim.) 1998. Vesistöjen käyttöön liittyvä taloudellinen varallisuus. Suomen ympäristö. Suomen ympäristökeskuksen julkaisusarja numero 204. 60 s.
- Ostrom, E. 1990. Governing the Commons. The University of Cambridge. United States of America. 280 s.
- Peltola, J. 1997. Yhteisomistuksesta yhteisiin alueisiin. Kiinteistöopin ja talousoikeuden julkaisuja C 60. 43 s.
- Pettersson, R. 1983. Laga skifte i Hallands län 1827–1876. Förändring mellan regeltvång och handlingsfrihet. Väitöskirja. Tukholma. 386 s.
- Pitkänen, H. 1962. Kalastuskunnat ja kalastuksenhoitoyhtymät. Maataloushallituksen kalataloudellinen tutkimustoimisto. Monistettuja julkaisuja n:o 23. Helsinki. 84 s.
- Pitkänen, M. 1997. Paikalliset kalastuskonfliktit – tapaustutkimusten kertomaa. Teoksessa Kalastuskiistat haasteena hallinnolle. Näkökulmia sisävesien paikallisiin ristiriitoihin. Ss. 31–54. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kalatutkimuksia nro 126.
- Puhakka, J. 2003a. Vesialueiden pinta-ala Pohjois-Karjalassa. Julkaisematon taulukko 22.1.2003. 1 s.
- Puhakka, J. 2003b. Kylien yhteiset vesialueet, niiden kiinteistötunnukset, osakasmäärät ja pinta-alat kunnittain Pohjois-Karjalassa. Julkaisematon taulukko 29.9.2003. 8 s.
- Pyykkönen, A. 1998. Pohjois-Savon kalastusalueiden toiminta-analyysi. Kala- ja riistahallinnon julkaisu- ja Nro 33. Helsinki. 26 s. + liitt.
- Pyyveden osakaskunta 1999. Pyyveden osakaskunnan järjestäytymiskokouksen pöytäkirja 26.8.1999. 2 s.
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Reposaaaren toimipiste 2000. Valtakunnallisten postikyselyiden 1999 tuloksiin liittyvä osittain julkaisematon tutkimusaineisto (kyselyn vastaukset). Tulokset julkaistu pääosin Salmi, J. et al. 2002. Kala- ja riistaraportteja nro 247.
- Rotko, P., Laitinen, L. 2004a. Viestintä ja vuorovaikutus vesistöjen käytössä ja hoidossa. Suomen ympäristökeskus. Julkaisusarjassa Suomen ympäristö 674. 123 s.
- Rotko, P., Lyytimäki, J. 2004b. Viestintä vesistöjen kunnostuksessa. Suomen ympäristökeskus. Julkaisusarjassa Suomen ympäristö 717. 65 s.
- Salmi, J., Muje, K., Salmi, P., Virtanen, P. 2001. Paikallinen vesialuehallinto ja muuttuva kalastus. Vel-

- kuan kalastusalueen intressiryhmien näkemyksiä. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kala- ja riistaraportteja nro 238. 52 s. + liitt.
- Salmi, J., Salmi, P., Muje, K. 2002. Kalastuskuntien ja -alueiden profilit vuonna 1999. Valtakunnallisten postikyselyiden tuloksia. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kala- ja riistaraportteja nro 247. 41 s. + liitt.
- Salmi, P. 2000. Tieto ja valta kalastuksen päätöksenteossa – konflikteista yhteishallintaan? Alue ja ympäristö- lehti 29 (2), ss.47–58.
- Salmi, P. 2001. Tieto kalavesillä. Teoksessa Paikallinen tieto, asiantuntijuus ja vuorovaikutus kalavesien hallinnassa. Ss. 5–9. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kalatutkimuksia nro 177.
- Salmi, P., Nordqvist, J. 2003. Kenen ehdoilla kalavesiä käytetään? Kalavesien omistus ja intressiryhmien näkökulmat Nauvon kalastusalueella. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kala- ja riistaraportteja nro 285. 36 s.
- Salminen, M., Böhling, P. (toim.). 2002. Kalavedet kuntoon. Helsinki. 268 s.
- Salo, T. 2004. Vesialueiden alueelliset selvitykset vuosina 1993–2003 Keski-Suomen maakunnassa. Julkaisematon raportti 7.1.2004. 1 s.
- Savonrannan kunnanhallitus 1996. Lausunto Mikkelin läänin kalatalouden tavoiteohjelmasta 19.3.1996 92 §. 1 s.
- Suomaa, V. 1983. Vesialueiden ja vesijätköjen jaot sekä erillisiä vesijätköjä koskevat toimitukset. Teoksessa Maanmittaus Suomessa 1633–1983. Ss. 183–193. Helsinki.
- Suomen ympäristökeskus 2004. Suomen ympäristökeskuksen toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2006–2009. Suomen ympäristökeskuksen moniste 310. 36 s.
- Tiitinen, J. 1994. Suojelusta hyväksikäyttöön – Suomen kalastuslainsäädäntö 1900-luvulla. Teoksessa Kalaveteen piirretty viiva. Ss. 88–135. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja no 37. Mikkeli.
- Toivonen, A-L., Moilanen, P., Railo, E. 2002. Suomi kalastaa 2001 – Kalastusrasitus kalastusalueilla. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Kala- ja riistaraportteja nro 266. 52 s.
- Ulvi, T., Lakso, E. (toim.). 2005. Järvien kunnostus. Suomen ympäristökeskus. Ympäristöopas 114. Helsinki. 336 s.
- Wallgren, M. 2005. Uutta lakirintamalla. Suomen Kalastuslehti 1/2005, ss. 22–25.
- Velkuan kalastusalue 1996. Velkuan kalastusalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma vuosille 1996–2001. 46 s.
- Vepo 2004. Vepo-toimikunnan mietintö 14.4.2004. Ehdotus vesipolitiikan puitedirektiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi. 76 s.
- Vesa, R., Kilpinen, K., Myllylä, M., Wallgren, M. 2001. Yhteisen kalaveden osakaskunta. Opaskirja hoitokunnan jäsenille ja puheenjohtajalle. Kalatalouden Keskusliiton julkaisu no 139. Vammala. 133 s.
- Vesialueen omistajan edunvalvontaopas. 2004. Kalatalouden Keskusliiton julkaisu no 152. Vammala. 48 s.
- Westholm, E. 1992. Mark, människor och moderna skiftereformer i Dalarna. Doktoravhandling. Geografiska regionstudier Nr 25. Uppsala. 226 s.
- Vihervuori, P. 1985. Rantaoikeuden perusteet. Vammala. 211 s.
- Vihervuori, P. 1986. Yhteisalueosuudesta kollision kohteena. Lakimies 3/1986, ss. 318–351
- Vihervuori, P. 2001. Kiinteistöt ja ympäristö. Kalatalous ja kalastus. Teoksessa Kari Kuusiniemi et al. Ympäristöoikeus. Ss. 233–325. Juva.
- Vihervuori, P. 2004. Vesijätkömaiden juridiikka monimutkaista. Helsingin Sanomat 17.7.2004, s. A5

- Wiiala, A. 1969. Maankäyttö ja yhteiskunta. Vammala. 421 s.
- Vilksa, P. 2002. Vesialueiden yhdistämiset käynnistyneet. Suomen Kalastuslehti 1/2002, ss. 26–29.
- Vilksa, P. 2003. Voidaanko vesialueiden pirstoutuneisuuden aiheuttamia haittoja korjata? Suomen Kalastuslehti 1/2003, ss. 8–11.
- Virtanen, P. 1995. Maankäytön perusteista. Otatieto. Espoo. 180 s.
- Vitikainen, A. 2003. Uusjakojen toimitusmenettelyn uudistamisesta. Väitöskirja. Kiinteistöopin ja talousoikeuden julkaisuja A 32. Espoo. 199 s.
- Yhteisäluelainsäädäntöryhmän muistio 1998. Työryhmämuistio MMM 1998:13. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki. 59 s.
- Yhteisälue-toimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1985:51. Helsinki. 93 s.
- Ympäristöministeriö 1993. Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alue työryhmän mietintö 66/1992. Osa 2. 204 s.

Auditiiviset lähteet

- Eerikäinen 2002. Kunnanrakennusmestari Jaakko Eerikäinen/Kerimäen kunta. Keskustelu 16.12.2002.
- Erämaa 2004. Kunnanjohtaja Antti Erämaa/Savonrannan kunta. Keskustelu kesäkuussa 2004.
- Hakala 2004. Kehitysinsinööri Jari Hakala/Suomen ympäristökeskus. Palaute verkkopalvelusta 18.7.2004.
- Hakala 2005. Kehitysinsinööri Jari Hakala/Suomen ympäristökeskus. Palaute järvirekisteristä 21.3.2005.
- Heinonen 2004. Esko Heinonen/Pataselän osakaskunnan hoitokunnan ensimmäinen puheenjohtaja. Haastattelu 11.5.2004.
- Hyytinen 2005. Kalastusbiologi Lasse Hyytinen/ Etelä-Savon työvoima- ja elinkeinokeskus, Kalatalousyksikkö. Haastattelu osakaskuntien yhteistoiminnasta 9.4.2005.
- Hyytinen 2006. Kalastusbiologi Lasse Hyytinen/ Etelä-Savon työvoima- ja elinkeinokeskus, Kalatalousyksikkö. Haastattelu istutusrekisteristä 27.1.2006.
- Härkönen 2005. Kalatalousneuvoja Harry Härkönen/ Mikkelin kalatalouskeskus, Savonlinna. Haastattelu 8.8.2005.
- Jokinen 2006. Yli-insinööri Ossi Jokinen/ Maanmittauslaitos, keskushallinto. Suomen pinta-alan laskutavoista 12.1.2006.
- Joukola 2005. Tutkija Matti Joukola/Suomen ympäristökeskus, Hydrologian yksikkö. Haastattelu 1.4.2005 ja VESI-GIS hankkeen yleiskuvaus 14.10.2004.
- Korhonen 2003. Toiminnanjohtaja Pasi Korhonen/Kainuun Kalatalouskeskus ry. Haastattelu 29.8.2003.
- Korhonen 2005. Isännöitsijä Toivo Korhonen/Koitereen kalastusalue. Haastattelu 11.4.2005.
- Kunnas 2004. Aluejohtaja Timo Kunnas, Kaakkois-Suomen maanmittaustoimisto, Lappeenranta. Haastattelu 24.3.2004.
- Lehtinen 2005. Yli-insinööri Antti Lehtinen/Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Palaute järvien kunnostuksesta 4.4.2005.
- Liikanen 2000. Toiminnanjohtaja Harri Liikanen/ Mikkelin kalatalouskeskus. Haastattelu syksyllä 2000.
- Liikanen 2005. Toiminnanjohtaja Harri Liikanen/ Mikkelin kalatalouskeskus. Esitys vesialueiden sidosryhmätapaamisessa 21.1.2005 Mikkulissa.
- Mikkola 2005. Ympäristöinsinööri Tanja Mikkola/ Etelä-Savon ympäristökeskus. Esitykset vesialuei-

den sidosryhmätapaamisessa 21.1.2005 Mikkelissä sekä LIFE Kyyvesi-hankeen esittelytilaisuudessa 10.5.2005 Mikkelissä.

Munne 2006. Kalastusneuvos Pentti Munne/Maa- ja metsätalousministeriö, KRO. Haastattelu 12.1.2006.

Oksman 2005. Piirikalastusmestari Heikki Oksman/Pohjois-Savon TE-keskus, Kalatalousyksikkö. Haastattelu 2005.

Rekiö 2005. Hoitokunnan puheenjohtaja, toimittaja Pekka Rekiö/Torvelan osakaskunta. Esitys Kermajärven kalastusalueen kokouksen yhteydessä 11.3.2005.

Reponen 2004. Piirikalastusmestari Seppo Reponen/ Etelä-Savon TE-keskus, Kalatalousyksikkö. Haastattelu 2004.

Sojakka 2005. Hydrobiologi Pekka Sojakka/Etelä-Savon ympäristökeskus. Palaute järvirekisteristä 21.3.2005.

Tiitinen 1998. Kalatalousjohtaja Jorma Tiitinen/Etelä-Savon TE-keskus, Kalatalousyksikkö. Haastattelu 5.5.1998 ja julkaisematon taulukko KALKU.xls.

Tiitinen 2005. Toiminnanjohtaja Vesa Tiitinen/Etelä-Karjalan kalatalouskeskus. Haastattelu 13.4.2005.

Ylilammi 2004. Maanmittausinsinööri (DI) Lauri Ylilammi/Etelä-Savon maanmittaustoimisto, Savonlinna. Haastattelu 3.8.2004.

Elektroniset lähteet (verkkodokumentit)

Etelä-Savon ympäristökeskus 2004a. Muut vesistöalueet [viitattu 13.7.2004].

Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=78484&lan=FI>, ja sama polkuna <http://www.ymparisto.fi> > Etelä-Savo > Ympäristön tila > Pintavedet > Vesien laatu > Muut vesistöalueet.

Etelä-Savon ympäristökeskus 2004b. Vesistöjen kunnostus [viitattu 29.1.2004].

Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi> > Etelä-Savo > Vesivarojen käyttö > Vesistöjen kunnostus.

Etelä-Savon ympäristökeskus 2004c. Vesien laatu [viitattu 5.5.2004].

Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi> > Etelä-Savo > Ympäristön tila > Pintavedet > Vesien laatu.

Etelä-Savon ympäristökeskus 2004d. Pintavedet [viitattu 5.5.2004].

Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi> > Etelä-Savo > Ympäristön tila > Pintavedet

Kaakkois-Suomen ympäristökeskus 2004. Hiitolanjoen vesistöalue [viitattu 4.5.2004].

Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi> > Kaakkois-Suomi > Ympäristön tila > Pintavedet > Kaakkois-Suomen järvet > Hiitolanjoen va.

Kalatalouden Keskusliitto 2005. Suomen kalastusalueet [viitattu 25.7.2005].

Saatavissa: <http://www.ahven.net/kalastusalueet/>

Kansanterveyslaitos 2004. Vesi [viitattu 3.5.2004]. Saatavissa: http://www4.ktl.fi/ymparisto/3_1_vesi/htm.

Kuopio 2004. Kaupungin vesialueet [viitattu 4.5.2004].

Saatavissa: <http://www.kuopio.fi/tek.nsf/TD/211103125437570?OpenDocument>.

Maa- ja metsätalousministeriö 2005. Kalastuskieltoalueet ja rajoitukset [viitattu 5.7.2005].

Saatavissa: <http://www.mmm.fi/kalastus/rajoitukset>.

Maanmittauslaitos 2004. JAKOinfo tietopalvelun sovellus [viitattu 22.7.2004].

Saatavissa: http://jakoinfo/fi_fi/jakokii/help/ikkunat/yksikko_perus_ikkuna.html#pa_palsta.

- Maanmittauslaitos 2005. JAKOkii-projektikansio [viitattu 21.3.2005].
Saataavissa: wwwi.nls.fi/intra/kekenet/projektit/jakokii2/projektisuunnitelma/projektisuunnitelma_2003.htm.
- Maanmittauslaitos 2006a. JAKOinfo. Toimitusrekisteri [viitattu 17.1.2006].
Saataavissa: <http://jakoinfo/totuus/sivusto/haku/toimituslista.html>
- Maanmittauslaitos 2006b. JAKOinfo. Toimitusrekisteri [viitattu 27.1.2006].
Saataavissa: http://jakoinfo.nls.fi/fi_fi/kjkkii/help/ikkunat/yksikko_perus_ikkuna.html
- Posti 2006. Postiluettelo [viitattu 22.1.2006].
Saataavissa: <http://www.verkkoposti.com/e3/postinumeroluettelo>
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2004. Vapaa-ajankalastus [viitattu 3.5.2004].
Saataavissa: http://www.rktl.fi/tilastot/kalastustilastot/vapaa_ajankalastustilasto/.
- Saimaansydan 2005. Aktiviteetit [viitattu 29.5.2005].
Saataavissa: <http://www.saimaaholiday.net/wild/pages/index.php?headID=2>.
- Sisäasiainministeriö 2005. Suomen alujaot [viitattu 1.9.2005].
Saataavissa: <http://www3.intermin.fi/Aluejaot/Aluejaot>
- Suomen ympäristökeskus 2004a. Mikä on järvi? [viitattu 13.7.2004].
Saataavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=26548&lan=FI> ja sama lähde polkuna
<http://www.ymparisto.fi> > Ympäristön tila > Pintavedet > Hydrologia ja vesivarat > Suomen vesivarat > Suomen järvet > Mikä on järvi?
- Suomen ympäristökeskus 2001. Yleisiä ohjeita ja säännöksiä vesistöön rakennettaessa. [viitattu 14.12.2001]. Saataavissa: <http://www.vyh.fi/hoito/vesirak/vesiohje.htm>.
- Suomen ympäristökeskus 2004b. Suomen vesistöalueet. [viitattu 4.5.2004].
Saataavissa: <http://www.ymparisto.fi> > Ympäristön tila > Pintavedet > Hydrologia ja vesivarat > Suomen vesivarat > Suomen vesistöalueet.
- Suomen ympäristökeskus 2004c. Suomi ”vesihyvinvoinnin” mallimaa [viitattu 8.1.2004].
Saataavissa: <http://www.vyh.fi/ajankoht/syke/vesivuo/mallimaa.htm>.
- Suomen ympäristökeskus 2004d. Järvirekisteri. [viitattu 4.5.2004].
Saataavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=50109&lan=FI> ja sama polkuna
<http://www.ymparisto.fi> > Palvelut, tuotteet j... > Tietojärjestelmät ja... > Järvirekisteri.
- Suomen ympäristökeskus 2004e. Järvien syvyyskartoitus [viitattu 29.11.2001].
Saataavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=8111&lan=fi> ja sama lähde polkuna
<http://www.ymparisto.fi> > Ympäristön tila > Pintavedet > Hydrologia ja vesivarat > Suomen vesivarat > Suomen järvet > Järvien syvyyskartoitus.
- Suomen ympäristökeskus 2004f. Vesistöjen kunnostustarveselvitys [viitattu 31.4.2004].
Saataavissa: <http://www.ymparisto.fi> > Vesivarojen käyttö > Vesistöjen kunnostus... > Vesistöjen kunnostustarveselvitys.
- Suomen ympäristökeskus 2006. Järvikortti [viitattu 27.1.2006].
Saataavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=9438&lan=FI> ja sama lähde polkuna
www.ymparisto.fi > Palvelut, tuotteet j... > Tietojärjestelmät ja... > Järvirekisteri
- Teknillinen korkeakoulu 2004. Vesitalous ja vesirakennus Globaalivesitalous [viitattu 1.9.2005].
Saataavissa: <http://www.water.tkk.fi/wr/tutkimus/glob/globshow/sldoo8.htm>.
- Tilastokeskus 2004. Väestö [viitattu 3.5.2004].
Saataavissa: http://www.tilastokeskus.fi/tk/tasku/taskus_vaes6.xls.
- Wateryear 2003. Water Resources [viitattu 8.1.2004]. Saataavissa: <http://www.wateryear2003.org>.

Lait ja asetukset sekä eduskunnan ja valtioneuvoston asiakirjat

Asetus eräistä vesitilusjärjestelyistä 1.2.1980/79

Asetus jakolaitoksesta 26.10.1916/82

Asetus vesienhoitoalueista (1303/2004).

HE 198/1999 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yhteisluelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 175/2003 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta.

Jakoasetus 20.12.1952/407

Jakolaki 14.12.1951/604

Kalastuslaki 16.4.1982/286

Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1994/554

Kiinteistörekisteriasetus 5.12.1996/970

Kiinteistörekisterilaki 16.5.1985/392

KK 715/2005 vp Kirjallinen kysymys Osakaskuntien yhdistämiseen liittyvät toimituskulut

Laki eräistä vesitilusjärjestelyistä 11.1.1980/31

Laki eräistä yhteisistä alueista ja niihin verrattavista etuuksista (204/1940)

Laki kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta (453/2002).

Laki maaseutuelinkeinojen valituslautakunnasta (1203/1992).

Laki vesienhoidon järjestämisestä (1299/2004).

Maa- ja metsätalousministeriön asetus eräistä kalastusrajoituksista Saimalla (248/2004).

Maa- ja metsätalousministeriön asetus kiinteistötoimitusmaksusta (256/2005).

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVK 6/2000 vp. Hallituksen esitys laeiksi yhteisluelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. 8 s.

Maakaari 12.4.1995/540

Maanvuokralaki (258/1966).

Rakennuskaari

Yhteisluelain 18.8.1989/758

Tutkimuksessa lähteinä mainitut toimitukset, joissa toimitusinsinöörinä on tutkimuksen tekijä, ellei toisin ole mainittu

Vesitilusjärjestelytoimitus n:o 206454-9, Kerimäki, ”Vehkajärvi” (arkistotunnus Kerimäki 1:256)

Vesitilusjärjestelytoimitus N:o 1999-635612, Savonranta, (arkistotunnus Savonranta 741:2000:25)

Vesitilusjärjestelytoimitus N:o 1999-653341, Savonranta ”Rönkönvaara”, (arkistotunnus Savonlinna 740:2001:55)

Vesialueen jakotoimitus N:o 215756-6, Kerimäki, (arkistotunnus Kerimäki 246:2001:27)

Vesitilusjärjestelytoimitus N:o 2000-666877, Savonlinna, ”Pihlajaniemi”, (arkistotunnus Savonlinna 740:2001:54)

Vesitilusjärjestelytoimitus N:o 2000-667066, Savonlinna, ”Nousialanmäki”, (arkistotunnus Savonlinna 740:2001:65)

Vesitilusjärjestelytoimitus N:o 2000-668732, Rantasalmi, ”Tammenlahti”, (arkistotunnus Rantasalmi 681:2001:71)

Alueellinen selvittelytoimitus N:o 2001-833481 ym., Äänekoski ”Kalaniemi”, toimitusinsinööri Yrjö Pulkkinen, (arkistotunnus Äänekoski 992:2002:53)

Vesialueiden yhdistämistoimitus N:o 2003-869908, Joroinen, ”Kaitainen” (arkistotunnus Joroinen 171:2003:36)

Yhteisten alueiden jakotoimitus N:o 2000-670834, Haukipudas, ”Kellomeri”, toimitusinsinööri Sakari Haulos, (arkistotunnus Haukipudas 084:2003:39)

Vesialueiden yhdistämistoimitus N:o 2001-818225, Savonlinna, ”Pietolansaari”, (arkistotunnus Savonlinna 740:2001:156)

Vesialueiden yhdistämistoimitus N:o 2001-825805, Punkaharju, ”Turtianniemi” (arkistotunnus Punkaharju 618:2001:77)

Yhteisen alueen muodostamistoimitus N:o 2002-843856, Yli-Ii, Tannila”, toimitusinsinööri Sakari Haulos, (arkistotunnus Yli-Ii 972:2002:28)

Vesialueiden yhdistämistoimitus N:o 2002-846896, Punkaharju, ”Pataselkä” (arkistotunnus Punkaharju 618:2003:21)

Vesialueiden yhdistämistoimitus N:o 2002-856704, Punkaharju, ”Porkala” (arkistotunnus Punkaharju 618:2003:22)

Vesialueiden yhdistämistoimitus N:o 2002-844984, Punkaharju, (arkistotunnus Punkaharju 618:2003:36)

Vesitilusjärjestelytoimitus N:o 2002-849120, Rantasalmi, ”Hiltula”, (arkistotunnus Rantasalmi 681:2003:10)

Vesitilusjärjestelytoimitus N:o 2003-878771, Punkaharju, ”Utrasniemi” (arkistotunnus Punkaharju 618:2004:1)

Vesitilusjärjestelytoimitus N:o 2003-884765, Rantasalmi, ”Rantasalo”, (arkistotunnus MMLm/6059/33/2005, KKO:2005:45)

Vesitilusjärjestelytoimitus N:o 2004-109645, Savonlinna, (arkistotunnus Savonlinna 740:2004:108)

Vesitilusjärjestelytoimitus N:o 2004-114005, Savonlinna, ”Oravi” (arkistotunnus Savonlinna 740:2004:91)

Liite I: Kiinteistörekisterissä olevat yleiset vesialueet (894) vuonna 2004

Maanmittaustoimisto/ Kunta	Yksikön nimi	Kiinteistö- tunnus	Pinta-ala palstoista (ha)	
			Merialue	Sisävesialue
Uudenmaan maanmittaustoimisto				
Tammisaari	Yleinen vesialue	835-894-1-1	66 448	
Espoo	Yleinen vesialue	49-894-1-1	11 103	
Hanko	Yleinen vesialue	78-894-1-1	48 729	
Helsinki	Yleinen vesialue	91-894-1-1	32 103	
Inkoo	Yleinen vesialue	149-894-1-1	39 672	
Kirkkonummi	Yleinen vesialue	257-894-1-1	41 474	
Pernaja	Yleinen vesialue	585-894-1-1	34 344	
Porvoo	Yleinen vesialue	638-894-1-1	107 101	
Ruotsinpyhtää	Yleinen vesialue	701-894-1-1	10 695	
Sipoo	Yleinen vesialue	753-894-1-1	24 184	
yhteensä			415 853	
Varsinais-Suomen maanmittaustoimisto				
Brändö	Allmänt vattenområde	35-894-1-1	87 603	
Brändö	Allmänt vattenområde	35-894-1-2	7 140	
Eckerö	Allmänt vattenområde	43-894-1-1	44 150	
Föglö	Allmänt vattenområde	62-894-1-1	101 820	
Geta	Allmänt vattenområde	65-894-1-1	44 608	
Hammarland	Allmänt vattenområde	76-894-1-1	82 190	
Jomala	Allmänt vattenområde	170-894-1-1	44 991	
Kumlinge	Allmänt vattenområde	295-894-1-1	24 010	
Kökar	Allmänt vattenområde	318-894-1-1	135 695	
Kökar	Allmänt vattenområde	318-894-1-2	4 424	
Lemland	Allmänt vattenområde	417-894-1-1	60 173	
Saltvik	Allmänt vattenområde	736-894-1-1	78 374	
Sottunga	Allmänt vattenområde	766-894-1-1	1 943	
Dragsfjärd	Allmänt vattenområde	40-894-1-1	86 824	
Houtskari	Allmänt vattenområde	101-894-1-1	5 483	
Korppoo	Allmänt vattenområde	279-894-1-1	95 948	
Kustavi	Yleinen vesialue	304-894-1-1	26 962	
Nauvo	Allmänt vattenområde	533-894-1-1	35 755	
Pyhäranta	Yleinen vesialue	631-894-1-1	10 648	
Uusikaupunki	Yleinen vesialue	895-894-1-1	100 233	
yhteensä			1 078 975	
Hämeen maanmittaustoimisto				
Sysmä	Päijänne, Pohjoisempi palsta	781-894-1-1		1 730
Sysmä	Päijänne, Eteläisempi palsta	781-894-1-2		1 422
Padasjoki	Tehinselkä	576-894-1-1		1 376
yhteensä				4 529
Pirkanmaan-Satakunnan maanmittaustoimisto				
Eurajoki	Yleinen vesialue	51-894-1-1	24 478	
Rauma	Yleinen vesialue	684-894-1-1	49 573	
Luvia	Yleinen vesialue	442-894-1-1	56 781	
Merikarvia	Yleinen vesialue	484-894-1-1	67 501	
Pori	Yleinen vesialue	609-894-1-1	60 083	
yhteensä			258 416	

Maanmittaustoimisto/ Kunta	Yksikön nimi	Kiinteistö- tunnus	Pinta-ala palstoista (ha)	
			Merialue	Sisävesialue

Kaakkois-Suomen maanmittaustoimisto

Hamina	Yleiset vesialueet	75-894-1-1	16 342	
Hamina	Yleiset vesialueet	75-894-1-2	3 982	
Hamina	Yleiset vesialueet	75-894-1-3	368	
Kotka	Yleiset vesialueet	285-894-1-1	39 495	
Kotka	Yleiset vesialueet	285-894-1-2	806	
Kotka	Yleiset vesialueet	285-894-1-3	338	
Pyhtää	Yleiset vesialueet	624-894-1-1	29 361	
Virolahti	Yleiset vesialueet	935-894-1-1	8 195	
yhteensä			98 887	

Etelä-Savon maanmittaustoimisto

Kerimäki	Orivesi, Paasselkä	246-894-1-1		2 215
Kerimäki	Puruvesi, Kärjäselkä	246-894-1-2		1 262
Kerimäki	Puruvesi, Rauvitsan selkä	246-894-1-3		1 024
Punkaharju	Puruvesi, Harvanselkä	618-894-1-1		3 265
Savonranta	Orivesi, Savonselkä	741-894-1-1		3 415
Savonranta	Orivesi, Paasselkä	741-894-1-2		1 937
yhteensä				13 118

Pohjois-Karjalan maanmittaustoimisto

Ilomantsi	Koitereen yleisvesi	146-894-1-1		1 950
Kesälahti	Hummonselän yleisvesi	248-894-1-1		2 996
Kitee	Paasiveden yleisvesi	260-894-1-1		1 513
Kontiolahti	Höytiäisen yleisvesi	276-894-1-1		11 054
Liperi	Savonselän yleisvesi	426-894-1-1		783
Liperi	Pyhäselän yleisvesi	426-894-1-2		4 921
Polvijärvi	Höytiäisen yleisvesi	607-894-1-1		2 049
Pyhäselkä	Pyhäselän yleisvesi	632-894-1-1		1 649
yhteensä				26 914

Keski-Suomen maanmittaustoimisto

Kuhmoinen	Yleinen vesialue	291-894-1-0		4 635
-----------	------------------	-------------	--	-------

Pohjanmaan maanmittaustoimisto

Kristiinankaupunki	Allmänt vattenområde	287-894-1-1	86 945	
Närpiö	Allmänt vattenområde	545-894-1-1	102 845	
Närpiö	Allmänt vattenområde	545-894-1-2	13 823	
Kaskinen	Allmänt vattenområde	231-894-1-1	14 753	
Himanka	Yleinen vesialue	95-894-1-1	33 291	
Kokkola	Yleinen vesialue	272-894-1-1	35 835	
Kälviä	Yleinen vesialue	315-894-1-1	22 774	
Lohtaja	Vesialue Pohjanlahdessa	429-894-1-1	45 219	
Lappajärvi	(Nimetön)	403-894-1-1		2 927
Vimpeli	(Nimetön)	934-894-1-1		840
Luoto	Allmänt vattenområde	440-894-1-1	55 173	
Pietarsaari	Allmänt vattenområde	598-894-1-1	27 351	
Uusikaarlepyy	Allmänt vattenområde	893-894-1-1	73 657	
Mustasaari	Allmänt vattenområde	499-894-1-1	166 778	
Korsnäs	Allmänt vattenområde	280-894-1-1	103 317	
Maalahti	Allmänt vattenområde	475-894-1-1	88 651	
Maksamaa	Allmänt vattenområde	479-894-1-1	38 673	
Oravainen	Allmänt vattenområde	559-894-1-1	508	
yhteensä			909 593	3 767

Maanmittaustoimisto/ Kunta	Yksikön nimi	Kiinteistö- tunnus	Pinta-ala palstoista (ha)	
			Merialue	Sisävesialue

Pohjois-Pohjanmaan maanmittaustoimisto

Kalajoki	Yleinen vesialue	208-894-1-1	98 635	
Pyhäjoki	Yleinen vesialue	625-894-1-1	77 729	
Hailuoto	Yleinen vesialue	72-894-1-0	68 831	
Haukipudas	Yleinen vesialue	84-894-1-0	48 265	
Ii	Yleinen vesialue	139-894-1-0	89 898	
Kuivaniemi	Yleinen vesialue	292-894-1-0	16 851	
Lumijoki	Yleinen vesialue	436-894-1-0	2 745	
Oulu	Oulun yleinen vesialue	564-894-1-1	1 850	
Oulunsalo	Yleinen vesialue	567-894-1-0	4 275	
Raahe	Yleinen vesialue	678-894-1-1	79 718	
Siikajoki	Yleinen vesialue	748-894-1-1	50 902	
yhteensä			539 700	

Kainuun-Koillismaan maanmittaustoimisto

Kajaani	Yleinen vesialue	205-894-1-0		1 515
Paltamo	Yleinen vesialue	578-894-1-0		3 517
Vaala	Yleinen vesialue	785-894-1-0		2 023
Vaala	Yleinen vesialue	785-894-2-0		15 766
Vuolijoki	Yleinen vesialue	940-894-1-0		8 670
yhteensä				31 492

Lapin maanmittaustoimisto

Simo	Simon yleinen vesialue	751-894-1-1	56 139	
Kemi	Kemin yleinen vesialue	240-894-1-1	54 712	
Inari	Inarinjärven yleinen vesialue	148-894-1-1		23 988
yhteensä			110 851	23 988

Merialue yhteensä ja sisävesialue yhteensä			3 412 274	108 443
Merialue ja sisävesialue yhteensä (ha)			3 520 717	

Lähde: JAKO-tietojärjestelmä 4.5.2004

Liite 2: Kalastuskuntien toimivuus kalastusalueittain Etelä-Savossa 1998

Kalastusalue	Omistusyks. kpl	Pinta-ala, ha	Yhteistä vesi- aluetta, ha	Yksityistä vesialuetta, ha	Valtion 2) vesialuetta, ha	Kalastuskuntia kpl	Toimivia kalas- tuskuntia, kpl	Toimivien kal. kuntien p.ala	Toimivan hall. piirissä % 3)
1 Kermajärvi	101	23 488	20 677	573	2 238	84	46	19 174	88
2 Pieksämäki	98	15 454	15 349	105		93	61	13 683	89
3 Virtasalmi	92	10 769	10 723	46		83	43	8 353	78
4 Joroinen	293	19 958	18 527	1 431		210	94	14 650	81
5 Haukivesi	376	49 030	43 782	3 911	1 337	263	155	37 461	87
6 Kolovesi	112	25 678	25 650	28	887	106	71	23 051	90
7 Säminginsalo	65	7 442	7 394	48		61	42	6 791	92
8 Vuokala	87	22 557	14 748	313	7 496	73	58	13 760	96
9 Puula	219	53 567	53 295	272		181	105	48 733	90
10 Kyyvesi	105	18 695	18 583	112		95	48	17 140	92
11 Mikkeli	301	14 722	14 448	274		252	128	11 662	81
12 Louhi-Yövesi	126	17 647	17 434	153	61	117	68	15 193	87
13 Luonteri	51	13 016	13 016	0		51	49	12 946	99
14 Juva	159	7 383	7 117	266		154	97	6 038	85
15 Kolkonjärvi	141	7 888	7 576	312		125	73	5 529	74
16 Puumala	89	43 607	42 120	1 055	432	84	64	41 065	98
17 Sulkava	116	17 216	16 670	545	1	92	31	14 082	85
18 Pihlajavesi	213	51 552	49 111	1 243	1 198	185	114	46 633	95
19 Puruvesi	171	33 318	25 449	2 036	5 833	130	93	21 953	89
23 Mäntyharju	159	23 164	22 981	183		136	75	20 332	88
24 Korpijärvi	8	7 715	7 714	1		7	7	7 714	100
Yhteensä	3 082 ¹⁾	483 866	452 364	12 907	19 483	2 582 ¹⁾	1 522 ¹⁾	405 943	
Keskiarvo	147	23 041	21 604	615	823	123	72	19 330	90

Kalastuskuntia 2 098 kpl, joista toimivia 1 181 kpl; yksityisvesiä (ml. valtio) 470 eli TE-keskuksen toimialueella on yhteensä 2 568 omistusyksikköä

¹⁾ saman kalastuskunnan vettä/yksityisvettä on useammalla kalastusalueella

²⁾ metsähallitus, yleisvedet

³⁾ yksityisvedet, valtion vedet ja toimivat kalastuskunnat

Lähde: Etelä-Savon TE-keskus 1998 s. 27

Liite 3: Vesialueiden yhdistämiset Kaakkois-Suomen maanmittaustoimiston alueella vuosina 2002–2004

Tapausn:o	Vesitilusj./ Yhdistäm. Toimitus- ins.	Tilanne ennen yhdistämissä					Tilanne yhdistämisten jälkeen			
		Yhteisen alueen kiinteistö- tunnus	Osakaskunta	Osakas- kiinteis- töjä, kpl	Pinta- ala ha	Vesi- alueen arvo, €	Osakas- kunnan uusi tunnus ja nimi	Osakas- kiinteis- töjä, kpl	Pinta- ala ha	Arkisto- tunnus
1	Yhdistäm. Mustonen	163-406-876-1	Tuohilampi	131	1	Pinta- ala- perus- teinen	163-876-6-1	1 221	3 732	163:2004:16
		163-406-876-2	Lanski + Vähä- Koiralampi	70	2		Jaala-Palojärvi			
		163-406-876-3	Tervalampi	73	2					
		163-406-876-4	Karhulampi	112	3					
		163-876-3-0	Kosket	1 081	30					
		163-876-4-0	Rauh.piirit	1 221	264					
		163-876-5-0		1 182	3 430					
2	Vesitilusj. Kunnas	173-409-876-1	Jänhiälä	314	2 370	Pinta- alap.	173-876-16-1	610	2 606	173:2003:19
		173-417-876-1	Korvenkylä	296	236		Jänhiälä			
3	Yhdistäm. Kilpiä	173-876-11-0	Suokumaa	141	220	Pinta- alap.	173-876-18-1	212	329	173:2003:47
		173-419-876-1	Kuurmanpohja	76	15		Suokumaa	Virtavesiä!		
		173-876-111-0	Penttilä	27	94					
4	Vesitilusj. Kunnas	173-412-876-1	Eva	25	24	Pinta- ala- perus- teinen	173-412- 876-8	330	2 307	173:2003:19
		173-412-876-2	Karsturanta	270	2 170		Karsturanta			
		173-412-876-3	Ruhanainen	36	9					
		173-412-876-4	Nappula	7	104					
5	Yhdistäm. Kunnas	700-449-876-1	Mäkelä	21	67	Pinta- alap.	700-876-16-1	165	737	700:2004:5
		700-876-2-0	Terävalä	48	172		Ahjärvi			
		700-876-10-0	Hölmölä	98	498					
6	Yhdistäm. Kilpiä	739-411-876-1	Vesialue	40	6	Pinta- ala- perus- teinen	739-411- 876-9	89	259	739:2003:30
		739-411-876-2	Vesialue	25	46		Koskei			
		739-411-876-3	Vesialue	15	40		Toiminut yhtenä kalastuskuntana ennen yhdistämistä.			
		739-411-876-4	Vesialue	12	40					
		739-411-876-5	Vesialue	16	19					
		739-411-876-6	Vesialue	37	103					
		739-411-876-7	Vesialue	26	4					
		739-411-876-8	Vesialue	48	1					
7	Yhdistäm. Kunnas	891-876-1-0	Itäinen	72	992	Pinta- ala- perus- teinen	891-876-5-1	963	5 535	891:2003:11
		891-876-2-0	Keskimmäinen	467	3 784		Uukuniemi			
		891-876-3-0	Kirkkolampi	464	344		Keskimmäisessä ja Kirkkolammessa lähes samat osakk.			
		891-876-4-0	Läntinen	437	414		Koko kunnan yhteiset vesialueet!			

Tapausno	Vesitilusj./ Yhdistäm. Toimitus- ins.	Tilanne ennen yhdistämisiä					Tilanne yhdistämisten jälkeen			
		Yhteisen alueen kiinteistö- tunnus	Osakaskunta	Osakas- kiinteis- töjä, kpl	Pinta- ala ha	Vesi- alueen arvo, €	Osakas- kunnan uusi tunnus ja nimi	Osakas- kiinteis- töjä, kpl	Pinta- ala ha	Arkisto- tunnus
8	Yhdistäm. Mustonen	935-431-876-1	Piispa	167	85	54/32	935-431-876-3	317	197	935:2002:81
		935-431-876-2	Virojoki	153	113	80/32	Virojoki			
9	Yhdistäm. Mustonen	935-413-876-1	Kurkela	30	35	Pinta- ala- perus- teinen	935-876-2-1	150	95	935:2004:4
		935-424-876-1	Reinikkala	7	1		Vaalimaanjoen alajuoksu		Virtavesiä!	
		935-429-876-1	Kuokka	25	4					
		935-429-876-2	Häkälä	56	37					
		935-429-876-3	Vaalimaa	62	19					
	Vesialueita, kpl	38		7 388	15 797		9	4 057	15 798	
					2	vesi-ha/ osakas	3,89 vesi-ha/osakas	451	osakaskiinteistöä/ osakaskunta	
		Keskiarvo	416	ha	ennen yhdistäm.		1 755	ha	yhdistämisten jälkeen	

**Liite 4: Yhteisten vesialueiden osakaskuntien pinta-alaluokitus kunnittain
Etelä-Savossa vuonna 2004**

Kunta	Pinta-alaluokat, ha																		Osakaskunnat		
	< 10 ha			10–50 ha			0–50 ha			50–199 ha			200–999 ha			≥ 1 000 ha					
	kpl	%	ha	kpl	%	ha	kpl	%	ha	kpl	%	ha	kpl	%	ha	kpl	%	ha	kpl	%	ha
Enonkoski (46)	1	4 %		2	7 %	70	1 %	8	30 %	758	7 %	12	44 %	4 955	43 %	4	15 %	5 793	27	50 %	11 576
	4	12 %		4	12 %	115	1 %	8	24 %	1 220	12 %	16	48 %	7 932	76 %	1	3 %	1 176	33	11 %	10 443
Haukivuori (085)																					
Heinävesi (90)	10	12 %		17	20 %	522	2 %	23	28 %	2 295	9 %	28	34 %	12 657	49 %	5	6 %	10 409	83	40 %	25 883
Hirvensalmi (97)	0	0 %		7	15 %	178	1 %	12	26 %	1 355	5 %	15	33 %	9 068	34 %	12	26 %	16 297	46	61 %	26 898
Joroinen (171)	43	29 %		45	31 %	1 175		47	32 %	4 895	41 %	11	7 %	4 387	37 %	1	1 %	1 538	147	13 %	11 995
Juva (178)	42	22 %		52	27 %	1 598	9 %	82	42 %	8 886	51 %	19	10 %	7 081	40 %	0	0 %	0	195	0 %	17 565
Kangasniemi (213)	16	15 %		30	27 %	922	4 %	35	32 %	3 869	15 %	25	23 %	10 260	40 %	4	4 %	10 377	110	41 %	25 428
Kerimäki (246)	10	9 %		18	16 %	546	2 %	46	40 %	4 916	19 %	39	34 %	16 314	64 %	3	3 %	3 844	116	15 %	25 620
Mikkeli (491)	72	28 %		92	36 %	2 868	9 %	59	23 %	6 013	19 %	29	11 %	11 277	36 %	3	1 %	10 746	255	35 %	30 904
Mäntyharju (507)	17	22 %		18	23 %	583	3 %	21	27 %	2 577	12 %	18	23 %	8 012	37 %	5	6 %	10 519	79	48 %	21 691
Pertunmaa (588)	2	9 %		3	14 %	150	2 %	7	32 %	788	12 %	8	36 %	3 408	51 %	2	9 %	2 339	22	35 %	6 685
Pieksämäki (593)	2	25 %		3	38 %	89	9 %	1	13 %	157	16 %	2	25 %	760	76 %	0	0 %	0	8	0 %	1 006
Pieksänmaa(640)	23	15 %		39	26 %	1 180	5 %	50	34 %	5 482	22 %	35	23 %	15 724	63 %	2	1 %	2 462	149	10 %	24 848
Punkaharju (618)	5	10 %		10	20 %	339	1 %	18	36 %	2 133	9 %	9	18 %	4 805	20 %	8	16 %	16 895	50	70 %	24 172
Puumala (623)	4	5 %		9	12 %	200	0 %	20	26 %	2 120	5 %	28	36 %	13 743	33 %	16	21 %	25 880	77	62 %	41 943
Rantasalmi (681)	26	15 %		52	30 %	1 715	6 %	66	38 %	6 736	23 %	26	15 %	8 811	29 %	6	3 %	12 618	176	42 %	29 880
Ristiina (696)	12	12 %		25	25 %	674	4 %	42	41 %	4 539	26 %	22	22 %	9 683	56 %	1	1 %	2 486	102	14 %	17 382
Savonlinna (740)	20	13 %		40	25 %	1 155	2 %	35	22 %	3 673	7 %	46	29 %	19 146	35 %	19	12 %	30 595	160	56 %	54 569
Savonranta (741)	5	15 %		4	12 %	130	1 %	11	33 %	1 370	11 %	10	30 %	5 705	46 %	3	9 %	5 132	33	42 %	12 337
Sulkava (768)	9	11 %		28	35 %	734	4 %	30	37 %	3 480	20 %	11	14 %	4 775	28 %	3	4 %	8 327	81	48 %	17 316
Yhteensä	323	17 %		498	26 %	14 943	3 %	621	32 %	67 262	15 %	409	21 %	178 503	41 %	98	5 %	177 433	1 949	40 %	438 141

Lähde: JAKO-tietojärjestelmä 2004

Liite 5: Yhteisten vesialueiden osakaskiinteistöluokitus kunnittain Etelä-Savossa vuonna 2004

Kunta	Osakaskiinteistöluokat															Osakaskunnat		
	< 10					10–49					50–149					≥ 150		
	kpl	%	ha	%	kpl	%	ha	%	kpl	%	ha	%	kpl	%	ha	kpl	%	ha
Enonkoski (46)	3	11 %	638	6 %	13	48 %	3 353	29 %	5	19 %	1 621	14 %	6	22 %	5 964	27	52 %	11 576
Haukivuori (085)	0	0 %	0	0 %	9	27 %	595	6 %	18	55 %	7 138	68 %	6	18 %	2 711	33	26 %	10 443
Heinävesi (90)	15	18 %	392	2 %	32	39 %	3 859	15 %	23	28 %	14 144	55 %	13	16 %	7 488	83	29 %	25 883
Hirvensalmi (97)	2	4 %	79	0 %	12	26 %	2 354	9 %	19	41 %	11 221	42 %	13	28 %	13 244	46	49 %	26 898
Joroinen (171)	78	53 %	2 270	19 %	53	36 %	5 731	48 %	12	8 %	2 286	19 %	4	3 %	1 709	147	14 %	11 995
Juva (178)	26	13 %	874	5 %	119	61 %	8 417	48 %	47	24 %	6 608	38 %	3	2 %	1 666	195	9 %	17 565
Kangasniemi (213)	25	23 %	743	3 %	42	38 %	3 151	12 %	30	27 %	7 420	29 %	13	12 %	14 114	110	56 %	25 428
Kerimäki (246)	29	25 %	2 382	9 %	58	50 %	11 069	43 %	20	17 %	5 997	23 %	9	8 %	6 171	116	24 %	25 620
Mikkeli (491)	36	14 %	462	1 %	138	54 %	5 928	19 %	69	27 %	11 161	36 %	12	5 %	13 353	255	43 %	30 904
Mantyhärju (507)	17	22 %	533	2 %	23	29 %	1 103	5 %	21	27 %	3 290	15 %	18	23 %	16 765	79	77 %	21 691
Pertunmaa (588)	1	5 %	7	0 %	7	32 %	758	11 %	6	27 %	1 254	19 %	8	36 %	4 666	22	70 %	6 685
Pieksämäki (593)	1	13 %	4	0 %	2	25 %	61	6 %	1	13 %	7	1 %	4	50 %	934	8	93 %	1 006
Pieksänmaa(640)	25	17 %	895	4 %	58	39 %	4 302	17 %	47	32 %	9 563	38 %	19	13 %	10 088	149	41 %	24 848
Punkaharju (618)	8	16 %	512	2 %	20	40 %	3 788	16 %	17	34 %	8 498	35 %	5	10 %	11 374	50	47 %	24 172
Puumala (623)	7	9 %	924	2 %	22	29 %	2 933	7 %	32	42 %	16 925	40 %	16	21 %	21 161	77	50 %	41 943
Rantasalmi (681)	74	42 %	4 578	15 %	79	45 %	10 843	36 %	17	10 %	7 058	24 %	6	3 %	7 401	176	25 %	29 880
Ristiina (696)	16	16 %	278	2 %	46	45 %	3 630	21 %	34	33 %	7 822	45 %	6	6 %	5 652	102	33 %	17 382
Savonlinna (740)	45	28 %	3 486	6 %	70	44 %	14 414	26 %	37	23 %	26 548	49 %	8	5 %	10 121	160	19 %	54 569
Savonranta (741)	7	21 %	166	1 %	14	42 %	4 306	35 %	9	27 %	5 214	42 %	3	9 %	2 651	33	21 %	12 337
Sulkava (768)	38	47 %	1 639	9 %	25	31 %	3 000	17 %	9	11 %	2 906	17 %	9	11 %	9 771	81	56 %	17 316
Yhteensä	453	23 %	20 862	5 %	842	43 %	93 595	21 %	473	24 %	156 681	36 %	181	9 %	167 004	1 949	38 %	438 141

Lähde: JAKO-tietojärjestelmä 2004

Liite 6: Juvolan osakaskunnan äänestysluettelo 28.11.2000

JUVOLAN OSAKASKUNTA 740-511-876-7 ÄÄNESTYSLUETTELO 28.11.2000						
Liite pöytäkirjaan 28.11.2000 2 §						
Kiinteistön nimi	Kiinteistö- tunnus	OMISTAJA/Edustaja	Osuusluku 1/1000000	Ääniä kaikkiaan summa	Äänestys- luettelo Yhtäl 5%	*Esityksen puolesta käytetyt äänät
1 Pajuperä	740-511-8-7	Esko Niskanen	83 300	83 300	50 882	
2 Rasinselkä	740-511-5-15	Arvi Nyrhinen	14 200	14 200	14 200	14 200
3 Sippola	740-511-5-12	Kauko Aalto	55 700		50 882	
4 Rauhala	740-511-5-11	valtak. Kauko Aalto	45 600			
5 Upatto	740-511-1-6	valtak. Kauko Aalto	7 600	108 900		
6 Kyläairas	-9-4	Kauko Pölönen	62 500		50 882	
7 Koljola	-9-5	Kauko Pölönen	62 500			
8 Koppakangas	-23-1	valtak. Kauko Pölönen	33 000			
9 Huuhanpohja	-11-24	valtak. Kauko Pölönen	2 600			
10 Vuorenmaa	-11-18	valtak. Kauko Pölönen	2 000			
11 Välimaa	-10-15	valtak. Kauko Pölönen	15 700	178 300		
12 Karvia	-7-8	Maire Nikkonen	184 600	184 600	50 882	
13 Uusi-Kangas	-23-4	Juha-Pekka Sikanen	32 900		50 882	50 882
14 Ylä-Airas	-9-11	J-P Sikanen	97 790	130 690		
15 Heikkilä	-4-4	Veikko Loikkanen	74 700	74 700	50 882	
16 Vellola	-29-0	Aarre Niiranen	6 400	6 400	6 400	6 400
17 Mattila	-1-10	Juha Makkonen	77 390		50 882	50 882
18 Ukonkorpi	-9-9	Juha Makkonen	10 100	87 490		
19 Pentinniemi	-12-18	Anneli Hypén	57 590		50 882	50 882
20 Pentinkulma	-12-17	Anneli Hypén	2 170	59 760		
21 Pentinniemenpää	-12-14	Pertti Hypén	900		7 540	7 540
22 Pentinniemenpellot	-12-16	Pertti Hypén	6 640	7 540		
23 Vaikkotaipale	-30-4	Ilkka Ojasalo	28 960	28 960	28 960	28 960
24 Kalela	740-511-3-7	RistoNiiranen	52 800	52 800	50 882	50 882
YHTEENSÄ			1 017 640	1 017 640	515 038	260 628
Paikalla olevista 5% on			50 882	50 882	50 882	
Paikalla edustajat 24 osakastilalta, 13 osallistujaa						
*Lunastushintojen käytön puolesta käytettiin ääniä			8 henkilöä			260 628
*Lunastushintojen käyttöä vastaan käytettiin ääniä			5 henkilöä			254 410
Äänimäärä yhteensä tässä kokouksessa			515 038			
2/3 äänimäärästä			343 359			
Esitys ei saanut puolelleen kahta kolmasosaa äänistä, joten lunastuskorvauksia ei käytetä lisävesialueosuuksiin.						
Kokouspaikalla, 28.11.2000						
Puheenjohtaja ja sihteeri						
Pekka Vilska						

Lähde: Juvolan osakaskunnan kokouksen pöytäkirja 28.11.2000

Liite 7: Tutkimusaineiston toimitusasiakirjat maanmittaustoimistoittain

Järjestys: Toimituslaji, kunta, ”toimitusalueen nimi”, toimitusinsinööri, arkistotunnus
(Toimitusinsinöörinä on ollut tutkimuksen tekijä, ellei toisin ole mainittu)

Varsinais-Suomen maanmittaustoimisto

Rekisteriyksiköiden yhdistäminen, Laitila ”Pehtjärvi”, Heikkilä, arkistotunnus 400:2003:40

Hämeen maanmittaustoimisto

Yhteisten alueiden yhdistäminen, Hartola ym. ”Jääsjärvi”, Vikman, arkistotunnus 081:2004:7

Pirkanmaan-Satakunnan maanmittaustoimisto

Rekisteriyksiköiden yhdistäminen, Eurajoki ”Kuivalahti”, Helkkula, arkistotunnus 051:2001:29

Rekisteriyksiköiden yhdistäminen, Eurajoki ”Suisto”, Helkkula, arkistotunnus 051:2001:28

Rekisteriyksiköiden yhdistäminen, Vammala ”Tyrväänkylä”, Toola, arkistotunnus 912:2002:48

Kaakkois-Suomen maanmittaustoimisto

Yhteisten alueiden yhdistäminen, Jaala, ”Jaala-Palojärvi”, Mustonen, arkistotunnus 163:2004:16

Rekisteriyksiköiden yhdistäminen, Joutseno, ”Jänhiälä + Karsturanta”, Kunnas, arkistotunnus
173:2003:19

Yhteisten alueiden yhdistäminen, Joutseno, ”Suokumaa”, Kilpiä, arkistotunnus 173:2003:47

Yhteisten alueiden yhdistäminen, Ruokolampi, ”Ahjärvi”, Kunnas, arkistotunnus 700:2004:5

Yhteisten alueiden yhdistäminen, Savitaipale, ”Koskei”, Kilpiä, arkistotunnus 739:2003:30

Yhteisten alueiden yhdistäminen, Uukuniemi, ”Uukuniemi”, Kunnas, arkistotunnus 891:2003:11

Yhteisten alueiden yhdistäminen, Virojoki, ”Virojoki”, Mustonen, arkistotunnus 935:2002:81

Yhteisten alueiden yhdistäminen, Virojoki, ”Virojoki”, Mustonen, arkistotunnus 935:2004:4

Etelä-Savon maanmittaustoimisto

Vesialueiden yhdistäminen, Enonkoski, ”Loikkala”, arkistotunnus 046:2003:14

Vesialueiden yhdistäminen, Joroinen, ”Kaitainen”, arkistotunnus 171:2003:36

Vesitilusjärjestely, Juva, ”Karkeamaa”, Hietalahti, arkistotunnus 178:2004:3

Vesialueiden yhdistäminen, Kangaslampi, ”Kokkolanharju-Lummemäki”, Ylilampi, arkistotunnus
212:2003:12

Vesitilusjärjestely, Kerimäki, ”Kumpuranta”, arkistotunnus 246:2001:74

Vesialueiden yhdistäminen, Mikkeli, ”Hauhala”, Rautiainen, arkistotunnus 491:2003:36

Vesialueiden yhdistäminen, Mäntyharju, ”Virrassalmi”, Vikman, arkistotunnus 507:2003:106

Vesialueiden yhdistäminen, Punkaharju, ”Vaahersalo”, Ylilampi, arkistotunnus 618:2001:76

Vesialueiden yhdistäminen, Punkaharju, ”Turtianniemi”, Ylilampi, arkistotunnus 618:2001:77

Vesialueiden yhdistäminen, Punkaharju, ”Kauvonniemi”, arkistotunnus 618:2001:133

Vesialueiden yhdistäminen, Punkaharju, ”Pataselkä”, arkistotunnus 618:2003:21

Vesialueiden yhdistäminen, Punkaharju, ”Porkala”, arkistotunnus 618:2003:22

Vesialueiden yhdistäminen, Punkaharju, ”Vaara”, arkistotunnus 618:2003:36

Vesitilusjärjestely, Punkaharju, ”Utrasniemi”, arkistotunnus 618:2004:1

Vesialueiden yhdistäminen, Puumala, ”Keriniemi”, arkistotunnus 623:2001:133
 Vesialueiden yhdistäminen, Puumala, ”Kietävälä”, Tiainen, arkistotunnus 623:2003:86
 Vesialueiden yhdistäminen, Ristiina, ”Himalansaari”, Rautiainen, arkistotunnus 696:2003:79
 Vesitilusjärjestely Rantasalmi, ”Tammenlahti”, arkistotunnus 681:2001:71
 Vesitilusjärjestely, Rantasalmi, ”Hiltula”, arkistotunnus 681:2003:10
 Vesitilusjärjestely, Rantasalmi, ”Voinsalmi ja Härmänniemi”, arkistotunnus 681:2003:42
 Vesitilusjärjestely, Rantasalmi, ”Rantasalo”, arkistoviite MMLm/6059/33/2005
 Vesitilusjärjestely, Savonlinna, ”Pihlajaniemi”, arkistotunnus 740:2001:54
 Vesitilusjärjestely, Savonlinna, ”Loikansaari”, arkistotunnus 618:2001:62
 Vesitilusjärjestely, Savonlinna, ”Nousialanmäki”, arkistotunnus 740:2001:65
 Vesitilusjärjestely, Savonlinna, ”Haukiniemi”, arkistotunnus 740:2001:122
 Vesialueiden yhdistäminen, Savonlinna, ”Pietolansaari”, arkistotunnus 740:2001:156
 Vesitilusjärjestely, Savonlinna, ”Mikkolanniemi”, arkistotunnus 740:2003:26
 Vesitilusjärjestely, Savonlinna, ”Oravi”, arkistotunnus Savonlinna 740:2004:91
 Vesitilusjärjestely, Savonlinna, ”Ritosaari”, (arkistotunnus Savonlinna 740:2004:108)
 Vesitilusjärjestely, Savonranta, ”Juvola”, arkistotunnus 741:2000:25
 Vesitilusjärjestely, Savonranta, ”Taajama”, arkistotunnus 741:2001:4/1
 Vesitilusjärjestely, Savonranta, ”Pyyvesi”, arkistotunnus 741:2001:5/1
 Vesitilusjärjestely, Savonranta, ”Leipämäki”, arkistotunnus 741:2001:7
 Vesitilusjärjestely, Savonranta, ”Rönkönvaara”, arkistotunnus 740:2001:55
 Vesialueiden yhdistäminen, Savonranta, ”Ilvessalo”, arkistotunnus 741:2003:10
 Vesialueiden yhdistäminen, Sulkava, ”Varmavirta”, arkistotunnus 768:2003:36

Pohjois-Karjalan maanmittaustoimisto

Yhteisen alueen muodostaminen, Kesälahti, ”Kesälahti”, Kaasinen, arkistotunnus 248:2002:21
 Rekisteriyksiköiden yhdistäminen, Nurmes, ”Mujejärvi”, Puhakka, arkistotunnus 541:2002:53

Keski-Suomen maanmittaustoimisto

Yhteisten alueiden yhdistäminen, Muurame ”Muurame”, Walamies, arkistotunnus 500:2002:10
 Yhteisen alueen muodostaminen, Kyyjärvi ”Kyyjärvi”, Kähkönen, arkistotunnus 312:2002:29
 Yhteisen alueen muodostaminen, Karstula ”Karstula”, Kähkönen, arkistotunnus 226:2002:37
 Alueellinen selvittelytoimitus, Äänekoski ”Kalaniemi”, Pulkkinen, arkistotunnus 992:2002:53

Pohjois-Pohjanmaan maanmittaustoimisto

Rekisteriyksiköiden yhdistäminen, Yli-Ii, ”Tannila”, Haulos, arkistotunnus 972:2002:28
 Yhteisten alueiden jako, Haukipudas, ”Kellomeri”, Haulos, arkistotunnus 084:2003:39

MAANMITTAUSLAITOS
www.maanmittauslaitos.fi